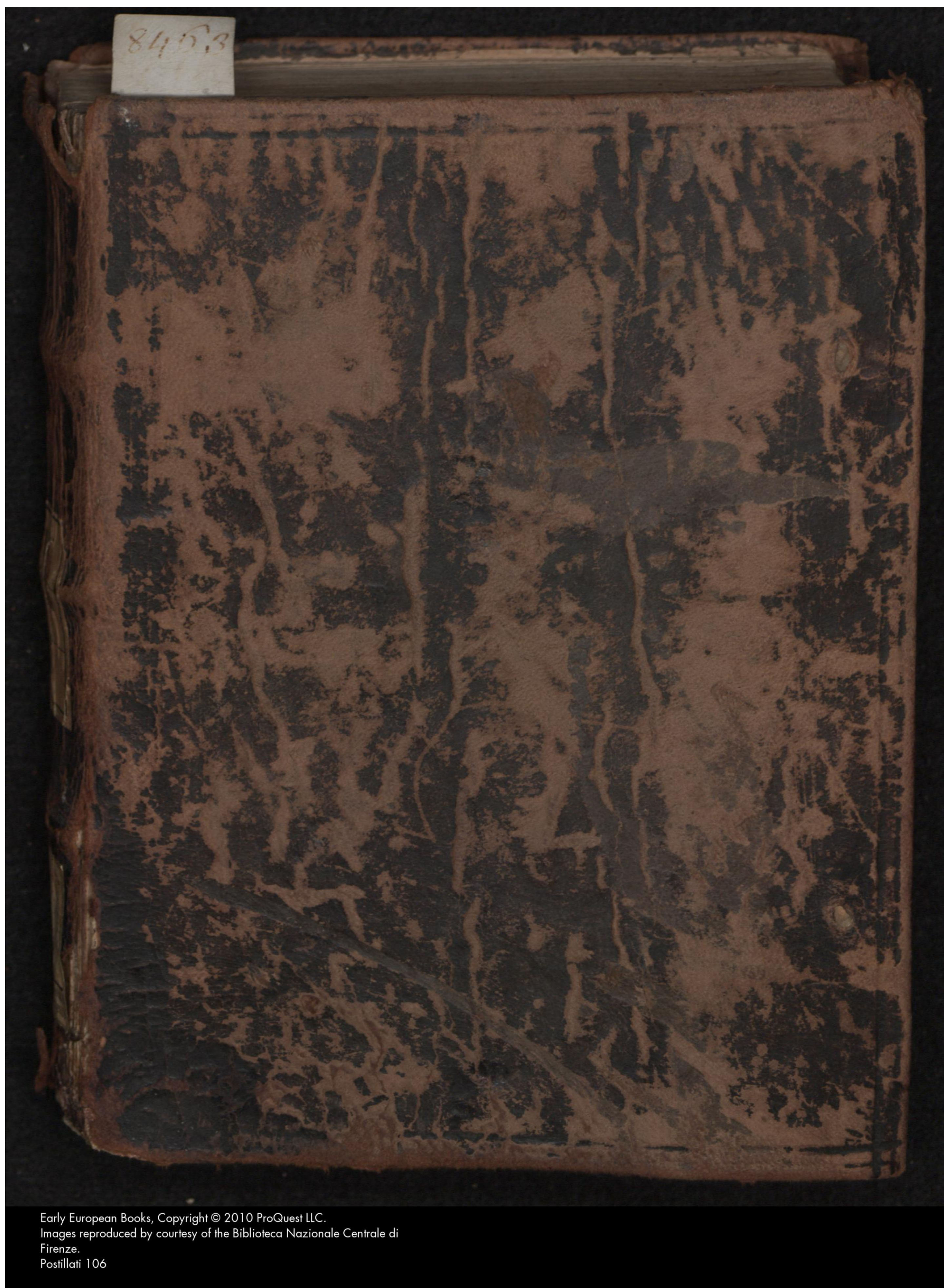
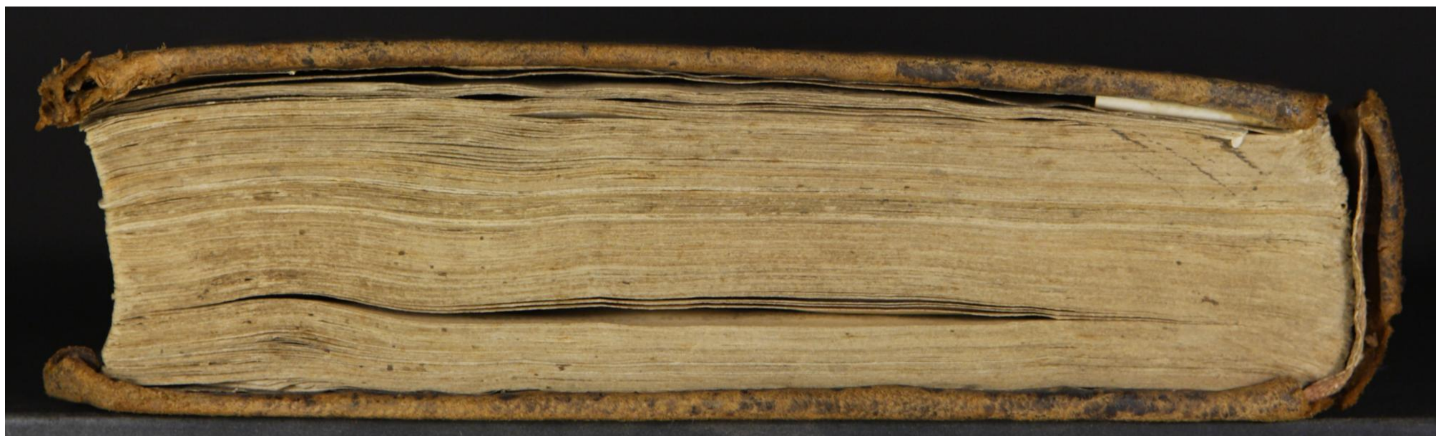

8463

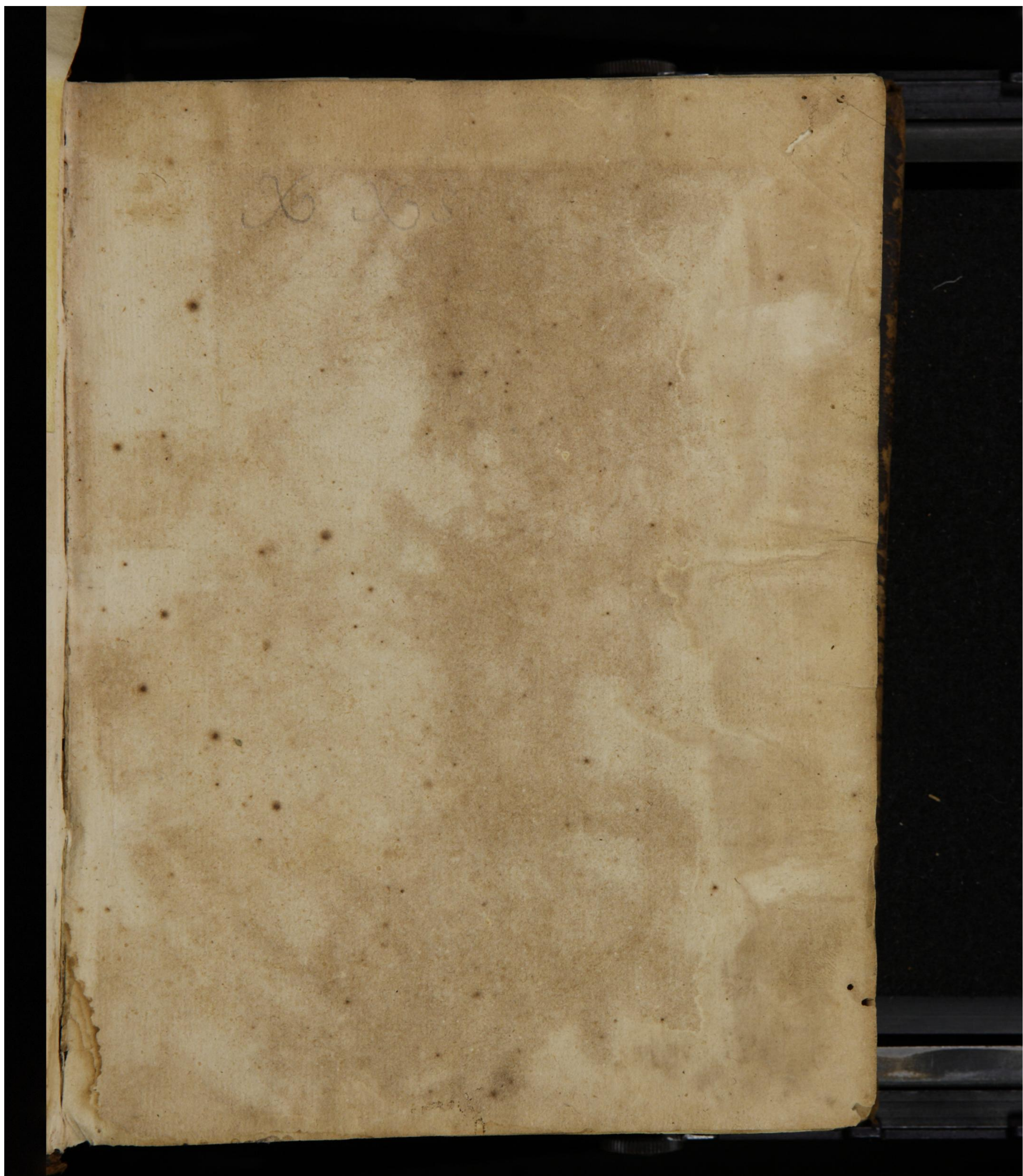

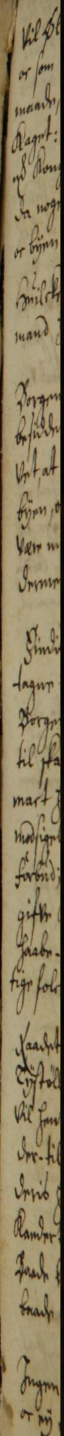

Low-bog | norska

19. 4. 161

22. Om Ølværcke.

Vil Ølvercke icke gifve maade som Borgemester oc Raad befaler, oc som tidsens værd tilsiger, eller hun blifver befunden med anden maade, da miste hun saa meget øll som hun hafver, oc Kanden paa Taget: Sker det anden gang, miste yrket, böde 3 mk byen oc 3 mk Kongen: Tredie gang böde 40 mk, oc springe fra Kagen: Vil da nogen værie for hende, oc nÿ Kand, böde bonden 40 mk, oc Kongen oc byen 40 mk.

23. Om den der sigtis ey kand gielde.

Hvilcken mand sig lader sigte, oc ey hafver ved at betale, da skal mand hannem hafve som en anden uduelige mand.

24. Om uden-byis Mand.

Borgemester oc Raad bör at hielpe dem til rette som ere udvortis befindendis, oc tiene efter deris Medborgere: Vorder der-i pröfvet, at de rette for afvind eller vild, böde Koningen 40 mk oc byen, oc være ugilde oc ugiæfve, oc komme af Raadet, oc aldrig være meere der-i. Samme Lov er oc om de legger nogen ÿ, dennemere skatt paa end Vind hafver mod hannem efne til.

25. Om Gilde.

Findis nogen Gilde eller Samfund, hvad heller de ere nu optagne eller hereffter optagis af nogen Partij, der som Fogden, Borgemester oc Raad kand pröfve unÿttelige at være oc byen til skade: Saadanne Gilde skulle Borgemester oc Raad fuldmact hafve at fordrifve, forbyde oc aflegge, uden hver mands modsigelse i nogen maade; oc holder nogen dennem efter dette forbud; Saa mange som siden søge dennem, nemlig saadanne gilde, gifve Koningen 6 mk oc byen 10 mk; oc hvad som de hafve tilgifve Haabe-kommet, øll eller mad, saadant skal tagis oc gifvis fattige folck inden tilrecke.

26. Om Byens Kieldere.

Raadet skal oc hafve deris Byis-Kieldere, der skal de hafve fall Tÿsk øll oc anden fremmed drick for en redelig værd, i hvo det vil hente for et Underlag, i hvo det vil hente i Kandetall; oc der-til-med maa hver borger i Kraamen hafve Tÿsk øll fall i deris huse med deris gieste, oc intet ud at tappe eller selge i Kandetall; oc derfor skal de gifve Kongen 3 mk oc byen 3 mk: Baade Borgemester oc Byegreifve maa vel hafve Dansk øll at selge, baade inden huset oc uden, for penge, baade i Tönde oc Kandetall.

27. Om Bryllups-Kost.

Ingen som vil Bryllup giöre maa hafve meere end 20 fade mad, oc ey meere end fem Retter, uden saa skeer at hand hafde nogen Her-

Herrer, Förste eller Biskop til sit Bryllup, da maa hand hafve fle-
re Retter, oc ey flere fade mad: Hvo derimod giör, böde Kon-
gen en half lödemk, oc Byen saa meget: Samme Lov er oc om
Barsel oc anden Giestebud.

28. Om Viin, [falsk maal, oc Ziise, &c.]

Hvilcken som tapper Viin, oc befindis med falske maade, hand
mister samme fad hand tapper af, Halfparten til Kongen oc Half-
parten til Byens Raad; Dog skal ingen Bymand tapper sin Viin,
förend det blifver besert af Borgemester oc Raad; Oc gifve de-
ris Ziise, som gammel sæd hafver været, som er 3 grotte af hver
fad, oc begge Borgemestere 2 Stoobe Viin, oc Fogden 1 Stob Viin:
(Det er 2 paatter dansk maal, icke Kuabstob.)

29. Om Gieste.

Skal ingen i nogen Gade bor eller Huus opholde, oc ingen som ey
er Borger maa tage dennem ind til sit; De skulle ligge til
Herbergs oc Kost med Borgerne; Hvo herimod giör, böde Kon-
gen 40 mk, uden de som hand sönderlig forhverfver af Kongen el-
ler hans Foged, Borgemester eller Raad.

30. Om Byens Pramme.

Gierster som ey self hafver skibe eller Pramme, skulle skibe deris
gods ud oc ind med Borgernis Pramme: Laaner de dem hver
baade, som ey er Borger, paa Borgernis skade, böde Konningen
oc Byen sit fuldsmaal.

31. Giester maa ey kiöbslaa.

Ingen Giest maa kiöbe af Giest: Hvo det giör, hafve for-
brudt det hand kiöber, half til Kongen oc half til Byen, paa
begge deris skade, saa vel den der selger som den der kiöber:
Oc Gieste som kommer til Byen skulle gifve deris giesteskud,
en tid om aaret, paa Fogdens vegne, med Byens bud, som
sedvane er; Hvo det ey giör, böde Konning 3 mk, oc Byen 3 mk.

32. Om Kiöb.

Salt, Humle, Jern, Smör, Tallig, oc anden saadanne Varr, skal
mand kiöbe med Vegten: Hvo det ey giör, hand hafve forbrudt
det hand selger, oc pengene det kiöbte fore, Halfparten Kongen
oc Halfparten Byen.

33. Om Kræmmere, [oc fremmede Kiöbfolck.]

Ingen fremmede Kræmmere maa længer udestaa end i ~~[illegible]~~ tre
dage, een tid om aaret, oc med ferske varr, uden sönderlige Gunst af
Kongen: Hvo herimod giör, hand hafver forbrudt sin Kram til Kon-
gen,

gen oc byen: Och hvilken Kiöbmand som kommer til byen med Klæ-
de, Lærret, oc anden slig Kiöbmandskab, hand skibe sit gods op til en
Borgeris, oc hafve det paa et Loft, eller i huus, eller i gaarden,
oc henge sit tegn om hand vil for dören; oc maa hand ey hafve
sit gods paa Gaden eller Vinduer: Hvo her-imod giör, böde Kon-
gen 3 mk. oc byen 3 mk.

34. Om falsk Kiöbmandskab.

Hvo som förer falsk Kiöbmandskab, det være forbrudt, dertil
skal gifvis Kongen 40 mk.

35. Om Gieste-penge.

Ingen Borger maa kiöbe i byen med Gieste-penge, til Gie-
stens behof, thi det er svig imod Kongen oc byen, oc de penge
som saa indgifvis er forbrudt til Kongen oc byen, eller de
vare som indkiöbis i saa maade; dog dennem ingen skade som sel-
ger, oc veed ey hvem pengene tilhörer.

36. Om Skind oc huder.

Item ingen Giester maa kiöbe ey-slactet Skind eller huder
blodig: Hvo det giör, da er det forbrudt til Kongen oc byen.

37. Om mand ey holder Kiöbet.

Hvilken mand der kiöber noget, oc fester op med haanden,
maa samme dag dette vrage namme oc böde 2 öre penge:
holder hand det derefter der kiöbte, da skal hand betale det
saa dyrt som hand det kiöbte: Och hvilken som kiöbte nogen
ting af anden, oc hafver drucket Lir-kiöb derpaa, hand skal
holde Kiöbet, oc betale det saa dyrt som hand det kiöbte.

38. Om Gield, hvo den ey kand betale.

Findis nogen som ey kand gielde sin gield, hand skal antvordis
hannem i haand som hand er skyldig, naar hand er lovlig
forfuldt, paa det hand skal ey kiære sig vettis lös; dog skal
hand saa forvaris, at hans helbred ey fordervis.

39. Om Borger-Eed.

Ingen maa være bymand i nogen stad förend hand hafver
sveret Kongen oc byen huldskab oc mandskab, oc bevist for Fog-
den, Borgemester oc Raad, hvor hand er skilt ved hans hosbonde,
der hand sidst tient hafde.

40. Stiger mand ofver byens muure.

Hvo som stiger ofver byens Muur eller plancke, eller ander
Festning, oc bryder den ned, gifve byen 40 mk. oc Kongen 40 mk.

41. Om

41. Om Plancker fordervis.

Om dige eller planker fordervis for nogen forsömmelsis skyld i freds tid, da skal hand som det monne tilhöre, böde det inden 20 dagis rum effter hand er tilsagt: Rædis mand for fiende eller orlof, da skal hand böde det den samme dag: Giör hand det ey, da settis hand i byens giemme, oc tage af hans gods oc böde saa meget som vedtörfftes; dertil giffue Kongen 6 ß oc byen 6 ß.

42. Om Veije at reddis.

Huo som tilsigis, oc vil ey hielpe at giöre veye, eller anden ting som Fogden, Borgemester oc Raad tyckis nyttelight at være, böde förste tid 3 ß, anden tid 6 ß, tredie tid 40 ß til Kongen oc byen.

43. Om Verrie oc forstaar.

Ingen mand eller quinde udi nogen Kiöbsted skal tage sig nogen verrie, uden byens tilverrie oc forstaar, uden med Kongens sönderlige forlof, undertagent alle aandelige sager; Oc ingen faderlöse eller moderlöse börn, som verrie tilhöre, maa kiöse dem verrie, huercken i byen eller uden; haffue da nogen inden-byes eller uden-byes venner, som deris verrie bör at være effter Loven, de skulle ey være deris gods mectig, förend de haffue satt vissen, at det gods som saadanne börn haffue bliffue visse til deris, naar de bliffue myndige: Giör nogen her-imod, böde Konningen 3 ß oc byen 3 ß.

44. Om Strœde.

Behöffuer nogen Stræde eller vey igiennem nogen mands gaard, til Kongens eller byens nytte, da skal hand det tillade, oc tage fyllist derfore; Vil hand ey, da maa Borgemester oc Raad alligevel ramme byens beste, oc det staaender siden til Kongen om hand noget værd skal haffue.

45. Bedis Borgemestere noget.

Sker det saa at Fogden, Borgemester oc Raad bedis noget som behof-giöris til byens behof, enten sten, Kalck, tömmer, eller andet som mand haffuer udi gaarden, da skal hand det tillade, oc tage der fyllist fore; vil hand ey, da miste det uden værd.

46. Om [Forræderii, oc] Raadsens hemmelige Ærinde.

Huilcken som forvunden vorder, at hand vil forraade Kongens Slott eller by, hand lide samme dom som forrædere bör at lide: Oc huilcken som aabenbarer Raadsens hemmelige ærinde, Kongen, byen, eller dennem til skade, oc bevisis det hannem offver, miste

sin

sin halss, oc haffs hoffvedlaad i Kongens vold: Oc huilcken mand som huuser eller hælger de som vil være paa byens arghlist, oc veed det, hand lider den samme dom som forskreffuit staar.

47. Om Oprör.

Er ocsaa forbödet nogen samling at giöre for nogen ærinde skyld, uden Fogden, Borgemestere oc Raad kommer dennem sammen; oc den som er hoffvedmand derfore, hand miste sin halss oc haffs hoffvedlaad i Kongens verge; oc alle andre som i slig handel ere böde Kongen 20 m: Oc huilcken af Almuen noget skader, hand kiære sin sag for Fogden, Borgemestere oc Raad, som hannem bör.

48. Om I-Gangs Embede.

Huilcken som er föd i nogen Kiöbstad, oc kand noget embede, som hand vil blifve ved, oc bierge sig af, som ere Sudere, Smed, Skreddere, Skindere, oc andre slig, hand skal ey gifve meere end Fiöre penge der hand kommer i Embedet: End huilcken af forde Embedsmænd, som uden-byes ere föd, oc vorder borgere, hand gifver saa meget til I-gang som hand gifver til borger-skab, naar hand först der-i settis.

49. Om Embedsmænds vare.

Huilcken Embedsmand, Borgere, Smed, Skomagere, Skreddere, eller nogen anden, der ey vil holde Borgemesters oc Raads bud, naar de sette deris Embeds-vare effter tidsens leylighed, förste tid hand blifver kiært, böde alt det hand hafver at bruge oc tilre-dis hafver paa samme Embede, oc det gifvis udi Guds naffn; Anden tid 3 m; tredie tid 6 m; fierde tid 40 m, oc alderlis være borgerskabet saa meere, som Borgemestere oc Raad tyckis for uhörsomhed.

50. Om mand bryder Fred.

Huo som bryder fred der som Kongen er i byen, hand böde hannem der skaden fick 40 m, oc Kongen oc byen huer 40 m effter an-dre Rette böder.

51. Om Raadmænd.

Huo som holder sig for Raadmand, oc ey er tilskicket af Borgeme-stere, Raad oc Meenigheden, som hannem bör, hand miste sin halss, oc hoffvedlaad i Kongens verie.

52. Om hvad som i byen begyndis.

Huad som begyndis i byen, oc vedis for Borgemestere oc Raad, effter byens Rett, som Kongen dennem gifvet hafver, det skal stadigt oc fast blifve, huo der-imod siger, forbryder sit hoffvedlaad til Kongen oc byen, uden nogen af Raadet sagde hannem imod forr, (: som sagt er :)

53. Om

53. Om Optægt.

Hvad som Fogden, Borgemester oc Raad optager med Kongens fuldbyrd, det blifver stadig oc fast, eller böde 40 mk Kongen, oc 40 mk byen.

54. Farer mand af Byen.

Hvilcken bymand der udfarer af byen sit ærinde, oc acter sig længer borte at være end 6 uger, hand skicke en anden i sin sted, som skal svare for hannem, oc giöre, om noget sommelight paa kommer, som Kongen oc byen magt paa ligger.

55. Om Kongens oc Byens Laase, plancker, grafver, etc.

Hvilcken som bryder Kongens oc Byens laase, hand böde med sin halss, oc hans boeslaad til Byen oc Kongen: End hvo som bryder plancker, eller kryber derofver eller igiennem, eller tager steen bort som er til byens værie beste sammenlagt, böde 40 mk Kongen oc Byen: Det samme böde der stiger ofver byens grafver, eller farer anderstedts ud med sit skib, end at bommen uforbrudt er.

56. [Om Börneverge efter Bondens Död.]

Hvilcken Kone bonden fra-döer, hun skal krefve sig verge, inden 14 dage efter hans död, oc tilsige fogden oc Borgemester; Giör hun det icke, da böde 3 mk Kongen, oc saa meget byen: Hafver hun oc barn efter sin hosbonde, da skal fogden, borgemester oc Raad vide deris fæderne, at det blifver ufortæret, oc deris fremtarf: Det samme er ocsaa om deris Möderne.

57. Om Daabel.

Taber nogen bymands sön i daabelspil mere end 1 ß penge, da skal den som vinder ey mere beholde end en sex penge.

58. Om Brand.

Hvilcken mands huus eller tag som neder blifver brendt naar vaade-ild er löss, da skal alle de der for ilden bor, giöre hannem det skadisløss, om Fogden, Borgemester oc Raad tyckis skelligt at være.

59. Om mand far slett af byen.

Den som udfarer af byen med hustru, börn oc gods, oc ey kommer ind i byen igien at bo inden aar oc dag, hand miste by-lough, oc bör at kiöbe det paa ny; (forstaa borger skal.) Hvo som sidder i byen 6 uger, oc icke svarer sit borgerskab, oc vorder borger, böde Kongen 3 mk oc Byen 3 mk, uden hand hafde det med minde.

60. Om Vrag.

Vorder nogen Skib driftvendis i Öre-Sund, uden Styrismænd det borger hörer til, det skal ey kaldis vrag; hvo det finder, skal före det til Kongens Stad, til Kongens Slotte, oc tage mandeligt

for

for sin umage og arbeide som hannem sedvane hafver været, og den som Skibet tilhører fanger sit eget igien.

61. Om Spedalske.

Hvo som Spedalsk-sott fanger, hannem skal leggis dag for, af fogden, Borgemester og Raad, ud at fare, dit som saadanne folk fødis skal; vil hand ey, da nøde hannem til paa hans egen kost.

62. Om Kongens Jord.

Hvo som boer i Staden paa Kongens Jord og gaard, hand skal ey afftvingis, men hand formaar og vil deraf fuldgiøre, og saa meget som dem bør med rette at afgaa.

63. Om ubequemme Ord.

Hvilken offverløber fogden, Borgemester og Raad med vred Hu, eller ubequemme Ord, hand bøde hannem 40 ß Kongen og Byen; Giør hand dennem saar, bøde sin halß og bodslaad: Samme rett ere og om bysvenne, naar de ere i Kongens eller byens ærinde.

64. Om Udbud.

Hvo som vorder tilsagt at fare i Kongens udbud eller Byens ærinde, blifver hand hiemme og giør det ey, bøde Kongen og Byen 40 ß, uden det skeer med Borgemesters og Raads Orlof; og de skulle skicke en anden til i hans sted, saa at ingen brøst paa færd vorder.-

65. Ingen forbygge den anden.

Ingen maa forbygge sin Nabor med huus, steen eller broe, uden som fogden, Borgemester og Raad tykkis: Hvo herimod giør, bøde Koningen 3 ß, og sin bygning op.

66. Om Befestning (eller Lovfestning.)

Fogden, Borgemester og Raad hafver fuldmagt at befeste uden bymands gods, som er deris borgere noget skyldig, saa længe de fange deris betaling, undertagendis de som ere didkomne i herskabs tieniste og verve.

67. Om Told.

Alle vore Borgere i Riget til og fra altiid, uden paa Skaane, Falsterboe, Malmö, Dragör, og alle andre vore Birkerleyer, der skulle de gifve Told fra S. Bartholomæi dag og til S. Dionysii dag og tiid.

68. Om falsk maade.

Hvo som vorder befunden med falsk alen, skepper, punder, besmer, eller noget andet sligt, hand gielde 3 ß til Kongen, og 3 ß til Byen; anden tid 6 ß: Hver tredie tiid miste sit Hofved-laad og rømme Byen.

69. Borgemestere og Raad ere skattfrii.

Hafver vi af vor synderlig gunst og naade undt vor Borge-

mre

mester oc Raad at sidde skattfrii, for deris umage oc deres tie-nistre, undtagen anden tienistre som de Byen pligtig er

70. Om Horlön (eller Arf.)

Döer nogen mand, Svend eller pige i nogen Kiöbsted, som ey haf-der arfvinger i Byen eller i Landet, Da skal Raadet tage deris gods i giemme med Fogdens vidskab, til rette Arfving kommer med bevijsning inden aar oc dag; da skal dennem antvordis godset ubehindret, oc gifve dennem 3 ß. Om Arfvinger-ne ere besiddendis uden Riget, da gifve de Kongen 3 ß, som sagt er, oc Raadet here tiende penge: Kommer ingen Arfvinger inden aar oc dag, da er Kongen arfving, dog Raa-det here tiende penge, som sagt er.

71. Om Vorday, det er Hug oc slag.

Vorder nogen borger eller bÿemand slagen, thiestet eller dragen nogenstedts i Kiöbstederne med Natt, da skal hand Nabor, hvad heller det er Natt eller dag, strax löbe oc redde den som rett skeer: Oc findis der oc nogen Efterund som det ey giöre ville, böde Kongen 10 ß, oc saa meget Byen.

72. Undsiger mand anden.

Hvo som nogen mand undsiger, hödre eller truer, den som bor-ger er, oc ey vil lade sig nöye med rette, hand skal borgen sette at hand den anden ey skade vil: Vil hand ey borgen sette, da settis hand i Byens fengsle oc giemme, til hand fanger sig bedre beraad, om det vorder kiert for fogden, borgemester oc Raad.

73. Om Testamente.

Ingen Testamente skal samtyckis förend den dödis gield er giel-den dennem i byen bort, som bevijsligt er.

74. Om daarskab [som ey formaar at bödis.]

Findis nogen daare, som bryder, oc ey hafver at böde med, hand skal plagis oc bindis, at fogden, borgemester oc Raad efter-som bröden er til, oc som hand hafver sig skickit til.

75. Om Daabel.

Hvo som fanger hug eller pust i daabel i spill af den som daab-ler med hannem, den huggene udgifver böde Kongen oc byen sin bröde, oc böde hannem intet som skaden fanger: Hvo vorder nogen ihielslagen under daabelspill, hand skal jordis under Vallien, oc den hannem ihielslaar böde lif for lif.

76. Om

78. Om Huusfred.

Hvo som ganger i nogen mands Huus oc gaard, med forsæt, oc slaar Hosbonden eller Hustruen, eller nogen deris hion, eller nogen som der staa hos eller gaa til, hand mister sin halß, oc hosvdlaad i Kongens Verge: End hvo som skiuder i nogen mands Huus eller gaard, med armböß, spiud eller kastesteen, öxe eller anden vaaben som hand til slaa folk med; vorder mand slaet eller dræbt, da er det halßlös gierning: Samme Rett er oc om mand vorder saaret oc dræbt i sit eget skib, huus, bord, &c.

79. Skiuder mand anden i Vand.

Hvo som anden skiuder i Vand med villie eller vred hue, hand böde Konningen 6 mk, oc byen saa meget.

80. Griber mand udlendisk mand.

Hvo som griber eller hindrer nogen udlendiske mand paa hans flugt, naar hand flyer eller undkommer vil, oc antvorder hand Fogden saadan en mand, hand skal hafve en deel af hans bedring for hans umage, efftersom Fogden, Borgemester oc Raad vorder forenet om.

81. Bryder mand Torgefred.

Hvo som bryder Torgefred den dag vett Torgedag er, hand böde den der skaden fick 40 mk, oc Kongen oc byen huer saa meget: Den Rett stander fra Solen staar op om morgenen, oc til hun ganger ned om afftenen.

82. Griber mand tiuf i Kiöbsted.

Griber nogen Gjest eller udenbyes mand sin tiuf i nogen Kiöbsted, hand giör der hans rett, oc fanger sielf gierninger offter hannem: Vil hand oc före hannem bort med sig, da hafve det sig udi Fogdens, Borgemester oc Raads villie oc minne, oc före hannem siden huort hannem löster.

83. Slaaer mand Vægterne.

Hvo som vorder fortvunden at hand slaaer Kongens oc byens vægtere med forsæt om natt, hand böde sin halß, oc hosvdlaad i Kongens Verge: End hafver nogen vantro til nogen for saadan gierning, oc ey fuldvelig kand bevise hannem offter, da verge for sig med 12 mands eed.

84. Om Vagt.

Finder Vægteren nogen paa gaden siden Klocken 9 er slagen, da skal hand ledis til sit herberg til anden dagen; oc da gifve hand skiel for sig hui hand gik saa sent paa gaden. Oc
naar

naar Klocken ringer, da skal Vægterne være i deris sted, oc forvare sin vagt om Natten, efter till Klocken ringis igien; oc saa skal Portvæcterne komme oc giemme Porten til om afftenen Porten lucks: Hvilcken det ey giör böde 3 ß byen: Er der nogen fiende paa færde eller for byen, saa böde hand 40 ß byen, oc saa Kongen.

85. Om ubequems Ord.

Hvilcken mand anden kalder skalck eller andet i byen i hofferdighed eller druckenskab, böde 3 ß Kongen oc byen: Kalder oc nogen Mand eller Qvinde, Dannesmend, Qvinde eller Mör, de som ubrödelig ere, Tiuf, forræder eller noget andet som ære gielder paa, oc kand det ey beviise, hand böde dem som saa kaldet, Mercker 40 ß, oc med Dannemands böder, Kongen oc byen huer saa meget: Kand hand det ey udgifve, da staae til Kongen eller löse sig fra Fogden, Borgemester oc Raad som hand kand med dennem forenis: Kalder oc Mand eller Qvinde som aabenbarlig berygtet er for saadanne gierninger oc kand det ey beviise, hand böde saadanne berygtede folck 3 ß, oc Kongen oc byen huer saa meget.

86. Om ubequems tale.

Hvilcken nogen som ubeqvemlig taler paa nogen Dannemand eller Dannekone, som de ingenlunde beviise kand, den springe fra Kagen oc drage strax af byen.

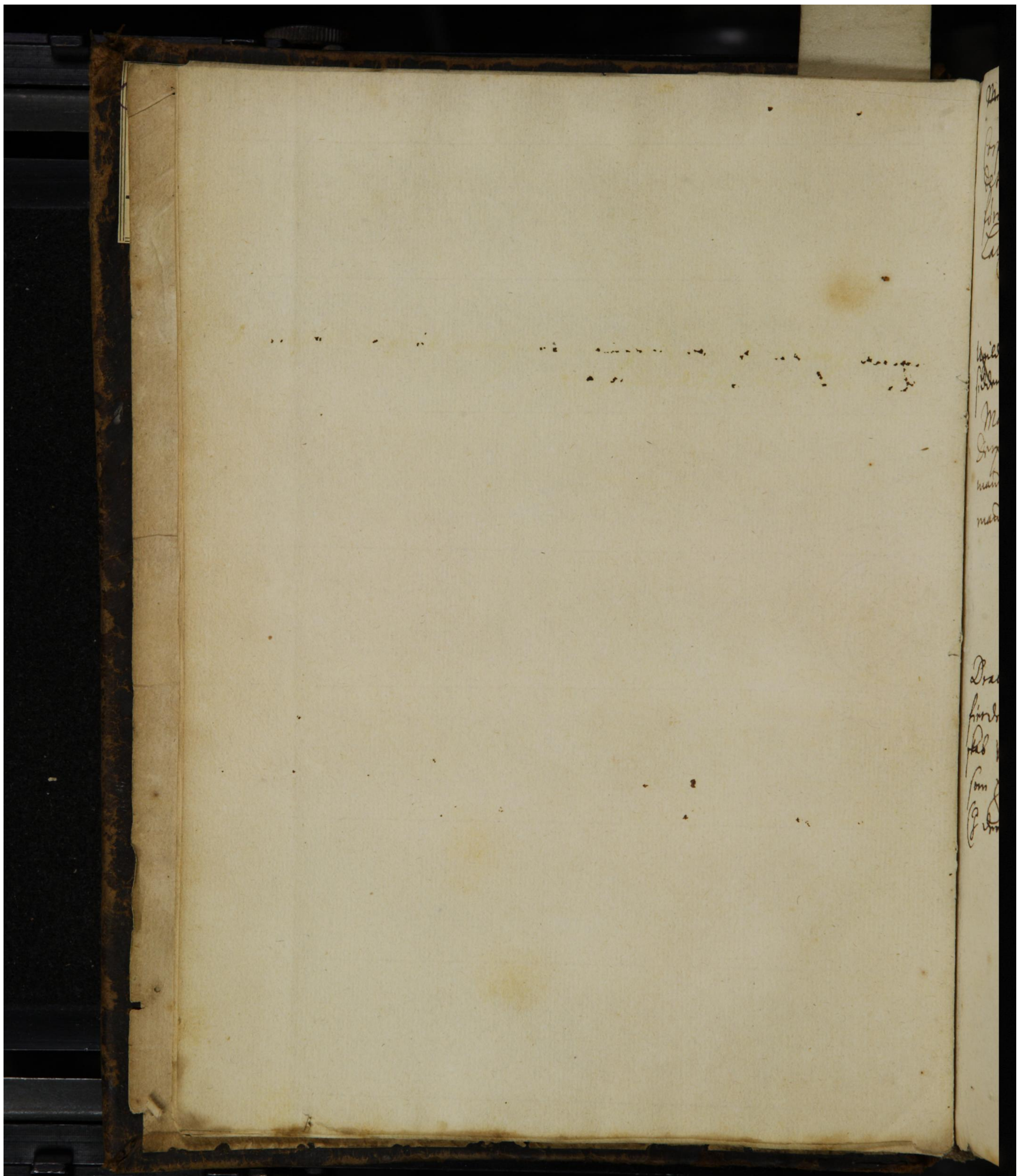
Alle forschrefne Articuler hafver vi nu Naadigst stadfest oc gifvet vore Elskel. Borgemestere oc Raadmænd samt Menigheden udi vore Kiöbstæder, paa det forbemelte vore Kiöbstæder kunde derat forbedris. Datum Kiöbenhafn, anno M C LIII.

K. Haub art: 103:

Hvo som offverfalder Fogeden, Borgemester eller Raadmand med Vred Hu, eller gifver dennem ubequemme ord, Hand böde den som Hand offverlöber 40 ℔ Kongen och Staden, huer saa meget. Vil Hand dennem saar, da gielde det Hans Hals, och hans boslod være forfalden til Kongen och Byen.

art. 104.

Samme Tov och Rett er och om nogen offverfalder Stadsens tienere och bud, naar som de ere i Kongens eller Stadsens ærinde och forfald.

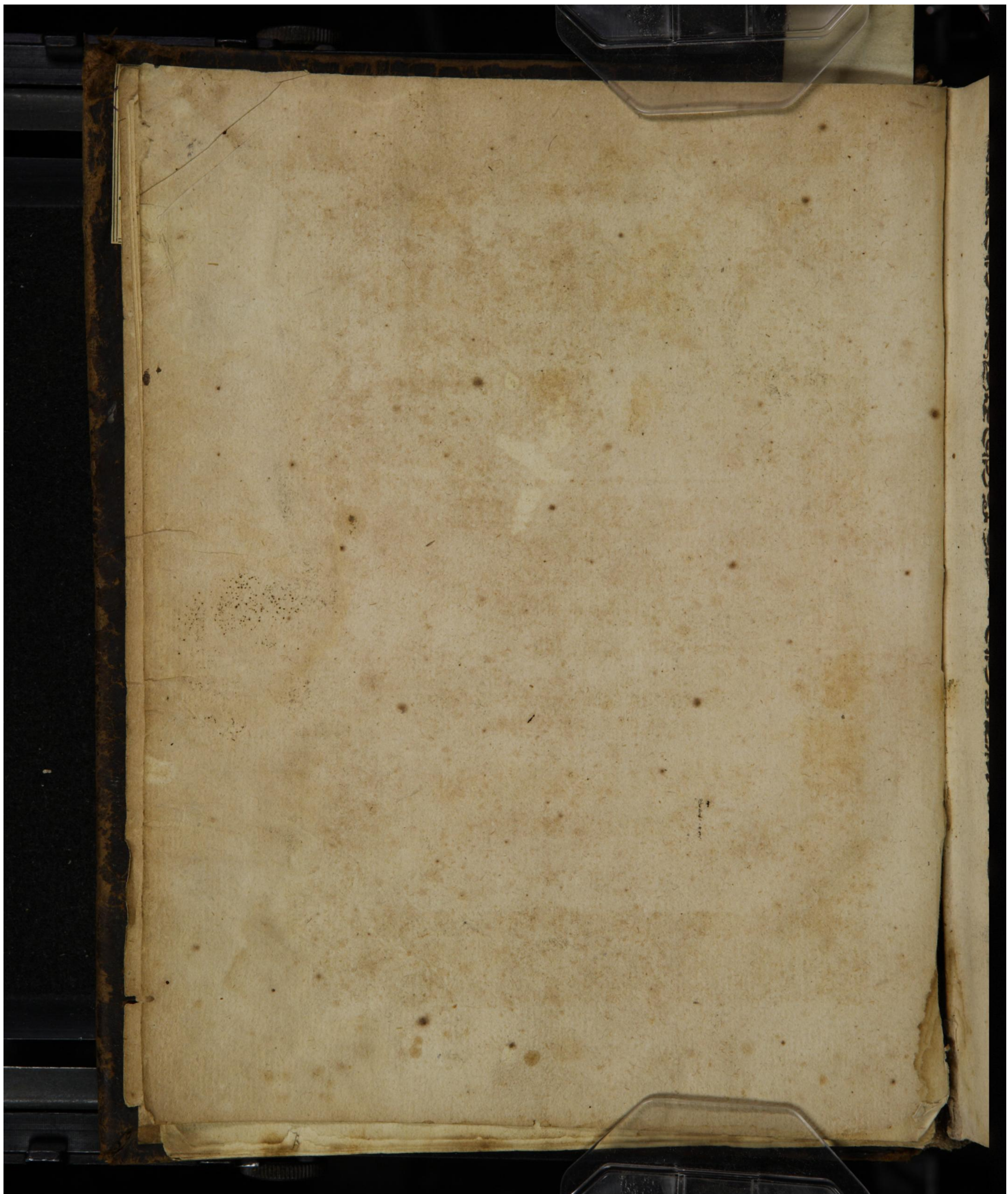

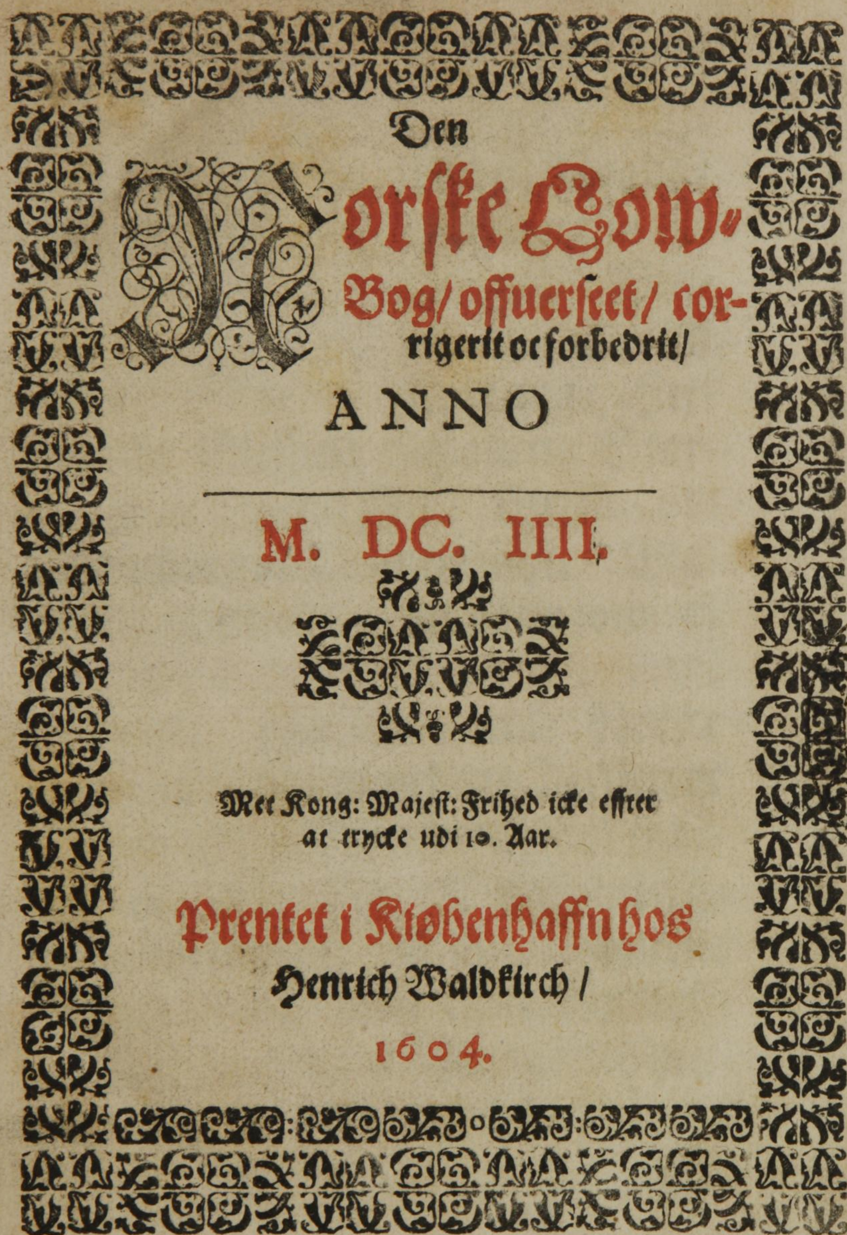
~~Mindremænd:~~

Corporalis poena succedit nummariæ: Döer nogen det, som ikke haffver at böde med, da maa hand föris til Tinge, oc straffis derfor efter ~~Lovs[illegible]~~ Lauhdomme. Ty. B. 10.

~~Uvilde blifve de som forstaa, naar nogen vaeger ulovlig-bestilden art med Eld eller ægg.~~
Mand siger at Tiufven er ond at komme i færd med; derpaa kand mand see Ty. B. 5te oc 6te capitteler, hvor mand sielfvir at ~~kand~~ bringe ~~Tiufven~~ den til Lovværjelse, som mand ellers vil sige eller beskylde for Tiufverie.

Drab skal bevisis inden 3die gaarde, uden der er fore fierde manne eller værnere til stert eller Skogere-stab ved den döde, eller andre hans efftermaalsmand, som hannem ligger lifs-farr ved. M. B. 10 ff. 2:
(J den gamle Lov er det M. B. 11.)

Den

Norske Low-Bog/ offuerseet/ corrigerit oc forbedrit/

ANNO

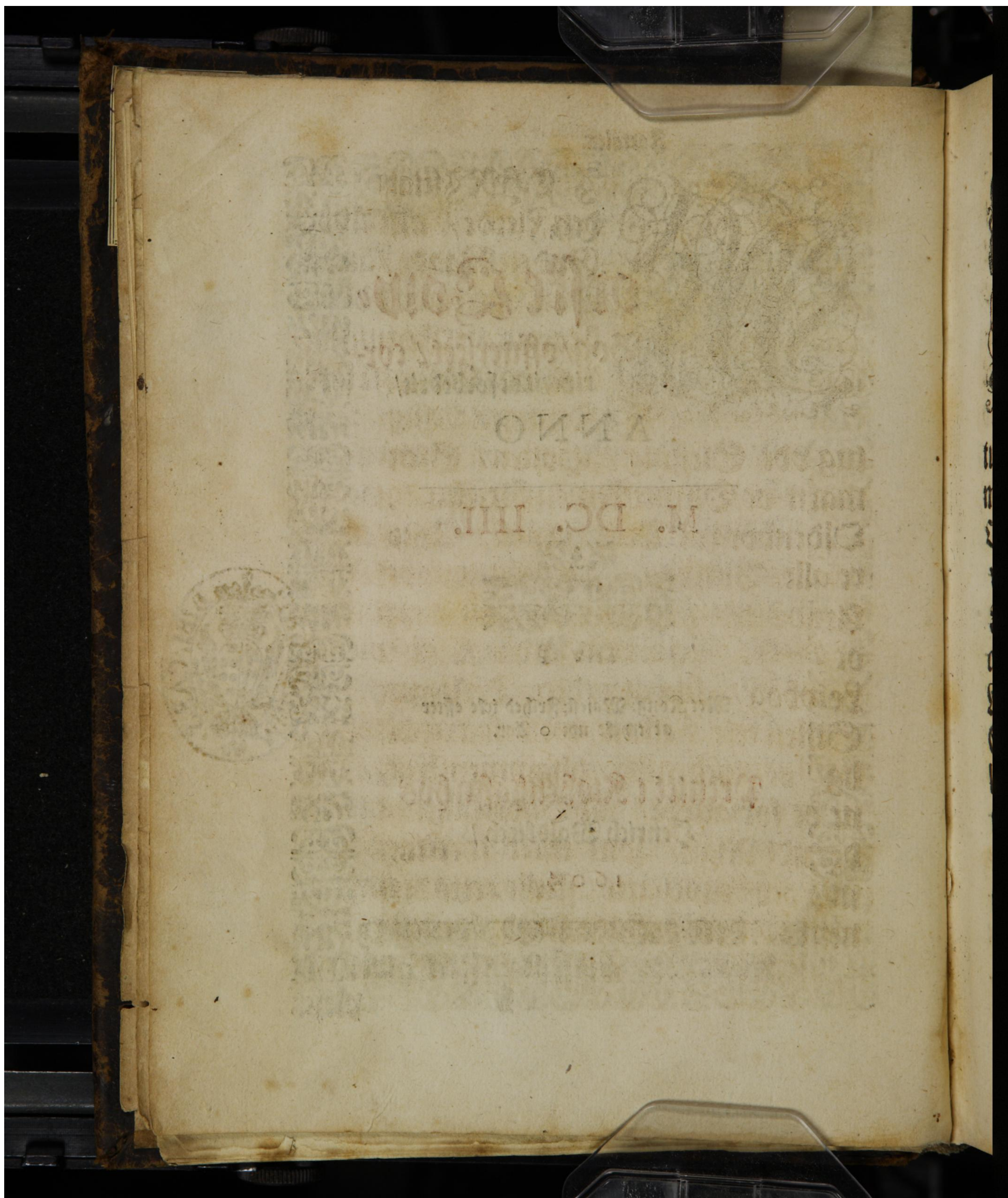
M. DC. IIII.

Met Kong: Majest: Frihed icke effter at trycke udi 10. Aar.

Prentet i Kiøbenhaffn hos Henrich Waldkirch /

1604.

I CHRIstian den Fierde/ met Guds Naade/ Danmarckis / Norgis/ Vendis oc Gottis Konning/ Hertug vdi Sleßuig/ Hosten/ Stormarn oc Ditmersken/ Greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst. Giøre alle Vitterlig/ at effter som aff Arilds tid haffuer verit stor brøst oc *Defect*, paa den gamle Norske Lowbog/ saa at ordene/Texten oc Stilen icke haffuer verit saa tydelig oc ordentlig tilsammenskreffne oc forfattede/ at Vndersaattene der udi Rigit/ som effter forskreffne Low endeligen skulle rette dennem/ den haffuer kundt forstaait-

effter-som det vaar fornøden/ huilcket der aff nocksom kand forfaris / at fremfarne Konninger vdi Norge som for 200 oc flere Aar haffue regerit / de haffue ladit vdgaa atskillige obne Breffue / oc der met mange Artickle vdi forskreffne low forklarit oc vdtyed. Dißligeste er aff forskreffne Norgis Rigis indbyggere paa vnderskedlige Tider klagit/ baade for voris salige Herrefader høyloff lig Jhukommelse/ saa vel som for os selffuer/ siden wi effter Guds Almectigstis Naadige forsiun er kommen til Regimentit, offuer forskreffne Norske Lowbogs Vrictighed. Oc haffuer de vnderdanigst begierit/ at forskreffne Norske Lowbog maatte offuerseeis/ *corrigeris*, oc forbedris/ menige Rigens

Vnder-

Vnderſaatte til gaffn oc beſte. Oc
paa det forſkreffne Norſke low icke
ſaa aldelis mørck oc Tuifflactig
ſkulle vere for vore Vnderſaat-
ter: da er aff Danmarckis Rigis
Raad/ (baade for vor elſkelige Her-
refaders Tiid/ oc vdi hans kierlig-
heds Tiid/) ſom vdi atſkillige Aare
oc Tiider ere forſend til Norgis
Rige/ der at ſidde Retterting/
mange Retteboder forfattede/ ſom
baade Lowſens ord forklarer oc
foreſtiller Dommerne/ huorle-
dis de vdi mange Sager kiende oc
ordele ſkulle. Huilcke Retteboder
ere en part aff høybemelte fremfar-
ne Koñinger vdi Danmarck *con-
firmerit*, men en part ere icke ſtad-
feſtit. Saa at nogle Dommere haff-
ue dømt effter dennem/ men nogle

 haff-

haffue det icke giort. Men den fornemste Aarsag til all Vrictighed vdi de Norske Lowbøger/ befinde wi (effter flittig Randsagning oc god Betenckelse) denne at vere: at det gamle Norske Sprog/ som for nogle Hundrit Aar haffuer verit brugelig/ paa huilcken oc Lowen aff førsten er skreffuen/ det er gantske faa folck vdi Norge (Laugmendene vndertagen) beuist. Oc derfor da haffuer huer Laugmand den Lowbog/ som hos hans Laugstoel fandtis/ paa Norske Sprog/ som det nu brugelig er/ vdsatt/ en huer som hannem tyckis rettist vere/ oc som hand best kunde. Huilcke mange *Versiones* siden til mangehaande meeninger oc vdtydelser haffuer giffuit Aarsage. Oc effterdi

wi befinde at disse forskreffne low-
sens *Versiones*, som aff atskillige
Laugmend giort ere; Disligeste oc
de mange Rettebøder / som baade
aff fremfarne Konninger vdi Nor-
ge for mange Aar vdgiffne / saa oc
de aff Danmarckis Rigis forord-
nede Raad ere vdgangne / de ere
saare mange / oc icke alle stemmer
met hin anden offuer-eens / men
somme steder findis at vere tuert
imod huer andre: saa at huad den
ene Rettebod tillader oc befaler /
det forbiudis offte vdi en anden.
Oc saa findis somme icke sin Me-
ning saa vtryckeligen at vdtyde /
som det sig burde. Huor offuer en
huer Dommer her til dags dennem
haffuer vdtyed / som de vilde / oc
saaledis felt den ene Dom imod
den

den anden vdi lige Sager ꝛc: en part aff forstreffne Rettebøder ere giffne / nogle serdelis Prouintzier / Skibereder eller Sogner. Oc naar Dommerne paa andre steder der effter haffuer dømt / da ere slige Domme saare besuerlig faldne for de Folck / som samme Rettebøder icke vaare giffne. Saa det i sandhed befindis / at samme mengde aff Lowsens *Versioner* oc Rettebødr haffuer mere foruildit oc vdi tuiffl førd Dommerne / oc skad enten aff Parterne / end at de skulle kunde haffue dennem der effter at rette. Oc paa det wi dißbedre kunde holde vore kiere tro Vndersaatte vdi Norgis Rige ved Norgis Low oc ret: Da haffue wi aff voris yderste forstand oc formue ved Guds

naadige hielp oc bistand oss alvorligen fortagit den gemeene Lands-low/ som her til dags/ oc vdi saa mange Aar haffuer verit tuifflactig oc mørck/ saaledis at forklare/ oc vdi god ordning at bringe: at baade Dommerne oc parterne vden all tuiffl den forstaae/ oc sig der effter rette kunde. Oc til en begyndelse/ da haffuer wi Anno 1602. den 31. Augusti/ ladit voris Befalning vdgaa til menige Laugmend offuer al Norgis Rige/ At de dennem vdi vor Kiøbsted Osloe til *Pauli conversionis* Dag/ der nest effter skulle forsamle/ oc der enhelligen oc samdrecteligen forfatte en Norsk Lowbog/ sampt alle baade Konnġlige oc andre Rettebøder oc Breffue/ effter huilcke de

 pleier

pejer almindeligen at dømme: Oc samme forfattede Lowbog vnder deris hender oc segel indsende vdi vort Cantzelie / at vi den videre forkunde lade offuersee. Huilcket forskreffne vore Laugmend icke allene troligen / hørsommeligen oc met flid giort oc efterkommet haffuer: Men ocsaa deris Betenckende om nogle synderlige Artickle / vdi Lowen at forandre / alle Norgis Rigis Vndersaatter til stor gaffn / oc mange tretter at forekomme / ladit oss tilkiende giffue; huilcke Copia paa it serdelis Register antegnit / de met forskreffne Lowbog vnderdanigst oss haffuer ladit tilstille. Huilcken Lowbog met alle Rettebøder / oc den forskreffne Laugmends fortegnelse / efter wi den met flid

haffuer

haffuer selff igiennem lest / haffuer wi den siden ladet vdi en Bog forfatte / saa at alle baade gamle oc nye Rettebøder / ingen undertagendis (uden nogle faa som hører til Kircke-Ordinantzen / oc der best kand henføris) de ere indførde vdi Lowen / en huer Artickel til den Bog oc Capittel / som den bequemeligst kunde henføris: Saa at alle Rettebøder baade gamle oc nye der met ere affskaffede / oc icke fornøden er / at Dommerne mere end Lowen i sig selffuer / her effter haffuer at acte. Disligeste effter som en Bog vdi den gamle Norske Low / som kallis Christendoms Balcken / oc vaar 10. Capit. vdi / ingen nyttighed eller brug met sig førde / men talede allene om Religionen: Item

huorledis Konninger vdi Norge i gamle dage skulle vdkaarts: Item om Kongernis arff/ oc andit mere som brugelig vaar den tid Norgis Rige først vaar til den Christelig tro omuend/ oc nu vdi denne tid vden al bruger: Samme bog haffuer wi aldelis vdelat: dog huis vdi nogen=haande maade kunde findis at vere tienlig/ det haffuer wi paa andre steder/ oc vdi andre bøger ladet sette oc indføre. Huilcken Lowbog effter den saaledis som forskreffuit er/ aff oss haffuer verit offuerseet/ corrigerit oc forbedrit: Da haffuer wi samme forfattede Lowbog paa den almindelig Herredag/ som vdi Julii Maanit sidst forleden/ vdi vor Kiøbsted Bergen/ i voris egen Neruerelse/ er bleffuen

holden/ menige Adel oc Laugmend ladit forlæse. Huilcke oc seet haff-uer / huorledis Rettebøderne ere indførde/ huad som er tilsat eller vdelat/ oc aff huad Aarsag oc Be-tenckende sligt skeet vaar/ intit vn-dertagendis i nogen maade. Dis-ligeste er vdi forskreffne nye for-fattede Lowbog / effter forskreffne Godemends vore Vndersaatters vdi Norge/ deris Meening oc Be-tenckende/ megit i atskillige maa-der forandret oc omset/ effter som det er befunden tienlig/ oc Rigens Vndersaatter vdi Almindelighed til forbedring oc gaffn at vere.

Oc effter som wi samme forskreff-ne Norske Lowbog/ alle vore kiere troe Vndersaatter/ som vdi vort Rige Norge boendis ere/ til gaffn

oc beste/ nu haffuer ladit paa Tryck vdgaa/ oc det effter de Bestemends vore Undersaatters vdi Norge/ deris Begiering/ Vidskab oc Vilie: Da bede wi oc biude alle vore Laugmend/ Borgemestere/ Raadmend/ Byfogder/ Laugrettismend/ oc alle andre som forordnede Dommere ere/ eller Dommeris kald effter lowlig Forordning forrette skulle/ at i retter eder effter at dømme vdi alle Sager/ effter forskreffne Lowbog: saa at alle de som kommer for eder vdi Rette/ maa vederfaris det som Christeligt/ billigt oc Ret er/ effter samme Lowbogs indhold: at onde/ Vretferdige oc Vdædiske Mennisker/ som met deris Vretferdige oc Vtilbørlige gierninger høiligen fortørner

førner Gud/ oc der met offte foraarsager Guds hefftn oc Vrede/ baade offuer dennem selff oc andre: Oc mue fange ved Christelig oc retferdig Dom deris tilbørlig Straff: oc fromme oc Vskyldige Mennisker for slige onde Folckis Ondskab oc Treedskhed maa vere frie oc forskonit. Wi ville oc effter voris høie Øffrigheds kald/ oc ved den Mact oss aff Gud Almectigste giffuen er/ selff holde offuer forskreffne Low/ oc vore kiere troe Undersaatter vdi vort Rige Norge der effter regiere: Dennem som en from/ mild oc god Øffrighed elske/ forfremme/ oc deris beste vide: Enhuer for Wret oc Offuervold beskytte oc hanthæffue: Saa den fattige saa vel som den rige/
ved

ved voris beskiermelse/ oc Christe-
lig regiering skal nyde al det Low
oc Ret er.

Giffuit paa vort Slot Kiøben-
haffn den 4. Dag Decembris /
Anno 1604. vnder vort
Signet.

Tingfare-Balcken.

Laugrettismands næfnelse,

Om Laugting/oc Lænßmends Eed der-om.

Cap. I.

LAVGting skal holdis hvert Aar udi hvert Laugsogn paa de bestemte tider oc steder / som udi hvert Laugsogn sædvaanligt værit haffver / som her effter-følger: Bahus-Læn skal holdis Mandagen for Botolphi, oc Mandagen nest effter Fastelaffvens Søndag.

Vigens-Fos Laugting skal holdis neste Søgne effter S. Powels Dag / Oc neste Søgne effter S. Hans Dag Midsommer.

Borgeting Laugting / som holdis i Fredrick-Stad / skal holdis: Det første skal holdis Den første Dag effter Hellig Tre Kongers Dag; Den anden / Mandagen effter Midfaste-Søndag: Den tredie /

Laugting naar holdis skal paa hver [illegible]
Bahus Laugting. 17 Juli.
Botolphi [illegible]
Fastelafven.
Vigens-Foss-Laugting.
26 Jan.
25 Jun.
Borgetings eller Fredrikstadt Laugting.
7 Jan.
Midfaste.

Tockettißdag; Den fierde/ den neste dag effter Viti & Modesti: Den femte/ første Søgnedag effter Vinternatten. Oslo-Laugting; skal holdis/ Den første/ tre dage for oc effter Pouelsmisse: Den anden/ tre Dage for Midfaste/ oc tre Dage effter: Den tredie/ tre Dage effter Tockettißdag: Den fierde/ tre Dage for S. Hans-dag midsommer/ oc tre Dage effter: Den femte/tre Dage for Vinternatten/ oc tre Dage efter. Etzwolds. Laugting/ skal holdis S. Botolphi Afften. Tonsberg-Laugting skal holdis/ Den første/ Mandagen neste effter Hellige tre Kongers dag: Den anden/ Mandagen effter Midfaste Søndag; Den tredie Tockettißdag: Den fierde/ tre dage effter S. Botolphi: Den femte/ at Korßmeße om Høsten. Laugting vdi Oplanden; skal holdis/ Den første Tockettißdag: Den anden S. Mortens afften. Skeen-Laugting/ skal holdis/ Den første/ tre Dage for Midfaste Søndag/ oc tre Dage effter: Den anden/ tre Dage for S. Botolphi/ oc tre dage effter: Den tredie/ tre dage for S. Morten/ oc tre Dage effter: Den fierde/ Tockettis-

tißdag. Laugting paa Augde-Side/ skal holdis vdi Mandal/ Mandagen efter Hellige Trefoldigheds Søndag; Vdi Listelæn/ Seyrmere vor Frwe Dag; vdi Nædenes/ neste Søndag effter Michaëlis Dag; vdi Raabygde-Laugt/ neste Søgnedag effter S. Hans Dag Midsommer. Laugting vdi Staffwangers-Dømme/ skal holdis/ Den første til S. Botolphi: Den anden/ Korsmisse om Høsten. Bergen-Laugting/ skal holdis S. Botolphi Dag. Trundhiems Laugting/ S. Botolphi Dag. Oc udi Jemtelanden/ fiorten Dag for S. Hans Dag Midsommer. Stegens Laugting/ skal holdis S. Botolphi Dag. Oc huer tredie Aar/ skal holdis Laugting vdi huert Fiskewær/ vdi Findmarcken. Til huert Laugting skal komme Konningens Ombudsmand/ eller hans Foged/ oc alle de mænd aff huert Skibrede/ der-til bliffver næffnde/ uden forfald.

Augdesidens eller Mandals-Laugting.
H. Trefold.
8 Sept.
Michelsdag er d. 29 Sept.
25 Jun.
Stafwangers Laugting.
17 Jun.
14 Sept
Bergens Laugting,
17 Jun.
Trondhiems Laugting;
17 Jun. i Jemteland.
10 Jun.
Stegens Laugting:
17 Jun.
I Findmarcken.
Ombudsmand eller hans foged skal komme til Laugting, oc de mænd der til bliffve næfnt. [inf. 2. ... 4 Rec. p. 330.

De Mænd som Laugting søge skulle / skal Konningens Ombudsmand / eller hans Fogd / næffne hiemmet hver Skibrede i hans Læn / paa det Ting som holdis i hver Tingsted Midfaste-tide / oc skal næffne de Mænd / som de ved deris Eed ville holde / der-till duelige oc best tienlige ere.

Den første Søgneting Konningens Ombudsmand kommer til Lautinget / effter hand samme Læn bekommet haffver / da skal hand sverge den Eed / at hand haffver Næffnit de Mænd til Laugtinget / som hand tøckte der-til vaar best Tienlig: Oc hand icke tog der Gunst eller Gaffve fore / oc det samme vil hand altid gøre / Emeden hand haffver samme Læn. Den Eed skal hand icke siden offtere sverge / end den ene sinde.

Om Næffnde Mænd til Laugting.

Capit. II.

Ombudsmand eller hans Fogd skal næffne saa mange Mænd aff huer Tinglaug eller Skibrede vdi hans Læn / som behoff gioris: Oc de skulle haffve aff Bønderne / huer vdi sin Tinglaug oc Skibrede / for deris Vmag / saa offte

offte de fare til Laugtinget / for huer Mijl fire skilling Danske. Oc huilcken Bonde som icke betaler næffnde Mend sine tillagde Penninge / bøde en Marck Sølff. Findis Ombudsmand eller hans Fogit forsømmelig / oc icke udnæffner Mend / saa der feiler Laugrettismend paa Laugtingit / da bøde imod Konningen for huer som icke næffnt ere / en Marck Sølff. Men huor som Laugting holdis udi Kiøbstæderne / Der skal holdis met Laugrettismendene / som aff Arilds-tid haffuer verit sæduaanligt. Icke skal heller Ombudtzmand affsette nogen Laugrettismand / som næffnt vaar / uden Lowlig Aarsage.

Om de sættis for Ombudsmand ...

Laugrettismænd i Kiöbstæderne.

Laugrettismænd afsettis icke uden Lovlig aarsage.

Huilcken næffnt Mand som uden Lowlig forfald sidder hiemme fra Laugting / Naar hand tilsigis did at fare / bøde en Marck Sølff / oc huilcken næffnt Mand som icke kommer paa Tinget / førend Eeden er soren ⊕ / bøde en halff marck Sølff / uden Laugmanden kand kiende at hand hafde lowlig forfald.

Om de forsömmer Laugtinget, naar de tilsigis;

eller kommer icke före Eeden er soren.

[Alle Konningens Ombutzmend / eller deris Fogder oc Lænßmend / ere pligtige at komme til Laugtinget: Huilcken som sidder hiemme uden Lowlig forfald / bøde Konningen fire

[Sup. 1. [1330] G Recess ... Ombudsmand bör komme til Laugtinget, eller hans Fogder oc Lænsmænd. Sidder de hiemme, uden forfald.

 Marck

⊕ førend Eedenn eer sorenn / føre den gamle Low: Oc staair dette om dem som eer næfnt til at sværge deris første Laugrettis-eed.

Marck Sølff / oc dis ydermere / som Konningen vil acte deris Sag till.

Om Laugtings Ordning / Laugrettis-Mends Eed / oc om Tingwider. Cap. III.

AVGtinget skal holdis saa lenge Laugmanden siunis behoff-gløris / At huer Mands Sager som did steffnt ere / kunde forhøris: Hand skal lade giøre saa stort Rum / paa huer Tingstæd / til to tylter Mænd / oc skal saa holde der per / at aff huer Tinglaug næffnis nogle Mend / saa mange behoff giøris / oc de forstandigste / som der-til tiene.

Oc som næffnis til Laugrettis-Mænd / skulle det første sinde de komme i Laugrettit / sverge denne Eed / at all den stund hand er i Laugrettit / skal hand saa kiende i huer Mands sag / saa vel den skyldigis / som den vskyldigis / den sagedis / som den vsagedis / som hand veed sandist være for Gud / effter Lowen / oc hans Samvittighed: den Eed skal hand icke offtere sverge / end det første sinde / Enddog hand offtere tilsigis at fare til Laugtingit. Skal oc ingen aff dem / som icke ere Laugrettis-Mend / vden forloff / sidde inde

inde paa Tingit / oc forerycke Laugrettis-
mændenes huo det gior / oc vil icke viges Naar
hand tilsigis / bøde en Halffmarck Sølff.

Laugmanden skal lade Ringe Klocken /
naar hand vil gaa til Ting med Lowbogen;
oc da skulle Laugrettismendene / oc andre
did kommen ere / gange ædru til Tings / naar
Solen er i Øster / oc sidde der til Middag /
oc icke fore gaa der-fra / vden lowlig for-
fald / Vnder to Øris Brøde: Huem som
kommer drucken til Ting / buldrer oc giører
wliud / skal den Dag ingen sin Sag søge i-
mod nogen: Ingen maa føre nogen Drick;
eller Mad paa Tinget / huercken at selge / el-
ler i andre maader at udskencke; Huem det
gior / haffuer forbrut det til Tingmendene.

Huilcken som uden-for Tinget; buldrer /
oc giører Laugmanden; oc Laugrettis wliud /
eller oc kierer deris Maal / forend de haffue
Laugmandens; oc Laugrettismends forloff /
bøde huer en Øre Sølff. Huor Laugsognit
haffuer Indseigle / da skal Laugmanden / met
en aff Bonde-Lænßmend / som Menige
Laugrettismend der-til vil betro / forvare
Laugtings Indseigle / vnder twende Laasse;
Oc skal icke brugis til andet met at forseigle /
end

Klocken skal ringis, Naar gaais til Laugtinget;

Jngen mad eller drick.

Laugtings Indsiglet forvaris.

end det som paa Laugtingit i almindelighed skeer / Oc Menige Almue vedkommer; Hvilcke Breffve skulle paa Laugtinget oplæsis / oc siden maa met seiglet forseiglis: Skal oc huer Laugrettismand forvare sit Indseigel / saa det til Sandhed oc Retfærdighed brugis / oc icke til Løgn eller Wretfærdighed: Huem som befindis anderledis at beseigle end som ret er / oc Loven udviser / den skal bøde til Konningen Otte Ortuger oc Tretten Marck Sølff / oc stande Sagvolderen til rette efter Sex Laugrettis-Mends sigelse: Oc hvilcke Fogder eller Ombutzmend som findis anderledis end ret er der met at omgaa / Straffis som Falsterer.

Om Vidnisbyrd / oc de Sager paa Laugtinget skal dømmis:

Capit. IV.

Efter en Mands egen Bekiendelse / oc Lowlig Vidnißbyrd / skulle alle Sager dømmis. En Mands vidne er som ingen vidne / oc to Mænds vidne ere saa gode som ii Mænds vidne / undtagen der føris bedre vidnisbyrd imod. Ingen vidnisbyrd / som gielder paa nogen

gen Mands ære / Liff eller gods / skal tagis eller giffvis beskreffven / vden den det paagielder / er det-imod Lowligen steffnt oc kaldet / eller er ocsaa selff til vedermaalsting nærværendis tilstede: Skulle oc icke Laugmanden ꝛ eller Laugrettismændene dømme effter nogen Bevißning / som icke er tagen till Tinge for Laugmanden / eller Laugrettismendene / som steffnis paa Fierdings- eller Fylcketing / der som Tingstuffver ꝛ eller steffnestuffver holdis / oc der vundet oc beseglet ꝛ som ved-bør: Icke skal Præster heller skriffve nogen Vidnißbyrd / eller andre Benckebreffve: Men huer Ombudsmand vdi sit Læn / skal tilskicke en soren Skriffver ꝛ vdi huer Tinglaug / Oc tillegge dennem tilbørligt Vnderholdning aff Almuen ꝛ for deris Vmage / som skal vere aff huer fuld gaard ꝛ fire Skilling / oc aff huer halff gaard ꝛ oc Ødegaard ꝛ to Skilling: Oc naar hand skriffver for dennem / da skal hand giffve Skriffveren fire Skilling ꝛ for huer side hand skriffver / oc der-offver dennem icke beswerge.

Disse ere de Vidner / som ingen gienstede skal imod komme / om de ere Skellige oc Lowfaste Vidnißbyrd:

B   De

A.B. 19.

Ingen Vidner gielder, uden tagen til Lauging, eller Hérreting, og beseglet.

[C4 Rec. p. 213, 214, forbud at stefne Vidner til Landsting, när s[illegible] [illegible]]

[Vidner som haf[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] steffnis igien; forordn. p. 201.]

Præster skrifver intet [illegible];

[Om Tingbog, [illegible] C Recess [illegible] 330, 331, [illegible]]

[C4 Recess, p. 328, 333.]

Hans Underhold,

[Hans forhold, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] straffe, for forordn. p. 198.] og Løn for [illegible] [illegible].

[C Rec. art. 6, forordn. p. 197, 198.

[Intet maa skrifvis paa løst papiir, [illegible] [illegible] [illegible]. C4 Rec. p. 214, 331.]

Hvilke Vidner ingen [illegible] [illegible] [illegible]. [O.B. 3.] [A.B. 21, om [illegible] [illegible]] K.B. 2,

[Hvem [illegible] maa Vidne, [illegible] C Rec. art. 18.]

1. I. De som vidner om Steffning/ at haffve kaldt en hiemme til sit Huus/ at møde til Tinge.

2. II. De som vidner/at de haffver hørt nogen loffvet huer-anden paa Tinge/ at ville møde met huer-andre for Retten.

K.B. 2 or 12. 3. III, Ere de Vidner som mand er tilkrafft at bære/ (kröd til-profs.)

4. IV, Ere de Vidner/ som mand met Loven nødis til at bære/ paa sine egne vegne/ eller effter en andens Ord. forfalds-Vidne, som blifver Vidnet under en Mand.

M.B. 9.

5. V. Beklekelse vidner/ oc de som vidner om forord pot Giffermaals=handel oc samfæde. Hvilcken som icke vil være Steffnevidne/ lowligt tilkrafft aff andre/ oc forholer dermed Retten/ skal bøde en Marck Sølff/ uden hand er hans Slegt i fierde Led/ eller Nermere/ eller besvogret/ til den som steffnis: Oc den som vidne kreffver/ oc behoff haffver/ skal faa sine Vidne/ saa meget aff sit gods/ som hand haffver fylleste for alt sit Kostnet/ oc Stunde=Tabelse/ efter gode Mends dom.

(K.B. 12. M.B. 10.)

K.B. 2. O.B. 5.

Laugrettismend skulle dømme om alle de Sager/ som for dennem til Tingstuffver/ eller Steffnestuffver ere steffnt/ eller andensteds/

[Om Vidner, imod hinanden, 3 Recess, cap. 15. Om falske Vidner, cap. 16.] ... cap. 17, 18. ... cap. 19.] [Om ... 3 Recess, cap. 20.] ... 2 Recess, cap. 4. ... 2 Recess, cap. 5, 7.]

stedz / huor de bliffve Lowligt tilkaldet / være sig om Pendings-kraff / Jordsøgning / Gaarde oc Landskyld: Dog skal Ombudsmanden i store Sager / som ere om Liff eller Lemmelestelse / oc slige store Reffselse / tilnæffne Tolff Laugrettismend / huilcke skulle i slige Sager / i Laugmandens Nærverelse / (om hand er saa nær tilstede /) dømme: Jngen som tilnæffnis at dømme vdi slige eller andre Sager / maa sig derfra sige / men endelig være forplict at dømme / Paa det at Retten maa haffve sin fremgang: Huem det giør / haffver forbrut en Marck Sølff / oc dog sin dom fylliste giøre / Ey maa heller nogen skiude sig fra lowlige Dommere / oc der-med spilde anden sin Rett: Huer Mand skal fyllistgiøre Laugmandens oc Laugrettismendens lowlige domme; Huem det icke giør / da skal Konningens Ombudsmand / eller hans Fogid / (om det for hannem klagis /) uden gaffver oc muder hielpe dennem tilrette som klager; Vil hand icke / da miste sin Rettighed oc sit Læn: Jcke maa heller Ombudsmand eller hans Fogid optage nogen Mands Penninge eller Sagefald vden lowlig Søgning: Huem det giør / miste sin

 Rett /

Rett/ indtil de haffve den rett giort/ de vlow-lig fra-tog/ efter Laugmands eller andre skellige Mænds Dom. De sager skal første dømmis som til Laugtinget ere indsatte/ oc største ere: Derneft de som did ere indsteffnede/ oc alle de Maal mand legger hender sammen om/ for twende vidner/ om de vidner fremkommer paa Tinge: Siden de Sager som ringere ere. End alle de Sager/ som Lowen icke forklarer/ Da skal huer lade sig nøye som Laugrettismend samtycke: End kunde de icke forligis der-om/ da stande det som Laugmanden samtøcker; Vden Konningen oc hans Raad anderledis for rett kiender. Det som saa skeer/ at Konningens Ombudsmand lader straffe nogen efter Lowen/ for sine Mißgierninger/ oc det i Sandhed kand findis/ at de eller deris frender truer Ombudsmanden/ eller den som Retten haffver styrcket; Da skal de indsettis i Konningens Forvaring/ indtil de sette Borgen/ at den som truet er/ skal være tryg oc vfeidet/ oc icke faa skam eller skade aff/ oc bøde der-til fire Marck Sølff imod Konningen for sin dristighed/ oc stande den til rette handtruet/ efter Sex Mends Dom. Men

der-

det=som den der truet vaar/ fanger nogen ska= de/ oc det kand befindis/ at vere skeed aff deris Raad eller Vold/ som truede/ da skal icke Ombudsmand eller Laugmand/ tage Low aff dennem/ eller sone met dennem / forend Konningen bliffver der=om adspurt: Tager hand for noget/ da er det/ -som det vaar w= giort. Jligemaade/ om nogen haffver sag imod andre/ eller andre imod dem/ oc icke ville fremfare med Retten / men med Trusel/ oc offvermact imod dennem/ som mindre for= maa/ oc dog biude dennem til Low oc Rætt under gode Mends Dom/ met fuld forløfte/ saa de for Redsel skyld nødis at affstaa de= ris Rætt/ Da skal Ombudsmand oc Laug= mand (om sligt bevisis) tage dem oc hæffte dem/ oc bøde/ som før er sagt: Oc med deris Low skal holdis/ som før er rørt/ om nogen aff dennem bliffver wformer.

Fanger den skade (af en andren) som truet vaar.

Rec. art. 45. Fayrer mand andren voldsal ind, för mand stefner ham.

Om Tingfred/ oc om mand bær Vaaben paa Tinget:

Om Laugtingsfreder: Mandrabene etc. beslutning paa Laugtinge. Domrof.

Cap. V.

Alle de Mend/ som vdi Ting= færd ere/ skulle fredelig met hin=anden fare/ til de komme

Fredelig Ting-færd, frem og tilbage.

Rec: art. 23.

tilbage igien til deris Huse: Huem som giør imod den Fred / saa at hand dræber Mand eller Lemlester / (vden det skeer aff vaade eller Nødverge /) Da haffuer hand forgiort Fæ oc Fred / Land oc Løsøre / oc komme aldrig i Landet igien: End om mand vorder Saargiort paa Laugtinget / eller paa hans rette Ting-Veye / enten frem eller tilbage / eller faar nogen skade aff nogen Mand med hans villie / da bødis skaden dobbelt / oc Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck Sølff.

Bær mand Vaaben paa Tinge / da giel-de huer det giør / en halff Marck Sølff / oc miste Vaabenet / Halffparten til Konningen / oc Halffparten til Tingmendene; vndertagen Adels-Personer / oc deris Folck: Thi at allesteds bør mand at holde fred / oc Skickelighed / allermest paa de steder / som Low oc Ret forhandlis skal.

Allesteds huor mand vorder Brødfeldig paa Laugtinget til nogen bøder / da eyer Konningen de bøder Halffparten / oc Laugrettet Halffparten; vden Fredbrøde / oc Tegen-gield / oc otte Ørtuger oc Tretten-Marck-Sølff-bøder / det eyer Konningen ene.

Alle

Dræbis eller Lemlestis der nogen, (M.B. 7, 13, 16.)

eller er saargiort. M.B. 7, 16.

Bær mand Vaaben paa Tinge.

[illegible] bøder Konningen faar half,

M.B. 1. eller [illegible].

K.B. 25, hvor Konningen er Laugrettet deeler. 8 ørt: er 13 [illegible]

Alle Tingbøde/ som saa falder/ oc icke strax samme Ting betalis/ da domme Laugmendene/ det at skulle betale til næste Laugting/ oc da skal Ombudsmand eller hans Foged opbære samme faldsmaal/ oc føre det til Laugtinget. Vil hand icke sine bøder vdlegge/ som brødfeldiger/ da steffne hannem til neste Laugting/ oc suare da sine bøder/ oc giffve Konningen Domroff/ oc haffve Tingmendene Halffparten aff huis bøder hand offver Domroff bliffver sagt.

Tingbøder naar betalis skal.

Om hand dem ey betaler, som brudt haffver. inf. c. 6.

Ombudsmand skal paa Laugtinget kluste huor mange Mandrabere/ oc andre vdædiske Mænd der ere bliffven i hans Læn neste Aar/ oc giøre beskeed paa deris Wext oc skabning/ at de dissbedre kunde kiendis/ huor de fremkomme.

M. B. 6. Ombudsmand lyser aarlig fredløse Mænd paa Laugtinget.

[Lensmand skal haffve aarlig Regnskab oc Register paa alle som lovs haffver giort. 3 Recess, cap. 20.]

Om Dommis (Efterrettlighed) som paa Laugtinget Dømmis/ oc om Domroff/ dets bøder oc falledage.

Capit. VI.

Sup. 4.

HVer Mand skal rette sig effter huis lowlige Domme Laugmand eller andre lowlige Dommere for Rettomme. Riffver eller straffer nogen den Dom/ som er dømt paa

[Om urettferdige Dommer, see 3 Recess cap. 2.]

Vil mand ey rette sig effter Laugmands dom, bøde for Domroff 40 Mark til Konningen.

paa Laugtinget / oc samtyckt aff laugrettit; da bøde den det giør / Konningen fire Marck Sølff for Domroff / oc hans Vederpart en Marck Sølff: Dog bliffver hingen ærløs for Domroff; fordi endog hand bøder fire Marck Sølff / for hand vil icke efftêrkomme Domen / dog bliffver hand icke Mand dißverre / vden Sagen er anderledis / effter gode Mænds tycke: End hærdis hand / oc icke vil end da rætt giøre / efftersom hand er tildømt / eller inden dis halffmaanet effter næste Salledag; Da skal Laugrettismænd aff Bygdetinget legge hannem trende sinde fore / at fyllist-giøret oc bøde / oc Sex Uger imellem huer tid: Bøder hand icke inden samme trende forelagde Tider / da maa hand steffnis for Laugmanden / oc hand da vere plictig / for slig hans Modvillighed / at dømme hannem fredløs.

Om Bygde-Ting / Ombudsmand bør at holde effter Laugtinget.

Cap. VII.

Ombudsmand eller hans Foged skal holde Ting inden tredie Uge effter hand kommer fra Laugtinget

gethiem/ oc lade forkynde for Almuen/ huad forhandlet vaar paa Laugtinget/ oc sender-ligi de Sager/ som hans Læn vaar anrøren-dis: Dissligeste skal hand oc lade forkynde/ at ingen skal hyse de Folck/ som kommer løbende Østen-eller Vesten/ Sønden-eller Norden-fra/ uden de vide/ at de ere skellige Mend: Thi at slige haffve den vaane/ at de holde sig hos Bonden et Aar to eller tre/ oc skil-lies icke siden bedre der-fra/ end de enten bort-stiele hans gods/ eller forlocke hans Hustrue eller Frende-Qvinde: Huem saadanne Folck anderledis tager til Husvære/ Bøde Kon-ningen en Marck Sølff/ om hand prøffvis ont Folck at huse.

Om mand bryder tilsagde Fred/ Lovlig foreninger oc Domme/

Cap. VIII.

Alle de Sager om Mandslett/ oc Qvinders Voldtegt/ som dømmis till fuld-eller halffmands-bøder/ oc forenis i Fredelighed/ til visse Sa-le-dage/ oc visse tide/ da skal slige domme/ oc foreninger holdis: oc den som Rygger sam-me Dom/ eller forligelse/ inden første Salle-

Dag/

Dag/ eller oc icke betaler/ naar Tingmend legger hannem lowlig trende Tider forre/ oc Sex Vger imellem huer Tid/ efftersom forskreffuit staar; Da maa hand steffnis for Laugmanden/ oc dømmis fredløs. End alle andre Sager/ som mand forenis om/ til visse dag at betale/ oc icke fuldgioris; Da skal den slig forening opbryder/ bøde sin Vederpart en Marck Sølff/ oc Konningen fire Marck Sølff/ oc ligeuel holde samme forligelse. Vil hand endda icke rette for sig/ da maa hand tiltalis til Tinge/ oc tagis Dom offuer hannem/ at slig Forligelse bør at holdis/ oc legge hannem lowlig Tid forre/ 18 Vger at betale/ som forskreffuit staar: End vil hand icke inden lowlig forlagde Tider rette sig effter Domme/ eller holde Forligelse; Da maa hans Vederpart steffne hannem til Laugtinget/ oc giøre hannem fredløs/ vden hand betaler som forskreffuit staar.

Om lowlig Steffning/ oc Anfred/

Cap. IX.

HVem som vil steffne anden til Tinge/ Laugting eller Bygdeting/ hand skal steffne hannem

nem for hans Broftel / som hand er bosiddendis / eller haffver sin værelse / med To Mend / oc giffve hannem halffmaanits Stæffne eller Vassel / om hand er inden Tinglauget boendis: Maaneds Stæffne/om hand boer uden Tinglauget i samme Laugsogn: To Maaneds Stæffne / om hand er inden Lands / oc uden Laugsogne: Tolff Maaneder / om hand er uden Riget: Oc dog bør hans neste Arffvinger / eller hans fuldmectige / at søge til hans Sag / oc lade hannem det vide.

Paa disse tider skal icke Ting holdis: som er fra Tockens dag / som er fiorten dage effter Paaske / til fiorten dage for S. Hans Dag / Siden fra den Ottende Julij oc til Korssmisse om Høsten / Icke skal Laugting holdis nærmere Juel / end at den som steffnet er / kand komme hiem Julle-Afften: Ting skal icke holdis om Julen / inden den 13 Dag Julle er forløben: Men andre tider om Aaret maa Ting holdis / uden i Dimmel-Uge / eller paa hellige Dage.

Steffner mand anden / som hand haffver lowlig Sag imod / for Laugmanden eller Laugrettet / med lowlig Steffning / aff

Bonde-Læßmand; oc den som steffnis icke moder / oden lowlig forfald / eller oc hans fuldmectig; Da bøde Konningen en Marck Sølff / oc giffve sin vederpart kost oc tæring. Men der-som hand møder / oc icke den som steffner / eller hans fuldmectig / oden lowlig forfald; Bøde Konningen en Marck Sølff / Oc giffve den hand steffnede sin Kost oc Tæring.

Konningens Steffning maa icke tagis vdi/ maa Sagerz men de skulle først Ordelis til Bygdeting / oc der først gange Dom: Huem som icke vil nøigis met den Dom Laugrettismend affsiger / da maa hand Steffne dennem for deris Dom for Laugmanden: Fortrycker Laugmanden sig / oc icke vil dømme / eller oc dømmer wrett / oc imod Lowen; Da steffne sig Laugmanden / som forhaler hannem Retten for / eller oc haffver dømt wrett / oc imod Lowen / for sin Dom / indfor Konningen oc hans Raad: Befindis hand da med wrett at haffve steffnt Laugmanden; Da igiengiffve hannem sin Kost oc Tæring / fra sit Huß oc til sit Huß igien. Sidder nogen offverhørig / naar hand med Konningens / Stadholderens eller

Kon-

Kongens Ombudsmands Steffning/ steffnis/ oc icke vil møde for Konningen eller hans Raad/ oc gode Mend/ som med Konningens Breff forordnis at sidde Retterting/ for Laugmanden/ eller hans Rette Tingsted/ Naar de lowlig steffnis/ oc icke lader liuse deris forfald for Dommerne; bøde Konningen for huer sinde Otte Ortuger oc Tretten Marck Sølff/ oc giffue dennem som paa-klager/ sin Kost oc Tæring.

Laugmanden skal icke holde Ting hiemme i sit Huß/ Men offentlig paa Laugtinget: Icke skal heller en Laugmand maa dømme i de sager/ som falder i et andet Laugsogn: Icke skal heller nogen stæffnis fra sit rette Laugsogn oc til et andet Laugsogn/ at lide Dom i nogen Sag; Men huer Laugmand skal dømme i de Sager/ som i hans Laugsogn forefalder.

Om Konningens Vdvelgelse

Cap. X.

Skal altid til evig Tid her-effter bliffue en Herre oc Konning offuer Danmarckis oc Norgis Riger/ effter den forening

 som

som Rigerne vdi Drotning Margretis tid/ oc siden i Konning Christians den førstis tid imellem giort er: Oc huilcken Herre oc Første/ Danmarckis Rigis Raad/ Adel/ oc Stender/ kore til Danmarckis Rigis Konning/ den skal oc vere Konning vdi Norge/ oc lade sig der saa vel hylde/ som i Danmarck/ effterson altid sedvanligt verit haffver. Oc effterdi Guds fryct/ oc den sande Religion/ er en begyndelse till alt got; Da skal Konningen vere forpligt at handhæffve oc beskytte den Religion oc Lærdom/ som nu prædickis vdi Danmarck oc Norge/ effter den hellige Bibelske/ Prophetiske oc Apostoliske Skrifft/ vden all forhindring.

Den som Danmarckis Raad velger, er orsaa offver Norge.

Kongen skal handthæffve den Religion som nu prædickis;

Sammeledis skal Konningen holde huer mand/ Edel oc Wædel/ ved Norgis Rigis Low/ Rett/ oc huis Privilegier oc Friheder dennem aff fremfarne Konninger giffne ere: Oc icke tilstede nogen imod Lowen oc Privilegierne at vforrettis i nogen maade: Huilcket oc Konningen skal confirmere oc bekreffte Adelen oc Rigens Stender/ naar hand kronis till Konning.

Holde huer ved sin Friheder.

Huad

Hvad Eed Adelen/ Laugmend/ Kiøbstedsmend/ oc Bønder/ skal Sverge Konningen/

Cap. XI.

NAar Konningen skal hyldis/ Da skal alle Riddermendsmend oc Adel/ Biscoper/ Prælater/ Prowister oc Laugmend/ komme til den sted/ som Konningen skal hyldis: Oc Konningens Ombudsmand/ skal tilnæffne Borgemestere/ oc nogle Raadmend aff huer Kiøbsted/ oc tolff de forstandigste oc beste Bønder/ i huert deris Læn/ som met dem skal fare: Da skal Riddermendsmend oc Adelen sverge Konningen saadan Eed: Jeg N: loffver oc tilsiger/ at jeg vil oc skal være min naadige Herre oc Konning/ oc Norgis Rige/ huld oc tro/ lønlig oc aabenbare: Styrcke skal jeg hans Rige/ oc aff all min formue affverge hans Naadis oc Norgis Rigis fiender: Holde skal jeg ocsaa alle dem/ som jeg hoffver at raade offver/ ved Norgis Low/ Skiel oc Ræt/ effter det løffte Konningen haffver loffvit alt Landsfolckit/ oc der imod ingen

Allelser Eller Standere skal sværge.

Privat-Standerne nefnis af Ombudsmændene.

Adelens Eed.

ingen wforrette / effter den skiel oc Forstand Gud mig giffvet haffver: Saa sant hielpe mig Gud / oc hans hellige Evangelium.

Laugmændz Eed.

Laugmendene skal sverge Konningen denne Eed: Jeg N. loffver oc tilsiger / at jeg vil oc skal vere min naadige Herre oc Konning huld oc tro; Afverge hans Naadis / oc Norgis Rigis skade; Oc vide oc ramme hans Naadis / oc Rigens gaffn oc beste / aff min yderste formue; oc dømme retfærdeligen / vdi alle de sager / som for mig bliffver indsteffnit / vden nogen Persons Anseelse / effter Norgis Rigis Low oc Ræt / oc icke tage nogen gunst eller gaffve derfor / eller for vild eller venskaff fordende Retten for nogt Menniske / høy eller laug / fattig eller rig / som jeg vil antsvare for Gud / oc med en god Samvittighed vere bekiendt: Saa sant hielpe mig Gud oc hans hellige Evangelium.

M.B. 15.

Borgers oc Bønders Eed.

Borgere / Bønder / oc Almuis-Folck / skulle sverge Konningen saadan Eed: Jeg N. loffver oc tilsiger / at jeg vil oc skal vere min naadigste Herre oc Konning N. huld oc tro; Afverge hans Naadis / oc Norgis Rigis skade; Oc vide oc Ramme hans Naadis / oc Rigens gafn oc beste / aff min yderste for-

ste formue; oc bevise hans Naade all tro oc plictige tieniste oc Lydighed/ i Feide/ saa vel som i Freds-tider: Saa sant hielpe mig Gud/ oc hans hellige Evangelium.

Tafflen til den første Bog / som kaldis Tingfare-Balcken.

D Om

[Om Lensmends [illegible], [illegible] &c. Registering paa alle [illegible], &c. [illegible] paa [illegible], see C. 4 Rec. p. 112, 113, 114.]

[Om Borgemestere oc Raad, Byens Kemnere, [illegible] borgere, [illegible] kiöbmand, oc [illegible], [illegible] C. 4 Rec. p. 131, til 149.] Om Borgemesters oc Raads tilsiun (hvad ander [illegible] ting, som før oc der i bradden [illegible] andragne,) med Møller, med [illegible] hvor [illegible] [illegible], med alle forordningers efterlefvelse, med at forskaffe [illegible] husse, see C. 4 Rec. p. 161, 162.]

[Om Herritzfogeders tilsettelse, Eed, &c. C. 3 Rec. art. 6, 7; C. 4 Rec. p. 210, 211.]

[Om Skatte[illegible] forkyndelse, oc videre forhold, C. 4 Rec. l. 3, a. 10.]

[Om Bestillinger, som stande tilsammen, og maa betienis, C. 4 Rec. p. 330, 198.]

Vdfare

Vdfare-eller Landværne-Balcken.

Om Vdnæffn/ oc Skibs-Redning/

Cap. I.

NOrgis Konning skal raadet Oc biude offver hans Vndersaatte effter Lowen; Oc biude dem Leding oc Vdfærd/ naar behoff giøris: Icke maa Vndersaatte sønne Konningen Leding; men ere plictige met hannem Rigens Fiender at affværge: Oc maa hand udbiude halff Almuen/ oc fleere om behoff giøris: Icke maa Konningens Ombudsmand vdbiude Almuen/ naar hand vil/ oc forloffve dem igien for gaffver skyld/ vden Feide er forhaanden/ oc hand haffver Konningens Breff oc Befalning der-paa: Giør hand det/ da bøde

x Kongens magt til at biude leding.

[Udskrifning, C4 Recess, p. 137, 349. ~~Lib. ...~~]

[Om Adelens Rostienister, C4 Rec. p. 117, til 130.]

[Om Borgemester ... udskrifning i Kiøbstæderne, see C4 Rec. p. 137.]

Ombudsmand maa icke udbiude naar ingen feyde er, eller uden Kongebref.

[Hvor Almuen, eller saa mange fiender, om feide kommer paa Rigit, inf. 3.]

Inf. 8, (12.) Konningen Otte Ortuger oc tretten Marck/ for huer mand hand tog Pendinge aff/ oc giffve huer sine vdlagde Pendinge igien / hand afftog.

Almuens frihed naar Leding giøris. Ingen almindelig Told skal Konningen eller hans Ombudsmand Almuen paalegge/ huercken gaffver/ Giestebud/ Heste-foring/ eller Vedhug/ Naar Leding giøris; vndtagen Skiudsferd/ oc anden Lydighed / som Lowen vdviser.

Bliffver Landværn-Skib/ eller Skibs-Huus / i herrit/ eller Skibs-Redskab gamilt/ Saa de behøffvis at forbedris/ eller giøris aff ny: Da skal Konningen vdi den Lands-Ort/ lade udbiude/ saa meget hannem tyckis der-til behøffver/ effter bestemnends Raad. Oc det skal Konningens Ombudsmand / Laugmanden oc en skillige Bonde sammesteds opbære / oc haffve opsiun/ at det icke forvendis til anden brug: Skal oc Konningens Ombuds-mand som der haffver Befalning/ met dennem forordne huis der-till behøffvis/ for billig kiøb: Oc skal Ombudsmanden haffve for sin Vmag / huer Tolff

maanit

maanit Ti Marck Sølff; oc huer de andre Fem Marck Sølff: Thi de skulle være plictige huer Laugting at giøre Regenskab / for huis de opbaarit / oc vdgiffvit hafver.

Om Skibs-Bygning / oc detz Behør / Cap. II.

VOrder Skib forgammil / saa det icke lenger kand brugis: Da skal effter Konningens Raad byggis andit igien / som Bønderne skal bekoste: Det maa de opsette huor det siunis best vere beleiligt; dog saa / at de icke giøre skade paa Ager eller Eng; End giøris der paa Skade / da skal Bønderne det bøde met Pendinge / effter gode Mends Vurdering: Paa Konningens Jord (om den er til) skal Skib opsettis; Vdi Konningens oc huer Mands Skow / skal Tømmer huggis til Jaffnid / til Landværne Skib; Thi icke skal en Mands Skow allene ødis: Tømmermend skal til-næffnis / alle de som ere inden fierdings-rycke / oc vidre / om behoff giøris; Oc skal dem giffvis slig Løn for

for deris Arbed/ som billigt oc ret er: Huer Staffne-Tømmermand/ som tilsagt er/ oc icke kommer/ bøde en Marck Sølff; Oc huer Fyldings-Tømmermand / en halff Marck Sølff: Naar Køllen er sæt paa Banckestocken/ vndløber da nogen fra sit Arbed/ Er det Staffne-Tømmermand/ bøde til Konningen/ Otte Ortuger oc Tretten Marck Sølff; Huer Fyldings Tømmermand / Fem Marck Sølff: Naar Skibet er ferdiggiort oc bradit/ da skal det settis i Skibshus/ om det er til: Er det icke til/ da skal det byggis/ oc huggis Tømmer i huer Mands Skowe/ som til Skibs-behoff. Segel/ Ancker/ Baad/ Redskab skal met Konningens Raad tilskaffis; huilcket Bønderne skulle betale / saa Skibet bliffuer fuldferdig.

Om Feide kommer paa Rigit / Cap. III.

Ommer Feide paa Rigit/ da maa Konningen vdbiude all Almuen til Landhielp/ eller til Skibs/ met Vaaben oc Kost/ eller

eller saa mange hannem/ met beste Mends Raad/ siunis behoff-giøris: End kommer Krigshær / eller nogen Oprør begyndis i Landit: Oc skal den sligest Sandhed fornemmer/ Opskiere Budsticke/ oc lade det fare Landit igiennem: Oc de Bud skal fare reet almindelige Veye/ i det minste met tre myndige mend: Til Søes skal de fare met Baade/ almindelige Leid frem/ Nat oc Dag: Tre Budfærd skal alle-vegne opskieris i Bygden/ fra almindelige veye/ oc ind i Fiordene/ Oc vd paa Øerne: Oc skal huer bære til anden met vidne: Budsticken giør huer Mand den tilkommer Steffne / dem til Skibs skulle fare/ at møde ved Søen; Oc dem til Landværn skulle/ at skulle forsamlis paa Landit: Oc da skal fare baade Bonde oc Dreng; Huem som da sidder hiemme/ da blifver hand fredløs. Oc skal huer Bonde holde sig selff oc sit Folck-Kost. L. B. 52. Inf. 10.

Forsømmer nogen at frembære Budsticken/ naar Feide er/ eller oc icke fremkommer/ naar hand er tilsagt/ vere fredløs/ Oc haffve forbrut alt det hand haffver; vden hand L. B. 52, og 54.

hand haffver slig forfald/ som Dommeren kand kiende Lowlig er.

Mistroer Konningen nogen/ for at hand icke vil værge hans Land; Da skal den sette Konningen Gißel/ at skulle vere huld oc tro: Gior hand det/ da skal hans Gißel hannem loß-giffvis igien: End befindis hand vtroskab; vere hans Gissel i Konningens Naade oc Vnaade/ oc svare derfor efter Lowen.

Om Vædvarder at holde/
Cap. IV.

VEr der Feide formodendis paa Rigit/ da skal Vædvarder oc Vardehuße ferdig-gioris: Ombudsmand skal lade Bønderne til-sige Vædvarder ferdig at giøre/ paa de steder de aff gammel tid verit haffver: Oc Bønder som boer i den Fierding næst hos Vædvarder/ skulle Varder oc Vardehuße bygge/ met Tag paa/ oc fire Døre paa huert Huß: Huem som tilsigis at bygge Vædvarder/ oc det forsømmer: Bøde Konningen Tre Marck Sølff. Ombudsmand skal steffne Ting/ oc tilsige Bønderne at holde Vagt.

Tre

Tre frelse oc fuldmyndige/ inden-Lands fødde Mend/ der Øyenen/ Ørren oc Fødderne ere helbrede paa/ skal Vagt holde; oc være paa Varden/ naar dem tilsigis: Huem det forsømmer/ bøde Konningen To Marck Sølff: Middags-tide skal mand paa Varden gange/ oc sidde der til anden Middag/ oc icke før affgange/ vden den ene ganger de andris Erinde: Soffue de Mend paa Varden Vagt holde skulle/ oc brende Væd-varden Sønden-eller Norden-forre; Da haffue forbrut deris Boeslod.

Vardemendene skulle brende Varde-vidden/ naar de see tre Orlogs-Skib eller flere komme: End twiffler de om det er Orlogs-Skib; Da kalde til sig de neste oc forstandigste Mend/ oc spørge dem til Raads/ om de skulle Varden brende eller icke.

Naar Varden skal brendis.

Kommer Fiender Øster fra/ oc de som den Østerste Vædvarde vocte/ icke brender Vædvarden/ haffue forbrut deris Boeslod. Lige oc de som paa den Varde vocte/ der nest hos er.

Deris straff som forsømer at brende den første Varde.

De som den Nordeste Varde/ oc den der nest hos er/ vocte/ tabe oc deris Boeslod/

om Fienderne komme der-fra / oc de icke brendder Vardevidden: Men huer de andre det forsømmer / bøde Konningen To Marck Sølff. Konningens Ombudsmand skal tilskicke skillige Mend / som huer Dag skal randsage Vagten / oc bestille at Altingist der-met gaar rett til. Forsømmer de det / oc der kommer skade aff; bøde Konningen Otte Oetuger oc tretten Marck Sølff.

Om mand bær sande Feide-Tiender / Capit. V.

Kommer Fredløs Mand i Rigit / oc bær sande Feide-tiender / som Indbyggerne icke før viste; Da beholde hand sin Fred; Enddog hand tilforne haffde giort Nidingsværck: Men bær nogen Frelßmand wsande Feide-Bud; da være hand fredløs: End bær hand sande Bud / da haffve aff Konningen tre Marck Sølff / oc aff huer Fylcke en Marck Sølff.

Om Ledings-gierd / oc dens Iæffning / Cap. VI.

HVer Mand skal Leding giøre till Iaffnit: Naar Leding er paalagt / da skal huer mand betale sin Leding / som hand haffuer Iord eller Løßøre til: Den paa Iorden boer / hand skal giøre Leding aff sin Affuel oc Løßøre / huem Iorden tilhører.

Konningens Ombudsmand bør at Iæffne imellem den som Brøst-holden er / oc de andre i hans Skibrede.

Huilcken som icke betaler sin Leding til rette tid; Bøde Konningen Ledings-fald / sex Øre Sølff: Vil nogen kræffue Iæffnit i andre Ottinge / Fierdinge / eller Fylcke / end hand i boer; da skal det skee til Tinge / met Ombudsmands oc andre Skiellige Mends Raad.

Vil da nogen slig Leding icke vdgiffue; da bøde slig Ledingsfald / som før er sagt: Løber nogen fra it sted oc til en anden / oc vil ingensteds Leding betale; da skal hand dog vdlegge huis hannem paaleggis / oc bøde sex Øre Sølff til Konningen.

Til

Huem Leding er paalagt/ oc icke betaler i tre Aar; Vdgiffue huis hannem er paalagt/ oc bøde Konningen fem Marck Sølff.

Huorledis Leding skal giøris/ Cap. VII. i by, eller Herrit.

HVem som eyer Huß i Kiøbsted / oc boer paa Bygden/ oc er undertiden her / oc undertiden der; hand skal giøre Leding i Herritit/ der som hand boer/ effter hans Jords Storhed/ lige-som andre Bønder; Men i Kiøbsteden skal hand giøre Leding aff huis Huße + oc Brug hand der haffuer +: Holder hand Affuel paa to Gaarde/ huer i sin Skibrede/ giøre Leding aff huer / der som hand ligger/ effersom huer er god till effter Jæffnit: Farer nogen som er fød i Kiøbsted / imellem Kiøbsted oc Herrit/ oc bruger sin Kiøbmandskab / oc ingen visse Bopæl haffuer / oc er i Herritit om Julen/ oc bruger ellers sin handel i Kiøbsteden Vinteren igiemmel: hand skal giøre sin Leding i Kiøbsteden/ aff sin Kiøbmandskab: Men er hand fød i Herrit/ oc farer i Kiøbsteden / oc sel-

oc selger sin Vare / oc haffuer ingen visse Bopæl / enten i Kiøbsted eller Herrit; Hand skal giøre sin Leding i Herritit / aff sin Kiøbmandskab hand medfarer: End opgiffuer nogen sin Boe i Herritit / oc farer i Kiøbsted / for hand icke vil vere i Mandtal met Bønderne / oc farer siden ud igien; da giffue sin Leding met Bønderne. Huem andensteds giffuer sin Leding / end der som hand er forlagt; Bøde som hand ingen Leding haffde udgiffuit.

Giffver nogen anderstedts end der hand er forlagt.

Om Udnæffnd til Skibs-Behoff / Cap. VIII.

KOnningen eller hans Ombudsmand skal næffne den / Skipper skal vere; Men Skipperen skal næffne de som met hannem skal fare: alle som til næffnis / skal vere pligtige met at fare / uden de haffue lowlig forfald: Da skal næffnis andre i deris Sted. Skipperen oc Styrmand skal haffue til Løn / naar de kommer hiem igien / for huer Maanit / som Bønderne skal betale / efftersom de met dennem kand om-

forligis; Vden de haffue andre Løn/ eller til-leg aff Konningen derfor. Skal huer fare som næffnis/ oc icke Løß-giffuis uden lowlig forfald: Huem nogen forloffuer for Pendinge/ bøde imod Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck Sølff/ for huer hand tog Pendinge aff; Oc den som Pendige giffuer for forloff/ bøde en Marck Sølff til Konningen: Sicter nogen anden derfor/ oc icke kand det beuise/ da bøde derfor effter Lowen.

Sup. 1, (inf. 12.)

Om Skib at Vdsette / Skibs-Munstring/ oc detz Fetallie/

Cap IX.

NAar Skib skal vdsettis/ oc Skipperen lader tilsige saa mange der til behoff giøris; da skal huer som icke kommer vden lowlig forfald/ bøde Konningen to Marck Sølff; oc flytte dog Skibit i Haffne/ oc foruare det/ til det bliffuer anlagt: Skal hand oc legge de Mend/ til er næffnd/ visse dag for/ at komme til Skibs: oc da skal holdis Munstring/ oc besees deris Vaaben/ oc Klæder/ som metfare skulle: Fattis da nogen

gen Vaaben/ da skal met Skipperens Raad tagis/ huor de beleiligste ere at bekomme: Oc huer forvare sin Vaaben efter Lowen. Huer Bodsmand/ oc huer Kock/ skal haffve slig Løn/ som Bønderne kand forligis met dem. cap. seq. 11, 12.

Bønderne skal vdgiffve til Skibs-Behoff/ tre Maanitz Fetallie/ vdi Smør/ Mal oc Miel: Paa huer Rode/ er til huer Tolff Mend/ huer halff Maanit/ tre Pund Biugmel/ tre Løber Smør/ tre Pund i huer Løb: Den Fetallie skal Skipperen til sig annamme/ oc der-med holde næffnd Mend i tre Maaneder/ efter gammel Sedvane: Huem slig icke vdlegger/ da bøde Ledingsfald/ Sex Ore Sølff/ huer Ore regnit for fire skilling Danske: Den fald skal Sysselmend udkreffve/ oc haffve der-aff to deele/ oc Skipperen den tredie deel: Vil hand det icke udsøge/ da maa Skipperen det søge/ oc haffve der-aff halffdelen/ oc Syßelmanden halffdelen. Sup. 6. [Det er Kongens Ombudsmend, for inf. 14.]

Om Bysser/ Skud/ oc anden Skibs Rettighed/

Cap. X.

VEd huer Tofste skal ligge en lang Bøsse / som de to der paa sidder oc Roer / skal forskaffe dem / eller gielde To Marck Sølff til Konningen / oc dog forskaffe sig Bøsse. Der til skal Bønderne forskaffe dem Lod oc Krud / saa meget behoff gioris / eller bøde til Konningen / (om Lod oc Krud fattis) en Marck Sølff.

Vil Konningen haffue fleere Folck til Skibs; Da skal fleere Skibrede tilhielpe / saa Skibsfolck haffuer saa meget Kost / som før er sagd.

Farer mand paa andre Skib / end hand er tilnæffnd; Da giøre hand begge Roerleding / Oc bøde derfor to Marck Sølff.

Skipperen skal haffue allsiun met Kocken / at hand icke forderffuer Fetalien: giør hand det / da straffis hand derfor / som vedbør.

Naar Skibit løsis aff Feste / da skal huer søge sit forordnede sæde / eller bøde en Marck Sølff.

Sup. 3. Huer som fælder eller forsømer sligt færd / vere

være fredløs i tre Aar; Vden hand haffver slig forfald som Dommeren kand kiende lowlig forfaldz vere.

Om Vaaben huer bør at eye/ Cap. XI.

HVer Odels-Bonde/ eller Leilending/ som boer paa en fuld-Redsels Gaard/ Hand skal haffve en lang Bøsse/ met fyrerlaas for/ oc nødtørfftig Krud oc Lod; en Tessack/ oc en Oxe.

Den Leilending/ som sidder paa en halff-Redsels gaard/ skal haffve en lang Bøsse/ oc en Tessack.

Den som boer paa en tridings-Gaard/ skal haffve en Bøsse/ oc en Oxe.

Den som boer paa en fierdings-Gaard/ skal haffve en Helliebaare met Jernskinner; to alne langs ned at Stangen/ oc en Teßack.

Odegaards-Mand skal haffve de første tre Aar; efter hand haffver bygget paa Jorden/ en Hellebaare oc en Tessack; Men siden effter Gaardsens Storhed.

Huer Hußmand som boer i Gaarde

hos Bonden/ skal haffve en Hellebare met Jernskinner/ oc en Oxe.

Strandsidder af god formue:

Huer Strandsidder/ som haffver god formue/ skal haffve en lang Bøsse/ met sin tilbehøring/ oc en Tessack.

Af ringere formue.

Den som ringere formaar/ skal haffve en Hellebaare/ oc en Tessack/ eller it Spiud/ oc en Tessack/ effter som dennem aff Tingmend paaleggis/ oc som deris formue er til.

Tienist-dreng for fuld lön:

Huer tienist-Dreng/ som tien for fuld Løn/ skal haffve et Spiud/ oc en Teßack.

for half lön.

Den som tien for halff Løn/ skal haffve it Spiud/ oc en Hand-Oxe.

Böder, om fattis.

Huem som fattis nogen aff disse Værge/ bøde Konningen en Marck Sølff/ for huer hannem fattis/ oc forskaffe sig ligevel samme Værge: Oc vere halffrettis Mand/ ind til hand skaffer sig saadanne Værge.

Om Vaaben-Ting/

Cap. XII.

Naar holdis, skal:

Vaaben-Ting skal holdis offver all Norge/ dog icke større tilhobe end Skibredsting: Oc skulle begyndis Kyndermysse/ oc haff-

ve en

uende Mitfaste-tide: Budsticken skal opskieris/ naar det Ting holdis skal; Oc til det Ting skal huer Bonde søge met sit Folck oc Værger: Huem icke kommer til det Ting/ da bøde Konningen to Marck Sølff; Oc for huer Vaaben hand skulde hafft der/ en Marck Sølff; Uden hand er siug/ da skal hans tieniste-Karl bære hans Vaaben/ eller bøde som sagt er: Er Enwirckismand/ som ingen tienist-Karl haffuer/ siug: da kalde sine Naboer ind paa Tingdag/ oc lade dem see sine Vaaben: Ere de icke alle tilstede/ da bøde for huer hannem fattis/ som før er sagd.

Selger mand sine Vaaben/ saa hand icke haffuer de Vaaben hannem er forsagt: da bøde for huer hannem fattis en Marck Sølff.

Konningens Ombudsmand skal skicke dennem i Orden/ tre Mand tyck; Saa skulle de gaa skickelig/ Saa at Ombudsmand med andre gode Mend kunde see deris Vaaben: Gaar de tyckere/ saa Ombudsmand kand icke skue deris Vaaben; da gielder huer det giør Konningen en Marck Sølff for Wælydighed. Oc huer der icke haffuer sine Vaaben/ bøde som før er sagt.

Haffver nogen laant Vaaben.

Befindis nogen at haffve laant de Vaaben/ hand bær til Vaabenting: Da ere de Vaaben forbrut till Konningen. Oc hand det laante Vaaben/ bøde Konningen Vaabenvide.

Ingen forloffvet, eller taget gaffver for. (Cap. 1, 8.)

Ingen Ombudsmand maa forloffve nogen/ at vere fri for at holde Vaaben oc Værge/ vden det første Aar hand setter sig ned; Det andet Aar skal hand søgis till Vaabenvide: Befindis Ombudsmand at tage Gaffve for Vaaben/ at nogen icke holder dennem/ miste sit Læen.

undløbing fra Skibene, oc om Skibs fetalie.

Om ~~Orlogsferd oc Strandhug~~/

Cap. XIII.

Hvilcken som vndløber fra Skiben/ meden Konningen ligger til Landværn; Bøde Konningen Otte Ortuger oc tretten Marck: Vndløber Skipperen/ da vere hand fredløs/ oc Forræder imod Konningen.

Skib skal icke lenger vere vde/ end de haffver halffmaanitz Fetallie inde aff mad / Miel oc Smør: Det skal de lade dem vide/ paa de andre Skibe/ oc vise dem at de haffve icke mere Kost.

Fattis

Fattis Skibsfolck Fetallie paa hiemreysen/ da maa de fare til Lands/ oc begiere aff neste hos-boendis Bønder Fetallie til kiøbs; Da maa hand icke dennem Fetallie sønne; dog at de betale huis de aff hannem bekommer/ saa som det værd er: Tage de noget Qvæg fra nogen Bonde/ vden hans Vidskab/ oc slacter det; da bøde Skipperen Otte Ortuger oc tretten Marck Sølff til Konningen; Oc huer Baadsmand en Marck Sølff/ oc betale dog Bonden sit Quæg: Aff den bøder tager Bonden der Qvægit miste/ Saa som hand er Mand til/ oc Konningen det til-offvers er.

Mißtenckis nogen at haffve anderledis slactet Bondens fæ/ oc de dølger det; da skal Skipperen dølge for saa mange hand vil/ met tre Mends Eed: End vil hand det icke; da skal huer for sig selff sverge selff-tredie. Jngen maa gange fra Skibet/ før det kommer i Haffnen; Huem det giør/ bøde Konningen en Marck Sølff. (Ty. B. 16.)

Om Skib/ oc detz Redskab/ at forvare/

Cap. XIV.

NAar Skib kommer i Haffn/ da skal Skipperen skicke bud saa vide behoff giøris/ at de kunde være sterke nock at opdrage Skib: Huer mand er plictig det Bud at bære/ huad heller det er i deris Skibrede eller vden: Huem saadant Bud forsømmer/ eller oc bliffuer tilsagd oc icke kommer; bøde Konningen en Marck Sølff: Oc bøder skal Konningens Ombudsmand lade vdkreffue/ oc haffue der-aff de to dele/ oc Skipperen den tredie deel: Vil icke Ombudsmanden det vdkreffue; da maa Skipperen oc haffue for sin Vmag halffparten/ oc Ombudsmand halffparten.

End om Skib kand icke for Folck hielp skyld komme vd eller op: da bøde de som hiemme sidder/ som før er sagd; Oc stande til rette for/ om Skibit der offuer bliffuer at skade: End om de kommer fem Netter før eller effter de ere tilsagde/ da forsørge sig huer selff met Kost.

End kommer nogen Seyrmere; da vdlegge de andre deris Kost effter Antals Regning.

king. Tre aff de fornemmiste Bønder / som boer nest ved den Kircke / som Skibit nest hos ligger / skulle forvare Skibs Ridskab oc Segel:

Baadsmendene ere plictige Segel oc all Redskab til Kircken at bære / oc forvare det / saa det icke forderffvis.

Tager nogen Segel eller Redskab aff Kircken vden forloff: da forskaffe det tilstede igien vden skade / oc staa til Rette for huis Skade der-aff kommer / oc bøde Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck Sølff. L. B. 37.

Brender Kircken oc Seglit met / da skal Bønderne fly Segel igien; vden nogen brender met villie. Vdtagis eller ødis den Jord / Skib pleyer at paasettis / aff Storm / Elff eller Søe; da skal igien settis Skib paa Konningens Jord / (om den er der i Fierdingen belellig til) Er det icke belellig; Da skal Bønderne kiøbe platz der-til / for slig Værd / som sex skellige Mend vurdere.

Om Skiudsferd til Konningens Behoff /

Cap.

Cap. XV.

Alle Bønder ere pligtige at giøre Skiudsferd til Konningens behoff: Konningens Ombudsmand skal der-om lade saa vide Budsticken opskiere / som hannem siunis / at Kongen icke fattis Skiudsferd: Huer Bonde som om Skiudsferd bliffver tilsagt / de skulle huer udgiøre i Skiudsferden Hest eller Og / som Sadel eller Sele tilforne haffver verit paa: End huem som tilsagt er / oc forsømmer at giøre Skiudsferd; bøde Konningen to Marck Sølff for huer sinde.

Ingen skal Bønderne føre / alligevel de haffve Sadel oc Tømme met sig / uden de haffve Konningens Ombudsmands Paßbord / at de haffver nødtørfftige Værff paa Konningens eller Ombudsmands vegne: Vil oc nogen Adelsmand forsticke nogen hans Folck udi hans Erinde nogensieds igiennem Landit; da skal hand giffve dennem sin Paßbord paa en eller to visse Personer / som dog er udi hans tienistе: huilcke / efter samme Adelßmands formue oc bestilling / met

Hvorledis den tilsigis,

en giøris.

Ingen Skydsfærd uden pass.

met Skiudsferd skulle befordris til nød-tørfft: Oog skal vdi samme hans Paß naffngiffvis samme hans Tienere / som met Skiudsferd skulle befordris. Findis nogen som vil erwe sig Foringskab til / som icke haffver Paß; da maa de gribis/ oc føris til Ombudsmanden/ oc straffis som ved bør.

Vil nogen, uden pass, true sig foringskab til.

Om Ransmend oc Røffvere effter at søge/ Cap. XVI.

Røffver eller Ransmend ere Vbodemend oc fredløse/ Ihuor de findis/ effter-som sagter om Vbodemaal i Mand-Helge-Balcken. Røffvis nogen/ som icke er sterck nock at søge effter dem/ som fra hannem røffvit: Vil hand tillsige sin Naboer/ da ere de alle plictige som tillsigis/ at fare til hannem/ vnder deris Boeslods fortabelse/ vden de haffve lowlig forfald: Er hannem da hans gods frarøffvet/ da ere de plictige at følge hannem saa langt hand vil: Finde de da Røffveren; da maa de hans gods igientage/ Om de end der-til skulle bruge Od eller Eg: Oc beholde hand huis hand kiender at

K.B. 1.

M.B. 2.

Røffvis nogen, kalde andre til hielp at søge Røfferen.

vere sit gods. Oc huis offver er aff Røffver-
ne deris gods/ det maa de skiffte dem imellem;
Vden nogen kiender sig der=ved met lowlig
vidne: End der-som hand kallit dem til hielp/
oc Røffveren er icke kommen til hans Hus:
Da skiffte sig hans Boeslod imellem.

Om mand kiøber met Røff-vere/ Cap. XVII.

KJøbslar nogen med Røffvere/
som fare igiennem Landit /
oc nogen kand bevise det som
kiøbt er sit gods at vere/ oc at
vere hannem frastolit; da bør
hand at hafve sit gods igien der aatte: Oc
den som videndis kiøbte met Røffveren / bø-
de Konningen fire Marck Sølff/ oc vere
mand dißverre: Men kiøber mand vviden-
dis/ miste gods sit hand kiøbte: Kand Eyer-
manden icke bevise hannem offver / at haff-
ve kiøbt met Røffveren; da skal hand steffne
hannem til Tinge; Oc Tingmend da plictig
at tildømme hannem sit gods igien; Met
mindre den som kiøbte kand værge sig derfor
met tre Mends Eed / at hand icke viste at
hand kiøbte met Røffveren. Om

Om Landraade-Mend eller Forræderi/ oc om Skib i Herrit byggis/ Cap. XVIII.

Kreiser noget at være Lands-forræder. M.B. 2. Ty.B. 14.

Sciler Konningen nogen at vere Lands-Forræder/ oc det blisfuer hannem lowlig offuerbevist; Da vere fredløs/ oc straffis som Lowen vdviser. [Om forbindung med Konning og hans Befalingsmænd for Fr. Breardbr. art. 46.]

Bygger mand lang-Skib i Herrittit/ oc giffuer icke tilkiende/ huor hand vil der-met segle: Da skal Konningens Ombudsmand til hannem fare/ oc spørge/ huor hand vil heden der-met: Vil hand da icke sige det; da maa Konningens Ombudsmand tage Borgen aff hannem for Otte Ortuger oc Tretten Marck Sølff: Vil hand icke Borgen sette/ da skal de hugge fra huer side Kollen fem alne lang boer: Vil icke Ombudsmand det giøre/ da skal Bønderne det giøre/ oc tage fra hannem Seglit/ oc spilde hans Reise: Giør de det icke/ da gielde huer en marck Sølff til Konningen/ for huer toffte/ oc for huer styreholme (som kaldis det Rum/ Skipper oc Styrmand haffuer til deris redskab) tre marck Sølff/ det heder Tofftegold.

Tafflen til den anden Bog / som kaldis Vdfare Balcken.

Om nogen dræber hin anden/

Cap. I.

Dræber Mand anden/ da miste hand sin fred/ oc haffuer forbrut alt det hand eyer/ uden sin Odels-Jorder allene; (Uden det skeer aff Vaade eller Nødværge:) Thi Odels-Jord maa ingen forgiøre/ uden hand dræber anden forrædelig/ eller hand giør Nidingsverck. Skeer Drab aff Vaade eller Nødværge/ da skal Konningen icke mere tage aff Dræberens gods for Tegengield/ end Otte Ortuger oc Tretten Marck aff hans Løsøre. Er icke Løsøre till/ oc Konningen udleggis aff Dræberens Jorder i Tegengield; da maa Dræberens arffvinger (om de ville) løse det igien inden Ti Aar/ om det er deris Odel. Men der som Drabs-

3 Recess, cap. 21.
Om drab forhaanden, eller i duell, for [illegible] Rett, cap. 5.

Inf. 12, 13.

Inf. 14.

Drabsmanden bliffver Fredløs/ da maa hans neste Arffvinger tage hans Odels-Jord til sig/ emeden hand er fredløs/ oc betale der-aff hans rette Gield: Dog maa de det icke selge emeden hand leffver.

Giffver Konningen nogen Drabsmand Fred for Høffdingers eller andre gode Mands Bønskyld/ eller oc hand kand selff forhuerffve sig Fred aff Konningen; da skal hand nyde sin Naade/ som Konningen gjør met hannem/ Oc stille den dødis arffvinger til-frids/ effter-som Koningen siger dennem imellem/ oc de bøder vdlegge til de tider de forehis om: Saa skulle de hans gods forvarede emeden hand var Fredløs/ antvorde hannem det igien de i Antvord haffde/ foruden Landskylden midler-tid der-aff er opbaarit. Den som Sagisløsmand dræber/ maa ingen Lands-vist giffvis/ vden Konningen hannem selff benaade vil for gode Mands Bønskyld: Ick maa heller nogen fange Fordags-breff. offtere end en sinde; vden hand gior bevisligt/ at hand icke haffde saa lang tid/ at hand kunde naa sine Vidnisbyrd/ effter det forrige Dags-breff. Om

K. B. 3.

Naar hand fred af Konningen,

Da stiller arffvingerne tilfreds,

T. B. 8.

Inf. 4.

Og faa sit gods igien af arffvingerne.

[Hvad Sagisløs er, see i Register, item Landsvist, ibidem Konningen.]

[Det er, Braydt til vetts Fordagsbreff, ikkun een gang, ei flere. Inf. 13.]

(Inf. 2, p. 5.) Inf. 6, 13.

Dog med saa skal, at fryder, uagtet den som haffr Kongens breff, (3 K. 21, p. 3.)

[Som er, som sig er udsonmand ... nød-værge]

[De de dage kaldis Trignedage, inf. 13.]

[Om nogen hielper, raader, samtykker eller følger med Drabs-mallen, see inf. 10, 17. f.]

[Med pistol eller bøsse maa icke fortis, uden til Nødværge. (4 Rec. p. 245.]

[Liggis barn ihiel, see (4 Rec. p. 246.]

Om Skemdervig/ oc Nidings-værck/ Cap. II.

INgen maa sin Jord forgiøre / uden hand bruger forræderj / eller giører Nidingsværck.

Det er den første Nidingsværck/ at mand opreyser Almuen/ oc forraader Land eller Folck fra sin Herre oc Konning: Beskylder Konningen nogen mand for at være Lands-forræder/ være sig enten fri mand eller Bonde; Da skal Konningen aff sitt Hoff tilnæffne en Mand/ som Jeffnbaarn er ved den hand beskylder/ som efter Konningens Breff oc befalning skal hannem derfor tiltale oc forfølge efter Lowen.

Det er oc Nidingsværck/ om mand dræber den hand haffver forsit Fred oc tryghed.

Det er oc Nidingsværck/ om mand dræber anden i selff-sätte fred; det er/ naar nogen søger sin Ret for sin skade efter Lowen/ for sig selff eller andre; hand er verge for/ eller haffver Ombud for; eller haffver arff at hente paa sin egen eller andre derts Vegne/

oc da

oc da selff tilsiger fred oc trygheb/ met vidne paa baade sider; da ere alle deris Frender vnder samme Fred oc Tryghed/ som de selff giort haffde.

Det er oc Nidings-Verck/ om mand dræber Laugmanden; for sin Dom; Thi hand da nederfelder Low oc Rett.

Det er oc Nidingsværck/ om mand brender anden inde.

Det er oc Nidingsværck/ om mand myrder anden.

Det er oc Nidingswerck/ om mand hæffner Tyffve.

Det er oc Nidingsverck/ om mand hæffner paa andre/ end den som selff haffver giort hannem skade.

Det er oc Nidingsværck/ om mand hugger Haand eller Fod aff anden/ Stinger Øye vd/ eller skier hans Tunge aff/ eller affskier hans lønlig Lem: De som sligt giøre/ eller styrcker oc hielper andre til sligt at giøre/ ere alle Vbodemend: Vden saa skeer/ at Konningen lader nogen saa maade reffse for sine Mißgierninger: End skeer noget sligt udi slaugsmaal for-Haanden; Da

bodis

bødis derfor efter Lowen/ oc gode Mænds dom.

Dræber mand sin Fader/Moder/Søn/ Daatter/ Broder eller Søster; da er hand Vbodemand; vden den det giør / er Gallen oc Affsindig.

Dræber Bonde sin Hustrue/ eller Hustrue sin Bonde/ det er Vbodemaal.

Det er oc Vbodemaal/ om mand affliffver sig selff.

Det er oc Vbodemaal / om mand dræber anden i sit egit Hus eller Gaard / eller paa hans Ager eller Eng/ som er Indgiærdet til hans Gaard/ naar hand gaar i sit Arbeide; vden det skeer aff Nødværge.

De som forløbe met andens Hustrue / ere oc Vbodemend/ baade for Konningen oc Bonden / dræbende oc døden værd / Ihuor de findis.

De som lade deris Liff for Tyffveri/ eller Fredløse gierninger; Røffveri til Land eller Vand; for Mord eller andre Vdædiske gierninger; for Troldom oc Spaadom at styrcke Vantro med; De der lader sig kiøbe til at dræbe anden vden Sag; De som tager

Quin

Quinder met vold/ huad heller de giøre de-
ris villie eller icke/ eller oc tager sig Hustruer
met vold/ vden deris/ som ere deris Formyn-
dere oc Verge deris villie: Sligt Folck skal
ingen Bod for giffuis/ huad eller de dræbis
aff Konningens Ombudsmand/ eller anden
de haffue brut imod: Huem som hæffner eller
kraffuer bøder effter dennem som de vide
for slige Gierninger ere bleffne straffed; da
ere de fredløs/ oc haffuer forgiort alt/ det de
haffuer/løst eller fast: De som deris gods/
Hustruer oc Slectinge for saadanne Vgier-
ningmend værger oc beskermer/ Nyder de-
ris fred; Men de saadant giøre/ haffue for
hiemgield huis skade de der-offuer bekomme/
oc ligge paa deris egen værck.

Det er oc fredløs gierning/ om nogen giff-
uer sig i Ecteskab met nogen Quinde/ den
stund hans forrige Hustrue eller feste-Quin-
de leffuer; Vden hand er skild fra den første
met Kirckens Dom.

Det er oc Vbodemaal/ om mand for-
falsker Konningens Mynt/ Breffue eller
Indseigle.

Det er oc Vbodemaal/ om mand dræber
den

den Mand som haffuer Konningens Beskermelse-Breff/ enten til Lands-vijst/ eller til Vidnißbyrd sig met at undskylde/ uden low-lig Aarsag.

Det er oc Ubodemaal/ om mand dræber anden i det Herberg Konningen er udi/ eller udi hans Nærverelse/ eller udi Konningens Gaard/ eller Konningens Skib; Endog Konningen er icke i Gaarden/ eller paa Skibet: End skeer Drab i den By eller Haffn/ som Konningen selff er; da være det vnder Konningens Naade/ effter Sagens Leylighed.

Voldtagis nogen Quinde/ oc er der to skellige Vidne til; da er det Halßløs Gierning: Men er der icke Vidne til/ oc hun klager Vold den samme Dag det er skeed; Da skal tolff Mend randsage Sagen: findis hand da skyldig udi Gierningen/ være fredløs/ Men findis det/ at hand haffde villie til at giøre hende Vold/ oc dog icke fuldkom sin villie; da beholde Liffuet/ oc bøde effter 12. Mends Dom.

Sup. 1.

Drab ... Kongen er i herberge:

Item i Kongens gaard eller skib, Rege absente.

... Kongen i byen eller hafnen som drabet skeer, ... hans Naade.

Voldtagis en qvinde, og er 2 vidner til: Sup. hic. F2 Gaardsr. art. 15. Er icke vidner til, men klager ... samme dag, ... findis gierningen vaer giort.

A.B. 5.

findis hand villie, men icke fuldbringelse.

[Det er oc Ubodemaal at kiøbe nogen til, eller lade sig kiøbe til at beskade nogens lif. Jy. B. 17.]

Om mand finder anden paa sin Konne/ Moder eller Daatter/ Cap. III.

Finder mand anden paa sin Kone,
(4 Rec. p. 192.) Inf. 22.
[Inf. 11.]

FInder mand anden paa sin Kone/ oc haffuer der lowlig vidne til; Da bøde Bonden fuldmands-bøder/ Saa som Bonden skulde bøde for hannem/ om hand haffde dræbt hannem Sagiszløs. Men finder mand anden paa sin Moder/ eller Daatter/ der icke selff haffuer Ecte-Mand; da bøde halff Mands bøder: Oc skal slige bøder dømmis aff 12. skillige Mend/ lowlig tilnæffnde.

Moder eller Daatter ugift. Inf. 25.

Om Nidinger oc Vbodemends Odel. Cap. IV.

Ubodemand kræver Odel or Löb-örr.
Sup. 1, 2.
(4 Rec. p. 345.
Flyer hand af Landet.
[Om fredlös mand ser U.B. 5.]

HVem som helst der gior Nidings-værck/ Forrædels eller Fredløs gierning; da haffuer hand forbrut til Konningen alt det hand haffuer/ baade Løszøre/ oc sine Odels-Jorder: Flyer hand aff Landet/ da komme aldrig i Landet igien; Vden hand bær sande Feide-tiende/ som Landsens Indbyggere icke

før

før affvistes da maa hand bliffve i Landit igien/ oc kiøbe sig fred aff Konningen.

Falder nogen Fredløssmand Arff til/ den stund hand er fredløs/ oc hans Frender optager samme Arff; Fanger hand siden Konningens Fred / Da skal hans Frender antvorde hannem samme Arff igien/ met slig villkor; som de den annammet haffver.

Om Fredløs mand falder Arf til. Sup. 1.

Om Frelssmand Selgis oc forraadis/ Cap. V.

Selger mand Frelssmand aff Landst/ da bøde Konningen Otte Ortuger oc tretten marck; oc forskaffe hannem tilstede igien hand solde; Oc stande hannem til Rette effter 12. Mends dom/ effter som denne Mand til der sold bleff: Kand hand icke fly hannem tilstede igien; da gielde fuld bøde for hannem: Siger hand Ney at hand ey solde; Da verge sig met 6. Mends Eed.

Om mand hüser Vdsleger Mand/

Cap. VI.

HVem som huser oc hiemer Fredløsmand / æder oc dricker met hannem / vere sig Bonde eller anden Mand ; da bøde til Konningen første Natt en marck Sølff; For anden Natt / To Marck Sølff: End/om hand er hos hannem Tre Netter / bøde Konningen Otte Ortuger oc Tretten Marck Sølff / om hand er fredløsgiort inden samme Fylcke / oc det vaar hannem vitterligt der husede hannem:

Konningens Foged skal liuse paa Tinge hans fredløßmaal / Naar hand spørger nogen Slig gierning giort haffver: Icke maa heller Manddrabere / eller andre Vdædiske Mend / som giøre de gierninger / som de kunde bliffve Fredløs for / Sidde oc fortrycke dennem hieme / oc forlige dem met Sagvolderen / førend der er dømt om deris Gierninger / vden de haffve Konningens Beskiermelse-Breff eller Fordags-Breff til Rette: Ey heller sidde lenger end Konningens Fordags-Breff dem tillader : Huem det giør / da skal Konningens Ombudsmand eller hans

Fogd lade dem gribe / oc straffe som vedbør: Oc skulle huer mand / Frelßmand saa vel som Almuen / vere plictig at giffue Ombudsmanden ‸ eller hans Fogd det tilkiende / oc tilhielpe dem at lade straffe: Forsømmer Ombudsmanden at randsage effter saadanne Folck / naar hannem Aduaris; Vere vdi Konningens Vnaade / oc bøde Otte Ortuger oc tretten Marck Sølff: End huer Frelßmand det veed / oc dølger / oc icke giffuer Ombudsmanden ‸ eller hans Fogd tilkiende / oc icke tilhielper at rette-offuer dem / vere i Konningens Vnaade; oc bøde fire Marck udi Breffue-brud. End Bender som sligt vide / oc icke giffuer Ombudsmanden tilkiende / straffis derfor effter Lowen som vedbør.

Om Slauasmaal paa Tinge / eller udi Forsamling / Cap. VII.

Liffuer nogen Mand slagen eller saar-giort paa Tinge; da vere huer mand paa Tinget plictig at søge effter den det giorde / oc gribe hannem; vden hans Fren-

Frender i fierde Led / oc Svogre / de ere icke plictig at hindre hannem / vden de ville: Huem icke efterløber / bøde Konningen en marck Sølff: End sictis hand at hand kunde / oc icke vilde gribe hannem / oc icke er vidnesfast; verge sig med sin Eed. Huem som hielper slige Folck til at de vndkomme / være derfor fredløs; Vden hand kand verge sig efter Lowen / at hand icke vidste / at hand slig gierning giort haffde: End dersom hand hindris / vil hand da frelse sit Liff / oc komme til Bøder / da skal hand legge sit Verge fra sig / da frelser hand sit Liff / saa lenge den Saargiorde leffver; Oc skal Tingmendene binde hannem / oc føre hannem til Ombudsmanden at forvaris: Haffver Ombudsmanden hielp behoff at vaage offver hannem; da skal tilsigis saa mange Bønder / som behoff giøris: Slipper hand løß fra Ombudsmanden / oc den Saargiorde døer; Da være Ombudsmand i hans sted / oc bøde derfor efter Konningens oc gode Mends Dom / efter som den fangen vaar skyldig at bøde; Vden hand tagis fra hannem met offvervold: Bliffver Bønderne tilsagt /

oc icke

oc icke vil vaage offver slig Folck/ oc Fangen der-offver undkommer; da svare de der-til/ lige-som Ombudsmand skulle giøre/ om hand for hans Forsømmelse vdslap. Vil icke Konningens Ombudsmand annamme Fangen aff Bønderne/ naar de hannem den met vidne haffver tilbødt; da skulle de sette hannem fangen paa Ombudsmandens bekostning: Vndkommer hand siden/ da stande Ombudsmanden i hans sted; Vden hand bliffver borttagen med vold. Allesteds huor Ombudsmanden optager nogen Mißdeders gods/ som skal lade sit Liff effter Tingmends Dom; da er hand plictig at skaffe Boddel/ som skal reffse hannem: Oc Tingmenden ere plictige at følge hannem til Rettersiedt; eller bøde huer det icke giør/ en. halff Marck imod Konningen.

Om Gallind Mand vorder nogens Bane/ eller Saarer nogen/ Cap. VIII.

Ryder gallind Mand aff Hertelse/ oc slaar nogen ihiel; da bøde hans Frender aff hans gods

fuld bøder for den Døde/ om godset tilrecker. End recker det icke til/ oc hand bliffver vittig igien / da fare aff Landet / indtil hand faar bøt fuld bod for den hand slog ihiel.

Affsindige hvorledis med omgaais skal. (A.B. 3, 14.)

Findis nogen Mand som aldelis Affsindig er / da maa binde hannem huem der vil/ oc føre hannem til Tinge/ oc tilbiude hans Frender hannem/ de ere plictige at forvare hannem; Oc den hannem hectede / at tage sin Omkost igien aff den Galenis gods / om det er til: Huer mand maa Affsindige Folck heffte vden brøde: de skulle vere i deris Frenders Forvaring som andre Børn; oc de maa heffte dem om de ville.

(A.B. 23.)

Saarer eller skader hand nogen.

Saarer galind Mand nogen Mand/ eller gjør hannem Skade; da bør hans frender at bøde Skaden/ oc Læygeløn aff hans gods; Men Konningen faar der ingen bøder for: Sicter den Skaden fick/ gallind Mands Frende / at hand icke vil heffte den galne/ verge sig derfor met sin Eed.

Huem der regnis for galne folck.

Icke skal andre som bryde sig aff Fengsel/ eller giøre Skade/ regnis for galne Folck/ End de som vitterligt er / at haffve veret for Gallindskab indsette/ oc ere galne.

Om

Om Banemand til Drab/ oc detz Underførsel.

Cap. IX.

DEn Mand vere Mands Bane/ som de der hos vagre der Manden bleff dræbt Vidne det paa hand. Oc maa icke verge sig derfra met nogen Eed / met mindre hand vaar saa langt derfra den Dag Manden bleff slagen/ at hand kunde icke fare der to gange imellem om Dagen til oc fra; oc vaar den tid enten i Kircke/ paa Ting/ i Herrit/paa Skib / i Gestebud eller Forsamling; da verge sig met 12/ Lowfaste Mend/ som hos hannem vaare/ den Dag Manden bleff slagen: End er hand paa ingen disse Steder/ eller saa langt fra som nu er sagt/ at hand icke den Dag kunde vere paa det sted Drabet skeede; da verge sig dog met 12/ Mends Eed.

Kunde de Mend hos vaare der Drabet skeede/ icke komme til Tings at vidne derom for Forfalds skyld; da skulle to Mend vidne deris Ord/ oc sverge paa Bog paa Tinget. End om den saarit er / kand tale naar hand findis

Hvem Banemand er: 1. Om det vidnis paa; uden hand low verger sig med tylter ... at haffve været alt for langt der ifra:

Er om hand icke vaar saa langt, værge sig med 12 mends Eed, icke at haffve giort drabet. Er der vidnisbyrd vider paa nogen, da skal værge sig med 12 mænd. (Om vidne icke komme self.) K.B. 2. T.B. 4, ... hvor ... det, da staar de ved drabet som hos vaar, oc hvor af dem skal værge sig med tylter ... 2. Om som hand bekiender paa c. seq.

findis; da vere den hans Banemand hand først giffver Sag/ om hand haffver sit fulde Vid/ naar hand hannem beskylder; Da skal slig hans Beskyldning liusis paa første Ting/ oc svergis paa Bog/ at den Døde sligt bekiende; da bliffver hand Banemand/ uden hand kand Lowverge sig met Tolff Mend/ som før er sagt.

Om Vijgliusning oc om Bane-Raadsmend/ Cap. X.

VOrdermand dræbt/ da vere den Banemand/ som kiendis Gierningen: Oog skal hand kiendis Gierningen for Lowfaste Mand den samme Dag Drabet skeer/ udi det Fylcke det giort er; oc næffne sit Naffn/ oc huor hand vaar om Natten/ huad Fylcke hand haffver hieme udi/ oc huor hand boer/ oc haffver sin Verelse: Det første Ting som holdis efter Drab skeeder/ da skal den Bonde Drabsmanden hos vaar/ komme til Tinge/ oc liuse oc sverge paa Bog/ at Drabmanden var hieme til hans den Natt oc kaldet sig N.: Da skal

som falder ... lowværger. [... Inf. 10.]

3. Om som kiender self gierningen ved vijgliusning.

skal fremkomme alle de Vidne/ som hand kiendis Gierningen for; som kaldis Vijgliusning.

Ville de Mend icke bære Vijgliusnings-vidne; da maa den dødis Arffvinger steffne deim til neste Ting/ at de Vidne det som de vide effter deris Samvittighed: Ville de icke da Vidne bære; da bøde Konningen en halff Marck: Sammeledis skal oc holdis om alle de andre Vidne i Mandhelge-Sager/ vnder slig Bøder/ som sagt er; Huilcke Bøder skal betalis til den Dag dem forleggis; Eller Ombudsmand eller hans Fogeder skal fare met Sagsøgeren til deris Huse/ oc vdvurdere de bøder dobbelt.

Drabsmanden maa icke fare omkring tre gaarde/ førend hand liuser sine gierninger: vden den dødis Arffvinger/ eller Frender inden fierde Mande/ eller hans Suogre/ eller hans Affvindsmend/ som hand bær Liffs-fare for/ ere vdi de Gaarde: Liuser hand icke/ som nu sagt er/ da er hand Morder/ Oc haffver forbrut Fæ oc Fred. End om baade fremkommer paa første Ting Vijgliusnings-Vidne/ oc Vidne effter den

 Dødis

Dødis ord; Da stande det for fulde den dø-
de bekiende / oc icke det som den sagde / der
Draben kiendis: da er Draberen icke Mor-
der; men bliffver fredløs: Der-som icke frem-
kommer Vidne effter den Døde / men allene
Vijglusnings-Vidne; da stande for fulde /
om de aff Lowfaste Mend ere lowlig frem-
baaret: Da skal den dødis Arffvinger fare
til det Herrit eller Fylcke / som den sagde sig
at haffve hieme / som Drabrn kiendis: Finde
de da den Mand / som saadan Naffn oc ski-
ckelse haffver / at hand siger der Ney for; da
maa de steffne hannem til Tinge; oc paa det
Tinge skal 12 Lowfaste Mend / oc icke næffnde
Vidner / sverge hannem quit. Vil hand da
icke Lowverge sig; da er hand skyldig i Sa-
gen: Men dersom hand verger sig met Lo-
wen; da maa den Dødis Arffvinger søge
saa mange Mend / som hos vaar / der Dra-
bet skeede; Oc de ere plictig at verge sig met
12 Mends Eed / effter-som før er sagt. End
om mand er saa Lemslagen eller saargiort /
saa hand icke kand tale; Da maa hand op-
stiere Tingbud / naar hand faar sit Maal
igien / oc søge sin Skadismand; Da skal det

Ting

Den søgis som paa er kiendt:

Nector hand det, da Lowverge sig:

Oc da skal de ocsaa Lowverge sig som hos drabet vaar.

(Sup. 9.) Er hand maal-løs som slagen er, saa kand hand søge Skadismanden, naar hand kand tale igien, om skiönt Tinget er forbi. L. B. 54.

Ting vere hannem saa fult/ som det vaar skeed den samme Dag hand bleff slagen.

End døer hand / da skal Konningens Ombudsmand/ (om Arffvinger icke ere til) søge effter Drabsmanden.

Dör hand, da söge Ombudsmand Drabaren. (inf. 15.)

Raader mand anden til Baneraad / det er/ at giøre nogen skade til Liff/ Gods/ eller det som en kand haffve skade/ Skam eller Vanære aff; da bøde derfor effter Lowen oc Laugdommes eller verge sig effter Lowen/ at det icke skeede aff hans Raad: Men den som Gierningen giorde/ bøde dog alle fulde bøder effter Lowdomme.

Raader mand nogen til Drab, eller andet ondt. inf. 17. L.B. 26.

Vorder nogen Mand dræbt/ som icke er fød i Ecteskab / oc icke kommer i Faderens Æt effter Lowen/ enddog hand er kiend nogen Mand til Søn; da tager hans neste Møderne Frender bøder oc Arff effter hannem: Bliffver hand Slagen/ Saargiort eller Skiendt; da tager hand slig Ret for sin Skade/ som hans Moder-Fader burde at tage for saadanne Skade.

Om en Sviller-föd dræbis, da tager Mödrene frænder Arf oc bøder. A.B. 7, p. 8.

Blifver hand slagen eller saaret.

Om Drabs-Bøder /

Cap.

Cap. XI.

Dræbis Mand / da met fare som Lowen tilforne omtaler. End aff Draberens Gods skulle 12. lowfaste Mend Lowlig opkræffd / dømme til den Dødis Arffvinger slig Bod / som dennem siunis Sandist vere for Gud / efter deris Samvittighed / Oc Drabmanden skal giffve den Dødis Hustrue sin Sengeroe efter Dannemends Sigelse: oc det skal icke tagis aff Boden den Dødis Arffvinger tilkommer. Jngen aff Drabmandens Slegt er plictig til at bøde met hannem: Jcke tage heller Slecten Bod effter den som dræbt er / Vden hans neste Arffvinge / saa vel Quinde som Karl. Recker icke Draberens gods til at betale baade Boder oc Tegengield met / da mindskis for begge / effter Antals Regning.

Konningen maa icke optage Manddraberis eller Fredløse Mends gods / førend all Lowlig Gield / som de vaare bortskyldige førend de bleffve fredløse / er betalt.

Om

Om Vaade-Værck / Cap. XII.

Sup. 1.

VAadeværck / eller de Gierninger som skeer imod ens villie / skal mildere straffis end det som skeer met villie oc Forsett. Hugger to mend i Skow sammen / oc den ens Oxe slipper aff Skafftet vden hans Villie / oc giør den anden Saar / saa hand døer der-aff; da bødis til den dødis Arffvinger fierdings-bøder / oc verge sig selff-siette / at hand haffde aldrig i Villie at ville giort den Gierning. Allesteds huor slig Vaadeværck skeer / der som mand vil giøre Gaffn / oc Skade skeer / da bødis en mere end fierdings-Bøder / imod den Skade fick / Ehuad skade der skeer / Om det vaar imod hans Villie der skade giordes oc det skal hand verge met sex Mends Eed. For Vaadeværck bødis icke til Konningen.

fierdings bøder. (Vaadeværck er, naar mand vil giøre gafn, oc skeer dog skade.) (C. B. 56.) Intet til Konningen. (Sup. 1.) NB. i cap. 8 Skov Drab.

Skyder eller kaster nogen offver Hus / Skib / eller Planckeværck / eller nogen slig vnødig Gierning giør / oc anden der-aff fanger skade / Saar / Meen eller Bane / imod deris villie det giorde: Da bøde derfor halff Bøder /

halff bøder.

Bøder/ oc verge sig der-til selff-Siette/ at det icke skeede met hans Villie/ oc vere Sagløs for Konningen.

Det maa icke kaldis Vaadeværck/ at mand hugger eller slaar til en met vred hu/ at hand vilde skade hannem; oc rammer en anden.

End om nogen ganger sammen at bry-dis i fagn/ eller dragis i Hender met beggis deris ville; da forvare huer sig selff.

Fanger nogen i slig tilfald nogen Skade/ oc den anden vantroer hannem/ at hand giorde det met ville; Da verge sig met sin Eed/ at det skeede icke met hans Villie.

Om Kniffve at bære/ oc om Kniffsting/ Cap. XIII.

DRager mand Kniff til anden/ end dog hand gior ingen Skade der met; Bøde Konningen tre Øre Sølff/ oc stande den hand drog Kniff til/ til Rette effter Sex Mends Dom.

Stinger mand anden met Kniff Sage-

løs/ saa hand gaar der-aff til Sengs/ oc bliffver ved Liffvet: da stande hannem derfor til Rette/ oc bøde effter 12. Mends Dom: Oc Konningens Ombudsmand skal vere plictig/ at lade føre hannem til Ting/ (om hand gribis met ferske Gierninger) oc lade sammme Kniff sticke igiennem hans Haand; vden hand vil sig der-fra kiøbe met Otte Ortuger oc tretten Marck til Konningen. End kommer hand bort; da vere fredløs/ indtil hand retter for sig imod Bonden oc Konningen:

Men døer den hand stack met Kniff; Da vere fredløs/ oc komme aldrig i Landet igien/ vden Dommeren siunis/ det at vere skeed aff Nødverge: Men huad Mandraberens Boeslod belanger/ der-met faris som Lowen tillforne vdviser.

Den samme Low vere oc/ om Mand skyder til anden/ oc enten saarer eller dræber/ eller oc biber anden/ som om Kniffs Sting.

Giffver Konningen nogen slig Vgierningsmand Leide til Rette/ som kaldis Dagsbreff; Oc hand vdi samme Teigen-

(Sup. 1, 2.) dage hugger anden/ stinger/ eller giør anden Vstyre/ uden hand er der nød til; Da haffue forbrut den fred hand haffde/ oc straffis for de Gierninger hand giorde/ saa som hand vaar fredløs.

Om mand bider anden/
Cap. XIV.

(Sup. 13.) DEt er Vtilbørligt at bjdis som Hunde oc Heste: Huem som bider anden; Da skal Ombudsmanden lade tage oc føre hannem til Tinget/ oc lade bryde fremtænderne aff hans Hoffuet/ oc vere der met Sagisløs for Konningen: uden gode Mend kand siunis hand giorde Nødverge; Oc da maa hand komme til Bøder/ oc bøde den hand beed/ efter 12. Uvillige Mends Dom/ fylliste for sin Skade/ Konningen Otte Ortuger oc Tretten March.

Om Lifføse Gierninger/ Dom oc Refsselse/ Om Draberens efftersøgelser Om Dommeraibe Flirt.

Cap. XV.

DRæber mand anden / Lemmelester / eller giør de Gierninger hannem bør at miste Liff eller Lemmer for effter Lowen; Da skulle de som nest ere / oc først kunde naae hannem / tage den Mand oc føre hannem til Ombudsmanden bunden / eller i Jern: Giør de det icke / om de kunde dertil komme; saa de icke faa Skade eller Meen aff hannem; Da er huer som det icke giør / skyldig at bøde en Marck Sølff til Konningen; Vden de ere hans Frender vdi fierde Led eller nermer / eller beswogrit til hannem; da ere de icke plictig at tage hannem / vden de ville:

Da er Ombudsmanden plictig at antage den Mand / oc føre hannem paa Tinget: Oc Bønderne plictig at dømme hannem paa Tinget effter Lowen / vdi Laugmandens Nerverelse / om hand er saa nær tilstede: Oc Ombudsmanden plictig effter samme Dom hañem at lade reffse: Thi ingen maa lade reffse anden vden dom / aff Had: huem det giør / vere fredløs / indtil Dommeren kiender om

hand haffuer hafft der Aarsage til. Er den som Skade fanget haffuer / icke mectig selff at søge effter den hannem giorde skade; da maa hand tilsige Ombudsmanden; Oc hand at tilsige huem hand vil at følge sig: Huem som da icke følger met hannem / bøde Konningen en Marck Sølff / vden hand er den skyldiger Forvandt i Fierde Led / eller besvogret til hannem: Alle som søge effter at forhindre saadan Folck / ere fredhellige; Men alle som dem vegierere fredløse / oc haffuer for hiemgield / huad heller de fanger Meen / eller bliffuer dræbte.

Alle Dommere bør grandgiffueligen at randsage de Sager / som de skulle dømme udi; oc grundeligen offueruey e all Sagens omstendighed / oc retferdeligen ordele oc domme vdi alle de Sager for dem Indsteffnis / oc icke ansee nogen Menniskis Person / saa de dømme enten for Vild / Venskab / Gunst eller Gaffue / Had eller Affvind: Men alleniste haffue Gud Allermectigste / (vdi huis sted de sidde Dom /) oc Retferdighed for Oyen: Anseendis at Gud (huis sted de fortreder) er Retferdig oc Sandru / oc icke kand

kand lide at Retten forvendis for den Fattige; Men vil der-offver vere en streng Dommer oc Hæffner.

Om Greedsted/ oc fredsommelige Tider. Cap. XVI.

Slais Mand vdi Ledingsferd met Konningen/ paa Laugting eller Bøgdeting/ paa Femtestefne/ vdi Gildet eller Brølsup/ i Julefred eller Sildefisket/ paa Skiertorßdag/ oc frem offver all Paaske-Vge/ som fred er selff-satt: Huem der slais vdi disse Steder/ oc paa de Tider/ da bøde imod den der skade fick dobbelt mere end ellers; Oc Konningen for huer Saar/ Staffverhug/ Steenhug/ Dxe/ Hammerslag/ Eller om mand kaster anden aff Skib eller Baad/ eller i andre maader slaer anden offver ende til skade/ Otte Drtuger oc Tretten Marck Sølff; Men for Puust eller Neffvehug/ oc huis der-met kand følge/ fire Marck Sølff; Men for flade haandslag/ som kaldis Black/ oc slag met flade aff Sverd/ to Marck Sølff.

End

End vforfimer / slaer eller saargiør nogh anden met Raadraad vdi hans egen Huß / eller met vtilbørlig Ord offverfalder; da bødes dobbelt bøder imod Bonden oc Konningen / om den Skade fick bliffver ved Liffvit: Men døer hand; da vere den fredløs som dræbte: End faar hand skade / som vførmede Bonden i sit Hus / haffve Skade for hiemgield.

Om Frelsmand bindis: om Lemster / oc anden Slagsmaal.

Cap. XVII.

BInder mand Sageløs mand: da bøde Konningen Fem marck Sølff / oc stande den hand bant til rette effter 12. Mends Dom. Men Tyffve oc andre Mißdædere maa mand Sageløs binde / om hand haffver Vidne til / at hand icke ellers kand føre hannem til Ombudsmand: Haffver hand icke vidne; da sande det met sin egen Eed. Slaer mand til anden met vred haand / paa de steder / som icke ere Gredsett / (det er / som

som icke er selff-sat Fredsteder/ tillforne er omtalit) met Oxe/ Staffre eller Steen; bøde Konningen for første Slag en Marck Sølff: Slar hand strax andit/ bøde Konningen To Marck Sølff; For tredie/ Tre Marck Sølff; For fierde/ Fem Marck Sølff; End slaer hand det femte Slag i samme Vrede/ bøde Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck; Oc gielde den Huggen fick effter 12. Mends Dom/ huad heller hand slog it Hug/ to eller flere. Sup. 16. Inf. 19.

End om mand slaer eller hugger anden i Hoffvedit Saar/ eller støder anden offver ende/ eller giør anden Lemster-Saar/ (det er om hand icke er saa før som tilforne/ oc icke kand skiule met Haar eller Klæder) eller Hoffvit-Saar: Da bøde Konningen To Marck Sølff for huert; Oc bøde den skade fick effter 12. Mends Dom. Vil hand icke bøde/ naar hand lowlig derfor er forfuld/ oc aff Tingmend Dag forlagt/ som Lowen tillforne siger; da bliffver hand fredløs: End vil hand der skade fick/ ey heller Konningens Ombudsmand/ tage Bøder/ naar den skaden giorde biuder bøder; da haffver hand

Vil hand icke böde, naar hand lowlig er forfuldt, cap. seq. T.B. 6, 8.

Vil mand ey tage bö, &c. (T.B. 6, 8)

fred til Dom oc Ræt/ huad heller de sage ved eller icke.

Slaer eller saarer en Mand/ eller flere/ i en Adfard; Da bøde huer fuld Bøder/ oc Konningen sin Ræt for huer / som før er sagt.

Men slaer to eller fleere en Mand; da bøde huer dennem imod Konningen oc Bonden slig Bøder/ som før er sagt. Lægis nogen aff hans Saar til/ oc de andre vil icke tillægis/ men bliffver obne/ oc hand døer aff samme Saar; da er hand fredløs/ som giorde hannem det Saar/ som icke vil helis. Sup. 10. Oc hand ene bøde den Dødis Arffvinger fuld bod efter 12 Mænds Dom; oc Konningen sin Ræt for Drabet. Sup. 12. Sup. 1, 11.

De Mend som tilhielpe/ raade oc samtycke at dræbe nogen Mand/ eller dølge met Drabsmanden; Bøde imod Konningen / oc den Dødis Arffvinger/ efftersom Konningens Miskund tilsiger/ oc skellige Mend dømme/ efter Sagsens Leilighed; Oc deris Fredkiøb eller Lands-Vlist vere under Konningens Miskundhed.

Om

Om Forligelsmaal Ombudsmand skal giøre/ om Hæffnsmaal Bondens Bøder.

Cap. XVIII.

VIl den som anden Vførmet haffver/ icke bøde; da maa den der skade fick/ klage sig for Konningens Ombudsmand/ som haffver Befalning offver hannem; oc begære/ At hand vil forskaffe hannem Ret. Da skal Ombudsmanden steffne dennem begge til Tinge/ oc næffne 12 Lowfaste Mend/ at dømme dem imellem; Oc legge hannem Lowlig Tid for at betale huis Bøder hand bliffver tildømt/ effter-som tilforne vdi Lowen sagt er: Betaler hand icke til de forlagde tider; da maa hand vdsøge det met Domroff oc Adfærd/ om hand vil. End vil hand det icke; Da maa hand steffne hannem for Laugmanden/ oc giøre hannem fredløs.

Offverfalder mand anden hiemme i sit Hus/ eller met Ord eller Gierninger vførmer/ oc det er bevijsslig met to skillige Vidne/ Oc

Oc den som vførmis eller offverfaldis hæff-
ner sig strax i samme Vrede; da haffve hand
der offverlast giorde / Skade for hiemgield;
oc den sig værgede / bøde huercken Konnin-
gen eller Bonden / huad heller hin fick Saar
eller Meen: End døer hand Skade fick; Da
beholde hand sin fred / oc vere vdi Konnin-
gens Minde effter Sagens Leilighed.

Bonden faar, för Kongen bödr.

Inf. 19. L.B. 26.

Allesteds huor nogen beklager sig der
Skade haffver fanget / Da bør Ombuds-
mand først at skaffe Bonden Rett / førend
hand tager Bøder paa Konningens vegne:
Oc allesteds huor Bonden mister Bøder /
Der fanger Ombudsmanden ey heller Bø-
der paa Konningens vegne.

Mister Bonden, saa mister Kongen orsaa. Sup. 11.

Om Puust eller Næffve-hug /

Cap. XIX.

Slagsmaal med Næfver, oc deslige. Sup. 17.

Slaer mand ande Puust eller Næff-
vehug / dragis i Haar / stødis met
Oxeskafft eller Spiudstage / met
vred Haand; Da bøde hand det
giorde / til den Skade fick / effter Sex mends
Dom / oc Konningen en halff Marck Sølff.

Men

Men slaer hand met flad Haand/ Rysker anden hid oc did/ Slaer anden omkuld/ Riffver hans Klæder sønder/ oc alt andet/ som en den anden aff Vrede oc Had kand giøre Skade met; Klager den sig der Skade fick/ oc haffver der Vidne til; Da bøde den der Skade giorde/ efter Sex Mends Dom/ oc Konningen To Øre Sølff. End er icke Vidne til; Da bør hand dog haffve sin Ret/ der Skade fick; Med mindre den anden slaar sig derfra, som nu efterfølger:

Er ey vidne dertil, oc

End siger hand Ney der sit til/ da verge sig met sin Eed selff-tredie; eller bøde derfor/ som forskreffvet staar/ om det skeer uden de tider oc steder som Greedsted ere eller fredsommelige tider oc steder er/ som Lowen formelder: Men skeer det paa de tider oc steder; Da bøde der-for/ som Lowen der-om formelder.

Sigir ney derfor.

Sup. 16.

Sup. 16. T. B. 5.

Løber mand til anden i den Meening at hand vil sla hannem/ oc bliffver holden; bøde den hand løb til efter Sex mends Dom/ oc Konningen To Øre Sølff.

Løber mand til nogen at slaa ham.

Konningens Ombudsmand skal icke giffve nogen Sag paa Ære eller Gods/ uden hand haffver der skellige Vidne til/ huad heller

Ombudsmand giffver ey sag paa ære eller gods uden skellige vidne.

Inf. 21.

(T. B. 4.)

heller det er Saar/ Lemster eller andre Sager/ som Konningens Rætt kand falde vdi/ eller andre Sager som større ere. Klager den som skade fick/ oc lader sig siden forlige/ oc lader hans Sag falde; da bør dog Konningen sin Rætt oc Ombudsmanden søge det/ naar hand vil: Huor Bonden bør ingen Rætt/ der bør Konningen ey heller Rætt.

Klager nogen, oc lader sig saa forlige, skal Kongen dog haffve sin Rætt.

Sup. 18.

Om nogit Quæg eller hund vorder mand at skade/ Cap. XX.

Om en Tiur,

(L. B. 35.)

GJør nogen Mands Tiur skade/ siden hand er fem Aar gammel; da svare hand der-til som Tiuren tilhører: Dræber hand nogen Mand; Da skal den Dødis Arffvinge begiere Tiuren aff Eyermanden; oc hand er da plictig at legge baand paa Tiuren/ oc antvorde hannem den i Hender: Vil hand det icke giøre; Da bøde Fem Marck Sølff/ oc udlegge dog Tiuren; Oc bødis icke andre Bøder fleere/ enten imod Konningen/ eller den Dødis Frender.

Hest, nød, Sviin.

Om Hest eller Og bider eller slaer nogen/

gen/ Nød stinger/eller Svin hugger nogen; Da bøde den Quægets eyer halff Saarebøder/ indtil bøt er saa vijt : som det Quæg er værd som Skaden giorde / effter Sex mends Dom lowlig tilnæffnt: Vden dem siunis/ at hand volte selff sin Skade: oc da haffue Ræt derfor efter dommerens tycke. (L. B. 37.)

Bider Hund nogen; Da skal hand som skaden fick kraffue Eyermanden Hunden; Oc da er hand plictig at legge Baand paa Hunden/ oc antworde den Hender Skade fick: vden skellige Mend siunis/ at hand som Skaden fick/ volte sig det selff; da haffue hand Rætt der-for effter skellige Mends Dom: Føder Eyermanden Hunden siden/ oc bider hand Folck der-effter: da bøde hand der-for/ som hand det selff haffde giort. (Hund om bider nogen.) (L. B. 36.) (Sup. 14.)

Om Ømel oc wærlig Sag nogen tilleggis/ oc dess Segt: (Om Rüm oc Viiser.) (NB Um full, riettisord, Jfr. B: 25.)

Cap. XXI.

INgen skal anden wærlig Sag til-legge / vden hand lowligen kand bewijse / at hand er Skyldig i slige Gier- (Hirtar mand anden for u-ærlig sag.) (Sup. 19.)

Gierninger / som hand tillegger hannem.
Huem som sicter anden for wærlig Sag / oc kand icke skelligen hannem det offuer = beuise; Da bøde fire Marck Sølff till Konningen / oc till den hand sictet / effter Sex mends Dom. Thi at for Numme-Sag bør ingen at findis till Low.

Sicter mand andens Hustrue / at haffue ligget hos anden Mand end sin Bonde / eller hans Daatter / Søster / eller anden ærlig Pige / at haffue ligget hos Mand / oc kand det icke lowligen beuise: Da bøde Konningen fire Marck Sølff / oc bliffue en Løgnere derfor: Oc gielde hende hand sictet / effter Sex vvillige Mænds Dom.

For alle wærlige Sager nogen tilleggis / som Konningen dømmis Bøder for; Da bør den som sictet er / at haffue Ret effter Sex Mends Dom / om hand bliffuer frikiende. Men bliffuer hannem slige Sager offuer-beuist / da bøde den hannem sictet / huercken Konningen eller Bonden. Fører nogen Mand Klage offuer anden for Konningen / oc kand sligt icke beuise; Da bøde der-for imod den hand klagede Slig bøder / som den

skulde

[Marginal manuscript notes:]
Om borgen at sette i saadan fald, for C.R. 45.
For Numme sag straffes ikke. C. Rec. art. 20.
Om huo nogen siger til nogen ... for C. Rec. art. 20.
Sicter mand nogens hustru for at haffue ligget hos en anden mand; eller en pige at haffue ligget hos mand. Inf. 25. A.B. 3.
Den sictede faaer bøder effter 6 mands dom. C. Rec. art. 20.
Klager mand nogen for Kongen, oc kand det icke beuise. NB Um Rogsmenn Hr: Bog 26.

skulde bøde/ hand klagede/ om hand haffde klaget Sandhed; Uden hand verger sig der-for selff-Siette/ at hand hannem ey forkla-gede.

Dicter mand Rijm eller Viser om nogen/ oc quæder hannem till Spott oc Vanære/ saa det Ryctis en fierdings-Veyes eller lenger; Da skal hand steffne hannem til Tinge: Vil hand da sige Ney derfor/ da verge sig met sin Eed selff-tredie: Kand hand det icke giøre/ da bøde Konningen fire Marck Sølff; Oc den hand dictet eller quad om/ Rætt effter Sex Mends Dom.

For alle Sager/ som Mands Ære an-gaar/ oc icke kand lowlig bevise den offver/ som sictis; Oc den som sicter/ haffver ingen Rætt till at tale paa/ oc hannem icke ved-kommer/ da bødis Konningen fire Marck Sølff; oc den der sictet er/ Rætt effter Sex Mends Dom: Oc den der sictet/ Fiolmæle (det er for-meget talendis) at være.

Om mand beligger an-dens Hustrue/

M Kap.

Cap. XXII.

Beligger nogen anden Mands Hustrue; da bøde imod hendis Bonde slig Bøder / Som 12 skellige Mend dømmer: Siettis hand for slig Sag / oc siger ney der-for; verge sig met 12 Mænds Eed.

Dersom Bonden forliger sig met den hans Hustru belaa; da skal de sige hin-anden Tryghed til: Tager Bonden siden sin Hustru til sig igien vdi Sammenleye; Oc beligger hand hende siden andengang / meden Hußbonden oc Hustruen leffver sammen; Da haffver hand brut sin Tryghed / saa som den der dræber sin trygge Mand vden Sag.

Om de Mend / som gaar vbudne i Gestebud /

Cap. XXIII.

Hvem som gaar vbøden til Gestebud / aff den som Gestebudit giør / oc sidder der fortrædelig imod Hoßbondens villie / End-

dog

dog hand haanlig forvissis: Fanger hand nogen skade/ da haffve ickun halff Bod for sin skade/ oc bøde en Ore Sølff til Konningen.

Om Tryglere som karske ere/ Cap. XXIV.

HVer Mand der karsk er/ oc kand arbeide for sin Føde/ som ganger dog oc tigger; hañem bør ingen Ræt at haffve/ Emeden hand saa gaar/ Enddog hand haanlig driffvis aff Dør: uden hand gaar oc søger om Tieniste: Men naar hand flyer sig selff Kost/ Klæder oc Vaaben/ eller hans frender hielper hañem der-til; Da tager hand Bøder for det hannem gioris imod.

Ingen slige Betlere/ som føre oc karske ere/ skal stedis at gaa oc betle; Men skal arbeide for deris føde: Icke skal heller nogen reyse igiennem Landet/ som icke haffver Paßbord/ Enten aff Konningen/ Konningens Befalningsmand/ Herremend/ Laugmand/ eller andre gode Mend/ huor-met hand kand bevise hueden hand er kommen/ oc huad

3. Recess, cap. 62.

 hans

K.B. 24. hans Værff oc Bestilling er: Findis nogen at drage omkring / som icke haffver saadan Beviis; Da skal Konningens Ombudsmand twinge hannem til at fare tilbage igien / oc hente sig beviis eller Paßbord. Kommer hand offtere uden Paßbord; Da skal hand paatagis oc sendis tilbage; Men hans methaffvendis Gods skal bliffve tilstede / indtil hand kommer tilbage igien met fuldkommelig Beviisning / at hand haffver Rætt met at fare: Kommer hand offtere uden rictig Beviis; Da skal hand tagis oc forvaris nogen stund i Fengsel; Oc siden sendis tilbage igien imod hans Villie / om hand icke vil Velvilligen fare. Haffver oc nogen Paßbord eller Beviis; Da skulle saadan Paß oc Breffve grandgiffveligen randsagis / baade paa Skrifften oc Indseiglet / om de ere rictige: (T.B. 3.) Befindis de da falske at vere; Da straffis den saadan falsk Paßbord eller Breffve (M.B. 2.) haffver met at fare / som en Fal[illegible]ener. Oc maa saadanne Paßbord icke lenger actis for gode / end paa et Aars tid.

Færgemend maa icke offerføre Bettlere, (4 Rec. p. 306.)
Om Skippere, som fører nogen bettlere hid fra fremmede steder, see forordn. p. 226.

Om

Om Møers oc Quinders Beliggelse/ oc deris Bøder.

Cap. XXV.

HVilcke Møer eller Quinder/ Som icke forsørgis aff deris Frender met nødtørfftig Kost oc klæder/ bliffve de beliggen/ da tage deris Verge icke mere Ræt for dennem/ end Lauge-Ræt det er en Marck Sølff. Vil hendis Frender hielpe hende til Gifftermaal met saa mange pendinge/ som Sex Mend kand siunis/ at den hende belaa/ kand vel lade sig nøye met til hiemgaffve; Oc hand da icke vil feste hende; Da bøde slig Ræt for den Quinde/ hand belaa/ som tolff skellige Mend dømmer hannem til. Vil icke Frender hielpe hende/ Oc den hende belaa biuder til at bøde for sig; Vil den Mand slig Ræt paa hendis Vegne at haffve/ Icke vedtage hans Bøder; Oc nogen hendis Frender siden hæffner paa hannem/ som hende belaa; Da hæffner hand paa Sageløs mand/ oc bør at bøde der for effter Lowen.

Alle de Møer oc Quinder / som deris Frender opholde met Kost oc Klæder / Bliffve de beliggen / da skal hand det giøre / bøde imod den som den Ræt bør at tage / saa som 12. Mænd lowlig tilnæffnde kand kiende / at hand haffver fyllist for den Vanære dennem skeede / oc for hendis Gifftermaal hand spilte. Berømmer nogen sig at haffve ligget hos nogen Quinde eller Møe / oc det icke er beliggit; Da bøde slig Bøder derfor / som hand burde at bøde / om hand haffde beliggit hende; Oc bliffver der til met mindre-Mand. Neste Arffvinge til den Quinde sig lader beligge / skal Bøder for hende optage / En Mands-Person oc Quinde: Er det en Dreng eller Barn / som icke er sin egen Verge / Eller hand er saa gammel / at hand icke kand svare for sig selff / som er hendis neste Arffving; Da skal hans Verge paa hans Vegne optage de Bøder for hans Frencke som belegen er; Uden hun haffver selff Bonde; Da tager hand Ræt for hinde. Fri Quinder / som ey selff haffver Bonde / tage selff Ræt for dem / om de met Hug eller Slag vformis.

Taff-

Tafflen til den tredie Bog som kaldis Mandhelge-Balcken.

Om

Om Quinde Gifftinge/ Hiemfølge/ oc Tilgaffve.

Cap. I.

Fader oc Moder/ som des ere til/ Skulle raade at giffte deris Daatter: Ere de icke til; Da skal hendis neste Fæderns Frender raade: Oc bør dennem at sige/ huad Pending oc Gaffve samme deris Frencke skal haffve; Oc skulle de det føre met sig/ naar Bryllupet skal være: Oc skal berammis huad Dag Bryllupet skal være.

End om de forligis icke om Dagen; Da skal Festemanden haffve to Vidne til/ aff de som hos vaare/ oc hørde huad loffvit oc talit vaar om Hiemgifft: Oc forligis de icke om Tilgaffverne; Da skal oc Pigens Gifftingsmand haffve der To Vidne til/ som før er sagt.

Icke skal i Klæder mere giffvis i Hiemgaffve end treding; Men det andet skal være i slig Vare/ som hand kand affle Pending met/ som Pigen faar.

Om Daatter tager Arff effter Fader/ Moder eller Broder/ Eller huem der tagis Arff effter/ oc somme ere giffte/ oc somme Vgiffte; Da skal de som vgiffte ere/ tage saa megit i hiemgifft aff vskiffte Arff/ som den der tilforn mest fick til hiemgifft: End ere de alle giffte/ oc er deris Pendinge icke lige skiffte/ som de skulle haffve hiemmen; Da skal de som icke haffve faaet fylliste/ tage vdaff det som vskifft er/ lige ved de andre/ saa lenge pendinge recker til: Er der oc nogen Pending laant til Hiemgaffve/ oc hannem i Hender faaet/ som Pigen fick; Da eyer hand dennem saa frelse/ som de Fader oc Moder gaff hende:

(Siger nogen/ at hand icke haffver laant Pendinge der-til/ Da skal hand sverge met sin Eed allene/ saa vel Quinde som Karl:) Oc maa ~~den~~ Mand/ ~~hende faar til Ecte~~/ kraffve ~~De andre hendis Medarffvinge til~~ Jaffnet/ Oc skal det mindstis i hendis gaffve ~~ve/ om hun haffver faaet formegit~~ effter ~~Jaffne~~-regning.

Om

Om nogen Møe giffter sig vden sin Faders/ Moders eller Broders Raad: oc om Quinde-Forraad/

Cap. II.

OM nogen Møe eller Quinde giffter sig vden sin Faders/ Moders eller Broders Raad/ eller deris som bør hende at forsee/ hun haffuer forgiort all den Arff/ som hende kand der-effter tilfalde: Oc tage saa den Arffuen/ som nest effter hende bør at arffue/ ligesom hun vaar icke til; Vden saa er/ at de som hende burde at giffte/ stunis met andre hendis Frenders Raad/ at hun haffuer sig selff vel forseet/ Oc der-paa gøre deris Eed: Oog skulle de det offueruejе oc tractere met den som raader hendis Gifftermaal.

Disse ere/ som skulle hende giffte: først Fader eller Broder Samfedde oc Ettefød; Dernest Moder som Ette er: Er hun icke till/ Da skal den Mand / som er hendis neste Arffving/ som er 20/ Aar gammel eller

eller Eldre/ raade hendis Giftinge.

Om hand anderledis faar, staa til rette for 12 mænd. (inf. 6.)

Om nogen faar Quinde anderledis; da 1.5.a
bør hannem at staa til rette effter Tolff
Mends Dom; vden hendis neste Frender
tyckis saa raadeligt vere/ som før er sagt.

Encke gifter sig selff, med Frenders raad. (inf. cap. 21.)

Encke maa sig selff giffte met huem hun 1.5.a
vil; Dog met nogen aff hendis Frenders
Raad:

Om Rufferske, som vil locke unge folk til Letfærdighed.

Er der nogen Rufferske/ som vil ruffe
Folck sammen/ oc locke noget Barn til ont
Leffnet/ eller oc nogen Mands Frendkone;
oc er der-til Vidne; da bøde effter 12/ Mends
Dom/ som hun haffuer formue til: End den
som lod sig locke oc bedrage/ bør at straffis
effter Laugdom:

Den som lader sig locke, straffis effter Laug-dom. (M.B. 25.)

Naar en pige maa raade sine penge. inf. 19.

Ingen Møe skal raade for sine Pendin- 1.4.
ge/ vden at hun er 20/ Aar gammel; Dog
met hendis Vergis forsiun; Enddog at sam-
me Arff er hende tilfalden: Vden at hun er
gifft met sine Frenders Raad; da maa den
Mand som hende faar/ Raade offuer hende
oc hendis Pendinge.

Hendis Ectemand skal lade hendis hiemgafver være frelst. (inf. 3.)

Hulleken som hendis Ectemand er/ bør 1.5.e
at lade vere frelst/ som hun faar i Hiemgifft:
Thi at alt det Gods/ som met nogen Rætt
skal

[I den gamle Lov er saaledis: End huor en ... gifteraadsmand til nogen Quinde, da lade hand alt frelst, ... følger til hendis Hiemmefølg: Thi at alt det som ... skal med lagsøgning, der skal ingen tilgafte ... End om Encke gifter sig hiemmen, oc lader hun vordenere anden mands pendinge i hendis Hiemmefølg, oc lader hun til det aatte, da ryger hand det saa frelst som hint der ...]

skal vdsøgis/ Der skal ingen Gaffve imod-komme; [illegible]

1.5.e ~~Encke maa icke giffte sig met fleere Pendinge/ end som hun selff eyendis er.~~

Enke gifter sig nu med meere end hendis eget.

Om Hælnings-Fællag. Cap. III.

Odels-godsis Skiffelse: Søsters Vergemaal.

EEn Quindis Pendinge maa ingen Mand aff Landst føre vden hendis Villie/ Men hand skal raade for begge deris Pendinge/ til begge deris Nytte oc Gaffn: Ingen aff dem kand forgiøre andens Pendinge. Oc slig Rætt haffver huer Mand paa sin Husfruis vegne/ som paa sin egen/ Om hende bliffver noget met Affvind mißgiort.

Qvindis penge føris nu af Landet med hendis villie.

Manden raader for beggis penge.

Manden nyder rett paa Hustruens vegne. (M.B. 21.)

1.5.e Giffter mand sammen sine Børn; Oc skal slige forord stande/ som Mand giør for sine Børn; Huad heller det er til Fællag eller hiemgaffve.

O.B. 6. (K.B. 11.)

Ingen Quinde bør at sønne sin Hußbond Fællag/ naar hand vil legge deris Pending til Jæffnet: Met dette Vilckor maa de Nÿ legge.

Huorledis fællag [illegible]

[illegible]

halfningt, dog at bort vaar forringet: Af det gods som aufflet til siden, tog Hosbonden eller hans arfvinge 2 parter, og Hustruen den tredie

[illegible] de anderledis, da tyngde Loven. Gifftinge/ eller

Loven.) Naar fællag, da [illegible] den gafter freist,

legge sig Fællag imellem/ At huer dennem legger til Fællag alt det de eye eller eyendis vorder/ met Arff eller vdi andre maader; ~~huad heller der skal skifftis ved Barn eller Vdarffving~~; met slig forord/ som de giøre sig imellem.

Skeer det/ oc/ at nogen ~~aff deris Slect/ enten paa hendis eller hans Side/ formedelst Alderdom/ Fattigdom/ Suagdom/ eller vdi andre maade kunde komme vdi Vanmact~~; Da skulle de opholdis aff begge deris Bekostning.

Grande og Vannerti, og Ulrtinger [illegible] da af begge bekostning. (inf. 14.) M.B. 6.

~~End om~~ Bonden døer eller Quinden; da skal deris Vmage fare til dennem som ~~et Dødis Arffvinge etc.~~ dem bør lovelig at fremholde.

Efter ægtefælles død, faar umage til den dødis arfvinger. Inf. 14, 15.

NB aliter. ~~Kommer Hußbond oc Hustrue sammen~~/ som haffver Gods oc Pending/ oc døer enten dennem vden Liffs-Arffving; da skal al bitterlig gield betalis aff Fællitz boe; Oc siden skifftis huis Løßøre som offver-bliffver / lige i to parter/ imellem den som igienleffver / oc den Dødis Arffvinger; Men Odels-Gods falder frit til rette Odelsmend; Vden saa er de giøre anden forord i Bryllupper met deris neste Arffvingers Samtycke; oc met Breff oc Se-

Døer hußbond eller hustru uden Liffs-arfving. Inf. 13. (M.B. 11. Inf. 5.) (3 Rec. art. 52.) (Odelsgods.) O.B. 6. Inf. 6.

3 Rec. 53. 3 R. 4. 53.

Hiemgaften af Mandens pendinger om de tilsvorer, [illegible] Item A.B. 7. p. 5. at om og er fællag lagt, skal hun legge til hun [illegible] hiemgafte, efter som de haffr penninger til. Item A.B. 13, at en Quinde uden fællag skal [illegible] paa sin hiemgafte, ligesaa vel som ander med (og særdeles umager) paa deris [illegible]. Item A.B. 14. i [illegible] om fællag eller hiemgafte, (som [illegible] er ganske stridigt med detta Capittel.) Naar intet fællag lagt vaar, da [illegible]

oc Segel / eller louelig Beskrefne Skriffter bekrefftis. Ville oc Hußbond eller Hustrue effter Brølluppet gøre hin-anden nogen villighed i saa maade / som forberørt er / om Løßøre eller Faste-gods: da holdis det icke vden det skeer met deris neste Arffvingers Samtycke. Affler Hußbond eller Hustrue Barn sammen / oc døer enten dennem fra Barn; da skifftis baade Løst oc Fast i to lige Parter / imellem Barnet oc den som igien-leffver / huad det er Fader eller Moder; Oc da beholde den Dødis halff Odel sin Liffs tid / oc sidde i sin fulde Vrning. Men effter deris Dødfalder det frit til neste Arffvinger oc Odelsmend; Men Kiøbegods oc Pante-gods skifftis dem imellem / som andre Løßøre. Mistencker Arffvingerne / at icke rettelig skifft er; da sverge den som sictis selff-tredie / at alt er fremkommen ret til Skiffte. Oc skal lige-saa holdis / om to fattige / som icke haffver Gods eller Pendinge / kommer sammen / som forberørt er.

Haffver nogen Møe sin Broders Vergemaal at forestaa; Da skal hun dog icke tage aff hans Pendinge sig til Hielp: End naar

naar Barnet kommer till sin Laugalder/ oc hand da gifftve Søsteren eller hendis Hußbond Sag/ at de haffde taget aff hans Pendinge; Da skal den som Sagen tilleggis/ sverge en Eed/ at hand ingen aff hans Pendinge bekommit haffver: Kand hand den Eed ey giøre; Da legge ud saa meget som hand haffver bortgiffvit/ oc hede Mand dißverre/ for hand icke bedre faarestod samme Vergemaal.

Om Mißdød skeer Hion imellem/ om deris Skiffte/ oc Kiøbe-Jord/

Cap. IV.

Skeer Mißdød Hion imellem/ der som icke er Fællaglagt/ oc enten dennem døer at Sommermaal/ Ihuad tid det er for Mickelmisse; da skal huer sin Landskyld nyde/ som ind skal bæris at Høsten. Men døer nogen siden Mickelmisse/ huad tid det er om Vinteren; Da skifftis Landskylden/ der vforbrugt er/ effter Jordernis Mangfoldighed/ oc effter som Regning tilløber;

Om

Om Hustruen vorder beliggen/ eller skillis fra Bonden/ oc om enten dennem sig forbryder. Om en Festequinde lader sig besofve: Om nogen gaar i seng til en quinde, &c.

aliter.

Cap. V.

Forseer nogen Ectefolck sig met Horeri; Da haffver den som sig i saamaade forseer/ forbrut alle sine Løssøre: Vil den Vskyldige tage den skyldige til naade igien; da vere det den Vskyldige frit fore; Oc da bliffver det dennem imellem/ Saa som det icke skeed vaar: Men der som det offtere skeer/ oc den Vskyldige icke vil tage den anden til naade igien/ da haffve de igen forbrut sin Løssøre. Men Odels-godset beholder den Vskyldige sin Liffstid/ som sit eget; Men siden falder det frit igien til sande Arffvinger oc Odelsmend: Men haffve de Børn sammen/ da falder halffparten Odel til Børnene/ oc halffparten til den Vskyldige. Dog skal all lowlig gield/ som i Boen findis/ betalis aff Fellitz boe/ førend nogen Rætt vdtagis.

End om der kommer nogen Sag paa nogen Mands feste-Quinde/ At hun haffver

Forfører enn af dem sig imod Ectefkab. (M.B. 22.)

3 Recess, cap. 60. (4 Rec. p. 192.)

Tagis den skyldige til naade.

(c. 3. p. 3.)

M.B. 11. (Sup. 3.)

Er en Festequinde besofvet, for hun festis, (M.B. 22.)

ladet ligge hos sig/ før hand fick hende; Da skal hand haffve Bødet for det hende vaar giort: End hendis Gifftings Mand skal haffve Retten; End om nogen ligger met hende siden hand haffver fest hende; Da skal hand haffve Bod/ baade for Retten oc for Misfinckelse; End faar hand hende icke; Da skal hendis verge haffve bod/ som før er sagt.

End om nogen gaar i Seng til Quinde/ oc vilkomme hende i ont Rygte; oc hun kand forvare sig/ at hand kand ey fuldkomme sin vilie: da skal hand bøde efter 12. mends Dom.

Om Ectefolck vorder met lowlig Domadskillde/

Cap. VI.

Kommer der nogen Meen eller Breck imellem Hion/ saa at de maa skillies ad met deris Raad som raade bør efter Guds Low; Da skal huer haffve sit gods: Men om det skeer formedelst Frendskab skyld/ Oc viste hand det den tid hand fick hende/ oc dylte det for hende; Da skal hand bøde for det Svig/ efter 12. mends Dom/

Dom/ helten til hendis Gifftinge-Mand/ oc helten Quinden.

End om noget Mand faar en Quinde efter Lowen / oc gifffver hende noget Gaffve/ oc bliffver hand siden død/ Da skal hun haffve sin tilgaffve/ oc Hiemgaffve aff hans Pendinge/ om de recker til: End om de icke recker til; Da skal icke Arffvinge betale hende aff sine pendinge/ Thi at ingen skal sig Quinde kiøbe met anden Mands Pendinge.

En Quinde faar sin Tilgafve oc Hiemgafve effter Manden om Pengene recker til. Sup. 3. (Inf. 22.) Inf. 13.

Her begyndis Arffve-Tallet/

Cap. VII.

Om fri folckis giftermaal: Arff imellem brødre oc søstre: faders arf efter sit barn: Daatter som feliggiør: Hiemgafvis jæfning: Børn aflede før festning: anden arf, &c. Om urett arfving.

(1.) Dette er den første Arff/ at Ecte-Barn tager Arff effter sin Fader oc Moder lowlig gifte/ effter Guds Low oc Mennisckens Low: Oc Sønneson/ en eller flere/ tager den Arff som deris Fader oc Moder tilstod: Udi ligemaade tager Sønne-Daatter/ oc Daatter-søn/ oc Daatter-Daatter/ den Arff/ effter deris Oldefader oc Oldemoder/ Som deris Fader oc Moder tilstod: Er der en udi den ene gren/ oc mange i den anden; da tager den ene/ ligesom

Første Arf. (1) Børn oc Børnebørn. (O.B.2.) (4 Rec. p. 216.

hans Forældre skulde tage; Oc de andre lige=maade/ som deris Forældre skulde tage.

Tager en Adels=Mand nogen Vfri Quinde til Ecte/ da skal de Børn/ som met Vfri Quinde afflis/ icke regnis for Adels=Personer/ eller Arffve vdi deris Faders Forde-gods; Men hans Arffve=gods skal effter hans Død/ komme vden Pendinge til hans neste Odelsmend oc Arffvinger/ som fri oc frels ere/ oc føre Skiold oc Hielm/ met huis andet gods/ som der=effter kand falde hans Arffvinger til Arff i andre maade/ Skal i ligemaade komme til hans neste fri Odels=mend/ oc icke til hans Børn/ som aff Vfri Quinde fødde ere. Oc huis fri Gods/ som met Gifftermaal er kommen vnder Bønder/ maa i ligemaade komme til neste Odels=mend/ efter Odels regning/ dog at det løsis for Pendinge. [ut jam sequ.]

Der=som oc fri Quinde tager Vfri Mand/ met hendis Frenders Villie/ som hendis Gifftermaal skal raade; Da skal hendis gods selgis til neste Arffvinger/ Inden Aar oc Dag: Oc met hendis Børn holdis/ Lige=som met fri Mands Børn/ der Vfri Quinde tage.

Saa

Saa skal gods oc Pendinge skiffts efter Fader oc Moder: Broder tager heel Laad/ oc Søster tager halff Laad: Er ickun en Søn oc en Daatter; Da tager hand heel Laad/ oc hun halff: End om Fader haffver Odels-Jord efter sig/ da viger elste Broder til Hoffvit-bøllit/ oc de andre Sødskinde tage lige Odels-Jorder paa deris Laad / huer for sin Anpart/ Broder til Broder-Laad/ oc Søster til Søster-Laad/ saa de ere Jæffne-gode efter Dannemænds vurdering:

Er icke Broder eller Brodersøn til; Da eyer elste Søster Hoffvitbøllit/ oc de andre Søstere lige gode Jorder/ eftersom forsagt er om Brødre: Ere flere metarffvinge til en gaard; Da skal den Elste Broder nyde Aasædit til Gaarden/ Oc giffve de andre sine metarffvinger fyllistе for deris Anpart vdi Jord/ eller andre Jæffne-gode Vare: Kand det icke skee; Da skal hand dog nyde Aasædet/ oc giffve sine Metarffinge Landskyld/ huer for sin Anpart/ efter Sex Laugrettismends Sigelse oc gode tycke.

End Sønnesøn skal haffve Jorder/ som hans Fader fast til.

(O.B. 2, 3.)
Broder- oc Søsterlaad.
C3 Rec. art. 39.
[Om deres Søsterlaads oprindelse see Arild Huitfeld udi K. Knud d. 6 [illegible] i begyndelsen.]
Eldste broder faar hofvedbølet, de andre faar sin anpart.
O.B. 4. (C3 R. 39.)
C3 Rec. art. 40.
[Om Enlænding, een eller flere paa en gaard, see C4 Rec. p. 346.]
Naar ingen brødre er, faar ældste søster hofvedbølet.
Naar flere søskind er om een gaard, nyde den ældste broder aasædet, oc kiøbe de andre ud, eller gifve dem Landskyld.
[Derisom hand sigger til udflid, eller for-tare lösne gaarden, da see O.B. 1. C3 Rec. art. 40.]
O.B. 2.
Sønnesøn træder i faderens sted: [oc da faar ikke ældste søster hofvedbølet eller aasædet, men hand er til.]

   Døer

Oger Søn eller Daatter/ eller Søn-
neſøn; da tager Faderen Arff effter dennem
Uden at de haffve Ecte-Børn effter ſig: Oc
da tager Barn Arff effter Fader ſin/ oc ån-
dre Mænd/ om det er Afflet/ Enddog at det icke
er fød/ om det kommer leffvendis i Verden/
oc faar Daaben.

Tager Ecte-Barn Arff effter ſin Moder/
Oc døer ſaa uden Ecte-Liffs Arffvinger/
Oc Fader Arffver det ſamme Barn; Da
ſkal Fader icke mere arffve effter ſit Barn
end Løßøre: Men haffver Barnet Odels-
Jorder; da ſkal Fader det alt beholde hans
Liffs-tid; Men effter hans Død ſkal den
ſom neſt Odelsmand er vdi Moder-leggen/
Karl eller Quinde/ ſom aff den Quitzel er
kommen/ ſom det Jordegods er affkommen/
tage det Odels-gods/ ſom Barnet arffvede
effter ſin Moder: Lige-ſaa ſkal oc holdis/
om Moder arffver det ſit Barn/ ſom tilfor-
ne haffver arffvet ſin Fader. Moder ſkal
arffve alle Løßøre effter ſit Barn/. Om icke
Syſkind er til; Men Odels-Jord falder ſeet
til Faderſader/. [illegible]

Vorder Daatter belliggen i ſin Faders

eller

[illegible]

(2) Er der ingen börn, (3) Da arfver Fader, eller Farfader.

(Er barn aflat, or nü föd, da ergiub det arfving: des forr) (inf. 8.)

Häfver barnet efter Fulbert Fadrens tagen arf, tilforn arfvet Odelsgods efter Modrenn, saa skal det gods efter faderens död komme til nest Modrens frander.

Ligesaa, om Moder här arfvet efter barn Odelsgods fra Faderens sida. Inf. 2 art.

Sup. 2. Vorder Daatter belliggen, er arfvelös,

eller Broders gaard; da tyer hun huercken Arff effter Fader eller Moder/ vden haffue slig Miskund/ som Fader/eller Broder/(om Fader er icke til/) vil giøre met hende:

Er icke Fader/ Broder/ Søster/ Sønnebarn eller Daatter=Barn til; Da tager hun den Arff alt/ saa som hun ingen Sag haffde.

Allesteds som Fællag er lagt imellem Bonde oc Hustrue; Da skal Hiemgaffue giffuis deris Børn/ aff beggis deris Pendinge/ effter som deris Fællag giort vaar.

End om ey/er Fællag giort; Da skal huer legge til sine Børn/ effter som de haffue Pendinge til.

Icke maa Fader eller Moder vdgiffue sin Søn eller Daatter met flere Pendinge fra sig; End at der kand komme lige saa megit paa huer aff de andre deris Deel/ som igien ere/ Vden at de haffue det met deris Loff/ som ere deris neste Arffuinger. End om mere er giffuet; Da haffue huer aff dennem lige megit/ Saa lenge Pendinge recker til: Recker Arffuen icke til; Da legge tilbage til lige skiffte/ den som mere haffue oppebaaret/

rett/ end som Lowen vduiser. Det er Low off-
uer alt Landet/ at naar en Mand fester sig
en Quinde met Guds Low / oc begge deris
samtycke; Da bør de Børn som hand eyer
met samme Quinde/ alle at arffve/ Huad
heller de ere afflede før at de festis eller effter.

Anden Arff.

SAa er den anden Arff/ at Broder er
Broders Arffving / som haffuer baa-
de en Fader Ectefødde.

Maa oc Søster tage en Søster-Laad
met Broder i all Vdarff/ om hun skicker sig
Erligen oc vel / lige-som ny forholdis iblant
Adelen: Men er Broder icke til; Da tage Sø-
ster all Arff/ om de haffde baade en Fader/
oc er Ectefød: Er hun icke til; Da tage
Moder effter sit Barn Ectefød: End om hun
er icke til; Da tager Moderfader oc Fader-
moder Ectefødde: End om ingen aff dennem
er til; Da tager Moder-Moder Ectegifft.

Tredie Arff.

SAa er den tredie Arff / den tager Far-broder Ectefød / oc samfedde / om hans Fader vaar Ectefød; oc Bro-dersøn Ectefød / oc Samfedde / om hans Fa-der vaar Ectefød; oc Broder Sammødde / om hans Moder vaar Ecte / da tage huer sin tredie Part om de ere alle til.

End om Faderbroder er ene / oc Broder-sønner flere; Da skal Faderbroder tage lige ved dennem: Er Brodersønen ene / oc Faderbrø-dre flere; Da tager hand Jæffne ved dennem.

Den samme Ræt haffver oc Brødre / som haffver Ecte-Moder tilsammens: Oc altid skal saa her efter være / at en i sin green skal tage saa meget som to eller flere i anden green: Er oc icke flere end en til / da tager hand Arffven alene.

Er ingen aff dennem til / som før er sagt: da tager Fadersøster Ectefød / oc Samfedde; Oc Broder-daatter Ectefød / som er kommen aff Samfedde Broder: Oc Søster Ecte-fød / oc Sammøde / met de Vilckor / som før er sagt; Oc allesteds der som Odels-Forder er i Skiffte; da haffve de Odel / som til er baaren; oc de andre / løse Pendinge.

Fierde

Farbroder, broderson } samfædde, / Broder, sammödde; eller tver tilligr: / Er flere i een green, og ikkun een i en anden. / Söstre / Er ikkun een af alle disse til, tager alt. / Fadersöster, Broderdaatter } samfædde. / Söster sammödde; alt med de vilkaar, som foresagt. / Er der Odelsjörder, dem faar den til er baaren; de andre, penge.

Dette forstaar jeg saaledis, at en sammödde Söster gaaer lige for en farbrodersön samfædde, saa vidt som pendinge er lösöre angaaer: Men dersom der er Odelsgods som er kommen fra Faderens side, da skal det blifve ved den samme side, i fornder findis af Faderens Frænder, er i hvorlangt de ere borte i slectet. Ligesaa skal det forholdis med den Odel som er kommen fra Moderens side: saa at om end sönt en fadersöster arfver for en Morbroder etc. udaf pendinge og lösöre, saa faaer dog Morbroderen, eller andre Möder frænd af Möderne Odel.

4.

Fierde Arff.

(9) Morbroder / Söstersön } samfadd.
Morsöster / Södterdaatter } samfadd.

SAa er den Fierde Arff/ den tager (9) Moderbroder Ectefød oc Samfedde; Oc (9) Søſterſøn Ectefød oc Samfedde: ~~Er de icke til; Da tager~~ (9) Moderſøſter Ectefød oc Samfedde/ Oc (9) Søſterdaatter Ectefød oc Samfedde/ (det er) aff Samfedder Søſter kommen.

5.

Femte Arff.

(10) Farbroder sönner samfadd.
~~Farsöstersönner samfadd.~~
Farbroderdötter samfaddr.
Farsösterdötter samfadd.
(11) Farsöstersönner samf.
Morbrodersönner samf:
Farsöster dötter samf:
Morbroderdötter samf:
(12) Morsöstersönner samf:
Mosterdötter samf:
Etleding; [se cap. 8.]
(14) Moder, efter sit frillebarn, med ... Vilbor. (M.B. 10.)

SAa er den Femte Arff/ at (10) Brødre-Sønner Ectefødde/ tager Arff der-efter/ om deris Fader er Ecte oc Samfedde: ~~End om de er icke til; Da tager Brøder Døttre Ectefødde/ met ſamme forord.~~

End om de ere ey til; (11) Da tager Søſkinde-ſønner Ectefød aff Samfedde Søſkinde kommen: ~~End om de ere ey til~~: Da tager (12) Søſtre-Døttre Ectefødde: Er ingen aff dennem til; Da tager (13) Etleding Arff. Øer Frille-Barn vden Lijffs-Arffvinger; da maa (14) Moder Ectefød arffve ſit Frillebaarn Barn; ♀ Dog ſaa/ at det er icke afflit i Hoerdom/ eller Frendſkab nærmer end i Lowen er tillat.

(Ord. fol. 236. Fr. ... skabs forordning p. 6, 7.) (4 Rec. p. 177, etc.)

♀ [Efter gamle Lovbøger da gaar ogsaa en frillesön i denne arf, efter sine forældre. Men at en Etleding skal da komme i denne arf, er ikke for, strider med det ottende Capittel, her nest følgende, som siger udtrykkelig, at en Etleding arfver den hannem utlader, ligesom hand vaar hans Ectesön.]

Siette Arff.

Saa er den Siette Arff / da tager Farbroder Ectefød / oc Sammødder / Oc Broderson Ectefød aff Sammodderne Broder kommen: ~~Erdeicketil; Oa tager~~ Farsøster Ectefød / oc Samødde / oc Broder-Daatter ecte aff Sammødder Brøder kommen.

Siuende Arff.

Saa er den Siuende Arff / den tager Morbroder Ectefød / oc Sammødde / oc Søsterson Ectefød oc Sammødde Søstre kommen: ~~Erdeicketil; Oa tager Morsøster ectefød Sammødder / Oc Søster-Daatter ectefød aff Sammødder Søstre komne~~ / at vorder disse huer-andris Arffvinge: Oc skal saaledis holdis / huor To eller flere haffuer en Arff at skiffte / Om ey er nogen til / som tilforne er omtalit.

Ottende Arff.

Saa er den Ottende Arff / at mand tager Arff effter sin Brodrunge-barn / deter / effter sin Sambroders Sønne barn

barn) aff Samfedder Brøder kommen: Ve-
den at anden Mand nermer findis; Thi at
i denne Arff tager den som nest er: Dernest/
den som Jæffne-skyld er aff Samfedde Sød-
skinde kommen/ (det er [illegible]
-Barnebarn!) ~~oc tage for i Mandleg-
gen/ før end i Quindeleggen.~~ Ere de icke til:
Da tager mand Arff effter Søstrunge-
barn/ det er effter sin ~~Moders~~ Søsters Barn-
nebarn.

Niende Arff.

SAa er den Niende Arff/ den tager de
Mend/ som effter ere Brøderborn
Ectefødde/ som er kommen aff Samfedde
Brødre: Ere de icke til; Da tage de som effter
ere Søskinde-Børn ectefødde. Ere de icke
til; Da tage de som effter ere Søstrungebørn
ectefødde/ som er den tredie Mand i Sleg-
ten. ~~Oc tager forre Manden Quinde Jæff-
nit skyld.~~

Tiende Arff.

SAa er den Tiende Arff/ den tager
Broder-Sonner Arff effter huer an-
dre/

dre/ om deris Fader vaar ectefød oc Sammodde: Ere de icke til; Da tager Brødre-Dottre Ectefød/ met sligt ord/ som forstreffuit staar: Ere de icke til; Da tager Sødskind-Sønner/ som ere Ectefødde aff Sammodder Sødskinde kommen; Dernest tager Sødskind-Dotter. Ere de ey til; Da tager Søster-Sønner ectefødde/ aff Sammodder Søstre kommen; Ere de ey til; Da tager Søster-Dottre ectefødde/ aff Sammodde Sødskinde kommen.

Elluffte Arff.

Saa er den Elluffte Arff/ at Mand tager Arff effter Brodrung-Barn sit/ (som er effter sin Faders Broders-Sønne-Barn/) aff Samodde Brødre kommen; Vden nermer Slegt findis/ fordi den nest er hand skal tage Arff: Der nest tager de aff Sammodde Søstind ere kommen: Dernest tager Mand effter Søstrung-Barn sit/ aff Sammodde Søstre kommen/ (det er effter sin Faders Søsters Barnebarn:) Ere ingen disse til; Da tager de Mend/ som effter ere Brødrebørn/ ectefødde aff Sammodde Brødre kom-

kommen: (30) Der neſt de ſom effter ere Sødſkinde-børn/ ectefødde aff Sammødde Sødſkinde kommen: Oc før i Karle-Kionit/ end i Quinde-Kionit: (31) Der neſt de ſom effter ere Søſtrebørn/ Tredie Mand i Slegten: oc tage Fæſter Fæſtn-ſkyld Karlen Kone. Der neſt tage de ſom ere aff Sammødde Sødſkinde kommen/ oc hør huer andre lige nær til. Der neſt tager mand Arff effter Søſtrunge-barn ecte aff Sammødder Søſtre kommen/ ſom ere i tredie Mands byrd/ effter ſom forſkreffuit ſtaar: Oc gaar Manden i Arff før Quinderne.

Er ingen diſſe til/ ſom forſkreffuit ſtaar/ ſom i tredie Led ere; Da tage de ſom Ectefødde ere i fierde Led: Oc ſiden Aa Arff frem at gange/ emeden Affkom er til/ Inden Siuende Mande; Thi ey ganger Arff før vnder Koningen: Oc i denne Arff tager huer ſom hand er nær udi Byrd.

Ingen maa tage Arff før hin-anden. Lige maade ſkal de Ectebørn/ ſom aff Frille-Fader eller Moder ere fødde/ tage Arff effter Fader/ Moder/ oc Frille-Frender deris effter forſkreffne Arffue-Tall/ ligeſom de tage der aff

aff Ectebaarne Forældre fødde ere/ i sidste Arff.

Tager nogen Arff effter nogen/ som er actet at være ret Arffving der-til/ oc beuisis siden anderledis; Da skal hand igien vdlegge til rette Arffvinge/ alt det hand optog/ baade vdi Jord/ Gods oc Pendinge/ foruden Landskyld/ eller anden Affvægst: Oc skal saa allesteds skee/ Der som andre bliffver kiendt for Arffvinger/ end den som ret Arffving er.

Huorledis Mand Etledis til Arff. Cap. VIII.

EN mand maa vel Etlede huem hannem got-siunis/ som er Erlig oc Ectefød/ oc giøre den til sin Arffving/ som hand vil; Met saadan skiel/ At den som nest er Arffving siger der Ja til.

End om hand eyer Ectesøn; Da maa hand sige Ja der til for sig selff/ om hand er fuldmyndig: End icke for dennem/ som ere Vfødde eller ligger i Vanmægt: Oc tager forskreffne Etleding ey mere aff Arffven eller Odelit/ End den Ectesøn gaff sin minde oc sagde

sagde Ja til. Oc skal den som hannem Etle-der/ oc den som samtycker Arffven oc Odelit/ oc saa den som skal Etledis/ alle gaa for Kir-cke-Dør/ oc holde alle paa en Bog/ oc sige saa: Jeg gjør denne Mand til min Arffving/ til saa mange Penge jeg giffver hannem/ til gield oc til gaffver/ til samquem oc til sæde/ oc til all den Rætt/ som Lowbogen siger/ Et-leding [redacted] bør at haffve efter Lowen. Det samme skal hand oc gjøre til Tinge/ oc det met sin egen/ sine neste Arffvingers/ som det samtycke/ oc andre Dannemends Segel bekreffte. Saa skal oc Quinder Etlede/ som Karlemend. Broder maa Broder sin etlede; Oc Faderbroder Brodersøn. Saa maa oc fleere Mend/ som icke er huer-andre skyld/ huer-andre i Etlede/ saaledis som nu er sagt/ Saa Quinder som Karle/ om den siger Ja til/ som er nest Arffving.

Den som Etledis/ skal de Pendinge oc Gods haffve/ som hand er tilleder/ Mens de leffve/ som Etlede hannem der-til/ Indtil dis at Arffven falder efter den Mand/ som Etlede; Siden bær Arffven hannem vidne til evig Tid: Oc Etleding skal tage all den

Arff

Arff/ som kand tilfalde den hannem Etledde til evigtid/ ligesom hand vaar deris Ettesøn/ der hannem etledde.

Lyuse skal mand sin Etleding huer tiende Aar/ til saa lenge hand tager Arffven ef- ter den som hannem Etledde. End huo som anderledis etleder/ end som nu er sagt; Da er det som det vaar Vgiort.

Om mand dræber anden for Arffskyld/ Cap. IX.

OM nogen Mand kommer saa ilde for skade/ at hand slaer nogen Mand ihiel for Arffskyld; da haffver hand forgiort den Arff; Oc andre Arffvinge som siden er nest til samme Arff/ skal haffve Arffven met Rette/ ligesom den Mand vaar icke til/ som slog den anden ihiel:

M.B. 2, or 4.

Om deris Arff der omkommer/ Cap. X.

HAlder Mand i Strid/ oc kommer der ingen fra; eller Mand brender inde/ eller druckner; Da

fare deris Arff ligesom de haffde alle i Sam-gen tillige død; uden anderledis der-met kand befindis met lowlig Vidne.

Om det Arff der Arffvingen icke er tilstæde/ Cap. XI.

Arffvegodsets forvaring, om Arffving er icke tilstede.

(inf. 12.)

[4]

AFfsteder der som nogen døer/ oc ey er Arffvinger nær; Da skal Arffuen staa i deris Hus/ som Manden døde hoss/ god forvaring/ et Aar omkring: End om Arffvinger kommer icke inden et Aar; da tager Konningen den Arff/ vurderer oc forvarer hannem/ oc siden beholde hannem om lowlige Arffvinger kommer icke inden 10/ Aar.

inf. 18.

End vdlendske Mands Arff skal staa 12 Maaneder oc en Dag/ før den falder vnder Konningen.

Udlændiske Mænds Arf staar aar oc dag, oc falder saa strax Konningen til ejendom. [Om den siette penge af alt hvis der føris udenlands, see (4 Rec. p. 154. 219.]

Om Arff-Svig/ oc den Dødis Gield at betale/ Cap. XII.

Arf-svig. Gaffver staaende icke lowlig, uden Arfvings samtycke. A. B. 22.

INgen skal giøre anden Arff-Svig/ oc ingen maa giffve Arff fra anden/ vden lowlig Gaffver; Vden saa

saa er / at Arffvinger siger der Ja til: End ingen underfundig Kiøb skal ved mact bliffve.

Døer nogen Mand / da skal hans Arff settis i god forvaring / Oc de skulle giffve Bud til alle dennem / som haffver Gield at kræffve / at de komme tilstede til en forsagt Dag / oc tage huer slig skyld bort / som hand kand lowlig bevise sig til: Recker ey Pendinge saa mange til / at alle Gieldener kand fange sin fulde Betalning; da skal det kortis for alles / oc er da Arffvingerne quit / om de sagde dennem lowlig til.

Ingen underfundig Kiøb bliffver ved mact. (K.B.10.)
Gield efter den døde. (Sup. 11, 6.)
Gieldnerne tilsigis:
B. Rec. art. 53.
C. Rec. p. 264.
K.B. 6.
De lige afkortis, om ej tilrecker.
inf. 13.
Man tilrecker Arffven ikke, da skal Arffvingerne betale, om de tage ved Arf. (R. 53.)

Om Vmag / oc Barneløs Quinde at udskiffte.

Ingen betaler gield der hand intet arffver.

Cap. XIII.

ER der Barne-pendinge i nogen Mands gaard / oc Quinde / som icke haffver børn / eller icke haffver lagt sig hælning-Fællag; da er det vel om pendinge recker til dennem paa baade sider: End om det recker icke til; da skal hun miste sine Pendinge oc gaffve / hun skulde hafft aff sin Bonde: Thi at

Bondens gaffver til sin hustru, lige ved anden gield.
Sup. 12.

den skal miste meest/ som Bonden vaar meest skyldig/ saa vel hans Quinde/ som andre/ som hand vaar skyldig/ saa lenge at de haffve alle lige; vden at hand aatte Pant i nogen ting; Da skal hand dennem først tage: heller skal Quinden miste sin Gaffve/ end de Mend/ som hand vaar skyldig før end hand fick hinde; thi at ingen skal sig Quinde kiøbe for andens Pendinge.

Hustruen skal haffve sit Hiemfølge/ oc Vmage sit gods: Recker icke Pendinge til dennem baade; Da skal huer miste som tall rinder til.

Ingen Mand skal betale Gield/ som hand intet opbær; huercken Søn eller anden Mand. De som sine Pendinge haffver sammenlagt/ oc døer en aff dennem; Da skal den skyld betalis som deris Fællag vaar til.

Om Vmage-skiffte/ Barnependinge/ oc Fierholds-Mand eller Værge: Cap. XIV.

Naa skal skifftis Vmage oc andre gamle Vanføre Folck/ saa vel Karle som Quinder/ imellem deris

Slegt oc Arffvinger / lige-som andre deris tilstaaendis eller hortskyldige gield-skiftis: End deris Børn oc Barnependinge skal den forvare som Børnens neste Arffving er / huad heller deris Verge er Karl eller Quinde: Oc skal deris Gods vurderis for Pendinge: Oc icke maa de Barne-Pendinge føris aff det Herrit / Vden at hand setter en anden til Forlofftingsmand derfor / som der eyer selff Jordegods / paa det at Pendinge kunde bliffve holdt Barnet til beste hos vist Folck / oc bliffve der betalit / som de bliffve optagne / naar Barnit kommer til Laug-Alder.

Haffver Barn saa meget Gods oc Pendinge / som hand kand vel holdis aff / Da skal den som hans Verge er / tage Barnet oc hans Gods oc Pendinge vnder sit Vergemaal / oc holde Barnet aff sin Forlags-Øre eller Rente-Pendinge / met tilbørlig Klæder oc Kost; Oc haffve derfor om Aaret / huad Sex Vwillige Mend siunis billigt oc Ræt er / Men for sin Vmage skal hand haffve den tiende Pending aff alt huis Barnens gods oc Pendinge kand forrente / offver Barnens Kost oc Klæder: Men huis offver er / skal

 hand

[Kommer den raue til Umage skifte, or den anden icke, see inf. 21.]

Börns pendinger skal Börns neste Arfving forvahre: (K.B. / S.) Sup. 3.

Godset vurderis.

Börne-pendinger föris icke af Herret, uden borgen.

Hvorledis barn skal holdis, som haar gods or penge at holdis af. inf. 20: Sup. 3.

Inf. 15.

Vergens betalning Klæder or Kost;

Rec. p. 210, 286.

for hans umage faar hand tiende partey af all Renten,

hand anvende Barnit till beste oc framtarff: Oc skal saa forvare Barnets Gods oc Pendinge/ at Barnit haffver der Gaffn aff/ oc icke Skade: Landskylden skal selgis Aarligen eftersom Landkiøb er; oc de tre parter der-aff anvendis Barnit til beste: Oc skal den som Verge er/ oc Børnegods oc Pendinge i forvaring oc forsvar haffver/ giøre Barnit Rede oc Regenskab/ Naar det kommer till sin myndige Aar/ for all Indtegt oc Udgifft; Dog at der-udi affkortis hans Verge-Pendinge/ som er den fierde Pending/ effter-som forskreffvit staar. Frender bør til at see huer Tolffte Maanit/ huorledis Vergen handler met Børnegods: Dersom de formercker at noget der-aff Ødis; Da skulle de maa antvorde en anden Vederhæfftig Mand det under henderne/ som haffver omgott Gods oc Pendinge Iæffnet saa megit som hand tager vnder sit Vergemaal ved at hente: Thi den maa icke Verge vere/ som icke er Vederhæfftig; Uden hand kand stille nøyactig Borgen/ at huis hand tager vnder sit Vergemaal/ skal komme hans Vmage til Framtarff uden skade. *Icke maa den

den som Børnependinge haffuer / antworde anden Mand dem: Giør hand det; Da maa Barnet / naar det kommer til Laug-Alder / søge sit hos huilcken hand vil / enten den hans Verge er / eller den Vergen fick hans Pendinge.

Ingen Verge maa lade Børnegods eller Pendinge forkommis fra hans Vmage & vden dom: Giør hand det; Da skal hand sette sit Gods eller Pendinge i stedt igien / saa megit som Barnit miste. Eyer Barnit icke saa megit Gods eller Pendinge / at der kand nogen Forlags-øre & eller Rente-Pendinge aff giffuis / eller oc Renten icke kand recke til hans Klæde oc Føde; Da skal hans Verge det forware / Oc skal huercken forminskis eller formeris; Men hand skal vdgiffue saa megit igien / som hand tog; Oc Barnet ganger da til neste Frender at fødis / indtil det bliffuer 12 / Aar gammel; siden skal det fortiene Klæder oc Føde.

Haffuer Vmage halff Marcke-Boel Jord; da bør der at gaa indstødde Øre aff / det er fuld Rente.

Oder Bonde / som haffuer lagt Fællag met sin Hustrue / eller giffuit hende Hiemgaffue /

maa Værgen nÿ antvordr en anden. Om det skeer. (K.B. 19.)

Maa nÿ lade dem forkommis, uden dom. Sup. 3.

[Om godset at følge til ... Rec. 283.]

Om barnet ikke nÿer nock til at leffve af.

Inf. 15, 21.

Half marckeboel jord gaar fuld rente af. inf. 15.

Hustru som faar hiemgaffve, or nÿ er mere (Sup. 3.)

[NB Er dog stridigt imod det fierde Capittel hereften.]

gaffve / oc hun leffver igien / oc de ere Barn-bunden / oc icke ere flere Pendinge tiloffvers / end hun bør at haffve; Da skal hun selff sine Børn / hun ved den Bonde haffde / forsørge uden Vederlag: Eyer hun flere Børn ved anden Mand; Da skal hun dennem skicke til Fæderne Frender.

Om Vmagis Ophold / aff dets Forlags-Øre: Cap. XV.

Kommer der Fattigdom paa nogen Bonde / som haffver Vmage inde hos sig; da skulle de skiffte deris Vmage / efter-som de haffve deris Fællag tilhobelagd / Saa at Moderen skal føre sine Børn oc Vmage til sine Frender / oc de som deris neste Arffvinge ere / oc noget formaa / som før er sagt. Om de eye fire Marck Sølff / da er det Forlags-Øre:

Gaar der fire Marck aff det Gods Vmyndig haffver; Da skal hand derfor tage en Vmage eller Vmyndig / eller saa mange som

som hand haffver Forlags-Ore for: Vil hand icke haffue uden en; Da fare de andre frem til Slegten/ som neste Arffvinger ere. Haffver de icke Forlags-Ore; Da skicke de andre frem i Slegten / til dennem / som formaa at holde dennem; Oc de skulle skickis i Fædernis Slegt/ som Fæderne Slegt bør at haffue.

Tager en Mand sin Vmage til tieniste; Da skal det holdis: End viser hand hannem aff sin tieniste / oc lader hannem gaa Huse imellem; Da skal hand giffue Konningen Sex Ore Sølff/ oc bevare hannem / som sagt er: Oc saa skal allesteds gioris oc gieldis / som lader sin Vmage gange Huse imellem / som nu er sagt/ om hand veed / at hand er hans Vmage.

Hvor Arff oc Ræt skal søgis / Cap. XVI.

Rff skal mand søge i det Herrit/ som Arffuen er tilfalden: End om hand leder sine Vidnißbyrd andensteds end som Arffuen

erfalden/ eller ad Kiøbsteds-Ræt; Da er hans Vidne forstuk paa den Tid: Thi at alt det som met Kiøbsted-Ræt giøris/ skal met Kiøbsted-Ræt søgis; End alt det som i Herrit er giort/ dog at hand far imellem Herrit oc Kiøbsted/ skal ligeuel efter Lands-Low søgis.

Om Arff mand besidder Vlowlig/ Cap. XVII.

Sidder nogen Mand i Arff/ oc biuder Dom derfor/ oc en anden siger sig det at eye/ oc nermer tilkommer; Da skal hand steffne hannem til sit eget Ret-telige/ oc begiere at hand skal oplade hannem den Arff/ oc fare der-aff: Vil hand icke; Da skal hand steffne hannem til Ting for Ran oc Besiddelse/ om hand faar der lowlig Vidne til/ oc der kommer icke Vidne imod igien; da bør Tingmend hannem Arffven til at dømme: End hin skal bøde Konningen to Marck Sølff/ for hand lagde Dom for den Arff: Vil hand ey aff fare; Da skal hand begiere

hielp aff Tingmendene til at føre hannem aff den Arff; Oc er saa huer plictig Konningen en Marck Sølff / som icke vil metfare.

Kommer de der frem / oc vil hand den Arff Verge met Od eller Eg; Da er hand Konningen plictig Ti Marck Sølff; Oc huer aff de som met hannem holde / Tolff Skilling.

Slais de / da bliffve de Vgilde som forestaa / oc Fredhelget som tilkommer.

Om Vankundige oc forsömmelige Arffvinge: om Arffve-Skiffte: Oc om nogen siger at en rett er skiffet. Cap. XVIII.

Nlesteds huor nogen er Arff tilfalden / oc forsømmer aff Vankundighed det at søge; Da haffve den Arff vdsøgt inden 10 Vinter / om hand er inden-Lands / oc aff Vanmægt; Om hand haffver der Forstand til / oc er vden forfald.

Eyer mand Arff at skiffte; Da er det vel / at alle komme til Skiffte: Om somme

 vil

Værger hand det for med od eller egh K.B. 3.

eller slais.

Inden hvad tid Arffven bör sögis.

Sup. 11.

Arf hvorledis skifftis. O.B. 3. K.B. 18. inf. 19.

[Fogden skal icke indtrænge sig; Oc hvad Skifterne skal haffve. Cf. Recess, p. 329.]

vil ey till skifftis; da skal mand steffne dennem til skiffte met Vidne/ oc siden skiffte met Vidnes offververendis/ oc legge der Lagder paa; Oc skal da hver haffve den Lagd som hand faar.

Siger nogen/ at det vaar icke Rettelligen skifft/ oc siger at der er noget vnderdølt; Da skal hand/ Arffven skal vdlegge/ sverge selff tredie.

Om tvifl er om Mand er Arffsing/ eller icke.

Cap. XIX.

ER der tvifl udi/ om mand bør at arffve eller ey; da skal hand steffne hannem til Ting/ som Arffven forholder: Der skal hand nyde sine Vidne/ at hand steffnede hannem til Ting: Hand skal oc anden Vidne haffve/ de som hos vaare/ der hans Moder vaar fest/ oc næffne steden: Oc da bør Tingmand hannem Arffven tildømme.

Allesteds som mand vil sig til Arff klende/ Da skal hand haffve Vidne der-til/ oc steffne

steffne dennem til/ som Arffven er nest: Om hand steffner icke saa; Da skal Vidne forskiudis: Oc der skal om den Arff dømmis/ som Arffven er falden/ oc hans Jorder oc boe er.

T. B. 4.

Sup. 16.

Ingen Mand skal Arff eller Gods skiffte/ uden met Arffvingers Loff/ Uden mand foer hand far met Falskhed: Huer Mand/ som haffver sit fulde Vid/ oc maa sit eget Klebraade/ oc er Heste-føer/ oc fulfferdig; da maa hand selff sine Pendinge raade; oc maa dennem ingen Mand skiffte; Endog at nogen Mand skiffter dennem/ Da skal det icke holdis.

O. B. 3. Sup. 18.

Inf. 21, Sup. 2. K. B. 21.

Om Mand skiffter sig Vmage imellem/ som ingen Pending haffver/ Cap. XX.

Skiffter Mand imellem sig/ oc sin Vmage/ som ey haffver Pendinge/ huad som skiffte oc legge Laader paa/ Da skal det skiffte stande dennem imellem: Siden skulle de følge Arffven/ om den er Vmage/ som godsit tilkommer.

Inf. 21.

Sup. 13.

Sup. 14.

Om Mand kommer i Vmage-Skiffte/ Cap. XXI.

Om nogen Mand regnis i Vmage-Skiffte; Da er hand aff Vmage/ naar hand er 20/ Aar gammel; Oc bør da hannem at tage ved sit gods/ oc faa sine Pendinge at forvare huem hand vil/ om hand er ey selff myndig/ eller trøster dennem at forestaa. 1.4.

Men 15/ Vinter gammel Mand er for Alders skyld Vidnis-før; Oc tager selff Ræt paa sig/ om hand vorder met Affvind mißgiort; Skal hand oc fuld forsvare/ om hand mißgiør ved andre. 1.4.

Mister oc Hustru sin Bonde/ eller Bonde sin Hustru/ yngre end 20/ Aar/ oc ere lovlig tilsammen-komne; Da maa de haffve deris Vergemaal/ oc andre mends/ som kand bæris vnder dennem; eller faa anden det/ om de det heller ville. 1.4.

Item om nogen Mand eller Quinde vil giffte sig vden sin Frenders Raad; haffve forgiort sin Landskyld oc Rettighed/ som dennem burde ved sine Arffvinge/ vdi Tre Aar: Kom- 1.5.

Kommer Vmage nogen paa Hender/ som icke bør at forsørge den; Da skal hand giøre hannem hiemsteffne/ som bør hannem at forsee/ oc lade hannem met Vidne tilsige/ at hand er nest hannem at forsørge; Da er hand udi hans forvaring oc forsvar.

Fører mand vrangelig Vmage nogen paa Hender; Da gielde hand dennem deris fulde Kosinck igien der Vmagen vaar til-ført/ som hand der-paa giort haffver. Oc huilcken Vmage kommer Vlowligtil/ hand maa giøre huilcket hand vil/ enten lade fare hannem tilbage igien/ eller føre hannem til Tings/ oc lade Tingmend dømme hvort hand skal føris. Vil hand føre hannem tilbage; Da skal hand føre hannem til den Nattested som hand fra-kom. Vil hand icke annamme hannem; Da bøde en Marck Sølff til Konningen. Men døer hand for hans forsømmelse; Bøde fuld Bøder effter Laugdomme/ oc Tegengield til Konningen.

Haffver Mand Vmage at skiffte/ oc den ene vil skiffte/ oc den anden icke; Da skal hand steffne den anden til Skiffte/ oc bevise at de ere lowlig steffnt til Tinge: Vil

hand

(inf. 23.) Kommer umage no-gen paa hænder, som icke bør at forsørge.

Sup. 3, 14, 15.

Fører mand vrange-lig Umage nogen paa hænder.

[Dette forstaaes om dem som er umagen gandske fremmed &c.]

(L. B. 55.)

imellem / Vil Umage icke skiffte, eller oc den anden vil icke. (Sup. 13.) (K.B. 18.)

Sup. 20. O.B. 3. hand icke komme; da maa forstandige Mend skiffte dem imellem/ oc legge Laad paa; Oc huer beholde sin Laad/ saa vel den som icke kom til Skiffte/ som den der kom.

[Om fogdens hielp til arveskifte, og om hans og Skriverens løn, C4 Rec. p. 329.]

Om Gaffver der holdis skulle.

Cap. XXII.

O.B. 1. DE Gaffver skulle holdis som Konningen giffver nogen/ eller nogen giffver Konningen. Huer Mand maa giffve fierdings gaffve aff det Gods som hand haffver afflit/ baade vdi Land oc Løßøre/ huem som hand vil/ Saa vel sine egne Børn ectefødde/ som andre Mend/ En aff dennem/ om hand vil. End Tiende-gaffve maa hand giffve aff det Gods/ som hand haffver arffvit/ baade udi Land oc Løßøre; Enddog hand icke spørger sine Arffvinger at/ hvad heller hand vil det helbrede eller Siug. Oc slige Gaffver skal lusis til Tinge/ der som Godsit vdi ligger/ samme Aar det bliffver giffvit. Det skal først betalis aff fierdings-gaffve oc Tiende-gaffve/ som mand

(Sup. 3, 6.) fierdingsgaver, og tiendegaver.

[Bevis fornøjet, for O.B. 6.] [Gaffverbreffver til udløsn, at læsis til Landsting, C4 Rec. p. 130.]

giffver

giffver Gud for sin Siæl; eller huem hand giffver lowlige Gaffver: Dog saa/ at huem som kiender sig Odelsmend til forskreffne gaffve-gods/ Da tale sig der-paa inden 30. Aar; eller bliffver det den giffvit vaar til Odel; oc da løsis for fuld Ore/ effter som forberørt er.

De Gaffver skulle oc holdis som mand giffver helbred oc Vsiug/ saa at Vidne vide det/ at Mand affhender sig selff; Dog saa/ at skellige Mend de ey kunde sette det for Arffve-Suig.

Om mand fremhielper anden for Skyldskab skyld/ eller Guds skyld/ Cap. XXIII.

Om nogen Mand hielper frem den Vmage/ som hand er skyld til effter Loven/ oc en anden er hans Arffving/ oc falder hannem siden nogen Arff eller Rettighed til/ vdi huad maade det skeer/ oc døer hand; Da skal den som hannem hialp oc opfødde/ eller hans Arffvinge/ haffve fylliste for sin Kost oc Vmage; Oc hans

Arffuinge skal haffue det som der-offuer er. End om nogen føder en anden for Guds skyld/ oc hand er der en Arffuing til; det løn-ner hannem Gud/ Oc bør hannem/ eller hans Arffuinge/ icke derfor at haffue nogen Pending:

Om Brøllups-Gierd/

Cap. XXIV.

INgen skal sit Brøllup lenger giøre end to Dage: Huo det lenger giør/ er Konningen skyldig tre Marck Sølff; Oc den der lenger bliffuer/ er Kon-ningen skyldig en Marck Sølff.

Om Arff-Gierd/

Cap. XXV.

IKke maa Mand heller giøre nogen Arffgierd/ oc der-paa vende stor Omkost/ met Ort-ække/ eller udi andre maade/ en-ten naar Begraffuelse skeer/ eller Arff skifftis: Huem det giør/ bøde Kon-ningen tre Marck Sølff; oc huer som lenger bliffuer/ bøde en Marck Sølff.

Tafflen til den fierde Bog / som kaldis Giffinge- eller Arffue-Balcken.

(4. Eftersom til Herredage,
er som udi vort Rige Norge
holdis, saa oc paa andre tider oc
steder foraarsagis stor vidtløftighed
om Odelsbretter der-sammestedis,
oc det af den aarsage, at den Norske Low icke absolute deter-
minerer, at om nogen icke udfør sin tiltale til nogen paa Odels
gods inden tredie aar, hand da ingen videre tale derpaa føre
maa; Da paa det saadanne vidtløftige tretter, hvorudofter
vore undersaatter udi stor penge-udgift, skade oc anden
vlejlighed geraade, maa forekommis, haffve vi for gott oc
raadsombt eractet derom denne forordning at lade udgaa,
at hvo der begynder nogen trette paa Odelsgods, hand skal
føre det ud til domb, eller oc Odelet at haffve forbrudt
efter Lowen. Hvorefter alle oc en hver vore undersaatter
udi vort Rige Norge skal haffve sig at rette oc forholde. Giffve
det paa vort Slott Kiøbenhaffn, den 2 Maii, 1629.

Huilcke Jorder som Ræt Odels-Jorder er /

Cap. I.

FOrst kaldis den Jord Odels-Jord / som haffuer liggit vnder it Etleg vdi 30. Vinter eller lenger: Den maa ingen Lowsøge fra den Ett / som den vdi saalang hæffd haffuer hafft; Men bliffuer hannem oc hans Arffvinger til Odel angerløst / vden det er Pant eller Forlæning.

Dernest kaldis den Jord Odels-Jord / som Konningen giffuer nogen / eller nogen giffuer Konningen.

For det Tredie kaldis den Jord Odels-Jord / som To aff den Mands Forældre haffuer haft før hannem; Oc er nu kommen i den Tredie Led / oc er bleffuen hos dennem Vlast oc Vkiert / saa lenge som foreskreffuit staar.

4\. Som mand skiffter sig til for Odels-jord.

(inf. 7.)

For det fierde kaldis det Odels-Jord/ som nogen skiffter sig til aff anden/ Oc giffver hannem sin Odels-Jord forigien: Saa de Jorder huer udi slig Skiffte fanger/ kaldis da hans Odels-Jord/ som det sig tilskifft haffver.

Om Brødre skiffte sig Odel imellem/ Cap. II.

Odel, skiftet imellem brødre, bliffver huer part ved sin green, indtil fierde led. (A. B. 17. 75) (C4 Rec. p. 347.)

Ville Brødre/ To eller flere/ eller Quinder som Odel skal følge/ som ere Daatter/ eller Sønne-Daatter/ Fadersøster oc Broderdaatter/ skiffte sig deris Odel imellem; Da skal den Odel huer med Laad fanger/ bliffve hos hans Green eller Affkomme/ baade at besidde oc opbiude/ oc icke komme til anden Green/ den Stund deris Arffvinge leffve; Uden de komme i Armod/ oc formaa icke at kiøbe. Saa lenge bliffver Odel dem imellem Vadskild/ indtil huer maa haffve den andens Daatter; Er mand oc Quinde lige nær baaren til Odel; Da skal den skifftis dem imellem/ ligesom anden Arff/ effter-som i først formælis.

Inf. 4.

Da kan de icke lenger for Odels-mand ...

Om Odel at skiffte lowlig/

Cap. III.

NAar de ville skiffte deris Odels-Jorder/ oc haffve Herritzmend/ eller deris Fælliitz Venner derhos; Da skal den som Skiffte begierer/ Steffne alle sine Medarffvinger til Jorden/ naar den er Oden oc Vsaad/ Oc saa lang Tid tilforne/ at hand kand haffve lowlig tid at komme/ efter Leilligheden/ om hand er inden=Lands: Vil hand da icke komme til Skiffte/ Oc hans Vederpart beviser/ at hand vaar lowlig steffnt; Da maa de dog skiffte/ oc tage saa mange Laader/ som de ere Medarffvinger/ oc sette mercke paa huer deris Laad; Hullcke Mercker skellige Mend skulle besee/ oc kaste/ saa de kand acke huad huer tilfalder vdi Huß oc Jord/ oc sette der Steen imellem/ som de forenis om/ oc skal leggis tre Steene tilhobe: Oc fare saa til Tinge/ oc liuse huad huer i Skiffte er met Laad tilfalden/ Oc tage der Tingsvidne paa: Oc det beholder huer siden Angerløst. Er nogen aff Medarffvingerne

Medarffvingernn stefnis:
A. B. 18, 19, 21.
L. B. 20. K. B. 18.
(L. B. 56.)

[T. B. 9.]

Kommer nogen icke, skiftis dog med Laad;

[L. B. 13. Inguen forrykke Jord, ede, skifft.]

(L. B. 59.)

Der liusis til Tinge.

Er nogen indenlands.

T.B. 9. gerne vden Lands; Da skal hand haffve 12 Maanede Steffne / at møde til Jordeskiffte: Kommer hand da icke / da skal hans Arffvinge steffnis: Vil hand icke komme paa Jorden; Da maa hand steffnis til Hoffvitbøllit met tvende Vidne: Vil hand icke komme; Da maa de dog skiffte effter som forbemelt er / oc skiffte halt oc halffve Byer sønder; vden de anderledis der om kand forligis.

Jngen maa sønne den anden Jæffnit inden tre Aar: Dog beholder huer sin Laads oc den mere fick legge fra sig til den mindre haffver.

Talis icke paa Jæffnit oc skiffte inden tre Aar; Da beholde huer det hannem til fast Angerløst.

Om Odel at Selge / oc Opbiude / om det vorder Fal: oc huorledis det skal løsis?

Cap. IV.

Vil nogen Mand eller Quinde / som Odel haffver bekommit / sin Odels-Jord selge; Da skal hand fare

fare til Tinge/ vdi det Fylcke den Jord hand selge vil/ vdi ligger/ Naar Ombudsmand er paa Tinget/ oc Liudeligen tilbiude alle sine Frender/ som ere Odelsmend til den Jord met hannem/ oc giøre dem Laugstefne/ at løse inden Sex Maaneder Forfaldeløst: (inf. 6.)

Odelsmand maa selge hvem hand vil, naar lovligen buden. (3 Recess, cap. 49.)

Det er forfald/ om den neste Odelsmand er icke ved Pendinge; Da skal hand det lyse hver tiende Aar/ inden 30. Aar/ oc at hand er nest Odelsmand til den Jord: Vinder hand siden Pendinge inden de 30. Aar; Da maa hand det igien løse/ Enddog en anden/ nest hannem er/ haffver det kiøbt/ om hand kand sig lowlig der-til bevise/ met Breffve oc lowlig Odels-Breide. inf. 5.

Sup. 2. Hvad Frænderne forfald er: Sup. 1. 1. Om de ere icke ved Penge.

Den anden forfald er/ om hand er vdenlands i Konningens eller sin egen Bestilling; Da maa hand løse det inden tolff Maaneder/ effter hand hiemkommer i det Fylcke Jorden ligger/ oc faar at vide/ at den Jord vaar Laugbøden.

2. Udenlands om neste Frender er. Löser det inden 12 Maaneder efter Hiemkomsten.

Den tredie forfald er/ om hand er Siug/ eller Saar/ oc visse icke at Jorden vaar Laugbøden.

3. Siug, eller Saar.

Om det andet forfald igien, Nemlig om han vaar udenlands.

Haffver nogen Mand løst andens rette Odels-Jord til sig / den stund de haffver være- rit vden-Lands: som det met Rette burde at løse; Da mag de det løse fra hannem igien inden 12/ Maaneder / der nest effter de hiem kommer: i det Fylcke Jorden ligger / oc de bliffve Adwarit at det vaar Laugboden.

Skal kiöbe, effter 6 Mænds vurdering,

Inf. 5. bis, & 7.

endog den anden här giffvet meere.

Kommer neste Odelsmand met Pendinge til Jorden ad rette steffne-Dag / oc vil kiøbe; Da skal hand saa dyre kiøbe / som Sex skelslige Mend vurdere / baade Huß / Jord / oc alle de Lunder der til ligger; Enddog den anden kiøbte dyrere / som icke er der rette Odelsmand til. [hvorledes den næste Odelsmand skal tale paa sin Odel, see inf. cap. seq.]

Vil den som laugbød, icke selge.

Vil den som Laugbød / icke da selge sin Jord; da giffve den anden Roffkiøb / en Øre for huer tiende Marcks kiøb.

Mistroer mand kiöberen at ey beholde det self.

Mistroer den som selge vil / at det er icke hans egen Pendinge / men at hand vil kiøbe til anden; Da sverge hand met sin Eed / at hand vil kiøbe sig selff det til Odel / oc icke til nogen anden.

Vil kiöberen selge det igien.

Vil den som kiøbte samme Odel / selge det igien; Da skal hand tilbiude den Det / som hand kiøbte det aff / eller hans Frender / om det vaar deris Odel.

Vil

[[illegible] fogder maa icke kiöbe Odelsgods i deris fogderier; (4 Rec. p. 320.]

Vil nogen kiende nogen de Jorder/ som ere giffne til Kircken/ at vere giffven aff hans Odels-Jorder/ oc lowligen met sande Odels-Breffve kand det bevise; Da maa hand være nest den at besidde/ for Lowlig Landskyld til Kircken/ effter Sex Laugretis-Mends vurdering. Dog skal Arffvinge effter Arffvinge feste det aff Konningens Ombudsmand/ som raader for Kircken/ for en kiendelsis skyld. Oc skal den elste nyde Aasædit effter Lowen.

Om Jordbreide oc Odels-Trette Cap. V.

Vil nogen tale paa sin Odel/ da skal hand fare til den som Jorden haffver/ som hand vil for sin Odel kiende/ om Høsten/ naar høy oc Korn er affhøstet; oc tilsige hannem for Juel/ oc steffne hannem met To mend at møde paa den Jord hand paataler Tißdagen nest effter Paaske-Uge/ at høre der hans Odels-Vidne: Oc da annamme aff hannem slige Pendinge/ som Jorden kand vurderis for aff skellige Mend.

Vil hand da svare/ at den Jord hand paataler haffuer ligget vnder hannem/ oc hans Forældre vdi 30. Aar oc meere; Eller oc at det er hans Odel/ eller oc at haffve verit hans Frender som paataler Laughøden/ baade Odelsmand/ oc Odels-Slegte/ oc vil det bevise/ at den Jord der-effter er sold vnder hans Etleg/ oc vil fordi den Verge met Low oc Dom: Saa skal de baade fare til Jorden om Vaaren/ den Tißdag nest effter Paaske-Vge: Men dersom den Tißdag falder paa en hellig Dag; Da skal de fare dertil den neste Sondag der-effter: Oc da skal huer aff dem næffne Sex Mend paa sin Side/ som icke hører nogen dem til/ eller er dem besvogrest inden fierde Led/ eller oc er deris Affvindsmend: Bevisis da met to Mends Vidne/ nogle Slige at vere tagne til Domsmend i den Sag; Da skal de igien vdtagis/ oc næffnis andre Willige Mend i deris sted/ oc de skal dømme dem imellem: Da skal Sagsøgeren først lade fremkalde de To Mend/ som steffnede hannem for Jul/ at møde paa Jorden/ Tißdagen nest effter Paaske-Vge/ at høre hans vidne/ oc annamme sine Pendinge.

Der-

[Nemlig, at hand besidderen, er næst Odelsbaarn; Eller oc, at Jorden vaar bøden den ut-paatalende næste frende forfaldeløs; Eller oc, at hand hafver

hvilcke aars hæfd:]

Derneſt fremføre ſine Odels-Vidne/ Lowfaſte Folck/ oc icke almindelige Skøger/ eller andre/ ſom for nogen wærlig Sag er Lowforvunden/ ſom ſelff affuide/ huilcken den Odels-Jord tilhører; eller oc ſine Lowlige Odels-Breffue: Haffuer hand ſlig Lowfaſte Vidner/ eller Breffue/ ſom lowlige ere; Da maa hand eſke den andens Affkom. Vil hand da føre Vidnisbyrd der-imod; Da ſkal Sagen indſteffnis for Laugmanden; oc hand ſkal da kiende/ hulcke Rettiſt oc beſt er; oc der-effter dømmis den Jorden til/ ſom der beſt Rettighed til haffuer.

Oc dernæst Odels-vidner, — T.B. 4. — inf. 6. — eller Odelsbrefver. — (Sup. 4.) Brev er ingen beviis, uden rett hæfd; eller hand, at ... — Gøris vidner imod, steffnis sagen ind for Laugmanden. — 3 Rec. art. 15. — K.B. 12. — Sup. 1.

Kommer den icke til Jorden/ ſom ſteffnt vaar; Da maa Sagſøgeren dog lade bære ſine ſteffne-Vidne/ oc ſine Odels-Vidner; Oc Domsmendene bør der-effter at tildømme hannem Jorden/ oc den anden ſaa mange Pendinge/ ſom den vurderis for: Oc Pendinge ſkal hand lade ſee/ at de ere der tilſtede/ oc ſkal dog forvare dem ſom ſit egit/ oc haffue dem ſom it Laan; Indtil den anden vil dem anamme. [Følger den anden ingen hæfd til Jorden, som hand vaar steffnt for, see inf. 10.]

Kommer den icke, som steffnt vaar, dømmis i sagen. — [Er hand udenlands, see inf. 10.] — Sup. 4, ... inf. 7. — (K.B. 4.)

Men derſom den der tiltalis/ icke kunde komme til Jorden for lowlig forfald ſkyld;

Hafde hand lowlig forfald, taler siden paa sagen.

T iij

[Rett hæfd er, ut supra, forfaldløs 20 aar, omsøkt ulovbøden eller omsøkt frender hafd; Men er Jorden lowbøden til forfaldeløs frender, Da er hæfd ikun 6 Maaneder, eller oc 12 maaneder efter hiemkomst oc vidneskab. cap. 4.]

Da maa hand dog siden tale der=paa / for= end den anden fanger hæffd paa Jorden eff= ter Lowen / oc nyde huis hand haffver Ræt til.

Odels=Jorder / som met Gaffve oc Gifftinge vdkommer /

Cap. VI.

Quinder som til Odel er baa= ren / skulle Karle Jord biude / ligesom Karle Quinder: Sø= ster skal Søster Jord biude / som de vorder Arffving til O= delen. Alle de Odels=Jorder / som mand met lowlig Skiøde aff rette Eyere bekommer / eller met lowlig Gaffver / som forberørt er / oc besidder / oc haffver vdi Roelig hæffd vdi 30 Aar; Det beholder mand Angerløst for Odel waffbundet: Quem som midler=tid vil føre nogen Vidnißbyrd / sin Odel met at ind= vinde; Da skal hand det giøre met lowlige Odels=Breffve / eller skellige Vidne / der selff aff veed / at det er hans rette Odel der paa=taler. Men huis gods som met Gifftning indkommer / oc leggis til Hælnings=Fæl= lag;

lag; Det skal den/ som lengst leffuer/ oc sid-
dets sin vurding/ beholde; oc effter dens
Død/ falder det til rette Odelsmend. Oc
huis Jord/ som Fader giffuer sin Søn eller
Daatter met/ Veed hans Hustrue det/ oc er
der-hos/ oc vrcker der icke aabenbarlig paa;
Da maa hun det icke siden rygge eller hen-
dis Arffvinge/ om Mißdød vorder dem i-
mellem; Vndtagen hand haffuer giffuit me-
re end Lowen tillader; Da skal det Jæffnis
effter Lowen.

Huorledis Jordegods skal Løs- ladis oc affhendis/

Cap. VII.

Finder nogen Odels-Jord fra anden; Da skal hand frasig i-gien antworde den samme Jord hand aff hans bekommet haff-ver/ eller Jæffngod sieder/ igien effter Sex Vvillige Mends tycke: Oc den som Jorden mister/ haffue sine Pendinge igien/ effter Sex Mends Sigelse/ som for er sagt.

Om

Om mand vil sin Jord selge eller Pantsette til for Sallemaal at igienløse:

Cap. VIII.

VIl nogen sin Jord Selge eller Pantsette til en viß forsagd tid at igienkiøbe eller indløse; Da er det Ræt/ at den som saa kiøber eller Panter/ skal tage slig Pendinge igien/ som hand vdgaff:

Vil den som solde eller pantsette/ Indløse den Jord; Da skal hand biude hannem sine Pendinge til/imellem Mickelmisse oc Jul; oc steffne hannem til Jorden Tißdagen nest efter Paaske-Vge/ oc at tage da sine pendinge; vden hand vil tilforne annamme sine Pendinge/ som hand kand bevise/ at hand annammet aff hannem paa Jorden.

Siger hand Ney/ hand vil icke tage sine Pendinge; Da maa den anden forfølge sin Sag/ oc nyde sine Vidne/ at hand steffnede hannem till Jorden/ oc tilbød hannem sine Pendinge; Oc da giøre bevißligt/ huor meget samme Jord er sold eller pantsett for;

Oc

Oc den opbiude; Oc betale hannem met slige Pendinge / som hand vdfick / vere sig Guld / Brend Sølff eller gangbar Sølff: Haffver hand icke slige Pendinge; Da maa hand giffve hannem Slig mynt / som i Landit giengbar er.

Bonde maa icke selge sin Hustruis Jord / vden hendis villie oc Samtycke: Men der som hand selger det met hendis villie; Da skal hun vere selff tilstede / oc vdi to eller tre Dannemends Nerverelse giffve der Samtycke til; Som de kand vnder deris Segel giffve beskreffvet / at hun haffver giffvet der Bevilling til; da stander det: Skeer det anderledis; da viger huer til sit.

Om Jordliusning.

Cap. IX.

Haffver nogen Jord / som hand haffver kiøbt eller løst for Pendinge vdi 10. Aar / oc ingen Liusning er paa; Da løsis den fra hannem for fulde Pendinge: Liusning er ingen nyttig / vden de baade

Parter / oc Konningen den Tredie Part.

Finder mand Pending i sin Jord / som hand icke er Odelsmand til; da haffver hand Halffparten / oc Konningen Halffparten.

Finder Mand Pending i Alminding; Da haffver den som finder den Tredie Part / oc Konningen de to Parter.

Bryder mand høye / eller opgraffver anden Mands Jord / uden deris forloff ſ Jorden tilhører / oc finder der Pendinge; da føre tilbage igien til den Jorden eyer det hand fandt / oc bøde der til Landnam / oc Jorde-spilde / til den Jorden eyer: Misiroer Jordrotten hannem / at hand førde icke alt tilbage / verge sig met tre Mends Eed.

Falder hand at Eeden / oc kand icke verge sig; da bøde ligesom hand haffde staalit saa megit. Men Pendinge skifftis / som før er sagt.

Om Mand vil sig Ombudsmand tage. XII.

Er nogen Mand / som boer inden Land / oc eyer Jord i en Laugsogn / Oc boer i en anden Laugsogn: Da

Da maa hand faa sit Ombud huem hand vil / oc tage det fra hannem / naar hand vil: Befaler hand oc en anden / at tage Ombudet fra den hand det befalede / oc faa det en anden; da er det lige saa fuldt / som Landrotten fick hannem det selff.

Beskylder Jordrotten sin Ombudsmand at haffve tagit aff hans Jord / oc lagt til sit / huad heller det er inden gierdst eller veden; Oc hand siger sig at haffve kiøbt det aff rette Eyere; Da skal hand det beuise: Kand hand icke beuise sit Kiøb; Da siune Sex skellige Mend / huad Jordrotten haffver mist: Oc maa Jordrotten vdsøge det met vurdering / oc bøde Ombudsmanden hannem Landnam: Paa slig Jord / som Ombudsmand tog fra Jordrotten / den stund hand haffver hans Ombud / maa aldrig hæffd paafalde; Men maa søgis fra den det tog / eller fra hans Arffvinger / oc komme igien til den met rette eyer.

Boer hand selff paa den Jord hand tog fra sin Jordrott / den stund hand haffde hans Ombud; Da bøde derfor / som hand sad paa den Jord hand icke haffde fest: Men

oc tage det fra ham, naar hand vil.
Befaler hand en anden at tage det fra ham. (K.B. 8.)
Om Ombudsmand tager af Jordrottens Jord, oc lægger til sin.
[Foster hand Jorden fra een til en anden uden lovlig Aarsag, see L.B. 6.]
[Bolger hand den inden lof, vær Stijf derfor, ligesom Ty.B. 9.]
L.B. 18, 19.
(Sup. 1.)
Boer hand selff derpaa;
[K.B. 10.]
eller en anden.

besidder andre den; Da betale alleniste Land-
skylden til sin Jordrot.

(L. B. 24.) Bygger Ombudsmand nogen Jord hen, det holdis tiden ud, om skiønt Ombudet tagis fra hannem. L. B. 1.

Huis Jorder nogen Ombudsmand he-
den-bygger; Da skal hans Aaremaal / som
er tre Aar / holdis: Endog hans Jordrot
tog Ombudet fra hannem / før de Aaremaal
ere vde; Oog maa icke Ombudsmand he-
den-bygge / førend de første Aaremaal hand
bygde ere vde. Ombudsmand maa icke loff-
ve nogen at bruge / eller selff bruge enten i
Skow eller Marck / ~~vden halff met en Lei-
lending maa loffve.~~ eller Leilending ~~maa ingen
loffve~~ vden Landrottens Forloff. Men Land-
drotten maa loffve saa megit hand vil; Dog
saa / at Leilendingen haffver icke skade der-
aff paa det som i hans Tage-
maal kom.

L. B. 6.

Huis Ombudsmand maa loffve nogen at bruge i skoff eller marck.

Huad Leilending maa loffve. [L. B. 8.]

[Om Jorden at saa, L. B. 16.]

Huad Landrotten maa loffve.

[Huor meget Leilending selff maa hugge, ses L. B. 50.]

[Kommer to Ombudsmænd eller leier paa noget for een mand, ses K. B. 8. f.]

Taff-

Tafflen til den femte Bog/ som kaldis Landbreide/ eller Odels-Balcken.

Om Tagemaal/ el-
ler Gaardefestning.

Landskyld: Fogedens Ret tighed: Viis-øre-told; Føring; Slarterhold; Leding: Hvem bortbygge skal: Jorddrotten naar selff maa tage gaarden; Hustbygning.

Cap. I.

Trij skal mand wind vidne. (Inf. 4.) Hvor lenge Leje beholdes jorden. O.B. 12. (inf. hic.) Hvor høy Landskyld. A.B. 7, p. 3.

Il mand Leje anden Mands Jord/ oc boe der-paa; Da skal hand haffve der-til to Skellige Mends vidne/ oc er bedre/ om hand haffver flere. Lejer Mand Jord aff Jordrotten; Da skal hand saa lenge beholde den/ som hans Vidnißbyrd vide/ at hand tog sin Aaremaal/ endog at Jordrotten selger eller bortgiffver samme Jord til andre. Icke maa nogen sette sine Gaarder eller Jorder for høyre eller større Landskyld/ end Sex skellige Mend kand kiende lowligt oc Rætter; Oc huilcke gaarde som ere satte for-høyt paa Landskyld/ maa igien affsettis. Findis oc nogen at være for-ringe sett; Da maa Jordrotten lade opsette dem effter Sex skellige Mends tycke. Skulle

oc de

oc de Sex Mend altid sette Konningens Leding hos huer gaard / eller bøde derfor effter Lowen: Almuen skulle giffve slig Landskyld/ oc anden Rettighed/ som aff gammel tid verit haffver/ oc det vdi rette tide; vdi Korn/ Smør/ Huder/ oc anden Vare: Landrotten maa icke nøde sin Leilending til at giffve sig Pending eller anden Vare til Landskyld/ end huis altid gangst haffver/ oc bør at gange met Rette. Skal oc Leilending nyde sin Tage/ alligevel hand fanger Nye Jordrotte: Men dersom Landrotten døer/ førend Leilendingens Tage er vde; da giffve hans Arffvinge tredie Aars Tage for en Kiendelse: Ombudsmand eller Foged/ huem der-imod giør/ Bøde Konningen Otte Ørtuger oc tretten Marck/ oc stande Bonden til rette effter Sex Mends Dom.

Hvilcken Bonde som fester sin gaard/ oc vdgiffver sin Festning eller første Tage/ hand skal beholde sin gaard vdi sin Liffs tid/ Oc maa hannem icke frafestis; Dog met slig Vilckor/ at hand holder gaarden ved god hæfd oc Bygning/ vdgiffver sin Leding oc Landskyld Aarlig i rette tid/ oc er sin Jor-

drott eller hans Ombudsmand hørig oc Lydig: Oc skal hand vdgiffue huer tredie Aars Tage/ som er aff huer pund skyld/ eller aff huer to Huder/ eller en Løb Smør/ en gammel Daler i Landbo-Vegßel/ oc icke meere.

Skulle oc Encker beholde deris gaarde effter deris Hußbonds Død vden feste/ all den stund hun sidder Encke/ vdgiffver sin Leding oc Landskyld/ holder gaarden ved hæffd oc Bygning/ er sin Jordrot hørig oc lydig/ oc vdgiffver huer tredie Aars Tage/ efftersom forskreffuit staar.

Naar nogen Bonde første gang fester nogen Gaard; Da skal hand giffue Fogden en Støffle-Hud/ eller en Gammel Daler; oc er icke siden plictig at giffue Fogden videre Fogde-Pendinge; For huer Tredie Aars Tage.

Naar Fogden kreffuer Viißøre-Told; Skal hand drage til en Mand i huer Fierding/ paa en Nats Tid/ oc der beskede de andre Bønder til sig i samme Fierding/ oc aff dennem annamme deris Viißøre oc anden Rettighed/ effter gammel Sedvane: Oc skal icke

icke komme Stercker end Selff-anden/ som er hand selff/ oc hans Skriffuere: Oc skal de lade dem nøye met huad underholdning Bonden haffuer at giffue dem/ Oc icke besuerge Bonden met Tyskøl eller andre fremmede Dricke at kiøbe til dem: Oc den Bonde hand et Aar giester hos/ skal hand icke gieste det andet Aar/ men hos hans Naboe/ indtil det gaar omkring i huer Fierding. Disligeste naar hand opbær foring/ skal oc holdis/ som forskreffuit staar: Oc huor foring giffuis/ Da skal den Bonde hand giester hos, *quiteris* det Aars foring.

Huilcken Bonde som holder Konningens Fogedtis Slagter/ naar de kiøbe slagter-fæ til Konningens behoff/ skal oc *quiteris* det Aars Foring. Skal der giffuis i Foring aff huer heel gaard en halff Daler/ oc aff huer halff gaard skal giffuis en Ortz oc Bonderne met videre foring icke besuergis.

All Landskyld skal vere betalt Jule-Afften i det Seniste: Huem som icke betaler til den tid/ bøde en Marck Sølff: men der som hand endda modtuilligen forholder sin Landskyld/ oc icke betaler samme Landgielde inden Som-

mer-Natten / som er den 14. April; Da miste sin gaard / oc dog betale sin Landskyld.

Huilcken Jord-Egen Bonde / som besidder sin egen Jord / oc icke giffuer Leding aff i tre Aar; da vere samme gaard forbrut vnder Cronen: Er det en Leilending / som sidder paa andens gods / bøde derfor til Konningen Otte Ortuger oc tretten Marck / oc giffue dog sin fulde Leding vd.

Den skal bygge eller feste Jord eller gaarde bort / som største Laad i haffuer: Der som to haffue lige megit; Da skal den beste Mand bygge: Men ere de baade lige gode / oc eyer lige megit i gaarden; da bygge de baade / oc skiffte til halffnit met huer andre; oc skulle icke tilstedis at bygge hin anden til Trengsel: Den som bygger / skal kiøbe eller Mageskiffte den anden fra sig / eller oc gøre den anden fyllisie met Landskyld / effter Sex skellige Laugrettismends Samtyck.

Kirckens Jorder skal Ombudsmand bygge / oc opbære Bygselen / oc Kirckevergerne Landskylden / oc Tiende til Kirckens behoff.

Vorder Jordrotten husvild / saa hand trengis

trengis at boe paa den Jord eller Gaard hand haffver fest til anden: Da skal hand sige hannem till for Juel/ at hand er hußvild / oc sande det met sin Eed / oc igien-giffve hannem den første Tage hand annammit haffver / eller oc effter-som 6. Mend kand skønne at hannem bør at haffve / effter-som Leilendingen haffver siddet lenge paa Jorden til.

Huße skal huer bygge som hannem paaleggis: End byggis de icke: Da haffve Jordrotten saa megit aff hans [illegible] / som Hußet vurderis for / oc vere lige-som saa megit aff hans Landskyld vaar Vbetalt: End er Huß byggit / dog icke saa gott som paa er lagt: Da bøde Leilendingen imod Jordrotten / saa som Sex skellige Mend vurdere: oc borge hans Affvel derfor / indtil hand betaler.

Tager Fieldskreed Huß bort / eller Vind bortdriffver: da svare icke Leilendingen derfor.

Om Aabod at opholde.

Cap. II.

Alle de Huse paa Gaarden vaare / der hand fick Gaarden / skal Leilendingen holde ved mact / tecke dem /

dem/ oc holde dem drybeløs: hand skal holde Torffuelle/ Vindskeder oc Krograffter/ oc skiule saa om/ at der icke kommer Slagregn paa Veggene. Er Huß saa forvaret/ da suare hand icke til der paa boer/ om Huß rodner aff Alder: Men lader hand Huß forrodne for Vanrycte skyld; da bygge andet i steden igien.

Hafver hand bygt huus, som ej er paa lagt.

End opbygger Mand Huß paa anden Mands Jord/ som hannem icke vaar paalagt at giøre/ oc den Jorden tilhører miste intet aff sin Landskyld derfor/ oc fick hand Tømmer/ oc all anden tilbehoring der=til i anden Mands Marck/ oc sette Huß paa Ødestoffte/ som icke stod Huß paa der hand kom til gaarden: Vil Leilendingen flytte aff gaarden; Da skal hand tilbiude Jordrotten at kiøbe met sig/ met to skellige Mends Vidne/ efter=som Sex skellige Mend vurdere det: Vil Jordrotten da icke kiøbe met hannem; Da selge det huem hand vil/ eller haffve det bortflyt inden Korßmisse om Vaaren. Er det da icke afflytt/ da beholder Jordrotten Husset.

Inf. 9.

3 Maii inf. 7 m. 7

Om

Om Hußbygning der paalagt er / oc icke skeer. Cap. III.

Om mand icke byg-ger oc forbedrer Huus paalagt er. Sup. 1, 2.

HVorder nogen paalagt at opbygge eller forbedre gamle Huse / oc det blifver icke giort; Da skal hand bøde efter-som Sex skellige Mend vurdere Huset: Vil hand icke bøde; Da maa Jorddrotten lougfeste hans Affvel / oc hannem tid forlegge at giøre fyllist: Betaler hand icke; Da maa Jorddrotten lade vurdere saa meget aff hans Affvel / som Huset er vurderet for: Det samme Aabodsfald maa Jorddrotten annamme / oc skiffte imellem alle dem / som ere Eyere i Jorden met hannem / Saa huer fanger der-aff / som hand haffver part i Jorden.

Om Jord der Leyis / oc icke holdis / Cap. IV.

Leyer mand anden sin Jord, oc vil icke holde det. (Inf. 5, 6.)

LEyer Mand anden sin Jord / oc vil icke lade den beholde Jorden / som hand den Leyede; Da skal den Jorden leyede / lougfeste / eller

(L.B. 58.) ler giøre Forbud paa Jorden / oc lade sette Ting / oc legge hannem femte Steffne for / Sup. 1. oc føre sine Vidne / huorledis hand leyede samme Jord: Giør hand det da bevißligt / at hand leyede Jorden; Da dømmis hannem den Jord til hand leyede / effter hans Vidnißbyrd.

Leyer mand jord af nogen, oc vil den ikke holde.

End leyer Mand Jord / oc vil den icke beholde; Da skal Jordrotten fare til samme Jord / naar Halffmaanit aff Sommeren er forleden / oc lade selff saae Jorden / oc beholde den saa som hin haffde den icke leyet / eller bygge den til anden om hand vil: Oc den som først leyet / svare baade til Leyen / Leding / oc Landskyld / oc all Rettighed.

Om Mand bygger tvende Mend en Jord / eller selger noget til to mænd / Cap. V.

(Sup. 4, inf. 6.)

Bygger eller selger mand to mænd een Jord [K.B. 13.]

Leyer nogen tvende Mend en Jord; Da skal den beholde Jorden som først leyede: I lige maade / om nogen selger To Mend nogit; Da beholder den det / som først kiøbte: Dog skal hand haffve

der

der skellige Vidne til / at hand leyede eller kiøbte først; Oc da dømmis hannem det til hand leyede eller kiøbte først; Oc den det leyede / skal fly den anden saa megit igien / som hand leyede eller solde hannem / om hand det haffuer: Men haffuer hand icke; da giffue hannem saa mange Penninge / som hand skulde hafft der-aff i Landskyld: oc der=met være forligt: Det skulle de haffue Vdrettindt den Halffmaanet effter Jorden er Tvende feyet.

Om de Jorder Konningens Ombudsmand bygger: Lader hand Kongens Jord bortkomme: Om Jordens Opsigelse, oc flytning: Om Landskylds Hæffvelse efter Leilændings død.

Cap. XVI.

TAger Ombudsmand eller hans Fogid / eller nogen anden mands Fogid / Gaffuer for Konningens Jord / eller anden Mands Jord at bortfeste / eller for at feste den fra anden Mand: Vden lowlig Aarsag: Da igiengiffue saa megit hand tog / oc Konningen dobbelt saa megit: End fester hand anden Mands Jord bort / end Konningens; Da gielde Halffparten Konnin-

Fester Kongens eller nogen Jordrottis Jord fra anden mand af Ombudsmand, K. gaster.

Om aller slags gaffver for C. 4. Recess, p. 341, 343 fin. (O.B. 12.) sup. 1, 4, 5.

ningen/ oc Halffparten den Jorden eyer/ oc vere skilt ved Ombudet/ oc hede Mand dißuere: oc den som feste/ bøde lige-saa/ oc vere skilt ved Jorden.

Komme Kongens Jord bort ved Ombudsmands forsømmelse. (Ty. B. 9.)

Lader Ombudsmand Konningens Jord bortkomme for hans forsømmelse; Da gielde Konningen saa megit igien aff sit/ som bortkom formedelst hans forsømmelse / om hand affuiste/ Enddog Konningen faar sit egit igien.

Vil nogen flytte, or opsige gaarden.

Vil nogen flytte fra sin gaard/ eller opsige den Jord hand haffuer leyet; Da skal hand den opsige for Jul/ eller beholde den det Aar omkring/ om Jordrotten vil/ oc giffue det Aars Landgielde.

Far hand af u-opsagt, efter Juule. Sup. 4.

End far hand aff Jorden effter Jul-helligt; Da biude Jordrotten hannem Jorden til; Vil hand icke haffue den; Da beholde Jordrotten selff sin Jord/ oc den Afffor giffue det Aars Landskyld.

[J. Dansk, for forordn. p. 282.]

Far hand af for Juul.

Farer Bonden aff Jorden før Jul/ saa der er ingen Folck igien; Da beholder Jordrotten alt huis som findis effter paa gaarden/ oc der til en Marck Sølff.

Dør Leylending, or Jordrotten kræfver Landskyldens; Sup. 1.

~~Dør Leilendingen~~ Aeker ingen/ oc Jordrotten siger at hans Landskyld er Vbetalt; Da skal hans

hans Arffvinge beuise / at baade Landskyld oc Aabod er fylliste giort: Ville Arffvingerne oc den Dødis Hustrue sige / at huercken staar Landskyld eller Aabod effter; Da beuise det lowligen oc da være Jordrotten dermet fuldgiort: Jlige maade skal skee / om hand er Landflyctig eller fredløs paa godset boede.

Om Flytting / Fardag / oc om Hußeskiffte / Cap. VII.

DEt er rett Fardag i Norge / at den som skal flytte fra nogen Jord / hand skal gøre halffve Hussene rømme den 13. Dag efter Julehelligt er vde / oc beholde halff Hussene indtil hand tager sig anden Jord / Oc Maanedeffter hand haffver sig anden Jord tagit: Tager hand sig icke anden Jord; Da beholde halffve Husse til Tiburtii / den 14. Aprilis: Men fanger hand ingensteds Jord / oc bliffver Hußvild; Da beholder hand fierde Parten Hussen til Korsmisse / den 3. Maji.

Den som til Jorden far / hand skal tage

To Mend met sig/ oc biude hannem som paaboer til at skiffte Huse met sig; Oc de skulle legge dem Tid for at skiffte: Vil hand icke da skiffte; Da skal de tilnæffne To aff hans Grander at skiffte/ oc Laadne dem Huse imellem: Forholder hand dem siden; Da bøde til den som tillfare skal/ en Marck Sølff/ oc affstaa dog strax Husene: Vil hand icke bøde; Da maa hand søge det fra hannem/ som anden Vitterlig gield. Naar de haffve skifft Huse; Da raade huer for sin Part:

K.B.3. (inf. 16.)

Binder hand et Nød paa den andens part imod hans minde.

Binder hand da et Nød paa hans Part/ som til Gaarden kom/ vden hans minde; Bøde hañem to Øre Sølff.

Om den som vil flytte;

Om træ-Jord/ dets Møgning/ oc om Vinter-Sæd/ som hand saaer.

Hvormeget Leylænding maa giffve lof at hugge.

Cap. VIII.

Hvor meget der skal ligge til træde Jord, og møgis.

DEN Fierde Part aff Jorden skal ligge Vsaald/ oc til-traad/ at Fæ kand gaa der-paa: Skal oc all Vinter-møg henleggis paa den Jord/ som Vgiød er; Vden den ene Nats møg/ naar hand om morgen farer aff-gaarden.

den; Er Træd møgit; da skal det giødis/ som mest behoff haffuer/ som hand vil sande met sin Eed/ om Jordrotten mistroer hannem: Vil hand icke suerge; Da gielde hand huad skade der-aff følger/ effter Sex skellige Mends Dom/ om hand haffuer Vlowligen handlet.

Kiørlaugs-møg (det er saa megit som en Koe møger om Vinteren) skal leggis paa huer halff pund Sæd; Eller bøde Jordrotten en halff Ore Sølff/ for huer der fattis.

Saaer hand Vinter-Rug der som Ager er/ oc far aff gaarden; Da faar hand der intet aff: Bryder hand Eng op inden-gærdis/ oc saaer der-udi; Da haffue sit Sæde-korn igien: Men bryder hand uden-giærdis/ oc giærder der-om; Da haffue Halffparten/ oc den Gaarden faar/ Halffparten. Leilending maa icke giffue nogen forloff at hugge i den Skow/ som ligger til hans gaard/ mere end tre Læß Ved/ oc to Læß Skaff til hans Fæ: Men Jordrotten maa giffue Loff til saa megit hand vil/ dog at Leilendingen faar der icke Skade aff imod deris forord.

Huis aff Jorden maa afføris/ oc om Hüsebrud / Hvad mand maa føre bort med sig, oc til hvad tid.

Cap. IX.

Hvad mand skal la, de stande, naar mand bortflytter. (Sup. 7.)

Løttermand aff andens gaard; Da skal hand lade alle Dørre stande/ met Laase/ som er Naglefeste/ hengsle/ hasper oc anden Jernfang gaarden hører til; som er Skorsten-Jern/ Bord/ Bencke/ oc nagelfeste Senge/ effterſom Aaboden vdkreffuer: Fører hand nogit bort aff forskreffne; Da bøde Jordrotten Landnam/ oc føre det tilbage igien/ oc bøde en Marck Sølff/ Halffparten Konningen/ oc halffparten Jordrotten.

Bryder hand nogit, bøde for Hus-brud. End om hand bryder nogit ~~det~~ som er grøfft tilsammen; Da føre det igien/ oc bøde en Marck Sølff/ halff til Konningen/ oc halff til Jordrotten: Alt det som for Hußbrud kiendis/ skal bødis en Marck Sølff for til Konningen oc Jordrotten; Oc giøre Hüsene saa gode igien som de vaare førre. (inf. 13.)

Hvad mand maa føre med, naar mand flytter: Det maa hand føre met sig effter første Fardag/ naar hans Landskyld er betalt; som

somer Høe / Korn / oc alt andet Boeskab; Hand maa oc bortflytte sin Vedekast / Halm oc Hielmstenger / oc alt det som icke er sammen-grifft eller Naglefast ved Bielcke eller Brede: Dislige sine Effne-træ: Haffver hand noget plantet i Kaalhaffve eller Løgehaffve / Da skal det vere ført bort inden Kaarßmisse om Vaaren. Men det som findis paa gaarden efter sidste Fardag / det hører Jordrotten til; Met mindre hand haffver ført det til Stranden / eller paa Bierg vden-gaards / saa at det huercken Agis offver Ager eller Eng / naar det bortføris: Oc haffve det bortflyt til Bottilsmisse: Ligger det længer; Da hører det Jordrotten til.

Oc paa huad tid det skal være bortført.

Sup. 2.

Om Mand besidder Vlagen Jord. Cap. X.

om mand vil icke fare deraf.

Hvem som besidder andens Jord vden hans Minde / oc haffver icke fest den; Da haffve Jordrotten hans Affvel; oc løse sit Boe fra Jordrotten efter Sex Mends Sigelse.

(O. B. 12. Inf. 16, 20.)

Vil hand icke fare aff Jorden; Da skal Jordrotten steffne hannem til Tings / oc begiere Hielp aff Bønderne / at føre hannem aff sin Jord: Huer Bonde som icke da far met hannem / Bøde Konningen en halff Øre Sølff:

Konningens Ombudsmand er skyldig met Bønderne at fare / oc Affler der=met Konningen en halff Marck Sølff.

Om Korn oc Høe / som selgis bort aff Jorden / Cap. XI.

Vil nogen Mand selge Høe eller Korn; Da skal Jordrotten det først til kiøbs biudis met tvende Mend / for slig Verd / som Sex Mend / Tre paa huer side / kunde kiende Retter: Det skal Jordrotten betale hannem inden en halff Maaned: Betaler hand icke da det de ere forligt om; Da selge hin det til huem hand vil: Biuder hand icke Jordrotten til / som før er sagd / men selger til anden; Da haffve forbrut halff dets Verd hand solde for / til Jordrotten.

Haff-

Haffver to Mend Fellitz Affvel/ Høe eller Korn; Da skal ingen aff dennem noget der-aff borttage/ forend det bliffver skifft dennem imellem: End slaaer hand Høe paa andens Laad; Da bøde icke for / emeden hand haffver saa meget tilstede at igien-legge: Men dersom hand bortflytter alt; Da føre det tilbage igien / oc sverge en Eed / at hand førde alt tilbage igien/ som hans grande tilhørde/ oc bøde to Ore Sølff.

Fellig Hø eller Korn.

Slaaer mand Hø paa andens Laad. (Inf. 59.) [Er det en skeil, men adskilt jord, da see inf. 16.] (K.B. 1.)

Om Leilending haffver ~~opreffvet~~ ladet Gierdis-Gaarden bleffvet øde, naar hand far af gaarden.

Cap. XII.

VArer nogen aff den gaard hand haffver leyet / Oc haffver ladet giærdis-gaarden bleffvit Øde fem Fagne langt eller mere: Da skal hand giøre andetsag got igien / Oc bøde Landnam imod Jordrotten: Er det forrodnet eller Øde 10 fagne langt eller mere / det heder Balckebrot; Da bøde Jordrotten en Marck Sølff / oc giøre giærdet ferdig igien: End aff Trædtz-giærdet/ det er det som staar

Lader mand giærdis gaard øde efter sig, 5 fagner. (Inf. 32.) [Om lovlig giærder, see inf. 27, 28, 29, 30.]

10 fagner.

Trædegiærdet.

staar om Fæleden/ maa hand icke lade me-
re bliffve øde end halffparten: Bliffver mere
øde; Da giøre det ferdig igien/ oc bøde Jor-
drotten Landnam. [inf 18.]

Om skiffte imellem Leilendinge. Cap. XIII.

(Huse- ... Om Møg. Om Jord-skiffte imellem fellitz Leyere.)

(4 Recess, p. 346.) Boer flere i Huse sammen, huorledis forholdis med dörrene. (Sup. 7.)

BOer flere Mend i Husse sammen/ end en/ Huor de skiffte Husse/ Da maa de alle lige fri bruge de Dørre/ som Wskiffte vare. Hugger flere nogen Dørre paa Husz/ end der vaar den tid hand kom der; bøde en Marck Sølff/ halff til Konningen/ oc halff til Jordrotten; Oc giøre Husset saa got igien/ som det vaar/ effter gode Mends tycke. (Sup. 9.) Møg som efterladis. Det Møg som den lod effter sig der før boede i Hussen/ skal den beholde/ som kom i Bolligen igien.

Gøder mand med en andens Møg.

Tager nogen Møg fra anden/ oc gøder sin Jord met; Da bøde en Marck Sølff til den Møgit Atte; Oc møge hannem saa meget Jord igien/ oc saa vel som sit egit/ hand møgit met hans Møg/ hand afførde.

Leyer flere een jord, oc kommer icke lige till skifte. [Huor mange een Gaard maa leye, se 4 Rec. p. 346.]

Lejer flere Mænd end en Jord sammen/ oc kom-

ocKomme icke alle lige tilig til Jorden; Da Inf. 29.
maa hand begiere skiffte paa Jorden / som
vil haffve skiffte / met to Mends vidne: Om
noget aff Jorden er Vbygt / eller den som
leyet haffver / er icke kommen; Da maa hand
først kom / magle Jorden i to Parter lige sto-
re / oc lige vel giøde; Oc den sidst kom tage li-
ge saa stor Laad / som den anden; Oc giøre
siden huilcket de ville / enten lade Laad gaa /
eller huer haffve som hand tog: Huis Lellen-
dingene saa skiffter / Det beholde de huer /
medens de boer sammen: Men far den ene
bort / oc kommer anden Mand til Jorden
igien; Da beholder den igienkommer / den
Laad i Jord oc Hußte / som hand haffde der
førboede: Oc huer nyde det hand haffver met
Bygning forbedrit.

Saa skal Jord skifftis / at alle Agre
skulle vere lige lange / brede oc Jæffngode
effter Gaardsens Leilighed: Haffver nogen
mere end anden / enten i lengden eller breden /
end hannem bør; Da legge fra sig til den
mindre haffver / huad heller det er aff Saaet
eller Vsaaet Ager / Oc haffve intet for sit
Arbeid. Vil hand icke legge fra sig; Da

K. B. 3. maa hand det søge som anden Vitterlig Gield.

som raader bygselen,
At Odelsmand er nest at besidde

Om hans med-ejere vil icke leje hannem Jorden:

Om at fare til nogens Odelsjord med gevalt: om brende, fang.

Cap. XIV.

Odelsmand er nest til at besidde gaarden,
Sup. c. 1, p. 5 fin.
alt det som ligger samtiynnis, findes den g: bog.
or at kiese Leylending, med vilkaar.

Odelsmand er nest til at besidde den Jord hand eyer Laad vdi / heller end nogen fremmed / / oc bruge til af Gaardsens Tilliggelse; Dog saa om hand eyer all Gaarden / eller i det ringeste Halffparten / Saa at hand raader for Bygselen; oc er selff Boesiddzmand eller Huszvild: Oc skal da tilsige sin Leilending for Jul / oc minde hannem fra sig / oc igiengiffue hannem sin feste eller første Tage / oc betale hannem huis Aabod hand haffuer byge paa Gaarden / dere end hannem vaar paa Laugstyrt. Ville de andre Odelsmend icke leye hannem deris Part; Da skal hand for Faredag biude dem slig leye / som andre ville giffue deraff; Oog skal det icke være Affvindsbud; Thi ingen maa hin-andens met Affvindsbud haffve.

Er det følles gaard, oc de andre icke vil leije ham deris part.

Farer nogen anden Mand der-til/ vndtagen den som eyer Laad i Jorden vil boe der-paa/ som før er sagt; Da giør hand Ran; Da skal hand forbiudis did at fare: der-som hand farer der-paa/ Da skal hand fare der-aff igien/ Oc bøde Konningen en halff Marck Sølff for Jord-Ran.

Sidder mand paa sin egen Jord/ oc ligger der nogen Jord op til vden-giærdis/ dog inden Herrit/ som hand eyer Laad vdi/ oc kand bruge sin Aauercke der-paa; Da er hand nest at bruge den: Icke maa hand den Jord haffue/ som Fieldføre eller Aa imellem løber.

Sidder flere i Huß sammen/ end en Mand; Da skulle de Brendefang skaffe effter-som de haffue Folck til/ oc icke som de haffue Jord til; Thi at Folck behøffuer Ild/ oc icke Jord.

Om Mand giør anden Ploug-Spilde om Vaardagen.

Cap XV.

Hugger Mand Øg for Ploug eller Harffue/ eller spilder Øgridet for eller

Z iii

eller Ploug-Redskab om Vaardagen; bøde Konningen fem Marck Sølff / oc bøde det hand spilte till Eyermanden / oc der-til slig Affvinds-Bod / som Sex skellige Mend dømme / effter Sagens Lellighed.

Stiel mand Jern aff Ploug eller Harffve; Da giffve den det Aatte / tre-dobbelt igien / oc Sex Øre Sølffs Tagebød / oc bøde Konningen fire Marck Sølff.

Spilder Mand andens Ploug / Harffve / eller hugger hans feste / eller Sæle / Bidzel eller Tømme / Skagle / Byggel / eller Hornspenßel / Om naff disse bliffver spilt; Da bøde derfor effter Sex skellige Mends tycke / oc Sex Øre udi Affvindsbod imod den det Aatte: Stiel hand det; Da bliffver hand Tyff derfor.

Om Mand høster Vlowlig fra anden. Cap XVI.

Saa skal Mand skiffte Eng som Agger: Jngen skal slaa eller skiere fra anden: Skier Mand andens Agger / eller slaar hans Eng; Da skal hand det tilhører / Loug-

Lougfeste eller giøre Forbud paa samme Høe eller Korn; Oc legge hannem saa femte Steffnefor/ der skar eller slog.

Vinder hand da Jorden som Lougfeste/ oc haffver den anden afført; Da skal hand bøde Effter førstesinden Femt: Da skal hand som afførde/ føre igien/ oc gielde hannem Landnam derfor/ oc sverge en Eed til=met/ At hand flytte icke mindre tilbage/ end hand bortflytte: End om hand fører icke tilbage; Da bedis hin det vd met hiemsteffne inden Halffmaanit: Kommer det icke da hiem; Da steffne hannem til Ting for Ran oc Vlydighed imod Lowen/ oc føre sine Vidnißbyrd huorledis farit er/ oc tage Dom for sig; Oc siden søge det met adfare til hans Huß/ Oc tage det vd/ som anden Vitterlig gield.

Leilending maa ingen giffve forloff at saae sin Jord/ vden sin Søn/ oc Tieniste=Mand/ som icke selff haffver Agger eller Eng; Oc heller icke dem/ vden hand haffver Affalds=Jord/ det er/ det hand kand miste vden sin skade:

Lofver hand andre/ eller giør anderledis; Da tage Jordrotten alt det som paa Jorden

Jorden voxte/ oc Landnam till/ aff den som saaede eller brugede Jorden; Oc Leilendingen plictig at betale den hand leyede/ saa meget Jordrotten tog fra hannem.

Om Lowfestning/ eller at Fredliuse Eyendom/

Cap. XVII.

VIL Mand forliuse sit gods inden Gaards eller uden/ Skow eller Marck/ Fiskerj eller Jagt; da skal hand det liuse i Kircke eller paa Tinge/ der som Jorden ligger: Den som Lowfester eller Fredliuser/ skal tale saa høyt/ at alle kunde høre det/ som der ere/ om de ville: Da skal slig Lowfesning stande 12 Maaneder der-effter/ om Eyermanden eller hans Ombudsmand Lowfester.

Om Landnam eller Volds-Bøder/ Konningen oc Almuen bør/

Cap. XVIII.

OM nogen skade er skeed paa Konnigens Jorde; Da skal hand haffve

haffve Skadegield derfor/ som Skaden er giort/ effter Sex skellige Mends Vurdering/ oc der-til Landnam/ saa megit som Skaden er vurderit for/ Saa lenge Skade-gielden er til en Marck Sølff; oc dobelt skadegield om det er Lowfest eller liusit fred; Oc enddog Skadegield er mere verd/ end Tre Marck Sølff; Dog tager Konningen icke mere end Tre Marck Sølff. End er Skade skeed paa Adelens Jord; da tage de Skadegield effter Sex Mends vurdering/ oc Landnam lige saa megit/ indtil Skaden bliffver til 9/ Ore Sølff/ oc dobelt Skadegield/ om det er Lowfest; Oc enddog at skaden er større end 9/ Ore Sølff/ Dog tager de ey mere for Landnam eller Vold/ end 9/ Ore Sølff.

Skeer skade paa Hauldersmands eller Odel-Bondis Jord; Da tager hand Skadegield effter Sex Mends Vurdering/ oc lige saa megit Landnam/ oc dobelt/ om Lowfastet; Indtil Skaden bliffver til Sex Ore Sølff; Oc hand tager icke mere for Landnam/ huor stor Skade vorder: Dersom Skade skeer paa andre Bønders/ som ere komne aff fremmede Konge-Riger/ oc boe

settet i Norge; Da tage de i lige maade Skadegield oc Landnam/ oc dobbelt om Lowfester/ indtil Skaden bliffver til en half Marck Sølff; Oc icke tager hand mere til Landnam/ Jhuor stor Aaverckit er/ vndtagit de haffve større Befalning: Oc skal Landnam bødis for huer sinde Aaverckit giøris/ om en Nat der-imellem forbyder.

Ingen maa tage mere i Landnam/ end nu er sagt. Oc alle Aavercke paa Jorder skal aff Sex Mend vurderis.

Om Landnam aff Fællitz Ejendom. Cap. XIX.

Eyer flere Laad i den Jord som Aavercke paagiøris; Da skulle de alle tage Landnam/ som beste Mand/ oc skiffte Skadegielden oc Landnam dem imellem/ Saa som de haffve Laad i Jorden til: Møe tager Landnam/ saa som hennis Fader/ oc Encke som den Mand hun først haffde skulde taget: Haffve somme aff Laadseyerne giffvet Loff at bruge samme Skow eller Jord/

Jord/ oc somme icke; Da tage hand Landnam/ som icke gaff forloff/ Som hand er Mand til/ oc Skadegield/ som hand haffver Laad i Jorden til: Ere de flere end en som icke gaff Loff at bruge; Da tage de alle et Landnam/ oc Skadegield/ som de haffver Laad i Jorden til/ uden Jord er skifft dem imellem; Da tager huer fuld Landnam aff sin Laad/ som hand er Mand til.

Hugger nogen i anden Mands Skow uden forloff; Da skal den Skowen ejer/ lade skellige Mænd vurdere Skaden/ oc den det giorde/ bøde Skaden/ oc fuld Landnam/ Eller verge sig med sin Eed selff-tredie/ Om Ejermanden haffver det icke Vidne til.

Allesteds huor mand finder noget hugget i sin Skow eller Marck; Da maa hand det Sageløß hiemføre.

Om Eiendom mand bruger til Fællitz/ Cap. XX.

Haffver to Mend eller flere Skow eller Marck til Fællitz/ Da skal ingen bruge mere i Fællitz Skow

Aa ij eller

(Inf. 50.) eller Marck / End som hans Laad kand taale: End vil nogen dennem mere bruge; Da maa Laadseyren biude hannem til Laad / oc vdskiffte huer sin Anpart / som Lowen tilforne siger om Odels-Skiffte: Thi den bør Skiffte som Skiffte begier; Oc ingen maa andre det hindre / saa hand fanger der-aff Skade / enten paa gods eller pendinge.

Det kand af Lands-eyer, ven skiftis dem imellem. (K. B. 18. Sup. 13.)

O. B. 3.

Haffuer nogen Riddermandsmand eller Odels-Bonde Fellitz Skow met Konningen eller Kircken / oc de ville vide deris Laad; Da maa de lade det skiffte aff Sex eller Tolff Villige Mend / saa huer kand vide sin Laad / saa huer kand bruge sit egit / effter-som hannem siunis sig best gaffnligt.

Adels- eller Odelsmand om haar fellis skow med Kongen eller Kirken, oc vil skifte. (3 Rec. art. 30.)

Hugger Mand i Vskiffte Skowe / mere end hans Fællag kand taale; Da bøde der-for til dem der haffuer Laad vdi / baade Skadegield oc Landnam / som den skulle bøde der Hug som ingen Laad i haffde. Ingen maa hugge i anden Mands Skow eller Marck; vndtagen vandrendis Mand fattis til Skibs-behoff / eller Slæde / oc Nød trenger hannem der-til / oc icke kunde faa til kiøbs /

Hugger mand i vskifte skove, mere end fællag kand taale. (3 R. a. 30. (Sup. 19.)

I anden mands skov maa mand intet eller lidet hugge. Sup. 19.

kiøbs/ eller oc vandrendis Mand ligger vde om Nat i Skowen/ oc fattis til Ilds-behoff den Natt; Da maa de hugge saa megit som Nød trenger dem til / oc bøde Skaden vden Landnam / om Jordrotten eller hans Fogit klager der-paa: Til Skibs maa ingen mere Ved hugge/ end hand bruger samme Dag; Vden Nød trenger hannem til/ som før er sagt: Hugger hand mere; Da gielde Skaden/ oc der-til Landnam.

~~Om Skib at opsette/ oc~~ Om Skibbrud; Cap. XXI.

Hvor som Mand lider Skibbrud/ oc tyckis hand selff icke kand bierge sit gods; Da maa hand sende Bud til de Bønder/ som boer der nest hos i det Skibred/ saa mange hand behøffver/ at komme hannem til Hielp: Oc skal hand giffve dem for huer Leste bierge en billig Biergeløn.

Men der som noget Vrag kommer driffvendis til Land / som ingen Mand hos er;

Da skal den det finder/ bierge det/ oc giffve Konningens Ombudsmand eller hans Fogit det tilkiende; Saa skal hand det annamme / oc giffve den det bierget / tilbørlig Biergeløn / efter som hand haffver hafft Vmag oc Bekostning.

Om Aaverck mand gjør hin-anden paa Ejendom/ detz Lowfesning/ oc Steffnemaal/

Cap. XXII.

VOrder nogen Mand trætte imellem om Ager eller Eng / Skow eller Marck; Da maa den paaklager Lowfeste det/ Oc giøre den anden Fem Natter steffne: Oc skal da næffnis dem huer Sex skellige Mend paa Steffne / som dømme skal / oc grandske deris Sag oc Vidnißbyrd: End alt det mand bruger paa Ager eller Eng i femte Steffne/ oc icke bortføris/ ganger ingen Bøder for. Den skal først sine Vidner fremføre som steffnede / oc siden den som steffnt vaar; Oc Domsmendene skulle lade de

Vidne sværge/ som dem siunis sandist er/ oc de ville svare for Gud/ der Rettist haffver; Men de skulle icke stede begge Parternis Vidnißbyrd at sverge: Kunde de icke forligis/ oc dem tyckis nogen tviffvel vdi er; Da maa de sette Sagen ind for Laugmanden.

Om de Eygner met Femte Steffne skal søgis.

Cap. XXIII.

HVem som haffver Behoff at søge sit gods oc Landskyld met femte steffne; Da skal Sagsøgeren Jordfeste eller giøre forbud der-paa/ oc steffne den hand paaklager/ met to Vidne/ oc den steffne maa ingen spilde eller hindre; huem det giør/ bøde Sex Øre Sølff/ halff til Konningen/ oc halff til Sagsøgeren. Oog skal hand bevise met to Vidne/ som skulle sverge/ at de hos vaar der femte steffne bleff lagt.

Skillis de at som i Dom sidde/ oc dømme icke alle Eens; Da skulle de som Urangt dømde/ bøde huer en Marck Sølff/ Halffparten

sandist, (K.B. 12.)

[Om Sandom at sverge, oc at vinder, i Danmk, fra Recess, cap. 27, 28.]

Lovfestning, (Sup. 22.) or Jordfestning.

T.B. 9, p. 2.

T.B. 4. (Sup. 22.)

parten til Konningen/ oc Halffparten Sagsøgeren; Vden de suerge Eed/ at de icke viste Sandere for Gud.

Om Ombudsmand huer bør at haffue. Cap. XXIV.

(O.B. 12.) HVer Mand som haffuer gods vdi Norge/ skal haffue sin fuldmyndig Ombudsmand inden det Fylcke/ som godset vdi ligger/ vden hand selff boer i samme Fylcke.

Men boer nogen Riddermandsmand vden Riget/ som gods haffuer i Riget/ Oc der kommer trette paa; Da skulle de haffue deris fuldmectige Befalningsmand der vdi Rigit/ som mue oc skulle suare til all Tiltale oc Giensuar lowlig steffnt/ huad som gods anrørendis er/ oc der om lide oc vndgielde Dom oc Ret effter Norgis Low/ saa fremt den som paataler/ icke skal dømmis Jorden i hænde.

(O.B. 12.) Ombudsmand maa henbygge eller feste Jorder/ Landrotten allene til beste.

Om

Om Vaade-Ild / oc Arns-Ild /

Cap. XXV.

TRe ere Arns-Ild / som Bonden bør at forvare: Den første er den hand haffver i sin Stuffve: Den anden er den som Mand brygger oc bager ved / Eller til anden slig Nytte bruger: Den tredie er Kølne-Ild / oc Liuß / hand lader terske ved. Skeer der Skade aff disse Ild; da kand Bonden intet mere svare til end sit egit / Vden hand boer paa Lejeland; [Th. deraom fin inf. hic, p. 574.]

Tre Ild Bonden bør at forvare: 1. 2. 3.

Bær nogen Mand Ild vdi Marcken; Da skal hand den Ild forvare / oc vdslycke før hand gaar fra den: Kommer der nogen skade aff den Ild; Da skal den Ilden vdbar / bøde skaden effter Sex Vvillige Mends Dom / oc ligger ingen Bøder ved / Thi det heder Vaade-Ild.

Bær mand Ild i Marcken, oc kommer Vaade-Ild af. Inf. 26. Om Braader for C. Reces, p. 360. Inf. 59.

Viser nogen Mand sit Barn eller Vmyndig effter Ild; Da svare all den Skade der-aff kommer.

Viser mand Barn eller umyndig efter ild, svaren hin rgan,

Viser nogen fuldmyndig Mand andens Vmage eller Vmyndige effter Ild; Da

eller en anden.

 svare

suare den som Vmagen vdviste till Skaden/ oc icke den Vmagen tilhørde.

Alle de Huse paa nogen Mands Leiemaal er/ oc aff Vaade-Ild opbrender; Da bør Leilendingen at flytte Tømmer/ oc all tilfang paa Tofften/ til slig Huß/ som før stod/ oc Jordrotten at bekoste det at opbygge.

Om Mand brender Huse eller nogen anden Deel for nogen aff Vrede.

Cap. XXVI.

BRender Mand andens Huß/ Lade/ Setter-bod/ eller Saltbod/ eller Saltkedelbod eller Skib/ Skow eller andet met Vilie oc vred Hu/ oc er bevißligt; Da er hand fredløs derfor/ oc haffver forgiort alt det hand ejer/ løst oc fast. Oc bøde dobbelt til den som Skaden fick/ efftter Sex skellige Mænds Dom: Oc den skaden fick/ tager først sin Skadegield aff hans gods/ førend Konningen tager hans gods op.

Men dersom Brand skeer anderledis; Da

Da skal Skaden vurderis / oc bødis effter skellige Mænds Dom / effter-som tilgangit er. Siger den Ney / som sictet er / Da skal den skaden fick / steffne hannem til Ting for brand oc fredløs Gierning; da skal Tingmend legge hannem 10 / Uger for / at Laugverge sig met 12 / Mends Eed: Kand hand det icke giøre; Da vere fredløs.

Nordre brand stifftelsen.

(Jy. B. 14.)

Raader Mand anden til Brand / oc vorder der-ved befunden; Da bøde Halffparten saa meget som den der brende / eller dølge met Sex Mends Eed.

Raader mand anden til brand. M. B. 10.

Brender Mand Vedekast / eller Giærdefang / Tømmer eller Tag / Grinde / Slæde eller anden Træfang / som Mand heller ville haffve end miste; Da bøde en Marck Sølff til Konningen / oc dobbelt Skadegield til den som Skade fick / oc der-til Affdingsbod / effter-som Sex Mend Dømme: Jordrotten bør Landnam / om noget brendis / som hand haffde skade aff.

(Inf. 45, 59.) Brender mand kast træ, ? som ved, Giærdefang, et. for nogen.

[illegible]

K. B. 27.

Om Giærde-skiffte / oc Lowlige Giærder /

 ~~[illegible]~~ Cap.

Cap. XXVII.

Gjærder skal skifftis effter som huer haffuer Jord at bruge til. De giærder som settis imellem Grander / skal vere saa høye / at de kand naa op vnder en Mands Arm: De ere lowlige Giærder / som ere en Alne imellem huer Staffre / oc en Støtte hos huer Tredie Staffre / oc vel Jordfeste; Oc skal vere saa tyckt / at mand kand icke kaste en Bul-øxe der-igiennem. Huer skal haffue sin Giærder ferdige till Korßmisse om Vaaren / den tredie Maij / oc skal holdis ferdig till Calixti Dag / den 14 Octobr. / Der som Høe oc Korn voxer.

Det andet giærde / som kaldis Remme-giærde; der skal vere fire Remmer udi / met Kroge ved Enderne / oc festis saa hart met Staffre oc Vider / at de icke falde omkring / eller Fæ gaar der-igiennem.

Det tredie kaldis Skiede-giærder / som giøris met Ved; De skulle oc fast opgiøris / oc ferdigis paa huor fattis.

Det fierde giærde kaldis Hagefields-giærder / som giøris i Skowen till Marcke-

skiel;

skiel: de skulle vere saa tycke/ at der icke gaa Fæ igiennem/ da ere de lowlig.

Giærder Field eller Mose for nogens Jord; Da skal det regnis for Giærder/ men det kand hegne: Ganger der Fæ offver; Da skal huer gierde for sin Agger oc Eng/ eller bøde den Skade hans Fæ giør hans grande/ som giærdet skulde holde.

Om Grinde oc Gaarde at opholde/ nedhugge: oc om Grandsteffne.

Cap. XXVIII.

VDber Alfare-Vey igiennem nogen Mands Giærde; Da skal der giøris Lid paa/ oc en Grinde vdi hengis/ met fire Remer/ oc to Korßbaand/ oc en Stolpe ved huer Ende/ oc hengis saa/ at den falder selff til.

Lucker Mand Grinde eller Lid op/ oc ganger Quæg igiennem vdi Agger eller Eng; Da bøde skaden giort bleff/ oc Landnam til den Høe eller Korn Age.

Hugger Mand Lid neder/ eller velter

 Stene

Steene der-fra/ som hos ligger/ saa Lid staar oben/ oc Fæ gaar ind; Da bøde Skaden/ oc Landnam den som Skaden fick/ som før er sagt.

Sancti Halvords Dag skal Grand-steffne holdis; Da skal sees om giærder ere Lowlige: Er da noget giærder neder-brut; Da skal Mand lade see Giærderne: siunis de da at haffve været Lowlige/ Da skal den Fænit Aatte/ som giorde skade/ bøde skaden: Inf. 31. Men siunis de at haffve været wlowlige; Da skal den Giærdet tilhørde/ bøde skaden. Sup. 27. Inf. 29.

Er Marckeskiel-giærder (som kaldis Marckis-gagrde eller Haffve-gaarde) ned-falden; Da skal huer lucke sin Part: Huem det ey vil giøre/ Bøde allen Skade der-offver giøris/ oc to Øre Sølff den skaden fick.

Om Giærdis-gaarde/ der ey haffve før været.

Cap. XXIX.

Il nogen Mand haffve giærde imellem Bye/ som icke haffver før været

værit giærde; Da skal huer giærdet som hand haffuer Jord til / saa vel i den ene By / som i den anden. Dog skal dem forleggis at skiffte dem giærde imellem / oc hafue der Vidne til / oc skal Laad leggis paa giærderne / huad heller den ene vil eller icke / oc huer holde ved mact de giærder hans Laad falder paa: Huem som icke vil giærde; Da bøde all den skade der=aff kommer. Naar Giærderne ere ferdige giorde / Da maa all Quæg oc Suin hiem=driffuis / oc leggis To Øre Sølff ved / oc bøde skaden effter Sex mends Dom.

Om Quæg der Skade giør / oc Indsettis /

Cap. XXX.

Ver en Mand Quæg / den anden Ager eller Eng / oc den tredie Vlovlige Gierder; Da skal den som Ager eller Eng tilhører / kalde Mænd til at lade see / at Fænit er kommen i hans Eng eller Korn / oc tage det saa aff met Vidne / oc indsette Quæget der i er kommen / dog skal hand driffue det

Løst

Løst i Hus/ oc icke legge der Baand paa; Oc vere det saa i Eyermandens Forvaring/ oc icke i dens det Indsette; Oc lade saa Sex skellige Mænd vurdere Skaden: Alt huis hand som Quæget ejer mister hos den Aggeren tilhører oc Quæget indtog/ Det skal hand betale hannem igien/ som de Vlowlige giærder tilhørde. Den som Quæget Indtog/ skal giffve hannem Bud det tilhører/ den samme Dag hand indtog det: Vil hand det icke løse/ men lader det stande til Femte; Da beholder hand det som indtog/ oc vere der-met betald for all Skaden: Men tager hand det vd som ejer/ Oc vil det icke Lowlig vdløse; Da bøder Bonden en Marck Sølff til den det indsette for Locke-Ran; Oc huer som met hannem vaar at vdtage oc driffve/ to Øre Sølff. End kommer Suin eller andet Quæg i Agger eller Eng offver lowlig Giærder; Da maa det indsættis til Rætte/ oc vdløsis efter Lowen. Men tyrer Bonden Heste/ Kiør eller andit Quæg i Vong/ oc det kommer løs/ oc giør Skade; Da maa det indsettis/ indtil Bonden løser det ud/ oc betaler Skaden efter Lowen.

Om Vanefuld Quæg/ oc om Fænit at vdløse/

Cap. XXXI.

HVer Mand Vanefuld Quæg/ som pleyer at bryde Gierder/ oc hans Grande vide det; Da skal de bede hannem holde det hieme/ før end det giør nogen Mand skade: Vil hand icke/ oc det kommer siden i Vong; Da maa det indsettis/ oc Eyermanden plictig at betale hvad skade det giør i Agger eller Eng/ oc vdløse det efter Lowen. Vil hand sit Quæg vdløse/ oc haffver icke pendinge; Da skal hand sette hannem Pant for/ eller fly hannem Forløfftingsmend derfor/ som ere gode for at betale skaden: End vil hand icke lade hannem faa sit Quæg vd/ før hand faar Pendinge i Haanden/ Men svelter hans Quæg; Da bøde hannem Quæget til-hører en Marck Sølff/ oc betale hannem sit Quæg igien/ efter Sex skellige Mends Dom/ om hand mister nogit der-aff: Vil hand icke vdlade Quægit/ oc bøde sine Bøder; Da vdeske sit Quæg/ oc lyse hannem Ran paa

Hender/ oc steffne Ting/ oc begiere Sognemend met sig/ oc fare at vdtage hans Quæg oc hans bøder: Huem som da icke farer met hannem/ bøde Konningen en Øre Sølff: Konningens Ombudsmand bør met at fare/ om hand er saa nær till-stede; oc vinder dermet en halff Marck Sølff til Konningen: Alle ere fredhelge som met-farer; End de imodstaa/ ere Vgilde/ oc haffve for hiemgield/ hvad heller de faa skade eller Meen.

Om Lowlig Veye oc Grindstæder/ Cap. XXXII.

Alle Gadeveye/ oc Giærde-Lid/ skulle være som de aff Arilds-Tid værit haffver: Rider eller ganger Mand offver Ager eller Eng/ oc icke vil fare den rette Vey; Bøde imod den Ager eller Eng eier/ en Marck Sølff.

Bryder Mand nogen Giærder; Da bøde en halff Marck Sølff for huert Gab.

Bryder hand sønder/eller hugger det neder till Jorden/ bøde en halff Marck Sølff.

Det

Det kaldis it Eid/ [redacted] [indtil det] er Tifagne langt; det heder Balckebrud/ som lenger er. Huem saa bryder/ bøde to Marck Sølff til den giærdet ejer/ oc giøre giærdet saa got igien/ som det vaar før. [Om gader i Kiøbstæderne at legge er ??? holde, dette tilsyn ved to Raadmænd og byfogeden, (4) Rec. p. 146.]

[10 fagne langt, er et Eid; længer, er Balckebrud.]

Om Heste eller Øg/ der skader hin-anden/

Cap. XXXIII.

Eyer Mand Heste; Da skal hand enten kiøbe sig Øg der-til/ eller flye sig det til Laans: Laaner hand Øg; Da skal hand der-til Vidne hafve. [Øg mand skal have til Hesten.]

Bidis Heste der saa er forvaret/ oc den ene bider den anden ihiel; Da skal den vurderis som død bleff/ oc den leffvendis Ejermand betale halff saa megit den er vurderet for/ vndtagen den der leffver er verre end halffparten den som døde; Da maa hand icke mere forgiøre end sig selff. [Bider Heste hinanden ihiel, som ere med Øg.]

Eyer Mand Hest som icke følger Øg/ oc bider hand anden Stodhest; Da skal Stodhest til fulde betalis: Bliffver den [Er Hest foruden Øg, og bider da anden Stodhest.]

Hest død/ som løber til Stodhest; Da ligge paa sin egen Verck/ oc Eyermanden fanger der ingen Bod for.

Bider Hest Og ihiel; Da bøde den Hesten aatte Oget: Men bider Og Hest ihiel; da bøder den Oget ejer/ halff Verd for Hesten.

Bider Horsehest Gielding ihiel; Da betale den Horsehest aatte/ Gieldings-Hest igien: Men bider Gielding Og ihiel; Da betale den Gielding aatte/ halff saa meget/ som Oget vaar verd.

Er Og dreffuen udi Dige eller Dynd/ for fie eller Vføre/ oc siunis der twende Ogs spor til/ oc en frá; Da skal de Mend/ som Heste ejer der paa Marcken/ svare hannem slig Ræt der-for/ som før er sagt.

Dræber Hors eller Nød smaa Quæg; Da bødis fuld Verd derfor.

Om Hest eller Og der Løs-ladis/ oc Skade efterkommer.

Cap. XXXIV.

LEder eller driffver Mand andens Heste sammen at bidis/ uden hans minde

minde der Hesten eyer; Da bøde den Skade der-aff kommer/ oc Affvinds-bod effter Laugdomme til den Hesten ejer: Faar Hest skade til en Marck; bøde fuld verd effter Laugdomme/ saa som hand haffde det aff Affvind giordt; oc den som Hesten ledde sammen/ staa sin egen fare.

Tager Mand Hectelse aff Hest eller Og/ vden Ejermandens minde; Da bøde imod den Hesten eller Ogit eyer/ effter Sex skellige Mends Dom/ oc staa for all den skade Hest eller Og giør/ indtil den kommer Ejermanden til Hende igien: Vden hand setter den ind/ for den skade Hest eller Og haffver giort hannem paa Korn eller Eng.

Løber Hest/ Og/ eller andet Fænit effter nogen Veyfarendis Mand; Da sette det ind inden hand farer om tre gaarde/ eller staande til Rette derfor.

Om Mand giør Fiærfolling paa anden Mands Fænit eller Malcker hans Quæg.

Cap. XXXV.

Dræber Mand Gieder / Faar / Svjn / der halff marck er verd / Øg eller Nød / eller Slaer / saa det icke kand gaa hiem / det kaldis Fiærfølling / det er Pendinge-spilde; bødis derfor en Marck Sølff / Halffparten til Konningen / oc Halffparten til den Fænet aatte / oc gielde skaden efftter Sex Mends vurdering.

Dræber Mand Gieder / Svjn / eller Faar / flere end fire; Da bøde efftter Lowlig Domme / oc Affvindsbod til den Fænet tilhørde: End siger hand Ney derfor; Da dølge met sin Eed selff-tredie. Kand Nød eller Øg / som slagit er / gaa hiem til Eyermandens Huß / Da er det icke Fiærfølling / men bødis da Affvindsbod efftter Lowlige Domme / halff til Konningen / oc halff til den Fænit Aatte.

Dræber Mand andens Quæg / oc er det bekiendt; Beholde den Døde / oc giffve hannem det tilhørde / fuld Verd derfor.

For all den skade som skeer paa Quæg / bør

bør Bøder for at gange/ oc er ens ~~Bøder~~ for alle slige Sager/ ~~efter Sex Mænds sigelse~~

Dræber Mand nogens Quæg/ eller Slaar; Da skal den skaden fick sieffne hannem det giorde til Tings: Men siger hand Ney; Da skal hand bevise met To Mend/ at der vaar giort Skade aff Folck paa det Quæg; uden hand vil selff være det bekiendt: Oc da skal Tingmend dømme hannem til at Verge sig derfor selff-tredie inden Maanetz-Dag: Kand hand icke Verge sig/ Da bøde Skaden/ oc en Marck Sølff i Affvindsbod/ K.B. 27. halff til Konningen/ oc halff til den Fænit tilhørde. Huis skade som skeer paa Quæg/ skal bødis efter Sex Mends Sigelse.

Icke er nogen quit for Saarbøder fordi Quæget er bleffven heelt/ Men skal baade bøde for Saar/ oc for den Skade hand haffder hafft der-aff/ efter Sex skellige Mends tycke.

Slaar Mand Øye ud paa Nød/ bøde en Øre Sølff; saa ocsaa om hand slaar Horn eller Hale aff: Slaar hand Øye ud paa Hest eller Øg; bøde fierde Part detz Verd.

Hugger

Hugger Mand Rumpe aff Hest eller Og altsammen; Bøde fire Marck Sølff / halff til Konningen / oc halff til Eyermanden / oc beholde selff den stack-Rumpet; Oc giffue den anden saa god Hest eller Og igien / eller saa megit de kunde gielde / oc bliffue mindre Mand: Men hugger hand Rumpe aff neden Rumpe-Taffuel; bøde To Marck Sølff halff til Konningen / oc halff til Ejermanden. Skier Mand Rumpe-Taffuel aff Nød / fire eller flere; Bøde en marck Sølff / halff til Konningen / oc halff til Bonden det aatte: Men skier hand aff flere Nød / bøde To Marck Sølff / halff til Konningen / oc halff til Bonden.

Malcker Mand andens Kiør / miste sin Hud / uden hand giør det for Hungers skyld; Da gielde skaden som verd er.

Om Quæg der stange hin-anden / oc Hunde der skade giør.

Cap. XXXVI.

Jurde som Quæg vocter / skal vide huad Quæg tilkommer / oc bære der vidne om / om hand er Vidnißfør.

Stanger en Oxe den anden; Da bødis halff Skaden: Men stanger Oxe Koe; Da bødis all Skaden.

Stanger stort Quæg det som yngere er end tre Aar/ eller kullede Quæg; Da bødis fuld bøder for.

Er Nød stangt; Da skal Mend tilkreffuis at randsage om nogen de Nød hos-gaar/ haffuer paa sine Horne Blod/ Haar eller anden slig Tegn; da er det tilsiune at det Nød haffuer stangt; oc da bøde den det ejer til den Skaden fick/ som Lowen førre siger.

Bider Hund nogen Mands Quæg/ eller driffuer det vd paa Vføre; Da bøde den Hunden ejer/ førsie sinde halff Skaden; men altid der effter skal hand bøde all Skaden/ om det er betißligt; eller verge sig for huer gang met sin Eed.

Om Laan/ oc Mand tager andens Vlaant.

Cap. XXXVII.

Laaner mand anden noget aff sit/ Da skal alle Laan wskgd igien vd hiem-

hiemkomme / eller betalis detz Verd effter Sex Mends tycke / vndtagen den som laante bliffuer borte met Laanet: Fordi icke bør nogen Laan igienføre / som icke kand frelse sit egit Liff.

K.B. 27. Ingen skal lenger bruge Laan / end hand haffde Loff til: Bruger hand lenger; Bøde imod den som laante hannem det / en Marck Sølff; vden hand haffde der-til Lowlig forfald / eller de haffde andre forord.

(M.B. 20.) Leyer eller laaner Mand anden Hest eller Øg; Da skal den Hest eller Øg tilhør / suare til all den Skade Hesten gjør nogen Mand; vden det skeer for hans forsømmelsis skyld / som leyet haffver.

(K.B. 1.) U.B. 14. (Inf. 59.) Tager Mand andens Skib / lidet eller stort / Hest / Øg / eller saadan anden Ting Vlaant; Da bøde til den hand fratog effter Lowlig Dom / oc effter Sagens Leylighed; Oc der-vdi ansees / huad Nød hannem dreff til at tage det / oc om hand gjorde det aff Affvind / oc huad skade hand haffde der-aff / at det vaar hannem fratagit; saa huad Mand hand vaar: Da bøde hannem slig Skade oc K.B. 27. bøder / som de hannem tildømme / oc lige-saa

til

til Konningen / om hand haffuer der Sag vdi: Oc den som tog / skal icke suare der-til / baade for sig / sine Børn oc Tienere.

[Om mand bortlaaner eller selger laant gods, for KB. 19.]

Om Sætters-Færd / oc Sommer-Beed /

Cap. XXXVIII.

Inf. 59. Haffuer nogen Sæterboel sammen, da skal Quæget af alle sillinger drives vd.

HAffuer nogen Sætterboel / eller Græßgang vdi Skowe til deris Quæg: Da skal de driffue deris Quæg vd tilsammen / naar To Maaneder er forløben aff Sommeren; vden dem selff (alle mand samtyckes) bedre siunis: Sidder nogen hieme siden; Da maa Grander hannem det forbiude: Sidder hand lenger; Da skal Grander steffne hannem til Ting for Ran / at hand hieme sidder; oc Tingmend skulle dømme hannem til at bøde en Marck Sølff / halff til Konningen / oc halff til Leilending / som paa-klagede for Græs-værd; Oc kræffue saa mange Mænd / som behoff-giøris / at driffue hans Fæ aff deris Bye; Huer som tilkaldis / oc icke farer met / bøde en Øre Sølff til Konningen; Lige

(Bøder) sig Bøder skal den oc bøde som farer hiem i Bygden igien / førend rette Tid er / oc de andre fare met. Den Marck kaldis Sætterboel / som ligger til Fields / oc er Seermerckt aff Arilds Tid.

Ingen maa flytte Sætterboels mercke / vden hand flytter det did som ingen Mand er til skade.

Ingen skal forbiude anden at haffve sit Quæg i Sommer-Sætte / Thi der bør at møde Horn imod Horn / oc Kløff imod Kløff.

Om Fællitz beed oc Græsgang / Cap. XXXIX.

BOer To eller flere Mend i en By sammen / oc haffver Fællitz Vong / faar den ene høstet førend den anden / oc vil haffve sit Fæ i Vong / Da skal hand forvare det / saa det icke kommer i hans grandis Agger eller Beed: Kommer det der-i; Da bøde Skaden efter Sex skellige Mænds Dom / oc Landnam til den Korn eller Græs tilhørde: Naar den sidst fick høstet / faar sit

Korn

Korn indhøstit / Da skal hand som først før-de sit Fæ i Vong / end da forvare sit Quæg / at det icke kommer paa den andens Beed / indeñ Jæffne-Beede er / eller bøde Landnam til den Græsset eyer. Saa skal oc bødis / om Quæg gaar igiennem nogens Lowlig giærder. Legger Mand sin Fædrifft eller traad ved no-gens Ager eller Eng; Da skal hand giøre Lowlig giærde om, den ager saa vel som om de andre.

Sup. c. 30. [Erdmers Jemell war-ner for at holde stan-ulovlige giærder.]

Om skade paa ager eller Eng; verjens formeenelse; bero[?]velse; Om broe-bud:

Om Almindelige Veye / om Drifft-Veye / Cap. XL.

(4 Rec. p. 301. (Forordn. 21 p. 87. Item Slydsfaerdsordning, p. 4.)

Almindelige Veye / Sættersgade oc Drifft-Veye / skal være som de haffver været off gammel Tid:

Veijer blifver som af gammel tid. Sup. 32. (inf. 42.)

Ligger Almindelig Vey offver nogen Mands Ager eller Eng; Da maa hand legge den uden giærdet / oc giøre den saa god at fare paa / huad heller det er Vaat eller tiurt / som den anden Vey vaar: Da skal Mand fare at den Vey / alligevel det er lenger.

Vej maa mand legge uden for sit giærde. (Sup. 28, 32.)

Almindelige Veye skal være Otte Alne brede:

Vejer 8 alne brede.

brede: Giør nogen Skade paa Agger eller Eng/ huor slige Veye ere; Bøde Skaden effter Sex skellige Mænds tycke/ oc Landnam til-met. Formener Mand anden at fare almindelige Veye; Bøde Konningen en halff Marck Sølff: End Røffuer eller Ranner mand anden nogit aff Hænder/ bodelige saa/ oc den Skade fick Ræt effter Sex Mænds Dom.

Bryder Mand Broer paa almindelige Veye; Da giøre der saa god en Broe igien/ oc bøde til den Broen tilhørde en Marck Sølff.

Formener Mand anden sin Sætter-gade eller Drifte-Vey/ som haffuer været aff gammel Tid; Bøde til Konningen en Halff Marck Sølff for Veyroff/ Oc den anden dog beholde sin Sættergade oc drifte-Veye.

Om Veye-Bøder/ met detz Laugsteffne/ oc Broer at opholdes.

Cap. XLI.

Onningens Ombudsmand skal paa midfaste-Ting tilsige Bønderne

derne at gøre Veye ferdige/ huor det best behoff-giøris; Oc legge dennem visse tid for at giøre ferdige: Den første Steffne er/ fra Snee gaar aff/ til Ploug kommer vd; Den anden er/ fra Vaaren er forleden/ til Høe slais: Den tredie er/ fra indhøstet er/ til Snee falder: Alt huis der brøster paa Veye eller Broer / skal disse tider strax giøris ferdig: Alle Bønder ere plictig Veye at giøre ferdige/ naar det tilsigis aff Ombudsmanden/ huor best behoff-giøris: Oc skulle saa ferdig-giøris/ at Mand kand baade ride oc rende at den/ Vinter oc Sommer.

Tider som det skee skal.

Hvordan vejen skal være.

Ligger Aa eller Elff paa almindelige Veye/ Da skal de som haffve Jord paa Siden op til Elffven/ giøre Veye ferdige / Oc giøre Broe offver / om de formaa det/ eller Flaade/ oc et Tow udi paa huert Land / eller oc holde der-vdi Pramme eller Baade/ eller bøde en halff Marck Sølff til Konningen/ oc dog giøre saa ferdig met det første/ at Veyfarendis Mand kand offverkomme.

Aa eller elf paa al. farvej.

3 Recess, cap. 58.

Er der Mose eller Vføre i Veyen/ som Heste kand sidde fast vdi/ saa Mand behøffver hielp at drage dem op/ oc icke giøris ferdig;

Mose eller ufør i vejen, bödis for.

Ibid.

dig; Bøde de som skulle ferdiggiøre/ Konningen en halff Marck Sølff: End er der slig forhindring/ at mand skal stige aff. Hest/ oc lede enten vnder eller offver Træ/ Bøde Konningen To Ore Sølff: for huert Træ/ som ligger faldet offver Veyen/ som Mand skal lade sin Hest springe offver/ bøde Konningen en Ore Sølff for huer Træ/ som ligger offver Veyen/ der kand hindre Hest i sin Traff/ Bøde Konningen en halff Ore Sølff.

Om Bougrid paa alminde-Veye/ Cap. XLII.

DEt heder Bougrid/ naar Konningens Ombudsmand vil fare i Herit / oc forfare om alminde-Veye ere oprydder: Naar hand vil lade ride/ Da skal hand lade siefne Ting/ oc tilsige naar ridis skal; Oc da skal de tage en Spiudsstage otte Alne lang/ oc der-til To vidie-hancker / den ene skal hengis paa den ene Ende aff Stagen/ oc den anden paa den anden Ende: Herritzmend skal tilnæffne en Bonde/ som

ride

ride skal; hand skal legge stagen paa Hesten for sig / oc ride saa mit paa Allmindelig Veye:

Det heder almindeVey / som løber Endelangs igiennem Bygden; oc den som ligger fra Fields til Søes: Alle andre Veye / som ligger til Mands Huß eller andenstieds / De kaldis tofft-Veye / at dennem skal icke ridis met Stang: For huert Træ som riffuer Hancken aff Stagen / bøde Konningen en Ørtug Sølff.

Huor som Konningen tilkommer en halff Marck for Veybrud; Da bør den at bøde som Jorden eyer / i som Veyen er icke ferdiggiort; Men huis mindre Bøder Konningen tilkommer / Det skal Leilendingen bøde; Oc være skyldige at giøre de Veye ferdige hand hosboer offuer hans egen Marck / saa langt som aff Arilds-Tid været haffuer: Men de Veye / som løber offuer alminding-Skow / skal alle i Herrit boer / oc haffuer Laad i samme alminding-Skow / ferdig holde.

Om Fergesteder / Fergemænd oc Ferge atholde /

der selff vd: Gior nogen det / da lade det til-bage igien / oc gielde Jordrotten Jordspilde / oc Landnam tilmet.

Aarr eller becker mijder hver for sin Jord, som Fisk hver.

Løber Aaer eller Becke imellem Byer / som Fisk er i ... Da nyder huer som haffuer Jord paa-løbendis til mid Strømme / saa vide hans Jord paaløber.

Løber Aae eller Beck ret frem / oc bryder paa huercken Land; Da nyde huer sit Fiske-Veide for sit Land / som haffuer verit aff gammel tid:

Bryder Elf eller Aa paa enten deris Jord.

Bryder Elff eller Aae vd paa enten deris Jord; Da ejer den Aaen / som Jorden misse; Oc den anden den Jord / som Aaens førløb:

Bryder hun videre ind paa hans Jord; Da bør hand baade at haffve Aaen oc Jord / saa langt / Indtil som den aff første løb.

Ingen hindre anden sit Fiskerii. (inf. 48.)

Ingen maa giøre anden forhindring paa det Fiskeri hand haffuer hafft aff Arilds tid.

Laxefiskend hver vit maa maa endgiør-dr.

Allesteds der som Mand haffuer Laxe-Fiskend tilsammen; Da skal huer giøre sig Fiske-Veide for sin egen Grund / oc giøre dog

dog saa at Fisken kand gaa op oc neder at huer Aae/ Gierder nogen tvert offver Elff; Da skal de som offven for boe/ steffne hannem til Tinge/ oc legge hannem Femt for at opbryde: Vil hand da icke opbryde; Da skal de begiere saa mange Bønder tilhielp at opbryde som behoff gioris: Huilcken som da tilsigis/ oc icke farer met/ Bøde Konningen en Marck Sølff: Oc den som Vlovlig satte giærdet i Aaen/ bøde Konningen en Marck Sølff/ Oc den som offven boede/ som hand formeente Fiskit/ en Marck Sølff.

Ingen maa Fiske i anden Mands Aae eller Fiske-vand/ vden hand vil fiske for den Aaen ejer: Giør hand det; bøde hannem skaden/ oc Landnam tilmet.

Fisker nogen i andens Vand. 4 Rec. p. 307.

Ingen skal spilde andens Fiske-Veide/ eller opbryde hans Fiske-gaarde (vden det er Tuergiærde som forbuden er) eller nogen hans Fiskebrug: Giør nogen det; Da bøde Hoffvetmanden en Marck Sølff til Konningen Affvindsbod; Oc huer den met hannem vaar oc tilhialp/ bøde Konningen en halff Marck Sølff/ Oc Bonden en halff Marck Sølff i Affvindsbod/ Oc giøre Gaarden oc

Spilder mand andens Fiskevand, eller bryder giærde. Inf. 47, 48.

betaler oc en mark sölf til Bonden

 Fiske-

Fiske-Redskab saa got igien; Oc bøde skaden effter Sex Mends Dom/ Tre paa huer Side.

Inf. 47. Spilder nogen andens Aale-Fiskind eller Oridt-Fiskind; bøde Konningen en halff Marck Sølff/ oc Bonden en halff Marck Sølff/ Oc der-til bøde skaden effter Sex skellige Mends Dom/ tre paa huer side.

Alle-steds huor tre-Marcks-Bøder følger/ Der skal Sex Mend dømme om skadegield: Men huor større Bøder følger; der skal 12 Mend dømme om skaden.

Huilcken Landrott som tager noget Fiskeri fra sin Leilending; Da skal Landrotten være plictig paa sin egen Omkost at lade samme gaard settis aff Sex Mænd paa tilbørlig Landskyld/ førend hand tager nogen herlighed fra gaarden/ som der haffver ligget til/ da hand feste gaarden bort.

Oprymmer Leilending noget Nyt Fiskeri; Da skal hand nyde sit Arbeid effter Sex Mænds Dom: oc vil Landrotten vdleye noget Sligt oprymmede Fiskeri; Da skal hand som boer paa Jorden være nærmere det at leye/ end en fremmed/ effter Sex Mænds Sigelse.

Om

Om Skadebrug ydi Sildfisket / som fiskere giöre paa bondens grund. Cap. XLV.

HUer Mand i Sildfisket; Da maa Mand opdrage sit Redskab / oc sette baade paa Agger oc Eng / huor hand vil / Vforment: Oc haffve det affört ad Sommermaale: Er icke da alt affört; da bør Lanfrotten aff hannem huad hand vil haffve / Landnam / eller Sild der ligger paa hans Grund / om hand haffver tilforne sagt hannem til at afføre. Alt huis anden skade som Fiskere gior i Sildfisken / det skulle de betale effter Sex Mends Dom / huad heller det skeer inden-giærdis eller vden: Ville de icke betale; Da bøde det tilmet Landnam.

Brender de giærder / eller Lid / eller anden Boeskab; Da gielde skaden / oc Landnam met / huad heller de gielde strax eller icke. Landnam oc Skadegield skal skifftis imellem Jordrotten oc Leilending / effter som Lowen tilforne siger. [Sup. cap. 26.

Om

Om Søgning oc Tag der skeer Vdi Sildfisket/ Cap. XLVI.

K.B. 25.

HVaris skal alle de Brøde som skeer i Sildfisket/ førend mand farer derfra: End far nogen bort/ som Brødfeldig er; Da skal Skipperen staa til Rætte for hans Folck/ Ihuor hand bliffver funden; Oc Skipperen siden søge hannem igien: eller verge sig met sin Eed om Sag er giffven.

Bliffver nogen fratagen Aare/ eller Osekar/ eller anden Redskab/ eller spildis for dennem; Da bøde derfor effter skellige Mends Sigelse/ oc Affvindsbod effter Laugdomme: End giøris nogit aff Sligt/ oc Ejermanden er hos; Bøde hannem fuld Ræt effter Sex Mends Dom/ oc Konningen en halff Marck Søff.

Sup. 40.

Om Mand tager Sild aff anden Mands Garn/ eller riffver hans Redskab/

Cap.

Cap. XLVII.

TAger nogen Sild aff anden Mands Garn / oc ingen hans egett Folck er hos / oc det er bewijsligt: Da bør den Garnet ejer / all den Sild / som anden førde i Land / som afftog Sild Vlowlig.

Riffver eller skier Mand andens Garn met villie / oc tager Sild aff: Da bøde Garnespilde / oc Silden met / oc der-til fuld Ræt den som Garn tilhørde effter Laugdomme / oc Konningen en Marck Sølff. Sup. 44, 64. (Inf. 48.)

Om Mand giør anden Forfang paa Vaad-dræt / eller anden Fiskit /

Cap. XLVIII.

INgen maa giøre anden Forhindring paa hans Fiskegarn: Den som først kaster sit Garn vd / skal haffve først drætterum: Ellers fisker den hannem til beste / som giorde hannem forkast. Hafver nu kastet garnet, or en anden giör ham forkast, (Sup. 44, 64.) fisker hannem til beste.

Bliffver det ingen aff dennem til gaffns; Gaar ingen got derraf.

Da bøde den Skipper den anden giorde forkast/ den anden Ret effter Laugdomme/ oc huer hans Baadsmend en Ore Sølff til den andens Baadsmend.

Kaster de bägge tillige.

End kaster de baade vd tillige; Da beholder huer som hand faar; Vden den ene kaster offuer den andens Garn. Men skeer det anderledis; Da fiske til halffnet/ Jhuor meget de faar. End kaster nogen lang Baad vd; Da maa der kaste smaa Garn inden-for huem der vil/ saa lenge det store begynder at komme til Landet; Oc tage icke Sild før aff Garnet: Ere de icke for Affvijsie; Da bierge sig huer effter sin fortieniste oc Roers-Selskab; dog saa/ at de gøre huer andre fuld hielp: End ere de fra-vijste / oc øser Sild lenger; Da hører all Silden den til kastet tilhørde: End om de lade sig saa meget/ at de kand ingen hielp gøre; før end Landtowet kommer i Landet; Saa hører Silden hannem til som kastet acte/ saa meget som de andre før det Land: Men siuncker Skib ned; Da haffver huer som hand fick. Legger Mand siden til hand er forvijst/ oc tager Sild aff hans Garn; Da bøde hand Garnespilde/

I lang baad kaster hvaar garn hvem der vil; oc hvorledis der-med forholdis.

nespilde/ oc fiskeskade til den Varpet tilhør-
de/ oc til Konningen en Marck Sølff.

Driffver Garn sammen aff Storm el-
ler Strøm; Da skal de saa skillis at/ saa
ingen faar skade der-aff / om mueligt er:
Kand det icke skee; Da bøde den skaden/ det
aff kommer; Vden de ere baade der-hos; Da
haffue de baade skaden til halffuit/ vden en
aff dennem haffver det voldet.

Om Høge oc Falcke/

Cap. XLIX.

Falcke oc Høge huor de bygge Re-
de; Da høre de hannem til som
Jorden tilhører de bygge paa:
Vil hand selge dem; da skal hand
først biude Konningen dem tilkiøbs/ førend
hand selger dem til andre.

Konningen maa lade fange Falcke paa
huis Grund hand vil i Norge: Tager anden
Mand dem; Da føre dem tilbage igien/ oc
bøde Jordrotten Landnam.

Huis Brug Leilending maa nyde paa Leje-Jord /

Cap. L.

Forlof at lade nogen sette skib op. O.B. 12.

LEilending maa icke giffve nogen Forloff at sette Skib op paa sin Grund lenger end fem Netter i Vanderfør veer.

Skov til at bygge en baad. (O.B. 12; Sup. 8)

Skow maa Leylending nyde at bygge sig en Baad paa en Verst gods / til sit egit Behoff / saa lenge hand nyder sit Lejemaal: Bygger hand større; Da hører det Jordrotten till / oc Landnam til met.

Huorlenge at Odelsmand eller Leylending maa hugge. Sup. 8.

Huer Jord-egen Odelsmand maa hugge paa sit egit / saa meget hans Anpart oc Laad kand taale; Og at hand icke hugger Skowen til skade: Men Leilending maa icke hugge mere end som før er sagt.

Nefver at kiøbe salt for.

Neffver skal Leilending icke afflaa at selge / uden hand behøffver at kiøbe nødtørfftig Salt till sit Hus.

Salt at kiøbe Nefver for.

Salt maa hand icke mere vircke / end hand behøffver til sit Hus / oc at kiøbe sig Neffver for til sine Huse.

Tiere at brende.

Tiere maa hand icke mere brende / end

hand

hand behøffver at brade sin Baad met.

Samkund eller Selskabs-brugt skal ingen giøre paa nogens Grund / oc indløbe paa anden Mands Skow eller Marck / at enten hugge Skow eller bryde Hassel / Eeg eller anden Træ / eller oc tage Olden / eller Nødder aff Træerne: Huem det giør / bøde till Jordrotten fire Marck Sølff: Er skaden større end fire Marck Sølff; Da bøde den det giør / effter Sex Mends Sigelse.

Om Ødegaarde der opbyggis. Cap. LI.

HVem som optager nogen Øde Jord / enten vdi Herrit eller vdi alminding / oc bygger der-paa; Da skal hand beholde det i tre Aar vden Leje oc Leding / oc icke vere plictig till Budbyrd eller at flytte nogen Veyfarendis Mand; oc siden beholde den hans Liffs-tid / Om hand den holder / oc giør Ræt der-aff / som Løwen formelder.

Haffver hand Husirue eller Børn effter sig

sig/som myndige ere; Da ere de nest at be-
(Sup. 10.) sidde den for Skiellighed; Oc ingen sin
Hoßbond til traatz eller ~~Hoffmod~~. Naar de
tre Aar er forloben; Da skal gaarden settis
for Leding ~~til Landskyld~~ aff Sex skellige
Mend: Siden skal hand bære bud til neste
By/ eller bøde (om Bud forsømmis) som
andre Bønder: Bliffver trættet om/hullcken
By nest ligger som Bud skal tilbæris; Da
maale Veyen met Stang; Thi det er icke
dißbedre/ at hand bær Budsticke lenger end
til neste gaard; Thi den anden maa rettit
om hand vil.

Naar de tre aar ere ude, skylder gaarden, oc bær budstikken. Inf. 52,53.

Bliffver siden samme gaard igien øde/
fordi ~~hand formaar icke at holde den/ eller
for der leggis formegen Tynge paa~~; Da
bæris Tingbud som tilforne bæris/ førend
den gaard bleff opryddit.

bliffver den ödelagt, bæris bud som tilforn bæris.
+ der er formeget paalagt, eller formaaer eyerman den icke at bygge det;

Om Tingbud at bære By imel-lem/ Cap. LII.

(U. B. 3.) Hvem bud skal bære, og hvem det skal faais i haand.

DEn skal Bud bære som kand
staa for Ord oc Eed/ oc faa
Bonde selff i Haand/ eller hans
Hustrue/

Hustrue/ om hand er icke hieme/ eller hans Søn/ om hand er fuldfor/ eller hans Daatter fuld-voxen/ eller hans Tieniste-Folck/ de besidi Boenere.

Er ingen Folck i gaarde; Da skal hand bære den ind i Stuffven/ om Aabst er/ oc sette den i Bondens Sæde/ saa den falder icke neder: Kand hand icke komme ind; Da skal hand binde Budsticken mit offver Dørren/ saa huer kand see den der gaar ind: Saa skal Bonden gaa til den Budsticke bar/ oc forhøre huad det betyder/ oc bære siden til sin neste Grande. Bønder i Herrit skal besticke Nattested til Budsticken/ oc did skal den bæris førsie Dag; Icke skal Bud Scheretvdstickis/ end det kand naae Nattesteden; Ligesaa anden oc tredie Nat. Den som fore-sidder/ oc skal Bud bære/ skal vide huad Time paa Dagen Budet kom til hans Huß/ oc haffve der Vidne til: Haffver hand icke Vidne; Da sverge hand tilbar met sin Eed selfftredie.

Siger nogen sig at haffve baaret Bud til sin Grande/ oc hand siger Ney derfor; Da skal de som Bud bar vidne met sin Eed

selff-

selff-tredie / at hand bar det did / oc icke lenger / Steckere eller Senere / end hand lowlig burde; Da bøde hand Budfald der forsømmede Budet:

Budfald er en halff Marck Sølff for huer Hoßbond som sidder paa den Budleje / oc icke kom til Tinge / uden forfald: Oc skal Budfald bødis / først / om det icke kommer til den Nattested besticket er: Derneſt / om det icke bæris; For det tredie / om det faais Umyndig i Hender. Flytter Mand sit Huß aff gamle Toffteſteder / oc paa andre inden hans Marck; Da skal til de Huse bud bæris / oc fattige Folck føris; Setter hand andensted Bud eller fattige Folck aff; Da stande der til Rette for: Ingen skal bære anden Bud / eller føre fattige Folck til anden om Sommeren / siden Soel er sæt / eller om Vinteren / siden det er mørckt.

Om Budbyrd / oc Fattige Mænds Flytning /

Cap. LIII.

Affuer nogen Mand Odegaarde som er Huse paa / oc hand faaer oc hø-

oc høster till/ Oc høster der Korn oc Høe; da skal hand Bud bære: Vil hand icke Bud bære/ eller fattig Mand flytte; Da bære eller flytte den som nest boer did som Folck boe/ oc haffve halff Affvel met den gaarden tilhører; Vden de kand anderledis forenis der-om.

Boer flere Mænd paa en Gaard; Da skulle de skiffte dem imellem at bære Tingbud/ oc flytte fattige Folck/ effter-som de ere Mantal till/ oc icke som de haffver brug till.

Aff alle Jorder som er Nyes indhegnet/ maa Bønderne paa Tinge biude den dem eier/ eller hans Ombudsmand/ at gløre Tingbud oc Skiudsfærd aff:

Om Tingfærd/ oc Ting at paabiude/ Cap. LIV.

Hver maa skære Tingbud op/ som behoff haffver/ oc ingen maa det nederfelde: Oc skal bæris rett frem Huse imellem/ oc icke til Affside: Huem det nederfelder/ Bøde til Konningen Budfald/ som førre er sagt.

Hvem did fare skal.

Alle Bønder som Bud tilkommer / skal fare til Tinge / uden Enbircks-Mand / (det er/den ingen Tienistmand haffuer eller Yngre end 15 Aar / huad heller det er hans Søn eller anden.)

Fire Ting skal huer Mand tilsøge.

1. Naar Konningen biuder Ting.

M.B. 15. 2. Mandrabs-Ting.

3. Mandtals-Ting.

U.B. 12. 4. Vaaben-Ting.

Andre Ting maa Enbircke sidde hieme.

Encke oc Vanfør Bonde skulle icke søge Ting uden de ville: Ellers skulle alle de Bønder Tingbud til-kommer søge Ting / eller bøde Konningen en halff Marck Sølff.

Kommer Tingbud saa silde til Bonden / oc Veyen er saa lang / at hand icke kand komme til Ting for Middag; Da maa hand sidde hieme / oc det skal hand beuise met To mends vidne: Sagis flere end en mand for Ting-vide; Da skal de steffnis til Ting / oc enten bøde / eller beuise deris forfald.

Om Fattig Mands Flytning.

Fattig

En ef fleiri men værda fyrir æinni sokn æn æin um þingviti; þa ma bod stefna þæim þing, ef þæir ero aflagdir fyrir vattom.

Cap. LV.

Vattig Folck/ som intet haffue at holde sig aff selff/ oc deris frender icke heller formaa at føde dem/ oc icke ere saa føre/ at de selff kand komme Bye imellem; dennem bør alle Bønder at flytte/ saa vel Enckircks Mand som fuld Bonde/ oc alle i Byen skal flytte dem effter Budbyrd; Førsi den som fremmersi sidder paa Budsleyet/ oc flytte til neste Bye/ eller bøde en halff marck Sølff til Konningen. Flytter hand hannem icke til Byes/ men heden affsidis vdi Ødemarcke/ saa hand døer for hans forsømmelsis skyld/ eller oc nogen vjser fattig Folck fra sig/ oc icke vil laane dem Hus/ saa de døer der offuer/ Bidis aff Hunde/ eller riffuis aff Diur; Huem der vdi met Sandhed bliffuer befunden/ hand bøde derfor til den Dødis Arffuinge fuld Bod effter skellige Mends Dom/ oc til Konningen Tegengield.

Den som den fattige førde/ skal haffue Vidne til/ at hand førde hannem did/ oc den anden vilde icke lade hannem der bliffue; Saa er hand Sagesløs derfor/ oc den anden

 siande

Gildrer nogen i sin egen Marck / eller der som hand haffuer Loff til / oc nogen stieler hans Gildre / eller hugger den neder / oc kand beuisis; Da bøde skaden effter Sex skellige Mends tycke / oc Affuindsbod effter Laugdomme / oc Konningen en halff Marck Sølff.

Stieler Mand Diur aff andens Gildre / oc kand beuisis; Da gielde den hand stal fra / dobbelt igien / oc Konningen fire Marck Sølff for Tyffnet.

Gildrer nogen hiemme i Fæ-Marcken; Da skal hand løse det om dagen / oc gildre om Natten: Ganger der Quæg i om Dagen; Da beholder hand det Snaren tilhørde / Oc giffuer hannem det tilhørde saa got igien effter Sex Mends Dom.

Gildrer Mand i Ødemarcke / oc legger selff-Skud for Vlffue / Biørne eller andre Diur; Da skal hand liuse det paa Kirckegaard eller Tinge / huor det ligger: Ganger nogen siden der-paa oc fanger Skade aff; M.B.12. Da vare huer sig selff: Liuser hand icke / oc fanger nogen sin Bane der-aff; Da bøde den Dødis Arffuinger fem Marck Sølff / oc

icke andre Frende-Bøder/ eller Konningens Ræt. End bliffver hand ved Liffvit; Da bøde hannem for Saar effter Sex Mends tycke/ tre paa huer side/ oc haffver Konningen ingen Bøder for.

Ingen skal giøre Gildre paa anden mands Jord: giør det nogen; bøde Jordrotten Landnam/ oc beholde det som paa hans Jord veidis.

Om Jagt/ eller Diur-Veide/ Cap. LVII.

VArer Mand i Jagt met Hunde/ Da jage paa sin egen Marck: Reigser hand Diur paa sin egen Marck; Da eier hand det som Reigser/ Jhuem det veider/ om hand far effter.

Løber Diur aff sit rette Lob vd paa Sund/ oc anden skiuder det/ Da haffver hand Skudboge som skød det; oc skiere det aff met Skindet; vden den som Reigste det/ vil løse Skindet fra hannem.

Bønder som egne Jorder haffve/ mue skiude paa alle deris Odels-Jorder/ Jhuor de lig-

Gildrer mand paa anden mands Jord.

Hvor jage paa sin egen marck.

Det diur mand reiser, oc far effter, det hør den til som reiser.

Hvor megel kand man skiude paa sine Odels-jorder.

delligge; oc icke vidre/ end huer Mand To Diur om Aarit/ som er 14/ dage for Bartholomei/ oc 14/ dage effter: Findts nogen at skiude for eller effter/ mere eller anderledis end som forskreffuit staar; Da skal hand haffue forbrut til Konningen Otte Ortuger oc tretten Marck/ for huer gang hans brøst der vdfindis.

Løbe Diur aff Veide-stae/ oc Veider anden Mand det; Da haffuer den halffparten det skiød/ oc halffparten det Reigste. Jager mand i anden Mands Skow eller Marck met Hunde; Da jage den tilhaande Skowen tilhører/ vndtagen Bjørne oc Vlffue.

Om Alminding/ huorledis vere skal. Cap. LVIII.

Da skal Alminding vere/ som den haffuer veret aff Arilds-Tid/ baade offuen oc neden.

Trætis To Mend om Alminding/ oc kalder den ene det sit vere/ oc den anden kalder det Alminding; Da giøre hand som kalder det sit/ Forbud/ oc

oc steffne hannem til femte Ting: Gior hand det icke; Da gielder hans forbud inkt den gang: Sup. 17.

Paa det Ting skulle de tilnæffne Tolff Odels-Bønder / eller andre myndige Mend / om Odels-Bønder icke til ere / som der-aff vide / huer dennem Sex vdi det Tinglaug; oc haffve da To aff de 12 / som vil sverge / at det er hans egen deel / eller det er Alminding; Oc paa det Ting skal hand legge femte steffne at komme til Jorden omtrættis / oc nyde der sine Vidne / som paa Tinge vaar næffnt: Falder femte steffne paa en hellig Dag / Da skal de møde den neste Dag der-effter; oc nyder hand sine Vidne / saa som det vaar rett femte-steffne-Dag: Saa skulle de sverge / at det er rett Marckeskiel imellem Alminding oc Bondens Jord / oc icke vid de Sandere for Gud i den Sag: Der-effter skal leggis femte Steffne til Tinge / oc dømmis huem Jorden bør at følge. O.B. 5.

Sigter Konningens Ombudsmand nogen at haffve tagit noget fra Konningens Alminding / oc bygt det vden Konningens Loff; oc den som sigtis / siger sig at haffve Sigter nogen at haffve taget fra Kongens alminding. Sup. 1. O.B. 5, 6.

haffuer det i 30 / Aar oc mere; Oc giøre hand det beuißligt; Oc der-om handlis som før er sagt om Alminding oc Bondens egen deel.

Om Alminding-brug / oc deß Byg-ning / Cap. LIX.

KOnningen maa bygge Alminding naar hand vil: Den som fester / skal giøre gærdis-gaard der-om inden Aar oc Dag / oc icke offtere flytte dem; oc haffue sin Marckeskiel paa alle Sider gaarden / saa vide hannem forløffuis. Alle Enge-sletter skal hand haffue det første Aar i Alminding hand begynte at høste.

Sætterboel skal huer giøre sig vdi Alminding som vil sidde der om Sommeren. Saaer hand vdi Alminding / oc haffuer icke Loff til aff Konningens Ombudsmand; Da ejer Konningen baade Korn oc Høe / om Høe er slaget.

Brender nogen Sætterboel / Smedier / Tierreved / Boder som Mand ligger i effter Diur / Fiske-Boder / vdi Alminding; bøde

bøde Konningen Tre Marck Sølff/ oc den Skade fick effter Laugdomme/ oc Sex Ore Sølff vdi Affvindsbod; vden det skede aff vaade; oc bøde dog ~~skaden~~ til Eiermanden effter 12/ Mænds Dom. [§ Vor Sup. § 1, er annotatum ex libro veteri.]

Sup. 25.

Slaer To Mend Høe tilsammen i Alminding; Da nyde huer det hand slaer: Bliffver trette paa huem først slog; Da vide de huer det met vidne.

Fælles Høe-slett i alminding. (Sup. 11.)

Alle Fiske-Vand vdi Alminding/ maa brugis aff huer der haffver Laad vdi.

Fiske vand i alminding

Tømmer oc huggen bord maa ligge it Aar omkring i Alminding: Alt andet der huggis/ oc icke føris bort inden Afften/ er alli-ge freis for huer Mand:

Hvor lenge Tømmer etc. maa ligge i alminding.
[Det som huggis i Skov, er vindfælder, skal der fra føris för tijd som kaldes.] (K.B.1.) Sup. 37. N. 355.

End tager nogen det/ som maatte ligge der/ inden 12 Maaneder er forløben; Da bøde den det tog/ Sex Ore Sølff til Konningen/ oc den tilhørde fuld verd derfor/ oc Affvindsbod effter Laugdomme.

Tager nogen det bort.

Om Diur-graffver/ oc Vlffve-Stuer i Alminding/

Cap. LX.

Huor maa giör Diur-gaard oc Ulffue-graffue i almindinng.

Diure-gaarde oc Vlffue-graffue maa huer giøre vdi Almindinng/ som vil; Dog saa at ingen giør anden hinder/ som før er sagt om Gildrer oc Diur-Veider.

Sup. 56, 57.

Huor vit de maa Vær fra Bygden.

Ingen maa giøre nærmere Diur-gaarde ved Bygden/ eller der som Mand vil gaarde bygge/ End at icke kand høris Hug: Men ved enden paa andens giærde maa de byggis/ om hand vil.

Ligger de lenger öde end 10 Vinter.

Ligger Ræffue-gaarder/ Diure-graffue/ eller Vlffue-Stuer lenger øde end i Ti Vinter; Da bygge dem huer der vil; Oc beholde dennem/ emeden hand vil holde dem ved Mact.

Om Hualle/ oc Hualle-Veide/

Cap. LXI.

Haulbmand beholder fundt Huall, 18 aln lang eller minder.

Aulder (det er den som er Odels-baaren) eller den bedre er/ som finder Hual 18 alne lang eller mindre/ maa den beholde:

End

End halff mindre hual/ maa beholde huem som finder.

Huem som saadan hual finder/ Da skal hand haffue Vidne til/ naar hand skier den op; Oc lade igien-ligge Ryggen Wadskild/ Hoffuid oc Stiertz oc maa da føre huallen til huilcket Land hand vil/ dog saa/ at hand icke giør nogen skade paa Agger eller Eng: Giør hand der skade paa; bøde skaden effter Sex Mends Dom/ oc Landnam til Jordrotten. Men driffuer hual ind i Fiorde eller flad Vand/ som ingen skade kand gøris; da maa den Sagesløs bortføris. Driffuer hual ind paa nogen Mands Jord inden=giærdis eller vden; Da hør Konningen halffparten der-aff/ oc Jordrotten halffparten/ foruden findings-Speck/ huad heller huallen er liden eller stor: Driffuer hand ind i Fiorde/ saa den er lige nær baade Lande; Da beholde begge Lande huallen: End bliffuer hand staaendis paa nogen grund eller Holme; Da beholder den huallen/ som Landet tilhører/ oc skifftes som før er sagt.

Driffuer hual ind paa nogen Mands græßmarck; Da eyer den aff hual/ Jor-

den tilhører / saa megit som paa hans Jord ligger.

Hual maa huer Mand skiude; Uden den som driffuer Sild ind vdi Sildfiskend; Huem som skiuder dennem / bøde Konningen Otte Ørtuger ꝫ oc Tretten Marck Sølff.

Skiuder Mand hual / oc hand flyder paa Dybet; Da ejer hand den/ huad heller den er stor eller liden: Men driffuer den paa Land; Da beholde hand halffparten som skød/ oc halffparten som Jorden ejer.

Skiuder Mand hual met Pijl som mercke er / oc anden Mand finder den / Oc fører til Lands; Da ejer hand halffparten som skød/ om hand haffuer Vidne til/ oc anden halffpart som fant/ oc siden biergede.

Finder Mand hual i anden Mands Fiskestrand/ der lenger er end 9/ eller 18/ Alne; Da bør den som finder/ findings-Speck; Da skiere sin mercke der-paa/ oc sige saa Konningens Ombudsmand til/ oc haffue saa findings-Speck ꝫ der-aff/ to fagne paa huer kant/ fire-kantet skaaret.

Finder Mand hual paa Land/ stor eller liden/

liden/ saa den icke behøffver at flyttis; Da belegge den/ oc haffve for sin Vmag findings-Specken fagn oc fire-kant: Behøffver hand at flytten oc beleggen; Da haffve findings-Speck to fagne fire-kant.

Drifver hual ud/ oc ligger festet paa Landet/ oc er sonder-brudet/ være Vsaget: Faais hand igien; Da haffve findings-Speck som tilforne: Er der intet aff festet paa Landet igien/ da bøde Konningen tre Marck Sølff/ fordi hand forvarede den icke vel.

Finder nogen hual paa Lande/ oc belegger icke/ men tilsiger den som Jorden tilhørde; Da haffve findings-Speck en halff fagn.

Findings-Speck skal skieris fra Ryggen oc tilbage til Finden/ alt ind-til Been.

▯ Farer nogen Mand til hual om Natten/ oc skierer der-aff/ som icke haffver Part vdi; Bøde Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck Sølff/ oc de beholder huallen/ den tilhører.

▯ Drifver mand hual ind i anden mands huallegaard/ oc stænger for/ vden hans minde hualgaarden tilhører; Da beholder hand

hand huallen gaarden eyer / oc betale den som indreff efter Sex Mends tycke.

Drifver hand den paa en andens jord.

Drifver nogen hual ind i Vijg paa anden Mands Jord / som icke er hualgaard; Da beholder de den begge till halffnit.

Finder mand hual paa hafvet oc kand icke faa den med.

Finder Mand hual vde paa Haffvet / oc trøster sig icke till at føre den til Lands; Da skiere der aff saa megit hand vil / dog saa at hand icke skier der hul paa / oc lade den saa driffve.

Drifver hual ind i allminding.

Driffver hual ind i Almindjng; Da ejer Konningen Halffparten / oc de Bønder som ejer Almindingen met Konningen halffparten.

Om Sæle-Veide / oc Marsviin / Cap. LXII.

Finder mand andens garn i sit sælveide.

Finder Mand Garn i sit Sæle-veide / oc Sæl vdi; da beholde baade Sælen oc garnet / Indtill garnet løsis fra hannem met Landnam.

Sælen maa allestedts skiudes, undtagen i fredlyste steder.

Farer Mand sit Erinde vd met Land / met Skib eller Baad; Da maa hand vel skiude Sæle / huad heller de ligge paa Land eller

eller i Søen/ vndtagen Sæl ligger paa de Skier/ som fredlluste ere; Da ejer hand Sælen/som Skierene tilhører.

Slaer Mand Sæl met Spiud/ oc finder den anden Mand; Da beholde halffparten som skiød/ oc sit Spiud met/ oc halffparten den som fandt.

Slaaer mand sæl, oc en and(en) find(er) den.

Finder Mand Sæle/ Marsvin eller andre Fiske/ (vden Hual) paa anden Mands Marck offven Strandbacken oc vden-giærdis/ oc bærer den til den Jorden ejer; Da haffve Tredie-Parten for sin Vmage: Men finder hand inden-giærdis; Da haffve fierde Parten: Men fører hand bort/ Da føre den tilbage igien/ oc bøde Landnam.

finder mand sæl, etc. paa anders grund.

Finder Mand Diur paa Lande dødt; Da ejer hand halffparten der finder/ oc halffparten den Jorden tilhører/ Jhuad Diur det er.

find(er) mand diur dødt paa landet.

Tafflen til den siette Bog/ som kaldis Lands-Leje-Balcken.

U.B. 16. gods; da er det fredløs gierning; Huem der-ved befindis / som vil bliffve i Landit; føre Bonden alt sit godsigien / som fra hannem bleff tagit / oc bøde Konningen Ti Marck Sølff / eller fare fredløs.

Om Gield at verge for / oc Vid-nisbyrd om Gield: Om Gields afvegelse: Om Afsregning: Cap. II.

4 Rec. p. 259 seqq. Fr. L. Vaardbr: art. 38, 39, 40, 41.

Siger mand at haffve betalt gield til en fuldmectig. Inf. 21.

Ræffver Mand anden Gield / Oc siger hand haffver betalt anden Mand det paa hans Vegne / oc siger at hand det vil bevise; Da skal hand naffn-giffve sine Vidne / sted oc stund hand betalede paa: Ere de Vidne inden-Fylckis; Da skulle de steffnis lowligen / deris Sandhed at vidne: Ere de uden Fylckis; Da T.B. 4. 9. steffne dem effter som Lowen siger: Vidne da To lowlige Vidne / at hand haffver betalt hannem / eller hans fuldmectige Bud / som haffde Befalning at opbære samme gield; Da vere quit for den kræffning: det heder Betalings-Vidne / oc der-imod maa ingen T.B. 4. Vidnisbyrd føris: Fierde Mand udi Slegt

eller

eller Suogerskab maa icke der=om vidne/ uden hand dem lige-nær beslegtet eller besvogret er. Kand nogen Vidnisbyrd icke selff komme tilstede oc vidne; Da maa To myndige Mænd bære deris Vidnisbyrd/ som haffver hørt dens Bekiendelse der-om; Da er det lige saa fult som den vaar selff tilstede. T.B. 4. O.B. 5. M.B. 9.

Huem som vil Gield affuerge; Da skal svergis en Eed for en Ore Sølff; To Mends Eed/ for To Ore Sølff; Tre Mends Eed for Tre Ore: Huor stor gielden er/ da vergis ey mere for end met Tre Mends Eed. Kiøbslaaer noget tilsammen/ oc den ene mißregnis noget fra; da maa hand kreffve den anden til ret Regenskab/ oc skal betale hannem huis mißregnet vaar.

Vil mand afværge en gield. [Vid. c. 4.] Ty. B. 16.

Mißregning om en betaling.

Om Gield lowlig at søge/ met dets Adfærd/ Cap. III.

[4 Rec. f. 259.]

ER nogen anden Pendinge skyldig/ som Vidne vide/ eller hand selff vedgaar; Da skal den gielden kræffver/ kræffve hannem som skyldig er/ met To Mænds Vidne/ oc legge hannem halff Maanitz-dag

4 Rec. art. 54.

for

for at betale: Betaler hand icke inden den (T.B.) Tid; da maa hand steffne hannem til Ting; Oc da skal Tingmend legge hannem halff (M.B. 18.) Maanetz Dag for at betale: Vorder det icke betalt; Da skal næffnis hannem aff Tinge saa mange Mænd behoff giøris / at fare (L.B. 16.) til hans Hus / som gielden skyldig er / oc vdvurdere hannem sin gield aff hans gods / oc fuld Ræt effter Laugdomme.

[Haffuer hand fört sit gods i andet herrit eller Kiöbsted, 3 Recess, cap. 54.]

Farer den aff Landet som gield er bortskyldig / eller i andremaade er Brødfeldig / førend hand betaler / oc kommer icke igien selff / eller hans Ombudsmand / inden Tolff Maaneder; Da settis deris Arffuinger i deris gods / oc svare til all den lowlig gield som kræffuis / oc huis anden brøde som findis: Oc skal deris gods / som saa bortdrage / vurderis / oc quærsettis met Ombudsmandens Vidskab / fra det første hand romde Landet.

Farer en Gieldener eller brödfaldig, af landet, oc kommer icke igien inden aar, eller hans ombudsmand. M.B. 1.

Huer Mand som tilnæffnis / er pligtig met at fare; Vil hand icke; Da bøde Konningen en halff Marck Sølff: Konningens Ombudsmand eller hans Foged skal oc fare met / oc tage Konningens Ræt / som er en halff marck Sølff: Farer hand icke met / da mister Konningen sin Ræt:

Om nogen icke vil fare med til vurdering; L.B. 31. Oc om Kongens ombudsmand icke far med.

Giør den som skyldig er nogen Mod-stand oc verger der-for / at icke maa vdvurderis / oc giør nogen aff dem som vurdere skal / skade met Od eller Eg; Da være fredløs; Oc de sig vergede / bøde icke derfor. Men stander hand imod / oc giør dog ingen skade / bøde Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck Sølff som gielden skyldig vaar; Oc huer aff dem met hannem vaar / en Marck Sølff.

Giör nogen modstand mod Vurderingen. E. Rec. art. 54. A.B. 17.

Om Skyld at betale til en viss tids / oc om Wvitterlig Gields afvergelse.

Cap. IV.

(Inf. 19 or 27. L.B. 37.)

WAan / oc det som nogen er tildømt / oc all den gield som Vidne er til / eller nogen selff vedgaar / skal saa kreffuis oc vdsøgis / som nu er sagt.

Till vitterlig gields kraefvis som nu sagt er.

Sup. 3.

All huis Pendinge som til visse tid vdloffuit er / skal til den Dag / oc paa den sted de vdloffuit er betalis: Kommer hand icke Pendingen skal annamme / eller hans fuldmectige / men den kommer som Pendinge skal betale; Da skal hand Pendingen op-

T.B. 8. Löffte til viss tid skal holdis. O.B. 8. Kommer Creditor eller fuldmechtig, icke til tiden.

(O.B. 5.) Där mand: Kiöb or sall forlikt sig til at betale med særdeelis or special mynt, da bör han det effter afftaal or contract at holde. 4 Rec. p. 274.

blude: Er ingen tilstede dennem annamme skal; Da giemme Pendingen til saa lenge hand kommer dem haffve skal/ oc betale hannem da sine Pendinge.

Er nogen anden Pendinge skyldig/ som hand icke haffver vidne til; Da skal hand steffne hannem hiemme / oc kræffve hannem sine Pendinge; Da skal hand enten betale hannem/ eller verge sig derfor met Eed/ som før er sagt: Vil hand icke feste hannem Eed; da skal hand betale/ oc maa det vdsøge/ som før er sagt.

Om Fattig Mands gield/ Cap. V.

ER nogen fattig Mand/ som haffver mist sit gods aff Ildebrand/ til Søes/ eller aff anden vaade/ nogen Mand gield skyldig/ oc kræffvis derfor; da skal hand met sin Eed forplicte sig at betale samme Gield effter-haanden/ naar Gud vil giffve hannem Effne til; Da nyder hand dag/ om hand icke tilforn er kiend at omgaais met Løgn.

Men

Men kræffvis nogen gield / som icke slig tilfald er paakommen; Da maa hand hæfftis oc føris til Tinge/oc biude hans frender hannem til/ om de ville løsse hannem / oc betale hans gield: Ville de icke løsse hannem; Da skal Tingmend dømme hannem til at arbeyde for samme gield/ (om hand er Arbeyds-før/) indtil det bliffver betalt: Løber hand der fra/ vden lowlig Aarsage; da haffve Reffsning derfor effter Laugdomme. (inf. 22.) [4 Rec. p. 264. [4 Rec. p. 278.]

Bliffver nogen fattig Mand dræbt/som er vdi stor Gield; Da skal den Bøder/ som dømmis hans Arffvinge til at haffve for hannem/ vendis til at betale hans gield met/ Effterdi hand skulde met sit Legem arbeide for gielden/ om hand haffde lefft. (inf. 6.) M.B. 11.

Om Gield som kræffvis effter den Døde/ Cap. VI.

[4 Rec. p. 264, 265, 266, 267, 268.]

HVem som Gield kræffver effter død Mand/ hand skal haffve der Vidne til; Thi ingen skal Eed sverge for den Dødis gierning. (A.B. 12.) (A.B. 13.) [Sup. 2.]

Kræffver Mand Gield effter den Døde/ oc icke kand den bevijse met lowlige Vidne/ Handskriffter/ Vdskaarne Skriffter/ eller rictig Regenskabs-Bøger/ miste gielden.

Ingen maa tilkiøbe sig den Dødis Arff/ førend hans vitterlig Gield er betalt.

Om Søgningmaal/ oc hiemsteffne/ Cap. VII.

KOmmer nogen i nogen Fylcke/ som mand vil for gield eller anden Sag søge/ som icke haffver Arffvinger i det Fylcke/ oc icke haffver værit der i Fylcket Jule-Natt: Da skal hand spørgis om sit hiem: Næffner hand det; Da skal hand der steffnis oc tiltalis: Icke skal hand næffne sit hiem hos nogen Herremand/ vden saa er: Vil hand icke sige huor hans hiem er; Da skal det bevijsis; Oc da maa hand steffnis vdi huilcken Mands gaard hand vil/ der Sag haffver offver hannem at søge; oc der tiltalis.

Steffnis hand oc paa Torget som de kiøbtis,

Kiøbtis sammen/ Da er hand oc rett steffnt. [Saa skal løse Karle steffnis: der som ~~deris hiem er/ eller der som~~ deris Arffvinger boer inden-Fylckis/ som Bonde til den gaard hand boer: ~~Der skal hver Mands hiem være/ som~~ hand det kiender oc næffner ~~det~~ inden Fierding; Vden hand næffner det til en Herremands. Ingen skal giffve Sag paa andens gods.

Eller oc spørge hannem om sit hiem; Der skal det være som

Ingen skal giffve sag paa andens gods.

Om lowlig Søgning/ Steffnemaal/ oc Fierdhold: Cap. VIII.

Om dem Ombud som er dragen af Landet. Om Quindis søgelse, værge, Low oc fæd: Om de mands Ombud.

INgen maa anden steffne den Stund hand er i Ledingsfærd/ Eller førend fem Netter effter hand er hiemkommen/ oc Skib er opdragen.

I Ledingsfærd steffnis ingen.

Alle Sager skal vere Vsteffnt paa de tider som Anfred holdis effter Lowen.

Paa Anfreds tider steffnis ... [T.B. 9.]

Steffne maa Mand anden Mands hiemsteffne som sin egen/ om hand er ombedit/ oc haffver der Vidne til.

(T.B. 9.) Om trætter at kiøbe sig til, G. Rec. 326. Procuratorer, Om Værger oc fuldmægtige, G. Rec. 327. Om hiemmel i Stefningen (3 Recess, cap. 12.)

<u>Hver Mand der frels oc</u> fuldmyndig er/ skal self søge sine Sager inden-Lands: haffver

Hver søger sine sager, som haar forstand oc maat. A.B. 21.

der hand icke selff forstand eller maat der=til/ Da skal Konningens Ombudsmand søge hans Sag paa hans Vegne; Oc haffve for sin Vmag huis sæld der bødis effter Lowen/ oc icke mere.

Farer nogen aff Landet; Da skal hans Ombudsmand som hand haffver der=til betroet/ haffve hans gods i forsvar i tre Aar/ oc giøre oc handle Ræt for hannem:

Er hand lenger bort end tre Aar; Da skal hans neste Arffving haffve hans Vergemaal/ som icke vil øde hans gods. Naar hand kommer i Landet igien; Da vdlegge det som Vidne vide hand optog.

Saa skal Mand søge Quinde som Karl: Det er Quinde frit for at faa sit Vergemaal huem hun vil; Dog at hun icke tager den til Verge/ som er Adelsmand/ eller Ypperme ere end den hun haffver Sag imod: Hand maa søge hendis Sag som sin egen / Om hun haffver ombedet hannem met Vidne. Skal Karle næffnis til at giøre Low oc Eed met Karle/ oc Quindfolck met Quinder; Vden Karle er icke saa mange met Karlemend/ oc Kone met Kone.

Haffuer

Haffver To Mend tiltale til nogen paa en anden Mands Vegne for en Sag; Da skal hand svare den som først fick hans Ombud: Thi icke tør mand svare to til en Sag.

Om første Kiøb/ Konningen ejer.

Cap. IX.

KOnningen/ eller hans Ombudsmand paa hans vegne/ bør at haffve første Kiøb paa alle de Vare som Indlendiske eller Vdlendiske haffver at selge/ som Konningen behoff haffver/ for slig verd/ som en anden vil giffve derfor: Og skal Ombudsmanden eller hans Fogit icke kiøbe slig Vare sig selff til beste/ eller at selge til forprang; Men allenniste Konningen til beste.

Loß oc Maard skal Ombudsmand kiøbe Konningen til beste; Oc giffve Bønderne derfor saa meget de ere verd: Men Vffkind/ Refiskind/ Oderskind/ Biørneskind/ Ellendshuder/ oc andre Vildvare mue Bønderne selge til huem de vil Vforbudet.

Konningens Ombudsmand eller hans

Fogit

Fogit maa icke nøde nogen til at kiøbe Slaterfæ oc selge sig igien; Men skal kiøbe aff dem som haffver at selge/ Oc giffve dem derfor saa meget det er Verd/ oc en anden vil giffve dem derfor: Nøder Konningens Fogit nogen til at selge sig sine Vare/ eller giør der forbud paa/ vden Konningens ville; Da tiltalis derfor met Loven/ oc straffis derfor/ som vedbør.

Om Kiøb/ Skiffte der louglige ere/ oc om falsk

Cap. X.

Alle steds som Mand kiøbis ved om Jorder/ eller Gaarde/ Huse/ Skib/ eller andre slig store Ting; Da skal det skee met Handtag/ oc tvende Mænds Vidne eller flere/ oc skal kiøbis aff rette Ejermand/ som kand hiemble det hand selger: Alle andre Kiøb som selgis met Handtag/ oc Vidne er til/ skulle oc holdis/ om det der selgis er hans eget/ oc maa selff raade for sit gods: Vden nogen selger Vhiemmele eller falske Vare; Da bliffver det Kiøb magteløs/

teløs / oc den som kiøbte / bør sin Værd igien.

Selger Mand Guld eller brendt sølff / giort eller Vgiort / oc selger det for Puurt Guld eller Sølff; Da bør det at være Puurt som det selgis for: Oc huis Sølff som her i Riget forarbeidis / skal holde sin Prob efter Rigs-Daler; Oc skal stemplis met dens Stemp som det arbeider: Befindis nogen at stempe falsk Sølff; Da haffve forbrut saa meget aff sin Boeslaad til Konningen / som hand haffver falsk stempt / oc dertil Otte Ortuger oc Tretten Marck Sølff / oc giffve den sit Sølff igien hand arbeidt for / oc icke bruge Embedt der-efter: Men huis Guld som forarbeidis / skal være Vforfalsket / oc leffveris lige-som det er annammet / være sig Vngerske Guld / Krone-Guld / eller Rinsk Guld.

Selger Mand Honning vdi Tønder eller andre Kar / Malt eller Korn i Punde / Mel i Secke / Smør eller Salt i Løbe / Liin eller Hør / eller anden deel i Knippe; Da skal det være lige got inden oc vden. Konningens Ombudsmand skal haffve

Opsummet/ at huis Vare som indføris vdi Riget/ selgis Almuen for billig kiøb.) Forfalsker nogen sin Vare/ oc selger dem siden; Da haffue forbrut godset till Konningen/ oc bøde der-till Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck Sølff; uden hand vil verge sig selff-Tolffte/ at hand icke viste/ at der vaar falst vdi/. Men haffver hand selff kiøbt samme Vare/ oc viste at der vaar falst iblant/ oc vilde det icke afftage; Da haffue forbrut godset till Konningen/ oc bøde Fem Marck Sølff.

Sammeledis skal oc holdis om Mand selger Klæde/ Lerfft/ Vadmel/ som falst er vdi/ eller andre falske Vare; Da miste Varen/ oc bøde derfor/ som før er sagt; uden hand fører den tilstæde som slig falsk giorde; Da stande hand selff derfor til Rette.

Det er falst som skellige Mænd kiender falske vare: Ombudsmand maa icke kiende der-paa; at icke skal meenis/ at hand giør det aff Gierighed. Er Kiøb hand-sold/ oc icke er Vidne til; Da sverge den som solde met sin Eed/ at hand solde det; oc da skal slig Kiøb holdis.

Alle

Alle Vare / Indlendiske oc Udlendiske / skal føris til Kiøbstederne / oc kiøbis oc selgis paa Torffvet for rede Pendinge: Huem andensteds selger eller kiøber; Da bøde huer for sig / som selger eller kiøber / Otte Ørtuger oc Tretten Marck Sølff / oc haffve forbrut til Konningen Varen / de solde oc kiøbte; huad heller det giøris i By eller Herrit.

Inf. 23. Kiøber or selger mand andenstedz end paa torffvet.

Ingen maa fare udi Herrit / eller haffvet met Mangerskab at kiøbe oc selge: Icke maa Bønderne heller selge udi Herritet / eller paa Strande / Fæ / Faar / Suin / Smør / Salt / Vadmel / Lerfft / Høns / Gies / eller andet; undtagen Veyfarendis Mand til et Maaltid eller to: men alle Vare skal føris til Kiøbstederne.

Ingen maa kiøbe or selge paa Landet. K.B. 23. (3 Rec. art. 33, 34. (4 Rec. p. 156.

[Om bønder, (3. Recess, cap. 32, 33, 34.]

Ingen maa bryde sin Buncke udi Haffne til nogen Kiøb eller Sal / uden for saa meget Kost som hand behøffuer der / den Stund hand lader sit Skib: Huem det giør; haffve forbrut det hand solde til Konningen / oc bøde huer som solde oc kiøbte / Otte Ørtuger oc Tretten Marck.

Ingen skal selge eller kiøbe de Vare / som komme aff Landet til Kiøbstederne / inde i

gaarde/ lønlig eller aabenbare; Men ſkal ſelge paa Torffvet: Huem anderledis kiøber oc ſelger/ Da haffve forbrut baade Varen ſom ſoldis/ oc Verden met til Konningen/ oc bøde Otte Ørtuger oc Tretten Marck.

5 Konningens Ombudsmand ſkal haffve tilſiun/ at Konningens Mønt icke foractis: Men Mønten udi Norge ſkal vere Jæffngod ved Mønten i Danmarck/ oc gaa forfuld i all Kiøb oc Sal. Danſk Mønt ſkal vere gengbar i Norge/ lige-ſom Nórſk Mønt/ Oc Norſk Mønt i Danmarck/ lige-ſom Danſk Mønt: Huem ſom foracter oc icke vil tage Konningens Mønt for ſin Vare/ huad heller det er Jndlendiſke eller Vdlendiſke; bøde for førſte ſinde Otte Ørtuger oc tretten Marck.

Giør hand det andet ſinde; Være fredløs/ Oc bøde Otte Ørtuger oc Tretten Marck.

Giør hand det tredie ſinde; Da haffve forbrut liff oc gods.

Jngen vdlendiſk Mand eller Gieſt maa kiøbe Sparrer/ Bord/ Spirer/ eller andre indlendſke Vare til at vdſelge til for-prang i Norge.

Sup. hic. Rec. art. 33, 34. Inf. 23.

Ingen Bonde eller Herritzmand/ Leeg eller Lærd/ maa vdtage aff Kiøbmænd Sild/ Klæde eller andet gods/ oc siden selge det vd til for-prang i Herrit/ for Spirer/ Bord/ eller Fænit: Huem det gør/ kiøber eller selger/ være sig Indlendiske eller Vdlendiske; Da skal huer for sig bøde Konningen Otte Øruger oc Tretten Marck/ oc haffve forbrut godset til Konningen.

Vllicke Vdlendisk Kiøbmænd/ som selger til Kiøbsiederne/ selge deris gods for billig Verd som billigt er; Da skal det være dennem frit fyre/ samme deris gods igien at vdføre.

Ingen Giest eller Vdlendisk/ som selger til Kiøbsiederne/ maa kiøbe noget Slacterfæ eller Edende Vare/ at bortføre aff Landet/ vden huis de kiøbe Skelligen til deris Kost; men de der bliffve oc ere vdi Landet/ oc dog ingen anden stieds kiøbe end paa Torffuet: Huem anderledis kiøber eller selger/ Da haffve de begge forbrut Varen til Konningen/ oc bøde der-til Otte Øruger oc Tretten Marck.

[Om Pernhandel i Danm. see Rec. 251.]

Huer Bonde maa kiøbe i Haffner/ huis

[Om kiøner og brænde ved, see Rec. art. 64.]

hand haffver behoff til sit egit Nytte/ oc icke til forprang at selge igien. Oc skulle Konningens Fogder icke tilstede/ at nogen Kiøbbrugis i Haffner/ eller paa Landet/ videre end som Lowen oc Privilegierne vdwiser: Besønderlige skulle de tilsee/ oc grandgiffveligen acte/ at Vdlendiske icke vdføre nogen Kiøbmandskab imod Lowen oc Privilegierne/ som er Huder/ Fæ-allie/ oc andre Vlowlige Vare/ Kiøbstederne til skade oc Forderffvelse.

Konningens Tolder oc Foged maa icke bruge Kiøbmandskab vdi Haffnerne/ eller drage vd imod Skib som Indkommer/ at kiøbe vdi Konningens naffn/ huad Vare de føre/ oc sidett selge det igien til forprang: Icke maa de heller forbiude nogen/ som indkommer i Haffner met rede Pendinge/ at kiøbe deris Last for/ at kiøbe met andre/ end met dennem paa Konningens vegne: Gior nogen det/ oc kand hannem det offver-bevisis/ da maa hand klagis for Konningens Ombudsmand/ Oc hand skal sette hannem aff sin Befalning/ oc komme hannem til at flytte til Kiøbsteden/ oc skatte aff hans brug: Vil icke Ombuds,

budsmand skaffe der Raad til / naar det klagis for hannem; Da maa hand indklagis for Lowen oc Laugmanden / oc der gaa om huis Rætt er.

Skal det oc være enhuer frit for / saa vide som icke er imod Kiøbsteds Privilegier / at handle met Fremmede udi Haffnerne; Uden det forbiudis met Konningens Breff.

Huis Tømmer, eller andet, Borgerne ville kiøbe met Bønderne / skal de betale dem for den Verd dem biudis aff Fremmede; Oc kand Borgerne icke formeene dem at kiøbe met fremmede / uden de haffve der-paa Konningens Privilegier.

Om Forord / oc Breffve at giøre / Cap. XI.

Om alle de Forord Mand giør udi Quinde-giffting / eller om Mand kiøber Jord eller gaarde / oc om alle Kiøb / som gielder Ti Marck oc mere / skal begge Parterne giøre Breff imellem dennem / effter deris Kiøb oc Forord; nefne deris Vidne som hos vaare / Sted oc Tid / oc haffve derfor

der-for Laugmandens / eller andre skellige Mends Indsegel/ som viste aff deris kiøb.

Haffve de icke Indsegel/ Da giøre Vdstorne skriffter; oc bære de/ paa Vidne om deris Kiøb / om icke Vidne er til/ Jhuor den Sag skal dømmis/ enten for Laugmand eller andre tilbørlig Dommere.

Om Vidnisbyrd huer ejer at bære/ Cap. XII.

HVem som aff nogen bliffver tilkræffvit at vidne vdi nogen Sag/ Oc Dommeren legger hannem Eed for / sin Sandhed udi den Sag at vidne; da er hand plictig at vidne ved sin Eed/ alt huad hannem der-om vitterligt er/ Eller oc svære at hand ved der intet aff: Vil hand icke Vidne bære/ naar hand aff Sagsøgeren til-kræffvis; Bøde Konningen Tre Marck Søff; paa det Tingen skal miste sin Ræt.

Saa skal hand Vidne bære/ om hand er tilkræfft/ At hand vil vidne effter sin Samvittighed / det Sandiste hand haffver seet oc hørt:

hørt: Siden maa Laugmanden eller Domsmendene dømme/ om dennem siunis hans Vidne retht vere.

Om Mand selger et Kiøb tvende Mend/ Cap. XIII.

ALle Kiøb som er soldt met Vidne oc Hantag/ bør at holdis/ efter Lowen: Det Kiøb maa icke holdis/ naar mand selger en det som hand tilforne haffver sold en anden: Haffver den som sidst kiøbte/det i haffvendis Verge; Da maa hand holde slig Dom for sit kiøb som Laugmanden eller Sex Laugrettismend siger: Den først kiøbte beholder sit kiøb/ om hand kand bevise for Dom/ at hand kiøbte først; Oc det er hannem forgieffs kiøb/ der sidst kiøbte: Det skal hand lade Willige Mend vide.

Det er oc forgieffs kiøb/ at kiøbe det den icke tilhører der soldit; Uden det skede met hans villie det tilhørde.

Den som kiøbte/ skal søge den som solde/ oc hente det aff hannem: Vil hand icke faa hannem det i Hender; Da skal hand han-

Kiøbe-Balcken.

nem hiemsteffne/ oc nyde sine Vidne/ at hand lod det effter vden Loff/ oc kræffve hannem sine Pendinge / oc legge hannem det Ran til: Selger hand den anden siden; Da bøde Tre Marck Sølff til Konningen: Fanger hand icke det samme hand kiøbte/ eller andet saa got; Da bøde tre Ore Sølff for huer Marck som vaar kiøbt for: oc endog kiøbet er mindre Verd end en Marck; Da bøde dog tre Ore Sølff / oc vere det met forligte.

Den som kiøber det som hand viste en anden haffde kiøbt tilforne/ Bøde Tre Ore Sølff for huer Marcks kiøb til Konningen.

Kiøber nogen met Fredløß mand; Da hører det Konningen til hand kiøbte aff hannem/ oc bøde til met Sex Ore Sølff/ eller suerge met sin Eed selff-tredie/ at hand icke viste hand vaar fredløs.

Om Leje-Koe/ oc detz Aabyrgd/ Cap. XIV.

Ejer Mand Koe/ da skal hand stande til rette for den/ om den bliffuer borte; vndtagen krigsfolck

folck tog den bort/ eller den døde aff Lunge-
sot/ eller Bradød / eller den døer aff Kalff /
eller aff Alder/ aff Tordenslag / eller Blod-
sot/ eller Storm blæs Træ om paa den/ oc
slaer den ihiel.

Døer den ellers for Fattigmands; Da
bøde den igien effter Sex skellige Mends
Dom paa Tre Aars tid: Den Kodlejer /
skal haffve den fra Korßmisse oc til om Vaa-
ren; Thi da skal Kiør vere hieme/ uden de
haffver anden forsagd. Oc dem imellem
sat/ der hand lejede Koen.

Døer Koen for hans forsømmelse der
lejet; Da skal hand sette anden Koe i dens
sted igien: Men leffver den; Da skal hand
beholde sin egen/ alligevel den er verre end den
før vaar:

Er kommen lyde paa Koen / saa at en-
ten Halen er affsliden/ eller Horn broden;
Da bøde den lyde. Vil hand icke haffve Koe
lenger i Leje; Da skal hand søge den hen-
de ejer / om hand er inden-Fylckis/ oc tilbiude
hannem sin Koe met Vidne: Er hand uden-
Fylckis/ Da skal hand føre Koen hiem/ oc
kalde der Mend til at lade besee/ at den er hel-

 bred

bred oc skader intet/ oc sige den aff sin vold/ oc forvare Koen som sit egit Quæg/ Oc beholde Nytten der-aff for sitt Græß oc Varetect: Men er hand aff Land faren Koen aatte/ oc haffver hand nogen Ombudsmand/ Da skal hand hannem Koen tilbiude/ om hand er inden-Fylckis/ eller oc hans Arffvinge/ om hand haffver icke Ombudsmand/ Om hand vil icke beholde Koen den lejet haffver.

Er Eiermanden forvist, tilbiude Koen hans Ombudsmand eller Arfvinge.

O.B. 10.
K.B. 8.

Om Foderfæ/ oc deß Aabyrgd ved sin Haands Gierning.

Cap. XV.

Ager Mand andens Fæ til Foder; Da skal hand svare der-til/ som til sin egen Haands Gierning:

Det er hans Haands Gierning/ om hand svelter det/ eller dræber det/ eller nogen den hand skal svare for: Det er oc hans Haands Gierning/ om Hiurden finder det icke før det er død: Saa er oc om Biørne slaaer det/ Ulffve bide det/ falder ned for Bierg som icke vaar Hiurde met: End falder

Fæ som mand tager til foder skal mand svare til.

Hvortiit hand skal svare det til saa som sin egen Haands gierning, eller ickc.

falder det ned aff Bierg / oc Hiurden er hos / oc lader det see samme Dag / førend hand flaaer Huden der-aff; Da er det icke hans Haands Gierning.

Druckner det i Brønd / oc ingen vocter detz / døer det aff Sult / eller Quellis aff Kioffnen; Da er det hans Haands Gierning: Kommer Behet i Baandet / oc Rendstaffver er for; da er det icke hans Haands gierning.

Føde skal hand Quæget indtil det kand bierge sig vde paa Græs / oc da tilsige hannem som det tilhører / oc bede hannem forvare sit Quæg / oc lade hannem oc andre Mænd see det / at det er Marckeføer / oc sige det saa aff sin forvaring.

Hvor lenge hand det skal føde, oc hvorledis fra sig sige oc levere.

Tager Mand Øg paa Beed eller til Foder / oc bider Vlffve det; Da er det hans Haands gierning / om andre Mends Øg icke er udi Marcken: Tager hand Nød paa Foder; Da forvare det som sit eget. Icke skal nogen svare til / at Kiør faar icke Kalff / om hand ellers haffver Tiur met sit Quæg.

Bider ulffve Øg som mand haffver til foder, eller paa beed.

Fornød forvaris som sit eget.

Om Kiør faaer icke kalff, varis ey til, saa fremt mand har veret til dem.

Om Quæg der selgis oc Lyde haffver: oc om Skuldgang-Koe/

Cap. XVI.

HAffver Mand Vlagd Koe i sin Gield/ som skal gange for fuld Ver oc Leje; da skal den icke være Eldre en otte Aar/ oc icke Yngere end den haffver faaet to Kalffve; Skal den være helbrede/ oc heel-Spennet/ oc haffve Kalff om Vinter effter Poulsmisse.

Kiøber Mand Øg eller andet Fæ aff nogen; Da er det i hans forvaring det kiøbte/ naar hand haffver det annammet.

Alt huad Quæg mand selger anden/ det skal mand icke selge met nogen fordult lyde:

Det er fordult Lyde paa Hest eller Øg/ om det er Døff/ Blind/ Sprengt eller Vanhalt/ Lobsk eller Stædig: End paa andet Fænet/ om det dier sig selff.

Befinder hand det som kiøbte/ den første Maanet; Da skal den det solde/ beholde det selff; vden hand vil sverge/ at hand viste icke nogen lønlig Lyde der-paa.

Om Mand kiøber nogen deel Vbeseet / Cap. XVII.

KJøber Mand aff anden nogen Ting Vbeseet; Da vere det i hans forvaring som solde det / indtil det kommer hannem til Hænder / som kiøbte det / eller den Mand som hand met Vidne haffver befalt / at tage det; vden de haffver andre forord derom for Vidnißbyrd.

Om Fællitz gods / detz Skiffte oc Brug / Cap. XVIII.

NEt det Mand eier tilhobe / huad heller det er Ager / Eng / Hutz / eller andet / som skifftis kand / da skal den Skiffte raade / som skiffte vil / som Lowen tilforne siger om Odels-skiffte. O.B. 3. L.B. 20.

(A.B. 18, 21.) Men eier nogen / to eller flere / de Tingist tilhobe / som icke kand skifftis vden skade / oc den ene vil bruge det / oc den anden ancker der-paa / eller formaar icke at bruge detz Da biude hand dem først til / som met han-

hannem ejer: Vil de icke kiøbe/ da kaste Laad om huem kiøbe skal/ oc den Laaden tilfalder beholde det/ effter Sex skellige Mænds vurdering/ eller selge det huem hand vil/ oc giffue de andre huer sin anpart aff det verd/ det vurderis for: Ville de icke vdtage; Da beholde det i sin forvaring som sit egit gods/ indtil de kreffue det. Jngen maa selge anden Mands tingist anderledis/ end som Lowen formelder.

Ejer Mand Skib sammen/ oc ingen aff dem som ejer/ formaar at kiøbe det aff anden/ oc andre vil ey heller kiøbe det; Da maa den bruge det som vil/ oc betale den anden Skibets Leje/ efftersom hand haffuer Part i Skibet; Oc tage dog deraff først/ det hand haffuer bekostet paa den andens Anpart.

Om Laan at suare til/ Cap. XIX.

Den som laaner noget/ hand skal forvare det/ oc fly det heelt hiem igien: vil hand icke fly det hiem igien/ Da maa det vdsøgis som vitterlig gods.

Det

(Det ~~kaldis~~ er alt vitterlig gods/ som en haffver vidne paa/ ~~faa at~~ oc alt det en tildømmis/ oc om Laugmand en siger ~~nogen til at giffve an-den Pending met lovlig Dom/ det er alt~~ vit-terlig gods.)

Laaner Mand bort/ eller selger det hand haffver laant/ oc mister hand det; Da maa hand kræffve sit aff huilcken hand vil/ enten aff den der soldit eller kiøbte det: Oc saaledis allestedts der som Mand selger eller bortlaaner det en anden tilhør.

Om Mand setter anden noget i Pant/ Cap. XX.

Etter Mand anden Pant for nogen deel; Da forvare hand Pant dets tog: Haffver de sett nogen visse dag at løsze det igien; Da skal hand biude hannem eller hans Ombud det til samme dag/ oc haffve der to Vidne til: Løser hand det icke da; Da gior hand huilcket hand vil/ enten haffve det self effter Sex Mænds Vurdering/ eller selge det en anden/ oc haffve der-aff sin gield som Pantet tog/ oc Eiermanden det

Nn som

som til-offvers er: Men icke maa hand det til andre hoyre forpante/ end hand det selff haffver i Pant. Er der ingen forsagt Dag sat; Da løse det inden 12/ Maaneder/ eller fare der-met som før er sagt.

Er ingen dag nefnt.

Er Mand anden Pending skyldig / oc haffver taget Pant for sine Pendinge/ huad heller det er Jord eller andet; Da skal det Pant vurderis: Affhender hand det Pant til nogen anden; Da skal hand haffve Vidne til sit Pant/ oc løse det at første 12/ Maaneder/ om hand er inden-Fylckis: Er hand icke inden-Fylckis; da haffve det løst inden første 12 Maaneder effter hand kommer i fycket; Uden hand haffver saadan forfald/ som Lowen siger. Vidne skal hand der-til haffve/ at hand er sand Ejermand til det Pant/ ellers maa hand det aldrig efftersøge. Setter Mand twende Mend et Pant; Da beholder den Pantet som først tog det; End den anden tog forgieffs der sidst pantet/ om det er bevisligt.

O.B.4. K.B.5.

Setter mand et pant til tvende. (Sup. 13.)

Om Løffte for gield/ oc huad Kiøb Quinder maa giøre.

Cap.

Cap. XXI.

Finder Mand den i Herritt/ som er hannem gield skyldig / oc kræffver hannem/ oc hand da forvjser hannem til nogen anden Mand/ som hannem betale skal; Da haffver hand betalt den gield/ om det er bevjßligt/ at den som gielden kræffde/ tog ved den anden for sin gield.

Den som er vdi sin Vmyndig Aar / maa ingen Kiøb giøre.

Bondens Hustrue maa raade for en halff Marcks Kiøb: Haulders eller Odels-Bondis Hustrue maa raade for to Marcks Kiøb: Adelsmands Hustrue maa raade Kiøb; saa vide Hosbonden hende Samtycker. Kiøbslaer de videre vden deris Hosbonders Vidskab; Da maa Hosbonden rygge det inden første Maanet efter hand kommer hiem/ oc faar det at vide.

Om Lejefolck / oc tieniste-Hion.

Cap. XXII.

Fester Mand nogen tieniste-Karl / Da skal det holdis / som de forligis om: Vil icke Bonde holde

sit Lejemaal/ men forvijser sin tieniste-dreng; Da skal hand kræffue hannem sin Løn oc Kost met to Vidne/ oc tilbiude hannem sin tieniste/ som de ere forligte om: Vil Bonden icke/ Da bøde Konningen tre Ore Sølff/ oc giffue den hand lejede sin Løn oc sin Kostverd/ saa lenge hans Lejemaal er vde.

Vil tieniste-Hion icke holde sit Lejemaal; da maa Bonden kræffue hannem sit Arbeide oc tieniste/ oc biude hannem til at bliffue i sin Kost/ oc haffue der to Vidne til: Vil hand icke; Da bøde Konningen tre Ore Sølff; oc Bonden maa da vdsøge slig Løn aff hannem som Bonden skulde giffuit hannem; men Betalning for hans Kost fanger hand icke/ thi hand beholt det selff.

Tager nogen anden Mands Tieniste-Hion vitterlig i sin Tieniste; bøde Konningen sem Marck Sølff.

Tager nogen anden Mands Arbeid an/ oc kand det icke fuldkomme; Da skal skellige Mend demme/ hvad hand skal haffue for det Arbeid giort er.

Bliffuer tieniste-Dreng Siug/ oc ligger halff Maanet; Da miste icke aff sin Løn derfor:

derfor: Men ligger hand lenger/ Da skal quittis aff hans Løn/ oc betalis hans fortæring efter Dannemends Sigelse/ eller føre hannem sine Arffvinge paa Hender.

Betroer nogen sin Tienere eller anden Mand sit gods/ Pendinge eller andre Vare/ at forhandle sin Hoßbond til gaffn oc beste/ inden-Lands eller vden-Lands / oc hand dermet Vtroligen handler/ eller oc samme hans Hoßbonds gods oc Pendinge Vnytteligen fordøyer/ eller optager gods oc Pendinge paa hans Hosbonds vegne/ oc setter hannem i gield vden hans Befalning oc Villie/ oc fordøminerer det; Huem i slig Vtroskab befindis/ straffis derfor som en Vtro Tienere; Met mindre hand kand betale hans Hoßbond/ huis hand i saa maade haffver forkommet aff hans gods/ eller hand kand stille hannem derfor nøyactig Loffven oc Vissen til visse at betale.

Betroer mand sin tienere gods, oc hand handler utrolig, eller fordöijer det, (Sup. 5.) eller tager op paa Hosbondens vegne uden lof.

Om Arbeidsmand vdi Herritet / Kiøbmandskab paa Landet: Huusmand

Lóse Karlis, mænd forbúdis,

NB aliter. Cap. XXIII.

3 Rec. art. 33, 34.
4 Rec. p. 156, Sup. 10.

Bunder Sønner eller Drenge / løsse Karle / oc Hußmænd / oc Bisse-

Ingen bönderkarle, eller lósr folck maa löbe om paa Landet med gods;

kremmer maa icke omløbe paa Bygden / oc kiøbslaa: Icke maa heller Bønder tage slig løse Folck / Mand eller Quinde til Hußværing: Men de Mænd eller løse Karle / som icke haffve saa megit gods vnder Hænderne / at de kand feste dem gaarde / skulle tage dennem tienisie / oc arbeide for Herremænd / Præster eller Bønder / oc tiene for heele eller halfft Aars Løn / efftersom de kunde forligis om / oc sedvaanligt er / Oc icke gaa i Vge-Dage; Vndtagen Skrædere / Skomager / oc Lands-Tømmermænd / som Almuen synderlig behoff haffver; Dog skal de icke befatte dennem met nogen Kiøbmandskab / Oc-ler at lade skiere / Tømmerlast eller andet; Men nære dem aff deris Embede: Huem det giør; være forbrut til Konningen huis hand kiøbt haffver / oc bøde Konningen Otte Ortuger oc tretten Marck.

Ey skulle heller løse Karle / som giffver sig vd for Baadsmand / tilstedis at føre nogen Kiøbmandskab aff Landit / vden Bord oc Tømmer / som kaldis føring: Ingen Søefarende Mand maa heller indtage nogen anden Kiøbmandskab for nogen Baadsmand /

vden

vden Konningens Ombudsmands Samtycke; vnder Otte Ortugers oc tretten Marcks Brød.

T. B. 7. M. B. 24.

Icke skal heller Husmend maa sidde i gaarde met Bønderne: men de som saa formuendis ere / at de kunde besidde Gaarde / skulle skickis til Ødegaarde at besidde / Oc nyde der-paa billig frelse: Men de som icke formuendis ere / skulle begiffue sig til Kiøbstederne / eller i tieniste / eller andensteds huor de sig nære kunde / oc icke sidde saa hos Bønderne at forhugge Skowen til Vplit / Konningen oc Jordegne til stor skade oc affbreck. Løber slige løse Folck om i Landet; Da skal Konningens Ombudsmand tilholde dem at tage sig tieniste / eller straffe der-offuer som det bør.

Løber de om Landet.

M. B. 24.

Huorledis holdis skal met Fracte-Skib / Cap. XXIV.

Fracter en Skipper sit Skib forgebs till nogen Kiøbmand / oc Kiøbmanden vill imod Skipperens Ville lade Skibet offuer sin rette Lade oc Maade; Kommer Skibet der-offuer til nogen Vlycke;

Vlycke; Da skal Kiøbmanden være plictig at oprette skaden halffdelen / effter Dannemends Sigelse: Men dersom Skipperen selff forlader sit Skib; formedelst Girighed; Da skal hand haffve forbrut aff sine egne Pendinge XL. marck til Konningen / oc XL. marck til Byen.

Om Mand far imod Forbud / Cap. XXV.

Farer Mand aff Beslag eller imod Forbud / fra Landet / eller Steder imellem; Da bøde Skipperen til Konningen Otte Ørtuger oc Tretten Marck / oc huer Baadsmand en Marck Sølff: Men farer Mand aff Kiøbsted / som er beslagen / oc udi Herrit / Da bøde Konningen en Marck Sølff.

Skipperen skal bøde for alle dem paa Skibet er / som far imod forbud; Oc huer dem betale hannem / effter som de haffve gods i Skibet til.

Ingen maa gjøre forbud i Fylckene / paa Korn eller Fetallie at selge / uden hand haffver

ver Konningens befalning der-paa: Huem det giør / bøde Otte Ortuger oc Tretten Marck / halffparten til Konningen / oc halffparten til Laugrettet.

Om Mand roer eller segler paa anden. Cap. XXVI.

KOmmer twende Skib seglendis / oc kunde icke vndvige huer-anden / men fange baade skade; Da skulle baade Skipperne met deris Folck sværge / at det skede aff Vraad / oc icke met Vilie; Oc da gielde baade Skibene skaden halff om halff / huad heller det skeer om Dagen eller om Natten.

Ligger et Skib vdi Haffn / eller paa Reed / oc et andet kommer seglendis / oc løber det vdi grund som ligger for Ancker / eller giør skade vdi anden maade; Da skal den Skipper / som skaden haffuer giort / betale Skaden aff sine egne Pendinge altsammen / saa langt hans gods kand tilrecke; om det skeer for hans forsømmelse / oc onde forsiun: Er hand icke formuendis at betale; Da gielde Skibet

Do skaden /

skaden; Dog icke Kiøbmends-godsit det at vndgielde: Men skeer det aff Nødsag; Da skal skaden bedris aff baade Skibene efter gode Mænds tycke/ som skelligt kand være.

eller af Nødsag.

Bliffver nogit Skib løst / at Ancker eller Kabel brøster / enten vdi Storm eller anden Vlycke / oc driffver et andet Skib om borde som fast ligger for sit Ancker / oc saa baade Skade; Da skal den skade besigtis aff Søfarende Mænd / oc betalis efter deris gode tycke oc forstand: Men fanger det Skib allene Skade som driffver paa det andet; Da skal det Skib som ligger for Ancker det icke vndgielde vdi nogen maade.

Bliffver et skib drivende, og giør andet skade; [Söl. 57.]

eller som selff aller ner skade.

Ligger Skib for Ancker / oc bliffver nogit andet Skib driffvendis aff Storm oc Wæderswold / oc et eller flere som ligger vdi den driffvendis Farevand / bliffver var at skade er forventendis / oc nogen slipper Tow oc Ancker / paa det større Skade maa forkommis / som det ene Skib kunde bekomme aff det andet; Da skal Tow oc Ancker regnis / oc betalis baade Skibene imellem halff om halff / efter Søfarende Mænds Sigelse.

Om nogit skib, som det andet paa drifver, maa slippe tov eller ancker. [Söl. 57.]

Alt det Vrag som i Alminding inddriffver / det ejer Konningen.

[Lider nogen skade paa andens ancker, som laa forudem bøjer, see K. Søret, art. 58.]

Vrag i almindning, nyder Kongen. C4 Rec. p. 113.

[Om Vrag, see L. B. 21. Om det som findis i Søen, see K. Søret, art. 49; om Vrag ved Hafsbredden eller i Søbad, samme Søret, art. 73.]

Seiler Mand longs Lande / eller aff Haffne / oc vorder Skibbruden; Da ejer huer sit gods igien / som hand kiender / oc kand bevijse sit at være / huis Jord det paa driffver. All anden Strand-Vrag hører Konningen til.

[3 Rec. art. 73.] [4 R. p. 113. Huor Skibbonden skal hafve sit Landvrehan gods igien. [Landmand, etc. skal være ham behielpelig. 3 art. 73] Tager nogen fra hannem; forskielge Anfor, som ford sig-rof. 3 Recess, cap. 57.]

Om Forfang paa Laan; oc om fuldrettis Skade; oc Affvindsbod, sampt dets afværgelse.

Cap. XXVII.

LAaner Mand anden sin Hest / eller Skib til sit behoff / oc den som laante hannem det / tager det fra hannem igien; Da bøde hand / for hand giorde hannem forfang paa sit Laan / en Marck Sølff:

Laaner mand anden hest eller skib, oc tager det fra ham igien for den forsag. der bod.]

Men beholder den som laante det / længer end laant vaar; bøde til den hannem laante en halff Marck Sølff / for hand forholder hannem sit gods.

Beholder mand laan længer end laant vaar. L. B. 37. Sup. 19.

Allesteds huor Mand giør anden skade paa nogit / aff Affuind oc Hæffn; Da skal hand det giorde / bøde den skade fick / fuld Rætt effter Sex Mænds Dom / om bevijsligt er.

Giør mand anden skade paa noget af affvind oc hæfn. L. B. 26, 34, 35, et alibi passim.

Det er fuldrettis Skade / som kand vur-

Fuldrettis skade

Minder Affvindsbod.

deris for en halff Marck Sølff: End om mindre er; Da gielde Affvindsbod til den skade fick / efftersom dømmis aff Sex Mends: Vil nogen dølge/om icke er Vidne til; Da sverge Sex Mends Eed for fuldrettis skade / oc tre Mends Eed for Mindre skade: Vil hand icke saaledis verge sig; Da bøde som før er sagt.

T.B. 16.

Om Dachel oc Veddemaal /

Cap. XXVIII.

Daabler mand om penge.

OM mand daabler oc kaster Terning om Pendinge; Da vere de Pendinge paa Bordet kommen ere/forbrut til Konningen; oc huer dem bøde der-til Konningen en halff Marck Sølff.

Vedder mand sammen.

End om Mand vedder sammen; da haffve ingen dennem der-aff / oc bøde icke imod Konningen.

Om Vegt oc Maalekar /

Capt. XXIX.

SKal saa holdis offuer all Norgis Rige/som her efftersølger: At Siel-

land-

landske Allen skal være gengs; Oc der-met skal altingist maalis vdi all handtering/ som met Allen maalis skal.

Huis Korn/ være sig Rug/ Biug/ Malt/ Salt/ eller andre slig Vare/ som met Tønder maalis skal; Det skal maalis met saadan en Tønde/ som nu vdi Kiøbenhaffn brugis; Oc der-effter skal Skeppen rettis; Saa der ganger Sex struget Skepper i Tønden/ oc tolff struget Settinger eller halff-Skepper i Tønden; Oc huor Mæle eller Sold brugis/ da rettis de effter Tønden/ Dog at Tallet er lige/ effter som vdi huer Bygdelag sedvanligt haffuer verit: Oc skal Konningens Ombudsmand/ som haffuer Hoffuitlæner her i Norge/ tilskicke Borgemester oc Raad vdi huer Kiøbsted som i deris Læn liggendis ere/ en brendt Tønde effter den maade/ som forskreffuit staar; huor-effter huer vdi sin sted skal lade brende de Tønder/ som der vdi Byen met maalis skal: Desligeste skal hand forsende en brendt Tønde til huer Læn/ som vdi hans Gebet ligger; At huer sig der-effter kand vide at rette: Oc skal holdis en suoren Maaler vdi huer Kiøbsted/ som skal maale

Köbenhafns tönde,

6 skepper, or 12 settinger.

Mæle eller sold.

Landsherren skicker Kiöbstæderne brendte tönder.

Item til Lænene [eller fogderiene.]

En soren Maaler hver Kiöbsted.

alt huis Rug/ Biug/ Malt/ Salt oc alle slig Vare/ som did ind-eller vdføris met samme brende Byis Tønde; Oc skal hand haffve for sin Vmag/ for huer Skibs-Lest/ eller 24/ Tonder/Otte skilling Danske: Skal oc icke maalis met andre Tønder/ enten vdi Haffner/ aff Skibe eller nogen andensteds offver alt Landet/ end met den Tønde/ som aff Ombudsmanden er vdsent/ eller vdi Kiøbstederne brender/ effter som forskreffvet staar.

Cölniske vegt. (Cap. 10.)

Huad Vare som met Skaalepund selgis oc forhandlis/ Vere sig Guld/ Sølff/ oc alt andet/ det skal veygis met Cølniske Vegt/ oc icke met nogen anden Vegt.

En Löb smör.

Vdi huer Løb Smør skal være 3/ Bismer-Pund reent Smør/ foruden Løben.

Et bismerpund.

Vdi huer Bismerpund skal være 24/ Marck/ som skal holde 12/ skaalpund offver alt Landet; Vndtagen i Bahus-Læn oc Vigen/ Der skal Bismer-Vegt bliffve som den aff Arilds-tid veret haffver/ [...] 16 skaal pund, inf. [...]

Et skippund, i Bahuus-län.

Skippund-Vegt skal holdis offver alt Landet/ som aff Arilds-tid veret haffver: Først/ udi Bahus-Læn holdis saaledis: i huer

huer Skippund skal være 20/ Lispund; Vdi huer Lispund skal være 18/ Skaalepund: Bismerpund er efter Hallandske Vegt større der/ end andenstedz; Oc holder 16/ Skaalpund.

Vdi Agershus-Læn holdis saaledis efter Tonsbergs Vegt/ At et Skippund er 20/ Lispund; Et Lispund er 18/ Skaalpund: Et Bismerpund 12/ Skaalpund.

Vdi Bergenhus-Læn holdis saaledis/ Et Skippund er 8/ Voger; Vdi huer Voge er 3/ Bismerpund; Vdi huer Bismerpund er 12/ Skaalpund. Oc der-efter veygis anden Vare/ saa et stycke Miel skal veige 8/ Voger/ et stycke Malt skal veige 8/ Voger; En Tønde Miel foruden Træ skal veige fem Vogere: oc holdis saa udi Bergen/ for Contorets skyld paa Bryggen.

Men Landskylden i Nyesylcke-Læn/ skal veigis met den Vegt som aff Arilds-tid sedvaanlig haffuer været/ som er met Tonsbergs Vegt.

vdi

Udi Trundhiems-Læn holdis saa: Et Bißmerpund er 24 marck/ er 12 Skaalpund; En Voge er 3 Bißmerpund/ oc Otte Voger er et Skippund; En Vett Mel er 6 Voger; En Spand Smør er 3 Pund: Korn oc Malt maalis i Tønder.

I Norlanden holdis met Vegt oc Maal lige-saa som i Trundhiem.

Laugmanden skal haffve alleslags Vegt oc Maal/ vere sig Skippund-Vegt/ Bißmer/ Tønde/ Skeppe oc Alne paa Laugtinget/ naar Laugting holdis/ at huer som vil/ kand ligne sin Vegt oc Maal der-effter: Dis-imellem skulle de leggis i forvaring i Konningens gaard/ vnder Laugmandens Laas oc deris som Konningens gaard besidder; oc der-effter skal huer mand rette sine Punder/ Vegt/ Bißmer/ Tønder/ Skepper oc Alne; oc skal prøffvis met Rug oc Vand; oc skal huer Maalekar vere brendt met slig Brende som Konningens Ombudsmand vdsender: Skal oc huer Ombudsmand en gang huert Aar lade skode alle Tønder / Vegt oc Maal vdi sit Læn; Der-som hand da befinder nogen som om-

omgaais met falske Tonder/ Skepper/ Vegt/ Bismer/ Alne/ eller Maal; Da straffis derfor effter Lowen som vedbor.

Tafflen til den siuende Bog som kaldis Kiøbe-Balcken.

Om atskillige Tyffveri/ oc detz Straff/

Cap. I.

DEn som icke er saa føer at hand gider Arbeidit for sit Brød/ Stiæl hand Mad at opholde sit Liff met; da maa hand icke reffsis for det Tyffverj/ vden hand stiæl mere end hand kand æde til it Maaltid. Stiæl den, som ey er arbeidsfør, til et maaltid, straffis icke.

Men stiæl den som Arbejds-føer er til en Ore Sølff/ oc er icke tilforne befunden met Tyffveri; Da maa hand føris til Ting/ oc miste sin Hud/ vden hand vil løse sig met Tre Marck Sølff til Konningen. [Stiæl hand mindre end en örr, see c. 11.] (Fr. Edsbr. art. 13.) Stiæl en arbeidsfør til en örr sölf; [Om alle disse straffers formildelse, see Ec. p. 254.]

End stiæl hand anden gang til en Ore Sølff; Da løse sin Hud met Sex Marck Sølff til Konningen/ eller miste sin Hud/ oc brendis paa hans Kind. Anden gang saa meget;

Stiæl hand tredie sinde til en Ore Søff; Tredie gang.

Da miste sin Hud / oc Konningen tager alt hans gods: Men stiel hand offtere; miste Liffvit.

Stiel nogen til en Marck Sølff / som icke tilforn er funden met Tyffveri; da skal hand til Ting føris / oc løsis met Otte Ørtuger oc Tretten Marck til Konningen / eller fare fredløs: Stiæler hand siden offtere; da miste Liffvet.

Stiæl Tyff første gang til en Marck fuld Verd; da haffver hand forbrut alt sit gods / oc lide slig Straff Konningens Befalnings-Mand hannem paalegger / oc beholde sit Liff: Men stiæl hand offtere; Da haffver hand forgiort Land oc Løßøre / oc sit Liff til-met.

Om Tyff vorder tagen / oc dets Metfærd; Cap. 11.

Vindis nogen met stialen kaaste; Da maa de bindis paa hans Bag vdi det Folcke hand er tagen / oc føris bunden til Konningens Ombudsmand; hand skal vere plictig at holde hannem / oc lade

føre til Ting oc fra/ oc skaffe Bøddel til at refsße hannem; saa oc til alle Tyffve: Bønderne ere plictige at følge hannem till Retterstedit/ oc vere siden aff deris Aabyrgd: Huer som icke vil følge met hannem; Bøde Konningen en halff Marck Sølff.

Alt det gods som tagit vorder hos Tyffven; Det beholder den hannem tager/ Om icke anden kunde sig det tilvinde: Men all anden hans Løßøre hører Konningen till.

Huem som griber nogen Tyff/ hand skal forware hannem/ oc antworde Ombudsmand hannem bunden; oc haffve der Vidne til: Lader hand hannem før løß; bøde Konningen fire Marck: Lader Konningens Ombudsmand hannem løß; bøde lige saa. Vil Tyffven verge sig/ vere fredløs. Der skal Tyff dømmis som hand stiæl/ Jhuor hand vorder greben.

Om Mand røffver Tyff/ eller Vdslegger fra nogen; oc om Mand kiender sit staalne gods i Hender/

Cap. III.

Ager nogen Tyff eller Fredløs mand fra anden met Mact; da bøde imod Konningen Landra- Aesag/ oc huer den met hannem vaar en Marck Sølff:

Tager en Mand en Tyff/ oc hand slipper løs for hannem/ bøde icke for.

Kiender Mand sit gods/ som er hannem Tyffstaalit fra/ i anden Mands være/ oc tager sit gods igien/ oc siger dog huem hans Tyff vaar/ oc dølger icke Konningens Ræt/ oc haffver der Vidne til; Da er den som kaasten fands hos skyldig i Sagen; Oc den sine Kaaste tog igien/ bøder der icke for: Men dølger hand Tyffven/ oc tager sine Kaaste igien/ bøde Konningen fire Marck Sølff.

Sigter Konningens Ombudsmand nogen at haffve forrnet sig met Tyffven/ tagit sine Kaaste igien/ oc fordult Konningens Ræt; Da verge sig selff-tredie derfor/ eller bøde fire Marck Sølff til Konningen/ oc den anden bliffve Tyff som til forne.

Om Mand finder sit Staalne gods hos anden/

Cap. IV.

FInder Mand sit gods hannem er staalit fra i anden Mands Væ-re/ oc hand skiuder paa hiemmel der-til/ oc siger sig at haffue kiøbt det; Da skal hand eske Borgen for hannem/ oc for det gods hand kiender/ oc sette hannem en viß Dag for at føre sin hiemmel/ Oc da skal den som godsit haffuer mist / føre sine Vidnißbyrd/ at det er hans gods/ oc at hand icke solde eller gaff det bort/ oc icke bad heller nogen selge det: Oc da maa hand bekomme sit gods igien: Oc hand da gøre huilcket hand vil; Enten fare bort met sit gods/ eller forfare den andens hiemmelsmand: Brøster hannem da hiemmel/ Da er hand Tyff derfor.

Om Mand kiender anden Tyff-nit/ Cap. V.

WEgger Mand anden Tyff-Sag til; da maa hand raade/ huad hand vil steffne hannem hiemme/ eller fare til Tings / oc liuse hans Tyffveri: Oc da skal

Ting-

Tingmendene legge hannem steffne for til første Ting/ om hand er inden Fylckis: Men er hand uden Fylckis; Da steffnis hand effter Lowen for slig Sag til visse Dag: Kommer hand da icke; Da dømmis hand skyldig i Sagen/ uden hand lader sverge sit forfald: Men kommer hand selff; da biude Low for sig: Brøster hannem Low; Da vere fredløs/ efftersom før er sagt om Pendings Mange.

Om Randsaagen effter Staalen gods/ Cap. VI.

ER nogen Mands gods bortstaalit/ oc hand kiender Spor derfra; Da skal hand gange til sine Grander/ oc klage det for dennem/ oc bede om hielp at efterlede; Oc følge saa Sporett til den Mands gaard Sporett tilligger: Oc skulle sidde uden gaarden/ Oc vjse en Mand til Husit/ som skal sige deris Erinde/ oc begiere at maa randsage: Vil hand det tilstede; Da skal hand gaa effter sine grander: Oc de andre som begiere at randsage/ skulle til gaarden

T. B. 9.

Kommer hand icke som steffnt er.

Kommer hand, da lade sverge sig eller verre fredløs.

Mellemsirstte at sverge, før inf. 6 eller cap. 1. maa sker sielffstt, inf. 14.

At randsage effter spor som mand fører.

den gange i deris eniste Skiorter vtilbundit Randsagis da / oc de finder icke Kaasten til hans; Da verge sig met sin Eed selff-siette / om de giffve hannem Sag: Kand hand icke verge sig; Da bøde fire Marck Sølff.

Om Mand finder sit Staalne gods / oc icke følger Tyffven. Cap. VI.

Finder hand sit gods / som er bortstaallit / oc finder icke Tyffven hos det; Da skal hand icke tage det / før hand kalder sine Naboer til / oc haffver dem der-hos. Sigter Ombudsmanden Bonden / at Tyffven vaar hos Kaasten der hand det tog; Da skal hand føre sine Vidnißbyrd / at Tyffven vaar icke hos den tid hand tog sine Kaaste.

Sigter Mand anden at haffve faait hans Gods eller Pendinge som hannem vaar frastaallit / oc siger hand Ney derfor; Da verge sig derfor met Sex Mends Eed: Falder hand at Løwen; bøde Konningen fire Marck / om hand viste at det vaar staallit.

Stiæler Barn eller Vmyndig; Da skal

Oq bødis

bødis hans gierning; men Konningen fan-
ger der icke bøder for.

Huem som met Tyffvert vorder befun-
den; da bør Bonden som miste sine Kaastie/
at haffve fuld Verd for sit gods aff den skyl-
digis Boe/ saa oc for huis hand haffver ko-
stit paa at søge effter sit gods; oc fuld Ræt
effter Laugdomme.

Om Mand tager Høge eller Falcke; Cap. VIII.

TAger Mand Falck eller Høg bunden i sin Rede/ oc dølger det; Da er hand Tyff derfor/ om hand liuser det som Falcken tilhørde; Oc bøde Konningen fire Marck.

Stiæler Mand slagit Høe aff anden Mands Eng; Da er hand Tyff derfor/ oc bøde Konningen fire Marck/ eller verge sig derfor met Sex Mends Eed.

Om Mand selaer Konningens Jord Vloffvind; Cap.

Cap. IX.

SElger nogen Konningens iord/ vden hans Loff; Da er hand Tyff derfor; Saa oc den som kiøber; vden hand verger sig met Sex Mends Eed/ at hand viste det icke.

(L.B.6.) Selger nogen Kongens Jord uden lof. (O.B.12, K.B.10.)

Tager Mand Marckesteen op aff Jorden/ oc setter andenstieds neder/ oc fører den Jnd paa hans Medejerts Jord; Da er hand Tyff derfor/ oc haffver forbrut alt det hand eyer till Konningen: Men tager hand Marckesteen op/ oc setter ingenstieds; bøde Konningen Otte Ortuger oc Treten Marck.

Forflytter mand marckesteen - Grod. 59. L.B. 38.

Tager mand den bort.

Om Mand dier andens Fænit/ eller stiæl hans Fruct/

Cap. X.

LEgger Mand sig vnder anden Mands Quæg oc dier det/ oc fanger nogen skade der=offuer: Da bødis hannem icke nogen Rætt derfor.

Dier mand andens quæg, og fanger skade derofver. (L.B. 35.)

Ganger nogen i anden Mands Abildgard/ Kolhaffve eller løghaffve/ vd hans

Giör mand skade i nogens hafve, eller sæd. L.B. 50.

Rugsæd / Erter eller Bønner / eller Aalden / som met gærde er Jndhegnit / oc gior han nem skade; Da bøde skaden dobbilt / oc To Ore Sølff till Konningen: Tager hand til Oris Verd eller mere; Da forfølgis hand derfor / som for anden Tyffverj:

Gjører nogen det / som icke haffver at bøde met; Da maa hand feris til Tinge / oc straffis derfor effter Laugdomme.

Om Mand stiæl Katte / Hunde / Kniffve eller Belte / Cap. XI:

STiæl Mand Hunde / Katte / Kniffve / eller Belte / oc alt som mindre er end Oris Verd / oc bliffver befunden der met; da bøde Konningen To Ore Sølff / oc den hand stal fra / en Ore / oc bliffver Minde Mand.

Om Høe som tagis aff Veyfarende Mand / Cap. XII.

FArer Mand at Veyen met Heste / oc staar der Høe hos / da maa hand tage saa megit som hans Hest kand æde der / oc icke mere.

Om

Om Mand finder det som tabt er/ Cap. XIII.

FInder nogen nogit gods/ som anden haffver tabt; da skal hand liuse det op den samme Dag; ellers vorder hand Tyff derfor/ om hand liuser det icke/ om det er saa megit Verd/ at det kand kiendis at vere Tyffsag: Naar hand saa haffver opliust det/ Da maa hand bruge det: Kommer Ejermanden oc kiender det/ oc det er opsledit eller forargit; da bøde der icke for: Den som vedkiender sig slig funden gods/ skal bevise met to skellige Vidne/ at det er hans gods/ oc icke kiender sig Vret ved; Da skal den som fant/ lade det følge hannem.

Om Tylter-Eed/ Cap. XIV.

SIgter Konningen nogen for Lands-forræder (det er den som forraader Land oc Folck fra sin Herre oc Koning;) da skal hand verge sig met Tylter-Eed: Oc saa skal vergis for alle Vbodemaal. Den

som Low skal giffve/ skal næffnis Sex mend paa huer side/ saa gode som hand selff er/ oc nest hos hannem er boesiddendis/ som den Sag vitterligt er: Icke skal næffnis hans Frender eller Svogre/ eller hans Affvinds-Mend; Men fuldmyndige oc forstandige Mend / som icke er befunden tilforne met Vrang Eed/ eller falsk Vidne.

Siu aff dennem maa hand tage/ oc vere selff den Ottende/ oc fly sig selff fire / der icke er befunden met Meeneedz: Hand skal sverge fuld Eed for sig/ som sag er giffvit; Oc andre skulle sande hans Eed/met slig forord / at de icke vide sandere for Gud / effter deris Samvittighed/ end de sverge.

Om Sætter-Eed/
Cap. XV.

ALle de Sager som skal bødis otte Ortuger oc tretten marck for / oc de XI marck skal bødis for / skulle affvergis met Sex Mends Eed: oc skal næffnis Tre Mend paa huer side/ som om Tylter-Eed sagd er: Tre der-aff skal hand beholde/ oc selff

selff vere den fierde/ oc to maa hand selff fly sig.

Om Lyritter-Eed / Cap. XVI.

Ellefem Marcks Sager/ oc fire Marcks Sager/ skulle vergis met tre Mends Eeder/ to skal næffnis paa huer side/ orsøer-aff beholde hand to som sigtet er/ oc selff vere hand den tredie.

En Marcks Sager oc de som mindre ere/ skal vergis met Tre Mends Eed: Oc skal næffnis en paa huer side/ der-aff beholde den som er sigtet hvilcken hand vil/ oc vere selff den anden/ oc fly sig selff den tredie.

Disse Eeder skulle stande/ Indtil Mand skal haffve to Mends Eed/ eller en Mands Eed: Thi en skal sverge for en Øre; Oc to for to Øre/ som Loven siger.

Om Meen-Eeder / Cap. XVII.

Om nogen befindis at sverge vrange Eeder/ oc fremleder nogen Meensverger/ Giffver Pendinge/ eller

eller truer nogen til Vrang Eed met sig/ Saa oc om Mand lader sig leje at beskade nogen Mands Liff: Da vere de paa begge sider Vbode-Mend: End de der sverge sig om Meen/ eller lod sig leje til at bære Løgnactig Vidnißbyrd/ Vere fredløs vdi Tre Aar/ oc icke befries fra den Sag de affverge de/ met nogen Mands Eed eller Vidne; Thi de giorde sig selff Vnyttiger; Oc bøde til Konningen fire Marck Sølff; Oc huer den som foer met hannem/ bøde Konningen en marck Sølff/ Om de der foere/ viste icke andit/ end hand foer Ret: Men viste de det/ at hand foer Vret/ bøde fire Marck/ saa vel som hand; Oc brendis til met i deris Ansict met it heet Jern til en euig kiendetegn.

(Lader mand sig leje til at dræbe nogen.)
N. M. B. 2.
C. Recess, cap. 16.
Deris straff som lader sig ...
Deris straff som foer med fogeden ... eller ...
forstaa icke som ... men som ... mand til Tove ...
[Varger maand for Tiuf, eller anden skyldig, Fr. Gaardsr. art: 47.]

Kongens Haandfest Lov. Christiani Privilegier.
Kirkebordtz. ... Sielandsk Lov. K. Waldemar I. ...
Jydsk Lov. ... Extract ... Forklaringer ...
Den gamle Jydske Lov. K. Erik ...
K. Erik (Mandtvede) Lov. Rigens Ret og ...
Birkerett. K. Eriks Gaardsret. (Woldemar og Erik)
K. Christoffers Stadsret. (Christoffers privilegier) K. Hansis Stadsret.
Merkelige Artikler. Extract om ... K. Hans. Extract om ...
C. Rec. Fynske Recess.
Om ... forfølgelse. Om ...
Fr. Recess. Om Mynt og ... Vrbor Artikler. Norgis Rijge og ...

Tafflen til den ottende Bog/ som kaldis Tyffue-Balcken.

Registerit /
Vdi huilcket efterskreffne Bogstaffue findis / skal saa læsis &c:

Tingf: B:		Tingfare-Balcken.
V: B:		Vdfare-Balcken.
M: B:		Mandhelge-Balcken.
A: B:	bemercker	Arff-Balcken.
O: B:		Odels-Balcken.
L: B:		Lands-Leje-Balcken.
K: B:		Kiøbe-Balcken.
Tyff: B:		Tyff-Balcken.

Aabods

A

Barn

Bon-

Børn

Dier

Drabsmand maa icke fare om to gaarde/ førend hand liuser Drabit/ ibid.

Drabsmand bliffuer Morder om hand icke liuser Drabit/ ibid.

Drabs Vidne om icke kand selff komme til Ting/ ibid.

Drabs Bøder skal 12. Mend dømme aff Drabsmandens gods. M: B Cap. 11.

Drbsmanden skal giffue den Dødis Hustrue Sengeroff/ ibidem.

Drabsmandens Slegt er icke plictig at bøde met hannem/ ibidem.

Drabs bødder oc Tegen Gield mindskis for begge/ om godsit icke tilrecker/ ibid.

Drabsmend oc Vgierningsmend skal huer efftersøge/ M: B: Cap. 15.

Drabs bødder for Quæg ere Eens/ L: B: Cap 35.

Dræber mand anden paa Tinge eller paa Tingvey/ Tingf: B: Cap. 5.

Dræber Mand anden sageløs/ miste sin fred/ L: B: Cap. 1.

Dræber Mand anden for Arff skyld/ L: B: Cap 9.

Dræber Mand andens Quæg/ L: B: Cap. 35.

Dræber Mand andens Quæg oc siger Ney for/ ibid.

Ecteskifter om boligt. M.B. 22.

E.

Ectefolck om sig forseer met Horeri/ forbryder deris Løsøre/ A: B Cap. 5.

Ecte Persone som Vskyldig er/ beholder den skyldigis Odels Jord/ sin Liffs tid/ ibid.

Ectefolck som sig met Horeri forseer/ oc haffuer Børn sammen/ huorledis den skyldigis Odel skal skifftis/ ibid.

Ectefolck som skilies at for nogen breck skyld/ beholder huer sit gods/ A: B: Cap 6.

Ectefolck om skellies at for frendskab/ ibid.

Ecte Barn tager Arff effter Fader oc Moder/ A: B: Cap. 7. 1. Arff.

Ecte

Ee ij Fa-

Eed som skal sværis Konningen. ... B. 11.
Eed hvordan Laugværgen skal sværge, og hvordan Mændene. Ty. B. 14.
Egen ... M.B. 18.
Elf eller aaen om bryder ind paa nogens Jord. L.B. 44.
Elf om nogen gierder ... L.B. 44.
Eng om slaais af anden imod hans vilie. L.B. 16.

For-

Fuld-

 Gield

Gamle vanför folk (saa vel som umage) skal skifftis imellem slegt or dersvinger. A.B. 14.

~~[illegible] efter den som skiftes~~

~~[illegible] A.B. 13.~~

Tt Grind

Høe

Jaffnit.

K

Konnin

Laan

Vß Laug-

Lei-

Vu ij Maa-

Mo-

Møg hvorvidt paa Jorden leygis skal. L.B. 8
Mummesalg straffis for. M.B. 21
Myndig Mand maa selff sine Penger raade. A.B. 19.
Myndig hvo er. A.B. 21.
Hvo Kongens mynt fordærffer ibid.
Nödverge hvorledis bör(?) dis for. M.B. 1.
Odelsgods falder til vedtre Odelsmand, naar strax efter Mandens, aller er efter Quindens död. A.B. 3.
Odelsmand hvor længe Skotingsreene vengis for. O.B. 2.

Om

Ombudsmand eller foged er plitig at komme til Laugtinget. T. B. 2.

Om.

Ombudsmand eller dess tinget staar for den som inden-lands er. O.B. 10. K.B. 8.
Ombudsmands bygsel staar ved magt, om hand skönt afskaffis. O.B. 12.
Vide etz Fogud.
Ombudsmand om lader Kongens Jord bortkomme ved forsömelse. L.B. 6.

Ombuds

Raader

Skede

Skiffte paa Odelsjorder, O.B. 2 oc 3. eller andet ... gods. K.B. 15.
Skilsmiss imellem Ectefolck for Horeris. A.B. 5. for anden brøck. A.B. 6. for Frendskab, som siden aabenbaris. A.B. 6.
Skip... Skind, hvilcke Kongen forbudit, eller fört salgis. K.B. 9.

Spilder

Ting-

Tyff

V

Vdom lands om nogen rr. O.B. 10.
Vort or maal. K.B. 29. Vnder mand sammen. K.B. 28.
Vrgir om [illegible] af bardet at [illegible] af hans pendinger. A.B. 3.
Vrgir mand for sig, or giör skade. M.B. 16.
Vrgir maa sin egen [illegible] 20 aar gamel [illegible] A.B. 21.
Vrgir, [illegible] Alminding-Vrgir.
Vrgir huor Veir skal. L.B. 32. 40. Vrgi om [illegible] L.B. 40. [illegible] K.B. 41.
Bongvid paa Vrgir, or bödder om ny broed verk. cap. 42.
Bödder for Vrgbrud [illegible] betale skal. ibid.

 Vng-

Vurdering for giæld, K.B.3.
Til Vurdering om nogen tilnæfnd icke vil medfare. ib.
med Vurdering om nogen giör modstand. ib.

E N D E.

Den Norske Lougs/

Des Summariske Indhold offver hvert Capittel udi samme Lower.

Med en Tafle eller Register der hos/
Paa alle de Danske oc Norske mørcke
Glosser oc Juridiske Terminis.

med deris rette oc udførlige Forklaring.

Ved

[illegible] Bielcke/ Norrigis Rigis Cantzler.

Prentet i Kiøbenhaffn/ aff Peter Hacke/
Kongl. Universitetz Bogtrøcker.

Paa Jørgen Holstis/ Bogførers Bekostning/
oc findis hos hannen tilkiøbs.
ANNO M DC. LVII.

Følger den

Norske Loug/

Den Første Bogs/

Indhold:

Nemlig

Tingfar-Baalckens.

Tingfar Baalcken/ alle oc hver/
Om Rettens loulig søgning lehr/

CAPIT. I.

DEt Første handler om Laugting/
Hvor holdis skal Landit omkring?
2. Det Andet om de Mænd som møde
Skal til Tinge om ey vil bøde?
3. Det Tredie er om Laugtings Skick/
Om Eed/ Indseigle/ Sverm oc Drick.
4. Det Fierde om Vidnisbyrd oc Domme/
Rettens Forhielp/ Straff mod Vfromme.
5. Det Femt' om Tingfred oc Tingbrøde/
Sampt Liußning/ om hvem slaar til døde?
6. Det Siet om Domme at fuldgiøre/
Inden set Tid/ under Straff større.
7 Det Sivende om Bøigde Ting/
Oc om Løeßgengers Opliußning.

8. Det ottende om Contracter trygt/
Oc deris Straff som dem vil rygge.
9. Det Niende er om Steffnings maade/
Oc ret Tingsted/ sampt Anfred baade.
10. Det Tiende er om Konningens Vahl/
Oc sampt hvad hans Plict være skal?
11. Det Ellefte er om Konningens Hylding/
Oc Stendernis Eed/ til des Fylding.

Vdfahr Baalcken handler om Strid/ Oc Landevern i Feigde Tijd.

CAPIT. I.

Det Først om udneffn/ oc om Told/
Om Landvern Skib oc des Forhold.
2. Det andet om Skoffw til Langskibe/
Oc meeredes behøer mon begribe.
3. Det Tredi om Vdbud/ oc Budsticke;
V-trois Straff/ oc hans der bær icke.
4. Det Fierd' om Vedvarder/ oc Vact,
Oc hvordan haffvis skal i Act?
5. Det Femt' om seide Tidende ritte/
Sampt vrange oc hvers løn for dette.
6. Det Siett' om Leding udi Krig/
7. Det siuffvende er der om dislig.
8. Det ottende er om Baadsmænds Neffn/
Oc om u-billig forloffs/ Heffn;
9. Det Niende/ om Munstring oc Kaast/
Oc om Ledingsfald/ for den Post.
10. Det Tiende om Skibs Vdrustning/
Krud oc Laad/ oc all Vdputsning.

11. Det Eliefft'om Vaaben/ oc Verge/
Hver bør/ ey Landet vil forsverg.
12. Det Tolffte om Waaben Tings hold/
Oc Folck at skicke i Orden bold.
13. Det Trettende er om Orlougs fehrd/
Vndløben/ Roff/ oc om Qvægs verd.
14. Det Fiordend' om Skibs Opsetning/
Giemme/ oc slig med meer Vdretning.
15. Det femtende om Skydsferd er/
Om Paßbord/ oc andre slig meer.
16. Det Sextende Kansmænd oc det Gods;
Om Handler; Oc hvem findis hos?
17. Det Syttende om Kiøb med Røffver
Oc hvor paa mand saadant ret prøffver?
18. Det Attende om Landraade Sag/
Oc Skrub Skib at giøre til Vrag.
Vel sic
18. Det Attende om Troskabs Mißtroe/
Oc Mißtenckt Skib at hugge i Toe.

Mandhelge Baalcken lehr at mand/ Indbyrdis Fred bør holde i Land.

CAPUT. I.

Det Føste om Drab som Jord forgiør/
Oc ey; oc hvem Fred/ oc ey bøer.
2. Det Andet om Nidingsverck alle/
Mand oc Vbodemaal mon kalde.
3. Det tredie/ om besunden Qvinde/
I Hoerseng/ oc des Straff Gesvinde.

 4. Det

4. Det Fierde om Fredløßmaals Tid/
Oc Arff tilfalden i den Tid.
5. Det Femte er om Frelsmands Sal/
Oc hvad mand derfor bøde skal.
6. Det Siette om hvem Fredløßmand huser?
Sig med foreene/ oc ey opliuser.
7. Det Siuvende/ om Saarmaal paa Tinge/
Oc Draber/ mand ey vil beringe.
8. Det ottende om Galen Mand/
At binde/ oc Sleet sig tage an.
9. Det Niende om Vidne til drab/
Om Lougvern under Sags fortab.
10. Det Tiende Wijg Liußning oc Raad/
Til drab befatter; Sampt sig daad,
11. Det Ellefte om Drabers Gods/
Sampt Gield oc Sengeroff der hos.
12. Det Tolffte om Vaadeverck er/
Oc hvad ey/ oc hvad Varløes Skier?
13. Det Trettende om Knieffsting Røer/
Oc skud; oc hvad straff der paa bøer.
14. Det Fiortende lehr hver at vide/
Deris straff/ som hver anden bide.
15. Det Femtende om deris Peen/
Andre ey griber/ oc Dommers Meen.
16. Det Sextende om Slagsmaal Lehr/
D r hende kand i Ledings fehr.
17. Det Søttende om Frelsmand fangen/
Oc slagemaal uden Greed begangen.
18. Det Attende om skildemand lede/
Der ey vil gielde/ oc om Hiembrede.
19. Det Nittende om Atskillig/
Wførm/ oc derfor straff billig.

20. Det

20. Det Tyffvende om Skade aff Diur /
Aff Hund / Hest / Oxe / eller Tiur.
21. Det Itoc Tyffvende om Mand /
Sigter den / Sag ey Paatees kand.
22. Det toe oc tyffvende om Hoer /
Oc om Mands oc Qvindis Accord.
23. Det Tre oc tivende Lougens Bud /
Er om Trygler at driffve ud.
24. Det Fierde oc tyffvende om Staader
Oc Reigse Pas / hvo giffve raader ?
25. Det Femte oc tivende er Lærdom goed /
Om Møers Beliggelse oc Boed.

Arffve Baalcken om Arffveret Oc Giffting Sager giør Beskiedt.

CAPUT. I.

Det Første Giffiermaal berøer
Oc huem som derfor raade bøer ?
2. Det Andit om den Frenders Raad /
Foruden Giffiis oc slig daad.
3. Det Tredi / om Hiemgift ; Fællag bedre ;
Oc om Arff / mellom Børn oc Fædre.
4. Fierde om Mißdøed / des Tilfald /
Oc hvem da Landskyld følge skal ?
5. Det Fembte om Hoer blant Hion bilagt /
Om Møes pilde oc Vanrycts Act.
6. Det Siett om Ecteskabs atskil /
Ved Dom / om Gods oc Gaffver til.
7. Det Sivend' lehr om Arffvetallit /
Oc om friit Gods til u-fri faldit.

8. Det

8. Det ottende om Etledelse/
Oc hans Ret som slig Gunst maa skee.
9. Det Niende om hans Arff forspilde/
Anden for Arff fra Liff har skildt.
10. Det Tiende om deris Arffstag/
Tillige omkommen er i Slag.
11. Det Ellefte monne formaa/
Hvor lenge Arff efter Sleet skal staa?
12. Det Tolfte om Arffve Svig er/
Om Arffs Giemme/ oc Gields besver.
13. Det Trettende om Børne Gods/
Sampt Gaffver hvor Gield findis hos.
14. Om Børnepenge oc Vergis Plict/
Det Fiortende lehr udførligt.
15. Det Fembtende om V-magis Føde/
For Indkomst eller Arbedsmøde.
16. Det Sextende er om ved hvad Ret/
Arff oc Gield søgis skal hver Stedt?
17. Det Syttende om Arff som med Vold/
Besiddis/ oc om des Forhold.
18. Det Attende om den Arff forrøgt/
Aff Vankundighed ey er søgt.
19. Det Nittende om den Arffs begier/
Tvil er/ om hvo ret Arffving er?
20. Det Tyffvende om Vmage at Skiffte/
Som Gods/ oc om sligt meere bedriffte.
21. Det It oc Tivende sligt oc Lehr/
Oc hvem sin rette Verge er
22. Det to oc Tivende lehr om Gaffver/
Der holdis skal di mand skienckt haffver.
23. Det Tre oc Tivende om Fostet Barn/
Hvad mand bøer for? Tagen aff Skarn.

24. Det

24. Det Fire oc tyffvende om Brøllups Gierd / I tre Dage ; ey lenger værd.
25. Det sidste om Begraffvelse / Med ald Sparlighed at bør skee.

Odels Baalcken om Odels Gods Lehr / oc om Fougdis Plict der hos.

CAPIT. I.

Det Første om Odels Jord hvad Ret / Kaldis oc bliffver ved en Eet.
2. Det Andit om den deeling reen / Mellom Brødre / oc deris Green.
3. Det Tredie om ret Odels Skiffte / Med Bjstand / oc Jeffnit at stiffte.
4. Det Fierde om Odel som er fall / Oc hvordan Ret opbiudis skal?
5. Det Fembte er om Odels breide / Ved Ret at vinde oc ey ved fejde.
6. Det Siette om Gafve Breffve oc Signde / Oc Gifftings Gods effter de døde.
7. Det Siwende om Jord tilbage Windis / Oc ey kand skaffe hvordan mindis.
8. Det Ottende om Pantegods / Oc Konis Jord / sampt Ret der hos.
9. Det Niende om Liußning paa Jord / Vnder Roffkiøb effter forord.
10. Det Tiende om Gods hos Wmage / At søge / oc Fædris Kiøb at Wrage.
11. Det Elleffte om Gods i Jord hit Hvad Kongen bør oc Landrot sit.

12. Det Tolfte er om Ombudsmands Ret/
Sampt Plict oc Straff/ for hans fortræd.

Landsleye Baalcken om loulig Næring/ Til Land/ oc Vand/ læhr/ med Begiæring.

CAPIT. I.

DEt Først er hvordan Jord skal leyes/
Oc for hvad Plict/ paa Liffs Tid eyes.
2. Det andet om ret Aabod er/
Oc hvad den bøer som bygger meer?
3. Det Tredie om Bygning paa set/
Skeer ey? Hvad da er Landdrots Ret?
4. Det Fierde om Jord leyes til toe/
Sampt om Leylendingens V-roe.
5. Det Fembte om det samme lehr/
Sampt om første Kiøb/ oc sligt meer.
6. Det Siette om Skenck for Landdros Jor
Frakomst oc hans flytning paabor.
7. Det Syffvende om Fordags Ret/
Om Huus at skiffte oc andet med.
8. Det ottende om Giødning er/
Om Sæed/ om Brendfang/ oc sligt meer.
9. Det Niende hvad bortføris skal?
Fra Gaard/ oc bliffve igien med all?
10. Det Tiende om Jord bruat uden feste/
Oc ad udjaffve fremmet Gieste.
11. Det Elffte om Korn/ oc Høe falt/
Oc naar Landdrot det nest er alt?
12. Det Tolffte om Gierde at efftterlade/
Hvordan bøer Bonde? Oc bøde Slade.

.45. Den

Kiøbe Baalcken om Kiøb oc Sal/ Lehr hvordan lauglig driffvis skal.

CAPIT. I.

12. Det

Tyffve Balcken om Stylt oc Ran/
Giør Greed / at hver sit nyde kand.

GAPIT I.

Det først om Tyffuer mange slags/
Oc for hvad Liff eyladis strax.

2. Det Andet om Tyff at forvahre.
Med Gods / oc om sig vil forsvare.

3. Det Tredie / om Tyff tagis med Traad/
Eller udsleger / oc hans Goeds.

4. Det Fierde om mand sit Goeds kand finde/
Oc icke Hiemmel famme finde.

5. Det Fembte om Tyffveries Beskylling/
Oc vider / om slig Sags Forfølling.

6. Det Siette hvorledis u-sagit/
Om Kaaster bliffver ransagit.

7. Det Sivende hvordan Goeds u-skyldt/
Staalit / antagis / oc om Barns style.

8. Det Ottende om Falcke borttagit/
Eller Hoe / Eyermanden haffver slagit.

9. Det Niende om Konningens Jord borebyttis/
Oc Marckesteen fra Stæd forflyttis/

10. Det Tiende om mand Qvæg Dier/
Stiel Fruct / oc hvad mand derfor lier?

11. Det Ellefte om mand den saar sat/
Kniff / Beldte / Stiel / Hund / eller Kat.

12. Det Tolffte om hvad Wandringsmand/
Taer / som for Skyld eytregnis kand.

13. Det Trettende omb hvis tabt er/
Findis / oc lysis bøer aff hver.

14. Det Fiortende om Tyldter Eed.
For vittig Sag oc Lougverns Steed.

15. Det Fembtende om setter Eeder/
For passelig Sag / med sin Maneer.

16. Det Sextende giør klar Bescked/
Hvad vergis med Lyritter Eed?

17. Det Syttende er Lehrdom braff/
Om Meeneeds / oc Stigemænds Straff

TERMINI LEGALES NORVEGICI.

Aff den Norske Loug / oc ellers udi Rettergangs Sager i Norge brugelige

A.

AAE / ut ded Aae hand / id est ded vulte hand / der udi var hand Aarsage / M. B. 9. v. 1. alias significat Paa Et hinc Aaseede (: den Gaard Mand paa boer / ac sic Aasted) : den Plads nogen Tvist er paa om Aaseede / Besiddelse eller i andre maader.

Aaboed) : Hves Bygnings Loulig Hefſd / eller ved Macteholdelse.

Aabodsfald) : Hves Bygnings Forsømmelse / ut L. B. 3. v. 1. sampt undertiden om bøder der for.

Aabyrgd: Forvaring oc Forsvar / uno verbo, K. B. 15. in titulo. Pete Fierdhold.

Aaremaal) : Tre Aars Tid / L. B. 1. v. 2. & O. B. 12. v. 11.

Aaes / ut Møn Aaß / vel Ryg Aaß / pete Vindskeeder / Alias forstaas om et høyt Bierg / som med Skoff er bevext / ut det Bierg Sølff Aas / eller Sølffkuud kaldit / ved Sølff biergit i Norge udi Sandsvehr.

Aaseede) ; Besiddelse ut supra, eller den Pladtz som mand besidder / Danicè Sædegaard / men om Hoffvit bøll / oc Hoffvidgaard vide & plura infra.

Aasted) : En tvistig Stæd / ut etiam supra, eller det Sted som

som nogit skal forhandlis paa/ ut O. B. 5. v. 6. & L. L. B. 22. v. 2. & seqventibus & hoc qvoqve Danicum.

Aaverck): Vlowlig Verck eller Brug/ ut L. L. B. 16. v. 9.

Acker pro Ancker Norvegice ut K. B. 26. v. 2.

Adferd): Angreb til nogen Gierning at forrette/ ut M. B. 18. v. 4. & sic Adgier obiter pro remedering.

Advistmand): Ophaffver oc tilskynder til Aaraad/ eller til noget Ondt Ex M. B. 10. v. 18. & pete Bahne.

Affalds Jord): Den Jord Bonden icke behøffver selff til at saae/ L. L. B. 16. v. 8.

Aflitt Barn/ forstaas om undfanget Barn/ om end icke føed/ ut A. B. 10. v. 18. Men aflit Goeds forstaas om forhvefvit med sit egit Arbed oc Møde/ oc icke Arfvet eller gifvet ut A. B. 22. ap. art 2.

Affogning vel Aftingning idem.

Aufvel): Afl ut L. L. B. 10. v. 1. &c. Et hinc Auflstab oc kand sigis om Aufls Forbrydelse/ ut pete locum eundem, om saadan Forbrydelse.

Affvindsboed): Boed for Affvindtzwerck L. L. B. 15. v. 4.

Affvinds Bud): Det som aff Had Afvind bydis/ oc ofver rette Verd/ for en anden at fortrenge. L. L. B. 14. v. 5.

Agerland): Den Jord som duer til Agger. Et hujus oppositum Døedlænde/ Steenlænde/ etc.

Almuis Mand Danice Almis Mand/ ut L. L. B. 55. v. 1. sive Staader/ Betler, etc. Sampt tagis pro gemeen Mand eller ringe Folck/ sive pro plebe, ac pete Envirckismand & Enørckismand.

Amage): Paatale/ Paakiere; & hinc Amagelse.

Anfred/ pro Fred for at søge Ting/ ut Ting B. 9. in titulo

lo v. 1 & seqventibus, sampt tagis for den Tid som Ting oc Steffne gemeenlig icke maa holdis paaut ibidem Ac O. B. 5. v. 4. M, B. 16 v. 3. Sed potissimum Almindelig Stefne & nisi necessitate urgente. Ut pete fembte Stefne / oc om hvad til Vdbud oc Drabs Sagers Forfølning henhøer / &c. Oc burde med rette at heede Arnfred). Fred oc Rolighed til at pløje oc Høeste udi ut pete Ar vel Aer.

Antals Regning sive Mandtals Regning/): som Tall rinder paa/ ut hvad paa hver Part kand komme / &c. Ut M. B. 11. v. 6.

Ar vel potius Aer / pro Ploug/ saadan som mest brugis paa Hedmarcken i Norge/ med en Hest for: Thi Jorden er der løser/ sprøer oc bedre end paa mange andre Stæder der i Landet. Et hinc Are vel Arne pro pløie sive høeste.

Arrilds Tid / videtur at forstaas om den Tid mand først hafver vist aff at bruge Aer oc Ild i Verden; Det er at bruge Ploug til Aggerverck/ oc Ild til at kaage Mad med; Efterat vilde oc Barbariske Folck i Begyndelsen gemeenlig brugte raa Spisse/ sampt maa skee/ liden Ild eller Verme/ men mueligt vaar meer haardførre / oc mindre Kuldskeere / end som nu; Som vi seer vild oc affindige Folck endnu at være paa denne Dag.

Arffvebaalcken pete Arfve Linie.

Arffve Linie / & Arfve Ret per se intelliguntur; Ac hinc Arfvebaalcken / den Baag i Lowen som handler der om oc er den 4. Baag i den Norske Low/ ut pete titulum ejusdem, oc sampt kaldis Giftings Baalcken/ Thi den oc handler om Giftermaal oc dets Ret/ &c.

Arffvesvig / & Arfveløes etiam per se ietelliguntur sed vide A. B. 12. v. 1. &c. Ac A. B. 9. v. 1 &c.

Affvetomt) : Det Sted som Arff falder paa ; Eller den Arffvinde døer / hvor Arff gemeenlig plejer at skee/ ut A. B. 16. v. 1. & seq.

Arffvetal & Sleete Regning idem ut A. B. 7. Sectione pri-

Arns Ild/) : Daglig fornøden Ild i Bondens Gaard/

ma & seq.

paa Arn/ det er Skorsteen / Gruesteen/ eller Røgoffne.

Atvist Mand Pete Ad vist Mand.

Auraboel) : Oriszboel ut pete infra.

B.

Baager Eed) : Giort med Haand paa Baag/ Sc. paa Lowbogen/ vide Eed sive Eedstaff.

Balck vel potius **Baalck** propriè) : It firkantet Huus uden Tag / eller en Part aff en Noed eller Vaad der er firkantet. Ac hinc translativè, sive Metaphoricè, Tingsfar Balcken/ Wdsar Balcken/ rc. Et sic obiter Baas) : den Platz en Koe staar udi / i en Koestald/ eller Feehuus / der oc er firkant / Saa som Spiltoff / om den Plads en Hest staar udi.

Balckebrud sive Baalckebrud) : Gierdtz Gaardtz Nedbrydelse/ 10. Faffne lang/ut L. L. B. 22. v. 18.

Bane) : Drab eller Afftag / & interdum pro Bahnemanden/ eller Draberen selff/ ac hinc Baneraad)| : Raad til Bahne / eller Drab ut M. B. 10. v. 18.

Barnefader) : Barnsfader.

Barnbunden ut **Hion**) : Ectefolck som har Børn sammen/ de qvibus A. B. 4. v. 1. Hujus oppositum Barneløes.

Barnepenge & Børnepenge / eller Børnegods Correlativa.

Benckebreffve) privat Breffve som icke giøris til Tinge / eller offentligen / men qvasi stickis under Bencken / ut T. B. 4 v. 6. Et hinc olim Benckegaffve pro Morgengaffve / eller privat Festningsgaffve eller for de maatte ligge i Benck sammen / effter som gemeen Folck bruger Bencke i steden for Senge / Ac hinc Benckeleije & Fladseng.

Benckegaffve / vide supra Benckebreffve.

Bestemand): Som best er aff Stand / ut L. L. B. 1. v. 24 vide & Meeste Mand.

Betalings Vinne): De som proffver om Betalning / ut K. B. 2. v. 4.

Black): Slag aff flad Verie / eller med flad Haand / ut M. B. 16. v. 3.

Blodskam) Hoer eller Leijermaal / med Nehr Slegt eller nehr besvogret / sicut idem Danicè.

Blodstreng): Blod Aaare / Blodgreen. Blod Qvidtzel / Blod Linie / sive Herkomst / Et hinc Blods Forvante.

Blodvijde) Boed for Slagsmaal til Blods pete Danica. Ac hinc Blodstrig): Slagen til Blods eller Blødendis

Bodemaal pete Bødemaal.

Boer): Deeler Et hinc bortag): bordtecke.

Boerhold): Bords Ophold. Ut om nogen Rettighed der ligger til eens Bords Ophold.

Boertal / sigis om Skouffhug til Jeffnit enten til Bord): Deeler som Saugtømmer hugges til / eller i andre maade Acindè Bordtals Regning.

Boger Eed pete supra Baager Eed.

Bogildmarck / vel Bugild videtur Norvegice at forstaas om en Boegild Koe / eller Melcke Koe / eller des Verd /

saa som nu Vngeferlig 3. Rixdalers Verd/ men fordum i-ckun en Marck Sølff / eller Lybsk Marcks Verd/ saa megit er Myndten oc des Verd nu forandret oc forringit / oc Vaarene opstigne.

Boemercke). Hvad Mercke Boen hørtil/ oc følger Mand efter Mand/ eller hører Bonden til/ som er Boens Verge.

Boeslid Mand/): Den som ingen vis Boepel hafver L. B. 14 v 2

Bøigd & Bøigde Ting ut paa Bøigden pete Bygd & Bygdeting Ac Bøjde Fløtmaal ibidem.

Bogred): Almindelige Veyes besictelse/ oc Forbedring Sc. ved Boge): Bue eller Hanck oc Stang antiqvo modo *L. L. B. 42. v. 1.*

Boel i Norge tagis for Land / eller Jord ut pete Marckeboel/ Pengeboel Orisboel/ etc.

Bondelaad): Bondens Part eller Deel i nogen Gaard.

Bondens Sag eller Bondens kiere ut Danice;) Sagvolderens Sag som er u-forrettit/ Et hinc Bondelaad / eller Bondepart uti Goeds.

Borgen vide Lowen oc Vissen.

Bougreed pete Bogreed.

Bødemaal): Actus til at bøde/ eller om Sag som kand bødis med Penge.

Braader vel Braater): Di Steeder som ryddis / oc brendis til hvad slags Seed det kand vere/ & sic Rugsved som brendis til Rug i Seer.

Breffvebrud): Straff for Brefvis Ofverhørrighed/ som undertiden er 4. Marck Sølff / M: B. 6 v. 10. undertiden 8. Ortuger oc 13. Marck som gemeenlig brugeligt.

Breffbundit Goeds): Bebrefvet / eller ved Brefve forsickret

ter/ sicut Barnbunden Qvinde med Mand/ qvod pete supra & sic Brefdrager/ den der fører Brefve oc Breff-giemere/ Den som forvarer Brefve/ 2c.

Breffløs): Den der ingen fleere Brefve hafver paa noget Gods.

Brødfeldigt & brøstfeldigt ferme idem, dog det første proprie om Folck/ det andit om Huse.

Brodrung Barn/): Farbroders Sønnebarn ut A. B. 7. i den 11. Arff.

Bryllups Gierd): Brøllups Bekaastning/ Brøllups Grid/): Brøllups Fred eller den Ordning oc Maneer som holdis i Brølluppit, oc bør at være fredelig.

Brudfer): den Orden eller pompa som Brøllups Folck holde helst til Heste/ men Brudtemmer kaldis i Norge di som smycker Bruden.

Brug forstaais i Norge om allehaande sedvaanlig Handtering/ & hinc Saugebrug / Qvernebrug/ Kelderiesbrug/ 2c. Ac hinc brugelig): Sedvaanlig ac brugelig Pandt/). nøtig oc handterlig Pandt/ 2c. Ut pete *L. L.* B. 50. in titulo, v. 1. & seq. Atq; hinc fellitzbrug.

Budbyrd vide Budsticke.

Budfal (: den sect Mand udgifver for Bud icke retteligen blifver frembbaaren L. L. B. 54. v. 3.

Budsticke/ det er en Sticke med en Traad udi som sendis fra en Gaard til en anden / med Bud oc besteden/ om hvis befalet er/ saa som aff Kongens Ombudsmand gemeenlig om hvis som skal bestillis / oc naar det betyder Feide / bør den at være brendt i den eene Ende/ oc icke ellers / ut V. B. 2. v. 2. &c.

Bugile Marck pete supra Boegild,

Buske Barn/ pete Frillebarn,

Bygd ut paa Bygden vel Bøigden) : ude paa Lande eller i Herrittit. Nam Bygd dicitur qvasi bebygget Plads & hinc Bygdeting): det som holdis paa Landet/ huor om i T. B. v. 7. v 1. & seq. ac T. B, 9, v. 1. & seqventibus Ac hinc Bygd-fløtmaal) : Vanrygter nogen i Bygden eller offver Landet qvasi sivi almindelig paakommer.

Bygsle): Bortfeeste/ eller bortbygge qvod idem & hinc Bygsel): Feeste & Bygselmand den der er mectig til aff Landzeyere (eller Eneiger) til at feeste nogen Gaard hen/ ut L. L. B. 1. cap. v. 24. 25. 26. &c.

D.

Dags Breff vide Fordagsbreff qvod idem.

Deelisbreff): Marckeskielsbreff/ kommer aff det Ord deele pro adskillige ac hinc andeell.

Deelis Gaard): Marckeskielsgaard eller Gierde ac hinc Deelis gang): Marckegang.

Dødlende) : Døed eller ufructbar Jord/ der icke duer til at ryddis/ eller dyrckis vide Ødegaard/ alias Surlende/ etc. Ac pete oppositum Agerland.

Domroff): bøder til Kongl. Mayt. for Mand icke haffver efftterkommet affsagt Domme/ oc dog skal fyllist giøre eller steffne paa/ ut Ting B. 5. v. 9.

Døld): Eed.

Dølgfeldig): Den som icke kand gaa sin Døl/ eller giøre sin Lauwern.

Dølgebarn & Buskebarn idem det mand dølger ut, gemeenligen det som u-lowligen er aflit eller tilkommit/ ut Frillebarn eller Slegfred/ etc.

E.

Enetrœ pete Gaarfang.

Eedstaff): Eedens Forrestaffvelse/ oc des Form eller Maneer.

EedsvorneMænd): Soerne Mænd.

Efterførsel): Straff for Affførsel L. L. B. 16. v. 3. eller des restitution.

Efftervaal eller Efftermæle): Thale paa døed Mands Sag oc Ret/ & hine Efftermaals Mand.

Ettegreen/ eller Ette Qvidtzel): Ette Affkomme.

Eenstig Gaard): Den en eenlig Mand boer paa/ oc kand haffve nock aff til brugs/ eller den som ligger alleene/ alias en Mands Høffve. Ac pete Fuldmandsverck & Halffmandsverck.

Eijere/ den der ejer/ sive Eijermand/ sampt Norvegicè betyder possessiones, eller fleere Eijedeeler.

Elff & Aacidem.

Enckelboed/): Eenfeetig boed.

Engelsk/ ut en Engelsk/ betyder paa Augdeside i Norge et Kalffskind/ oc toe Engelsker i Giedskind/ eller des Verd.

Envirckismand vel Enørckismand): Den som har ingen Dreng/ men er selff baade Hußbondoc Dreng/ ut L. L. B. 54. v. 2.

Et/ & Etleeg): Stamme/ Affkomme/ ut O. B. 1. v. 1. Ac hine Ettegreen pro hvad Et/ eller Slegt Mand er kommen aff.

Etleding): Den som nogen hafver giort til Arfving/ efter sig/ & sic Etleede/ at leede nogen til Arff/ A. B. 7. v. 5. pete inter Danica Kiøn oc Kuld sive Tinglyst/ vel Lyst i Kiøn oc Kuld.

F.

Fald/ I den Norske Low tagis undertiden pro Forsel-

le oc undertiden for forseelsis Straff/ ut V. B. 7. v. 10. Et hinc Faldsemaal idem.

Fardag): Den Dag mand skal flytte paa L. L. B. 7. v. 1. & seq.

Fæe oc Fred/ ut Fæe oc Fred at forbryde): Goeds at forbryde/ oc Lands Besiddelse/ sive at forvircke/ ut Tingf. B. 5. v. 2.

Fæe Alias pro Liggendefæe/ ac pro Qvæg/ som ellers kaldis Fæmon Norvegicè, oc er meent de armento Boum.

Fegh effter Fegh): Mand effter Mand vel potius Barn effter Barn/ & hinc Killefeg/ ꝛc.

Fellaug): Fellig vide Helnings Fellag.

Fembt/ & Fembte Steffne): Citatio fembt Netters Frist/ ut L. B. 16. v. 5.

Feste): Baade Stød/ eller Hafsne ut V. B. cap. 10 v. 6. sampt forstaas om Landtog. Alias Feste vide Bygsel.

Festning & Festemand idem.

Fieldføre): Uføre L. B 14. v. 9.

Fieldskreed): Fields Nedskridelse eller Nedfaldelse/ ut L. L. B. 1. v. ult.

Fierhold): Wergemaal & hinc Fierholdsmand): Werge sed potius Fierdholdsmand/ som holder Feyeren eller hederen inde eller oppe/ at umøndige Børn icke skal blifve til skamme eller komme i Vvaane oc Last/ eller gaa Bettelgang.

Fierding): Fierdeparten aff et Følcke eller Herrit/ pete Følcke. Oc dog tagis Fierdings Ting sommesteds i Norge (ut i Bergenhus Lehn) for en større forsamling end Følckis Ting. Sc. naar nogen aff hver fierding i hver følcke/ eller Skibred/ Fogderie/ eller Lehn/ skal møde til Ting/ vide & hinc fierdingsmænd/ ꝛc.

Fierdingsbod): Fierde deelen aff Fuldbord M. B. 12. v. 3. Ac hinc Fierdingsmand / som eyer eller boer paa fierde Parten i en Gaard.

Fierdingsgaffve): den fierde Part udi nogen Løßøre ut A. B. 22. v. 2. Thi i fastegoeds maa ickon Tiendegaffve giffvis ut ibid. oc endicke saa megit i løest eller fast fordum / Efter de forskrefne Norske Lowbøgers Medføer / om mand hafde mange Børn.

Fierdingsmand pete supra Fierdigsboed.

Fierfølling): Skamfering paa anden Mands Qvæg / L. L. B. 35. v. 1. 2 & seq.

Fiolmeele): Rumbtalendis / oc Fiolmeelig): Rumbtalendis ut meer end mand kand bevise.

Fire Marcks Sølffs Bøder / er gemeenlig Ærørig i Norge / som 3. Marck i Danmarck / ut M. B. 21. v. 26. dog icke altid ut TING. B. 8. v. 1. &c.

Fladføring pete Fletføring inter Danica.

Fladseng qvasi Fledseng eller Fillits Seng sive Fladseng / pro en taabelig eller bedragelig Seng / eller Sammenleje / unde proverbium forte, den er icke flad som fledie binder / men den som vedtager.

Foder Fæ pete Foerleye.

Fordags Breff): Beskermelse Breff til Rettens Vdføer / paa vis Dag oc Tid / M. B. 1. v. 18. Ac pete Kongsdag qvod idem.

Forlags Ore): De Penge som mand kand miste / oc lade staa / eller udsette paa Rente / sig til profit, L. L. B 55. v. 10.

Forfald): Forhindring. M. B. 9. v. 5. Et hinc Forfaldsløes vel Forfaldeløes): uden Forfald ac hinc Forfalds Vidne.

Foering): Rettighed i Steden for Heeste at holde / L.L.B. 1. v. 21. & 23. oc er gemeenlig Kongl. Maytz. Rettighed allene i Norge / Ac pete foer Leje ut cognatum sed non idem.

Forfalden pro, skyldig / Alias forfaldit Huus): brøstfeldigt.

Foerleje): En Rettighed i Norge oc meest hos Adelsmænds oc Odelsmænds Leilendinger / brugelig i Steden for Qvægeller foer Nøed at holde / som Lowen forklarer om Foeder Fæ / i K. B. 15. cap. v. 1. &c. vide Kiørlaug & Kiørleye Correlativa.

Forgrebs): For ud / forloddis / eller qvasi saa megit som Skibet kand bære / ut Kl. OB-B 24. v. 1.

Folloug): Vergemaal pete Fierholdsmand & Straff.

Følcke): Herritt / et Sogen / toe / eller tre / eller Tinglaugs Folck / ac vide Skibred & Fierding / Et hinc Fylckis Ting.

Forredsel): Den der forrestaar Huset / oc er dog icke ret Hustru / men en tecte Qvinde eller Boelskab / sampt kand oc vel forstaas / om en Forstanderske / oc om en Fadeburs Qvinde.

Fosterbarn /): Det Barn som mand føder eller opfostrer / enden for Guds skyld eller for betalning. Et hinc Fosterleije /): betalning for Opfostrelse.

Fredhellige): De der elsker Fred / oc de der bæer nyde Fred / ut M. B. 15. v. 9.

Fredløs Maal): Fredløes Gierning / ut M. B. 6. v. 4.

Frelse Goeds): Frit Goeds / u-forpandtit / etc. Ac pete Frelsmand.

Frelsmand / det er den som frelselig maa fare hvort hand vil / oc hafve fred / ut V. B. 5. v. 2. Et M. B. 17. in titulo & textu sampt undertiden forstaas om frj Mand eller Vebner / thi frels betyder det samme som frj / Et hinc frelsegoeds): frit goeds.

Goeds. Dog vel sigis undertiden om indløfft Goeds. hvad hel-ler det er Adels eller Odelsgoeds eller u-forpandit ut supra.

Fremtarff): Forraad/ ut til Fremtarff): udi Forraad/ ut A, B. 14. v. 7.

Frendeboed Norvegicè, idem qvod Etteboed Danice Ac pete Etteboed & Aarsteide inter Danica.

Frille eller Frillekone): Boelskab & hinc Frillebørn/ Uecte/ med mindre Faderen oc Moderen siden di ere aflit eller fød/ enten troloffver eller ecter hver andre ut V. B. 7. cap. Art. 28.

Fuld Mands Verck): Saa megen Agger/ Eng oc anden Eyendom som mand behøfver til en fuldbrug/ oc er gemeenlig (saa som i Bergenhus Lehn/) tot Løbersbrug oc tot Huder/ oc giør saa meget som tre Løber.

Fuldøre/): Fuldrettis boed/ eller fuld Indkomst ut A. B. 22. v. 5.

Fuldredsels Bonde idem ferme qvod Adelsbonde/ i den Jydske Low/ Et hinc Fuldredsels bonde/ etc. Ac fuldredsels Gaard/ & Halfredsels Gaard/ ut V. B 1. v. 1.

Fuldrettis Mand): Den der bør fuld Ret/ Ac hinc fuldrettis Skade/): Skadisfulde opretning/ ut K. B. 27. v. 4. Ac pete halffrettis.

Furer ut i Agre pete Rener.

Fyldings Tømbermand): Undertømbermand ut V. B. cap. 2. v. 12.

G.

GAard forstaas oc tages undertiden pro Gierde/ ac hinc Aalegaard/ Marckegaard/ etc. ut L. L. B. 44. v. 11. & 12.

Gaardefang): Gierdefang/ Gierdsel ac hinc Gaardstøfver/): Staufver/ som et Gierde befestis med; Men

Støffr er di Stager/ som Korn opsettis/ til at tørris oc giennomblæsei Norge/ oc sammetid tagis for hvis Træfang/ i en Gaard behøffvis/ ut L. L. B. cap. 46 v 5 saa som Esnetræ oc andit.

Gaards Ret qvasi Gaardens Ret/ forstaas proprie om Kongens Gaard oc Slotter/ samptom Adelens Sedegaarde/ saa vel i Norge som j Danmarck/ som den Bog der heder Gaards-retten/ (oc om saadanne Gaarde tracterer i Fortalen) formelder/ at Adelens Sedegaarde saa vel i Danmarck som i Norge/ haffver lige Frihed/ men icke andit deris Gods.

Galder & Gan): It slags Troldom som Lappefinder bruger/ Et hinc at skyde Gan i nogen.

Gammelt oc fundt): Det som aff Arrilds Tid haffver værit i Brug/ eller heffd er falden paa/ oc saaledis er forefundit aff Mand effter Mand/ & pete Arrilds Tid.

Garnsspilde): Garns Sønderriffvelse/ Forkommelse eller Forderffvelse/ ut L. L. B. 47. v. 2.

Gieldbunden & Gieldslagen idem.

Gier): Vdlegi atskillige maader/ ut pete V. B cap. 1. v 6. & cap. 9. v. 7. & seqventibus om Gier til Baadsmænd/ oc om Ledings Gierd/ pete Ledings Gierd.

Giftermaal/ oc dets Ret pete Giftings Baalcken/ Giftings Gods/ Et pete Arfve Baalcken.

Giftings Goeds/): Dit som mand hæffver bekommit med sin Hußbond eller Hustru/ Et hinc Giftings Mand/ den som raader for Gistermaal/ ut A B. cap. 1. v. 4.

Gildre): Middel til at fange Dyr med/ Et hinc Reffve Gildre/ Elsdiurs Gildre/ sive Elsdiurs Skud/ etc.

Giøre Sag): Den Sag mand tager sig til uden for Aarsag.

Gisting vel Gißning idem qvod Gittelse.

Goedfader tagis & pro Farfader & pro Morfader/ sic goed Moder pro Farmoder/ oc Mormoder. Graffe-

Gräffestelse/ idem Norvegicè qvod Begraffvelse/

Greed): set Fred/ & hinc Greedsted/ & Greedstid/): fredsommelig Stæd oc Tid/ oc hvo den Gred offvertreder bøder dubbelt bødder/ ut M. B. 16. v. 1. Alias at giøre Greede est idem qvod at giøre Green ut infra.

Greene): at giøre Reede/ forklare/ & hinc at giøre Green/ qvod idem est.

Green/ pete Qvitzel & Blodstreng.

Grid vide Greed.

Grind): Leed i Norge.

Grinder): Qvij/ Fold/ etc.

Guld-Moder/ den Qvinde som hafver værit Fadder.

Grundherre): Huusbond for Grunden/ ut pete Jorddrot.

Gylden ut en Bergen-Gylden er 12. ß. alias regnis 16. ß paa er Gylden/ efter den gammel Maneer/ naar 24. Gylden giør 1. Marck Guld.

H.

Haffner): Fæmarck/ Beed eller Greßgang/ & hinc at haffne fæe/ pro at lade gaa i Greßgang/ eller vocte/ oc kand sampt tagis for Kochaffve/ ac pete Hug oc Haffne.

Hagefields Gierde): Det Gierde/ eller Stengsel, som Naturen hofrer giort ved field/ bierge/ bersnaber/ Klipper eller andet saadant; Eller dog giøris med Menniske Haand imellom toe fielde/ ut L. L. B 47. v. 8.

Halffmands Verck pete Fuldmands Verck.

Halffrettis Mand): den som bøer ickon halff Ret i hvad Sag hand vinder/ v. B. 11. V. 11. & ultimo.

Halff

Halffrettis Skade): halff Skade/ ac pro halff Skadis Opretning.

Handeband vel **Handerbaand)**: Handtaßning ut K.B.10.v.10. eller Handfestning/ som en aff Recesserne, eller saadan en Bog kaldis i Danmarck/ som Adelen dog meest/ oc deris Friheder paarører.

Haffve / interdum pro Koehaffve/ ut pete supra haffver.

Haulder Mand): den som er meere end en gemeen Mand/ L.B.18.v.5.&c. Qvasi kommen udaff biergie/ & hinc Haulder Fæe): biergefæe/ saa oc sigis om Haff Fæe eller Strand Fæe/): det der skal vere i Stranden.

Heffselboel): en halff marcke boel.

Hegtelse vel **Hechtelse)**: Fengsel eller Hefftelse proprie ut L.L.B. 34.v.3.

Helnings Fællaug): Contrahering imellem tvende Personer om deris boehaffve/ om at lige med hver andre participere, i Løest oc fast efter hver andris Døed. Naar de hafve begifvet sig tilhaabe udi Ecteskab/ ut A.B. cap. 3.v.1.

Herde / eller Herdis pro Forherd & Forherdis/ hinc Herdelse/ ut TING.B.6.v.4.

Herske pro Regiere & aliqvo modo severius, ut idem Danicè.

Hesser / pete Høehesser.

Hestefører): Den som er mectig til at ride en Hest/ A.B.19.v.7.

Hiemmel ut eens Hiemmel/): hvad mand haffver faait i Hiemgifft/ eller arffvet hiemmen fra sed Hiemmel & Hiemle Danicè aliud est qvamvis & Norvegicum hoc etiam ut Ty: B.4.v.1.& seq.

Hiemmengaffve): Hiemgaffve.

Haulder som er, forklaris hel tydelig i en gammel Lovbog, saaledis: Den kaldis Haulder som Odel hafver taget baade efter fader oc moder til arfs, det som hans forældre hafve aatt for hannem, oc icke anden mands odel der-i at regne, som med kiöb eller Arf er adkommet.

Hiemsiefne): Steffnemaal til Hiemting Danicè Verneting ut ved Bonde Leensmand j Norge/ etc.

Hien): Huusfolck Tienistefolck/ Item Mand oc Qvinde/ ut A. B. 4. v 1. & A. B. 6. v. 1 hinc Ectehion): Ectefolck.

Hirdskraa): Gaards-Ræt/ Norvegicè, pete Gaards Ret.

Hoffvitbøl): Hoffvidgaard eller Sædegaard/ ut O. B. 3 v. 6. & A. B. 7. v. 13.

Holding pete Landboehold.

Horn om Horn/ oc Kløff om Kløff/ sigis om Fellitzbeed til Qveg/ ac vide Rygspendsel & Hornspendsel. ut L. L. B. 38. v. ultimo.

Høffding): Høffvidsmand. M. B. 1. v. 6.

Høehesse): det slags Gierde der Høe tørris paa / ut Nordenfields sommesteds brugeligt.

Høymaalstale/): for den høye Offrighed.

Hvaldgaard): En Vaag/ Sund eller snefffver Stæd som Hvale fangis udi/ ut L. L. B. 62. v. 4.

Hudskyld/ oc **Hudelaug**): Hudelandgild. Dog Hudelaug sigis oc om Kalffskind/ oc gaar 12. imod en Huud/ ut om Hude Landskyld/ pete L. L. B. 1. cap. v. 10.

Hug oc Hafn vel Hugst oc Hafn / ut Norvegi Joqvuntur, det er den Platz mand haffver Ret til at hugge paa/ oc at hafve sit Fæt paa.

Huusleye & **Huushyre** idem pete & Leye/ ac hinc Huusly): At hafve Huusskiul/ oc Tag ofver sig.

Huusmand ferme idem, qvod indisier i Danmarck/ dog icke bryde iden Jydske Low/ ut V. B. 11. v. 6. L. L. B. 16. v. 4 K. B. 23. v. 10. Men Nordenfields tagis for den der er i

Huse med Leylending oc bruger ingen Jord. hinc & Huus Qvinde.

I.

Jeffnbeed): Jefn Greßgang ut L. L. B. 39, v. 2. ac hinc Jefnelkyld): Jeffn Landgilde & Jeffnbaarn): Jefngoed paa Slect/ Byrd eller Stand/ ut M. B. 2. v. 2. Ac Jefngoden Norvegicè): lige for.

Indrømmelse eller Opladelse): Opladelse ut L. L. B. 44. v. 15. ac pete L. L. B. 14. v. 5. & 6.

Indsegle): Signeter/ ut Ting. B. 3. v. 10.

Indgield oc udgield pete Danicos terminos oc forstaas ellers om tilstandis/ oc bortskyldige Gield.

Indhuse): Di der staar inde i Gaarden/ & Vdhuse di der staar uden for/ ac pete inter Danica Salsse/ Et hinc Indmarck oc Vdmarck.

Indstødde Øre): den Rentepenge eller Indkomst som mand kand haffve nogen Støed/ Tillid/ eller Ophold aff i Nøds Tid/ ut A. B. 14. v. 16.

Indvißning ut i Goeds; Alias fra en Dommer eller Ret til en anden/ sive Henvißning.

Jordrot): Landrot sive Land Herre eller Hußbond for Gaarden eller Grunden/ ut O. B. 11. v. 8. &c.

Jordebreide vel Jordbreide): Amagelse paa Jord inden viß Tid/ ut O. B. 5. v. 1. Hinc Jordskyld/ Jordmon/ Jorder. Ac pete inter Danica Løßkyndelse/ qvamvis udi Rigens Ret in alio sensu.

Jordeigen Bonde): den som selff eyer Jord eller Jordegoeds / K. B. 23 v. 3.

Jordfald): udfald aff Jord ut Fieldskreed aff Field/ pete Fieldskreed.

Iſend): tilligemen er fortryct i Lowen/ oc kaldis i Seng / ut A. B. 10. v. 1.

Indtecte Fæ/ pete Danica.

Julemarck): den Marck Sølf/ mand gifver for mand icke betal ſin Landſkyld inden Jule-Aften/ ut vide L. L. B. 1. v. 19.

K.

Kaarsmiſſe om Høſten): Den 14. Septemb. ut L. L. B. 16. v. 5. Oc Kaarßmiſſe om Vaaren/) Den 3. Maij ut L. L. B. 7. v. 2. Et ſic Kaarßvreye/ ſom Trol Qvinder bruger deris Tryllen paa.

Kaar Leye vide Overleye.

Kaaſthold): Kaaſt oc Thæring ſive Bekaaſtning paa. Trette/ Et hinc Kaaſtholds Dom ſom er der om/ ut pete T. B. 9 v. 1 & ſeq.

Kiendelſe): En Gafve Bunden udgifver/ naar hand faar ny Landrot/ eller Huusbond in inditium at hand bekiender hannem for ſin Herre/ ut L. L. B. 1. v. 7. Alias Kiendelſe er en Rettighed ſom mand gifver aff nogen Grund/ ſom mand bruger til ſin Nytte/ endten til Fiſkerie eller i andre maader; Alias Landslaad ut vide Landslaad/ Atq; vide Landnam.

Kiøbe Jord): Den kiøbter.

Kiøb oc Sal): Indkiøb oc Vdſelgelſe/ Hinc Kiøbebaalcken): den Baag i Lowen ſom handler om Kiøb oc Sal/ oc er den 7. Baag i den Norſke Low/ ut pete titulum ejuſdem, & hinc Salemaal/ ut O. B. 8. in titulo.

Kiøbſteds Ret. Hujus oppoſitum vel diverſum Lands Ret/ Lande Ret/ ſive Landſens Ret qvod idem, ut, pete Lands Ret.

Kircke Ombudßmand): Kirckeverge, ut L. L. B. 1. v. 26.

 Kiør.

Kiørlaug): It Pund Smørs Indkomst/ sive Kiørley eller Koeleye/ Ac hinc Kiørlaugsmøg/ ut efter en Koe. Alias naar Kiørlaug forstaais om en Koes Verd/ Da regnis tre Kiørleye eller Kiørimod en Høst/ oc tho imod it Hors.

Kløff om Kløff/ vide Horn om Horn.

Kongsdaug): Lejdebreff efter Drab begangen/ indtil Sagens Vdføer/ med Dom ut & pete Fordag sive fordags breff. M. B. 1. v. 8 & 9 ac pete Landsvist/ hvilcke slags Br sve Rigens Cantzler tilhør at udgifve ut i hans Bestillings breff indført; Oc videre om hans Bestilling udi Privilegierne; Oc til Herredage ex Solito.

Kongsett & Sagesald): Bøder til Kongen for Mißhandling.

Kraagraffter/ Nogle krogede Træer paa den eene Ende/ at holde Tag tilsammen med paa Vdhuse/ saa som paa Smidier/ Kiøler/Badstuer/ oc andre saadanne/ ut L. L. B. 2. v. 1.

Krafft & **Krafftelos**): Om Breffve/ ac pete Mac & Macteløes.

L.

LAnd/ tagis undertiden for Rige/ i Lewen; Vndertiden for Jord eller Grund/ ut ex seqventibus patet, cum & ex voce Agerland ut pete Agerland.

Landboehold pete Tredie Aars Tage qvod idem.

Landdrot & Jordrot idem de qvo L. L. B. v. 1 & alibi atq; pete Jorddrot/ atq; supra pete Land/ Ac hinc At Konningen er den størſte Landdrot i Landet.

Landgang/ ut at giøre Landgang/ qvod hostium est, ac pete oppositum Landvern.

Landkiøb): Kiøb efter Marckitsgang/ qvod & Danicum.

Land

Landnam): Bøder for Gevalt/ som skeer paa nogen Mands Land/ eller Grund/ ut L. L. B. 18. 19. & 20. cap. v. 1. &. seq. Eller for nogen Mands Grund dets Nytte oc Brug uden Landdrottens Minde ut ibidem atq; L. L, B. 7. v. 4. & cap. 44. v. 1. & seqventibus ac L. L, B. 45. v. 2. ejusdem libri, ac pete Landslaad/ tum & Kiendelse.

Landraade Sag): Lands Forrederj/ ut V. B. 3. v. 12. & M. B. 2. v. 1. Ac hinc Land lyst): Land forvist.

Landeret vel Landsret sive Landsens Ret idem; Et hinc proverbium Vilge er ingen landsret.

Landskyld): Landgilde/ ut *L. L.* B. v. 1 v. 1. & seq.

Landslaad): Den Rettighed som bør at giffvis til Landdrotten for Mand bruger nogen Mands land eller Grund til sin Nytte/ ut til Fiskeri/ eller i andre Maader. Ac pete supra Landnam/ som er en Straff for mand icke giffver landslaad ud/ men bruger en andens uden Minde/ eller med Gevalt/ Hvor i mod ald Loug er anrettit unde hoc in præfatione legis Cimbricæ; Vilde hver nøjes med sit egit/ etc. Da torde mand icke Loug ved. Ac om saadan Mißbrug pete *L. L.* B. 7. v. 4. *L, L.* B. 9. v. 6. 7 & 8. *L. L.* B. 16. v. 1. & seq. *L. L.* B, 18. v. 1. & seq. *L, L.* B. 20. v. 1. & seq. *L. L.* B. 50. v. 1, *L, L.* B. 44. v. 1. & seq. *L, L.* B. 45. v. 2. & seq. &c.

Landsleye) Lands eller Jords leye/ eller feeste/ ac hinc Landsley Baalcken): den Baag i den Norske Low/ som handler om saadant/ oc om Leylendinger deris Ret oc Plict/ som Land eller Jordleyer de qvibus uberius infra.

Landvare/ Er den Rettighed/ som giffvis aff Vehre eller Ver der ligger langt i Haffvet/ for mand setter sine Baade der paa eller Skiaar at tørre Fisk paa/ oc haffver oc Tilhold til at haffve Natteleye paa.

Landvern): Lands Beskyttelse & hinc Landverneskib/ & Landverne Ting ut V. B. 1. &c.

Landverne Baalcken): Den Baag som handler om Landvern/ oc er den anden Baag i den Norske Low, ut pete titulum ejusdem. som ellers kaldis Udfare Baalcken/): Den der tracterer om udferd til Søes eller Lands.

Landsvist): Leidebreff som nogen gifvis paa sin Fred effter begangen Drab/ naar hand er dømt til Fred. Oc er Stadfestelse paa retmessige Drabs Dom/ som icke siden maa casseris, til at vises enhver i Landet hvor Paaeskis/ unde dictum. ut M. B. 1. v. 9. a cpete Kongsdag/ som udgiffvis tilforn.

Langskib/ pete Landverne Skib/ & Skierbaad.

Laugbøden): loulig tilbøden.

Laugdage pete Danica, oc er dog i Norge gemeenlig tre gang ser Uger/ ut pete tre gang ser/

Laugmand): Landsdommer ut T. F. B. 9. v. 7. & 8. & alibi sæpius.

Laugsteffne): Lowligstefne eller Ting.

Laugret): Dt Ting som aff Laugrettismænd besøgis / Atq; est ipse consessus sive synodus judicialis, ut T. F. B. 5. v. 1. Ac hinc Laugrettismend pro Nefninge/ eller Sande Mand/ ut T. F. B. 4. v. 4.

Laugsøgne): Lautings Tid/ Et hinc Laugtings Ordning/ Laugtings Ordning ut T. F. B 3, in titulo. Ac hinc Laugtings Indsegle. ut ibidem

Laugbyde): Loulig tilbyde/ eller opbinde/ ut O B, 4 v. 5. & 6. Et hinc Lougbøden & Lougsøgt.

Laugskyld vel Laugeskyld): Lowlig skyld/ eller Rettighed ut L. L. B. 14. v. 2.

Leding): En tribut som gemeenlig udgifvis, i Freds eller Feide Tid til Rigens Defension, dog i Freds Tid paa en anden Maneer/ oc med en anden Straff om forsømmis/ ut L L B 1. v. 22. Oc i Feide Tid/ paa en anden Maneer oc med en anden Peen om Forsømmiss/ ut V, B. 6. & 7 v 1 & seqventibus

Leding & Ledings Fihrd idem qvod i Danmarck eller iden Jydske Low/ Leting / Ac hinc Ledingsfald): Straff for Ledings Forsømmmelse/ ut V B. 6. & 7 v. 1. & seqventibus, Et hinc Ledingsgierd & Ledingsfred/ ut M B 16. & vide Gierd.

Ledingsfald / Ledingsfihrd/ Ledingsfred & Ledingsgreed pete Leding & Greed supra.

Leje tagis propriè i Norge for Rente/ ut leye aff Penge/ Leye aff Huus/ eller Huusleye/ ac hinc cognato qvodam sensu Husmandsleije.

Leijemaal & Letjeland): Saa stoer en Plads som mand hafver i Leije ut L L. B, 50. v. 2. ac pete her item inter Danica Feste/ vel Gaardfesning.

Leijermaal): Vlowlig Samleije/ Ac hinc Lejervide/): Bøder der for.

Letlendinga): Landboe/ eller Land bonde/ sive Noegens Bonde eller Tiener/ boendis paa hans Grund ut L L. B. 1. v. 7.

Liggedage / Findis icke i Lowen / er dog brugeligt i Kiøb oc Sal): hvorlenge fremmede Skibe maa lige paa Hafn / før end de i gemeen maa kiøbe med alle/ oc ellers gemeenlig førsi med Borgerskab.

Liffs Breff / Danicè & Norvegicè Bebresning paa Liffs-Tid/ & sic Lifs Straff/ 2c.

Lißpund pete Remaal atq; Veet oc Maal/ ut udi K. B. cap. 29. v. 1. & seq.

Lensmænd i Norge / forstaas propriè oc Jefnligst om Bond.

Bonde Lensmand ut T: F: B: 3, v. 9. T: F; B: 9, v. 4. L: L: B: 22. v. 2.

Lockeran/): Den Ran som nogenledis skeer med eens Vilge/ L: L: B: 30: v: 4.

Lougfaste Mænd/ pro Boefaste/ oc V-loug forvunden/ sampt u-berycttede.

Lougfeld): Low forvunden.

Lougfestelse) Beslag ut K: B: 3: v: 7. Ac Pete Oversettelse.

Lougmaal): Norvegicè Vide eller Straff/ ut at legge Lougmaal mellom tvende/ der er foreeniget/ hvat skal haffve forbrut/ om opbryder lowlig Foreening & pete etiam Laugmaal suo sensu inter Danica.

Lougvern pete inter Danica & Lougvern.

Løeb Smør): Tre Pund Smør K: B: 29: v. 5: Et hinc Løebsland & Løebsleje/ som saa megit gaar aff. Ac Løeb pro den Barck eller Neffver/ som Smørret ligger udi.

Lyritter Eed/): Tre Mends Eed/ ut Ty: B: 16: in titulo. Alias Trilitter Eed.

M.

Maag) : Svoger & hinc Maagelaug): Svogerskab.

Maal) : Sag ut i Eedstaff/ ut jeg setter mit Maal til GUD/ & hinc Maalessne) Aarsage/ oc Middel til Trette/ eller Tiltale/ & Maalseyer) : Sagsøger.

× Maale Jord): Affhendt eller udsat i Pandt/ paa visse Aars eller Aaremaals Tid/ ut O: B: 19: v: 2: Enddog der findis indført Maale Jord/ men er fortrykt.

Maalekar pete Settinger Skiepper/ Sold/ etc. Et hinc Maalekander som oc sommestedts brugis til Korn Nordenfields/ ut i Bergenhuus Lehn.

Mactebreff): Fuldmacts Breff/ Achinc Macteløes/ etc.

Mamateboel er nogen slags Landskyld/ som findis icke i Lowen men dog forstaais om it Boel eller Plads/ som 18. Marck Smør gaar aff/ oc sommesteds gaar it Pund Smør der aff/ oc sommesteds 1½. effter Landsens leylighed/ saa at otte Mamate Boel skulle være it Mands Verck sommesteds. Ut vide Mands Verck vel Fuld Mands Verck.

Mandeminde per se intelligitur.

Mandhelge): propriè Mands eller Folck's Erholdelse ved Helbred oc Karskhed/ saa som fri for Saaremaal oc Offverfald/ Ac hinc Mandhelge Baalcken): den Baag som tracterer derom. Sampt betyder oc en Mands Opreißning effter Nederfeldighed/ ut M: B. 10. v. 5. Alias Mandhelge vel potius Mandheld/ bemercker oc idem qvod Ambod i den Jydske Low/ Ac inde at tage en sin Mandheld fra.

Mandslet): Drab T: F: B. 8. in titulo.

Mand dis verre & halffrettis mand fere idem. ut vide A. B. 3. v. ultimo, & vide halffrettis Mand.

Mandeboed/ vel Mandsboed er gemeenlig 32. Rixdaler/ i Norge sive 8. Marck Guld/ ut pete Marck Guld.

Mandt Leye/ forstaas aff somme 3. Kalffskind ut paa Augde siden/ oc sommesteds anderledis.

Mandtal ut paa Folck i Vdnefn & hinc Mandtals Registier/ Ac pete Antalsregning.

Marckeboel): Otte Oridsboel/ det er toe Huder eller is Skippund Tunge/ Ac pete Ore & Orisboel.

Marckeføer/ ut om Qvæg der er ferdig til at gaa ude paa Marcken/ K. B. 15. v. 4. Ac pete cognota Hesteføer / ac Vindisføer/ etc. Tum & inter Danica pete oppositum aliqvo modo Ottelbit.

Marckegaard): Marckeskiels Gierde ut pete L. L. B. 58. v. 6.

Marck Guld / eller Gulds/ erfahres aff gammel Norske Breffve/ at forstaas om en Rosenobel/ eller des Verd / oc 8. Marck Guld/er en Mandeboed/ men i Danmarck skal en Marck Guld være 16. Rixdaler eller en Loddemarck Sølff/ ut etiam pete inter Danica M. Guld er lodde Marck Sølff.

Marcke Ild): Skoff Ild L. L. B. 25. v. 4.

Mæle / ut Mæle Korn / der aff gaar gemeentig thi Meeler paa en Tønde / oc skal reitis efter Tønden efter hvert Bygdelaugs Maneer / ut K. B. 29. v. 3. Et hinc Mellaug vel Meelings laug / som giør 9. M. Smør / 4. Meelaugs laug en halff løb / ac ½. Mellaugs laug Erdter). En halff Løb Erdter.

Meeste Mand): Den der eyer meest i nogen Gaard L. L. B. 1 v. 9.

Mißdøed sigis der om naar Mand oc Qvinde døer fra huer andre Barnløes.

Mißglort): Imodgiort Et hinc Mißholden/ ꝛc. Tum & pro Mißhandlet.

Modvern): Modstand med Macht ut K. B. 3. v. 9.

Møespilde): Møes Krenckelse/ ut M. B. 25. v. 5. & 6.

Møen Aas pete Vindskeder.

Muder): Di Gafver mand truer sig til ved Muden /]: ved Surseend/ oc andre saadanne Miner / ut Ting. B. 3. v. 23. Ac hinc at Mude): at foerte eller giøre sig vred for intet.

Muld Aar): Det Aer en Qvinde beholder uden Tage / eller Kiendelse / efter Hußbondens Døed/ dog det findis icke i Lowen/ oc hører nu propriè tilsawmænds Qvinder / Preste Qvinder / sampt deris lige.

Mum-

Mumme Sag): Den Sag mand mumler eller ymler om i løn/ at være nogen Steds tildragen/ Ac pete Ømmel.

Mundheffd & Mundheld idem.

N.

NAgelfast): Det som er naglet oc spigret/ ut L. L. B. 9. v. 10.

Næffnde Mænd) Nefninge/ ut Ting. B. 2. v. 1.

Nehr skyld) Nehr beslectet pete Skyldskab.

Nidingsverck): V-bodemaals Gierning ut M. B. 2. v. 8. & seq.

Noen: Efter Middag saa som Midastenstjd i Norge.

Nottung vide Remal.

Nødverge). En andens Beskadelse i det mand vil verge sit egit liff/ oc icke anderledis kand befries/ ut M. B. 1. v. 2.

Nøst): Skibshuus/ ut V. B. 2. v. 9.

Nyebolen): Nyegift/ Nyes Nederset Et hinc Nylending/ Nykommer/ etc.

Nylending / eller Nykommer pete Nybolen.

O & Ø.

ODel & Odelsgoeds): Jordegoeds som er arfvet/ oc icke kiøbt/ dog undertiden kand sigis om Kiøbegods/ nemlig det Hefd er falden paa/ eller er kommen hen i tredie led/ v-paakiert oc v-invundet igien/ eller er gifven lige Odel imod/ ut O. B. 1. v. 1. & seq.

Odels Baalcken Den Baag i Lowen der handler om Odels gods/ oc er den fierde Baag i den Norske Low/ ut pete titulum ejusdem libri.

Odelsbaaren): Føed til Odel at eye/ endten ved Arff eller Indløßning/ ut pete O.B 5. v. 1. & seq.

Otte Ortuger oc tretten Marck Sølff/ regnis nu for 7. Rixdaler gemeenlig/ eller 1½. Rixcksmarck/ ringer som meßeds ut om 8. Ortuger oc tretten Marck pete Tingf. B. 3. v. 12. cap. 5. v. 2. & 4. M.B. 1. v. 4. & V. F. B. 13. v. 1. & 5. &c. Thi Tretten Marck Sølff er halfffyffvende Rixdaler: Oc 8. Ortuger/ om skulle forstaas om gammel Ortuger/ hvor aff regnis hver for 1½. Skilling. ut infra saa er di 8. Ortuger ½. Rixort/ oc bliffver da Summen ut supra, men synes at være veddtagit/ oc skal regnis for 7. Rixdaler ut etiam supra.

Ombudsmand): Befalingsmand/M. B. 6. v. 10. oc kand dog tagis baade for Befalingsmand/ oc for Foget/ sampt for en Bonde Lenßmand/ etc.

Orckefald): Stunde Tabelse/ eller Tids Forsømmelse/ Alias pro lige Fald i Faffnebrydelse/ sive Oxefald.

Oprømmelse sive Oprøddelse): Leddiggiørelse/ vel Ryddeligiørelse ut L. L. B. cap. 44. v. 15.

Odegaard/ idem qvod Boel eller Torp i Danmarck/ sive Rydnings Boel/ ut L. L. B. 51. v. 1. & seq.

Ogt pete Noen.

Ommel): Hemmelig Tale om nogen Sag eller Bedriffe/ som mand qvasi ter øm offver/ at lade sig forlyde med/ eller vaandis ved at tale om/ ut pete Vaand/ & Vaandesag inter Danica, Ac Mummesag & bøygde Fløtmaal inter Norvegica.

Ore Sølff forstaas nu i Norge (indtil videre Anordning) gemeenlig om fire Skilling Danske. Ut T. B. 3. v. 9.

Orißboel/ betyder gemeenlig (dog icke allesteds) En fierde Part aff en Hud/ eller en halff Fierding Skyld/ som er Ottende Part aff it Skippund Tunge/ oc sommesteds meere/ Ac

hinc

hinc Ørtugboel): Tre Ørißboel/ men Øre Norden Fieldtz betyder den Jord / som et Bißmer Pund Smør gaar aff/ eller toe Pund Fisk som gaar lige imod hver andre.

Ørtug Penge): To hvide Danske. Men en gammel Ørtug): halff anden Skilling.

Ørtugland/ idem qvod Ørilßboel sicut Pendinge-Land idem qvod Pendingsboel.

P.

Parteløesegoeds) Det som ingen haffver Laad udi.

Pendings Boel & Pendinge Laan/ som en Pending gaar aff/ oc it Ørißboel Søndenfields/ giør 12. Penningeboel/ oc naar en Øre saa som Nordenfields regnis for 1. Pund Smør/ eller i Penge for 2. Ricksmarck/ ut olim, eller 2. Pund Fisk for 2. Ricksmarck ut supra. Da beløber 1. Penge 4. Skilling Dansk eller en Øre Sølff/ som en Øre Sølff nu regnis for/ men tilforn ickon for 2. Skilling.

Prouff): Vidnißbyrd & hinc Proffgild vel Proffør/ den der maa proffve/ ut 15. Aar gammel i Norge/ oc den der icke er berygtiget eller Lougforvunden/ oc proffsterck/): sterck paa Proff oc Vidnißbyrd/ ut Ting. B. 4. v. 3. Ac Profsbreff): Vidnißbyrds Breff/ Ac Profve): at vidne.

Puse Fæ/ Findis icke i den Norske Low/ men i den Norske Kircke Ordinantz/ oc er en Betalning til Præsten/ for hand Vier Folck sammen.

Pust): Nefvehug, M. B. 16. v. 3. Ac pete Black.

Q.

Qverlelse/ pete Qversettelse.

Qvern): Mølle & hinc Qvernebrug/ etc.

Overſettelſe): Beſlag ut K. B. 3. v. 7. ut & hinc Overſtand pro ſeqveſtro, eller Oværleije/ ſom de gamle ligger udi Lethargus. Ac vide Lowſeſieiſe.

Ovlſe): Fold i Danmarck & ad Ovije): At møge/ ut om Ager. Alias Ovije kaldis ſommeſteds i Norge Grinder/ ut pete Grinder

Ovittelſe & Ovitantz idem, men Ovitle): Sengeklæde/ ſaa kaldet paa Augdeſide.

Ovitzel): Ettegreen/ Blodſtreng/ eller Arffve linie/ ut O. B. 2. v. 19.

R.

Raadgiffver pete Raad Raad inter Danica.

Raadsmand Norvegicè Gaardsfoget/ Et hinc Raads Ovinde): Fadeburds Ovinde/ Ac pete Forredſel.

Ran): Ligeſom i Danmarck/ Tag med Gevalt/ ut L L B. 14. v. 7. & 8. Et hinc Ransmand/ 2c.

Remaal Er en ſlags Vect paa Lands gilde/ oc gaar fire paa et Lißpund/ mens aff den Vect ſom kaldis Notung/ gaar fire paa en Remaal.

Remmegierde/ Som er giort med Remmer eller ſmale Fieler aff Træ/ ut L; L. B. 27. v. 6.

Rendeſtaffr): Støffrej Gierde/ Et ſic Endeſtaffr/ & Handſtaftr/ pro Endeſtøffr/ eller Pæle/ ſom ſtaar ved Enden aff indpelit Eyendom.

Reene/ pete ſteent oc reent.

Retlede eller Retledelſe): Underviſe eller Underviſning.

Riffve domme vel at riſve dennom/ ſive at ritte nogen Domme/ priſco modo Norvegico pro At giſve Laſt paa dennom/ dadle eller vrage dennom ut Ting. B. 6. v. 1. & ſeq. Rijß

Riißbit): En liden Buck/ qvasi den der bider Riis.

Roerleding & Roersstolo terme idem.

Roßkiøb/ eller Rugkiøb): For en lidelig eller ringe Priis/ ut O. B. 4. v. 9.

Røgsufve): Di Stuer som Bønderne hafver Røgoffne udi/ Alias pro Bondegaardt i Danmarck.

Rugsved vide Braader.

Rumpe Tafl): Hestens Rumpe saa vit som Kiød eller Rumperecker/ ut om Affhuggis/ &c. ut L. L. B, 35. v. 8. Ac pete Fiersølling.

Ryddelig pete Oprømme.

Rydningsmænd & Rydningsboel/ sive Rydnings Land/ ac Rydnings Ret/ pete Odegaard & Odegaards Mænd/ ut L. L. B, 51 &c v. ultimo, &c.

Ryg Aas/ pete Vindskeeder.

Ryggedomme eller contracter pro at igienkalde eller felde. Et hinc Ryggelig Et Veryggelig Etiam Danicè.

Ryg Spendsel): Bagstycke paa en Hest/ sicut Hornspendsel/ er it Middel at sette Seiglet paa Sundmørske/ baade frem eller tilbage med.

S.

Saaegierd): Seed Affvext.

Saaremaal): Saargiørelse eller Beskadelse/ til Blods/ ut Ting. B, 5, v, 2. & 3.

Saaremaals Boed): Boed for Saargiørelse/ eller for Beskadelse til Blods/ Pete Blodvide inter Danica Ac M. B, 17, 18, 19 v. 1, & seq.

Saatte): tilsat eller nedsat til Bencks paa en vis Stæd til

at

at giøre eller slutte nogen Forhandling/ oc sampt tagis pro forligte/ ut Ting. B. 8 v. 3. Et hinc Velsaate): Velforligte. vel ofver eenskommendis i Gestebud eller andensteds.

Sagefald): Bøder til Kongen for Mißhandling ut Ty. B. 4 v. 10. Alias Kongsect ut supra.

Sagemarck pro 10. ß. Danske/ prisco modo.

Sagerør idem qvod Sagefald.

Saget): skyldig & contra u-saget): u-skyldig / Mens Saget kand oc tagis for beskylt.

Sageløes vel Sagisløes/ det er oc u-skyldig/ ut M. B. 2. v. 9. M. B. 15. v. 3. contra Sagebunden eller Sagit ut supra.

Sagsøger & Sagvolder idem.

Sal & Sallemaal pete Kiøb oc Sal.

Saledag): Betalningsdag ut Ting. B 6. v. 4.

Sambaarne): Tvillinger/ eller begge fød aff en Fader oc Moder/ thi det oc saaledis kand forstaas.

Sambond): Samtycke med Hænders Sammenliggelse.

Samehere): Medeyere.

Samfædde): Beslectet til Fæderne/ ut vide A. B. 7. Sectione 2. 3. 4. & seq. Ac vide Sammødde.

Samfrender): Frender som kand høre begge tvistige Parter til/ sed hoc potius ad Danica vocabula referendum.

Samhermit): Eens Vidnende/ eller med lige Mundheld bekiende/ Hujus oppositum thvehermit.

Samkund): Samling til at giøre Skade ut L. L. B. 50. v. 8.

Samleye vide Samfæde.

Sammødde): de der ere Beslectet sammen til Møddernee/ ut A. B. 7. i den 5. Arff & seq.

Samsagit): Tilsammen skyldige i nogen Ting/ sampt oc kand forstaais om tilsammen beskylt.

Samsæde): paa Sæde sammen/ eller Sammensiddelse/ dog kand samleye oc saa sigis om den Ting/ mand leyer eller fester tilsammen.

Samsøskende & Fuldsøskende idem.

Sanckeproff): Proff mand opleder her oc der/ oc icke findis toe/ aff paa et Stæd/ som haffver seet eller hørt det udi proffver.

Sandsagit): Sandskyldig.

Segt vide Sagefald & Boed qvod idem, Et hinc etiam Kongsegt.

Seiermeere): Steenermeere ut V.B.14. v. 8.

Semmie): Contract, Offvereenskommelse/ Forligelse.

Semmieroff/) Bøder til Kongl. Mayt. for mand icke vil holde Semmie/ oc dog siden skal holde/ ut Ting. B. 8. v. 3. 4. & seq.

Sengeroff): Bøder til Efftlerleffverske for hendis Mands Berøffvelse/ saa som aff Sengen fra hinde/ som blant gemeen Folck er 8. Rixdaler/ ut M. B. 11. v. 1 & seqventibus

Set Fred): Den Fred som nogen selff lyser at søge sin Ret med/ M. B. 2. v. 3. Sampt er den Fred som Øffrigheden haffver paabøden/ ut Julefred/ Tingfred/ Kirckefred/ etc. Ut pete M. B 16. v. 1. & seq. Ac om Fred for Steffnemaal paa visse Tider pete Ting B. 5 v. 1. & seq. Ac Ting B. 9. v. 1, & seq. ut om Anfred.

Setter): Sommerbeed Ac hinc Setterboel/ Settersiøel/ Setterfæ/ Setterfehyrd/ etc. Ut L. L. B. 38 intitulo v. 1. & seq.

Sex Vger pete tregange sex.

Signelse tagis potissimum in malam partem, ut om den der skeer aff TrolFolck/ & hinc signe Qvinde/ Ac Primsignelse.

Siuner Øll qvasi Begrafvelse Øll Fordum holdt/ som om nogen Vaartegn/ eller Giendferd skulle komme fra di Døde/ oc blifve seet/ til at vide hvad de ville begiære eller huad deris Forvandter skulle vederfaris/ findis dog icke i Lowen/ men heller i den Norske Ordinantz.

Skaar Fisk): Forærings Fisk/ hos Landskyld/ til Landdrot/ eller Foget/ som Fisken veyer/ eller Vdskrifver/ i Landskyld Bogen at være betald.

Skadegield): Vedderlaug for Skade/ ut L. L. B. 19. v. 3. Oc det samme sampt brugeligt i Danmarck.

Skiaa/ Er det Vindue eller Hul paa Tagit/ som Bønder bruger i Norge paa deris Røgstoffue, Alias Lyre.

Skiaar kaldis ellers di Træer/ som Bønderne henger deris Fisk paa at tørris.

Skibsredning & Skibsudredning idem, ut V. B. 12. v. 12.

Skielgletten): Ettefødd.

Skielnit): Marckeskiel oc andre Skielsmisse eller Decision, imellom tvistige Parter.

Skiemdervig): Beskemmelse eller Skade/ som nogen faar i Smug eller Skiul.

Skierbaad): Di Baader eller Jagter/ som mand far imellom Skierrene med/ helst til Landvern/ ut pete Landverne Skib.

Skinckling pete Skind.

Skinds

Skinds Landskyld / pro Kalfkind gemeenlig / Et hinc Skinckling /): Fierdeparten aff et Skind / Ac hinc Skindvahre): Vildvahre.

Skiøtnings Ore / Det er / hvad mand gifver offver rette Kiøb / naar Gods kiøbis / sive Ofvergift saa som Giøre Sum i Danmarck / dog det gifvis ickun ofver rette Mandebøder.

Skippund Tunge): It Skippund aff tung Vahre / ut Korn / Malt / Meel / Men om Fisk oc Huder som er lettere / sigis det icke.

Skoffskade pete Fuldrettis & Halfrettis Skade.

Skiørte pro at fattis eller formindskis.

Skudboge): Laaritaff it Dyr som skiudis / oc det beholder hand undertiden som skød / ut L. B, cap. B, 57. v. 2.

Skudsmaal ferme idem qvod Sognevinde i Danmarck eller Tingsvinde om eens forhollende / & pro Forskydelse / ut at giøre Skudsmaal / &c.

Skydsfehrd): Foerenskaff / idem Danicè, ut Ect vel Ecke / ut pete Formalia.

Skyld pro Brøde oc Forseelser / & Laugeskyld / tum & pro Rettighed aff nogen Gaard / eller Grund / Ac hinc Jordskyld eller Landskyld / tum & hinc hvad Gaarden skylder / ut pete Landskyld.

Skyldskab / alias er Sleetskab / Et hinc Skyldinge): Sleetinge / & Skyldebaand): Arffvelinie / men Skyldener er Gieldener.

Sleetskab & Sleetlaug pete Skyldskab qvod idem. Ac hinc Sleeteboed & Frendeboed / sive Etteboed.

Soelglad pete Soelmercke inter Danica Ac pete L. L. B 3. v. 6. & seq.

Sold/ Regnis saaledis at sommestieds gaar tre Sold paa toe Tønder/ oc sommestieds anderledis.

Soeren Skriffver): Tingskriffver ut Ting. B. 4. v. 3.

Sommermaal): Sommerens Begyndelse/ som regnis for den 14. Aprlis, & hinc første Sommer-Nat/ som er Natten til den 14. Aprilis.

Soning pete Affsoning vel Afftingning/ Alias at Søgneer at lede med Dreg eller andre Middel/ effter den som er bleffven til Søes/ eller effter Goeds.

Søgne pete Laugsøgne/ & hinc Søgnedage): u-hellige Dage/ eller Arbeds Dage.

Søgning): Tiltale/ Deele/ ut Ting. B, 4. v. 24. Ac Søgnemaal idem.

Søstrung Barn): Fadersysters Barne Barn/ ut A. B. 7. i den 11. Arff.

Spand Smør/ Regnis sommestieds i Norge for $1\frac{1}{2}$. Pund oc sommestieds for it Pund jer Marck Syndenfields. Men Nordenfields regnis it Spand Smør for tre Pund eller en Løb/ sønderlig i Trundhiems Lehn/ eller for $1\frac{1}{2}$. Pund Smør/ oc tre Vogir Meel qvod idem est.

Staater vel Staader & Staadergang pete Almues Mand.

Starff): Belønning for Sytning/ ut pete Sytning/ & Flatføring.

Steent oc reent Eyendom): Den Eyendom som med Steen oc Stabel/ sampt med Reener/ det er furer (uti Agrer) er atskild.

Steffnemaal & **Steffning** ferme idem, ac pro Steffnings udføer med Retten.

Støff-

Støffver pete Gaardstøffver/ Et hinc Gaardstøffver som settis imellom Gierder / & Korn støffver/ der Korn settis paa til at tørris oc igiennemblæssis/ som brugeligt er i Norge/ Ac pete Gaardfang.

Støel pete setter sive setter Støel.

Styl pete Tyffve & Tyffveri/ qvod idem, Ac hinc staalne Kaaster/ etc.

Svaagerlaug & Svaagerskaff pete Maagelaug ex Maageskab.

Sysselmænd): Bestillingsmænd/ ut implicitè i V, B. 1. v, 7. & seq. Ac explicitè i den Norske Hirdskraa sæpius.

Sytning eller Fierhold for Fletføring/): Forsiun oc Vmage for Fleføring Ophold.

Sytningsmand): Fletførings/ forsynsmand eller Verge.

T.

Tage/ Er baade den første Bygsel oc den tredie/ & hinc tageløes/): Løes ved sin Gaard

Tageboed): den Sege mand udgiffver for Tages eller Bøgsels Forsømmelse L, L B. 15. v. 2. Sampt er oc vel den Boed som udgiffvis for Tag/ hvor om i K B 1. v. 3 & seq.

Tage Tijßdag vel Tockettijßdag): Den Tijßdag som indfalder 14. Dage effter Paaske Tijßdag/ ut Ting. B 9. v. 3.

Tegn): Bøder/ som mand gifver til et Tegen/ at mand icke haffver giort Drab forredelig/ men maa komme til Fred/ sampt kand forslaas om det Breff/ paa Fred som kaldis Landsvist/ ac vide Tegengield. Som oc Cain bleff gifven it Tegen/ at ingen maatte slaa hannem ihiel for hans Broders Abels

Afftag/ der hand giorde alvorlig Poenitens/ oc nesten var fortvilet ut Genesis 4. v. 15

NB Konningstagen, Kötbodor, C. p. 11, 12.

Teigengield idem ferme qvod Teigen/ eller di Bøder som giffvis til Konningen/ for mand maa bliffve ved Lifvet/ saa som Fredkiøb/ er di Bøder mand gifver for mand maa beholde sin Fred ut M. B. 1. v. 3.

Tegtedag): Vedtagen Dag eller Steffnedag.

Tey): It stycke Jord/ saa som en ende aff en Agger eller nogit sligt/ oc i nogen Maade kommer offver eens/ med det som kaldis Stuub/ i den Jydske Low. Alias Tey Norvegicè om det som velyndis/ etc. ut ond eller goed Betalning for nogen Ting.

Tiennisfe Tiund/ eller Tiennisfe Hion): Tiennisfe Folck ut Ette Hion/ Ettefolck/ ac pete Hion.

Tilgaffve): Det mand gifver til aff sin fri Villie/ offver rette Plict/ Danicè Giørsum/ oc undertiden kand forstaas om Kiendelse oc tredie Aars Tage/ som mand dog er plictig til/ at giffve efter Lowen/ ut L. L. B. 1. v. 10.

Tillaadnit): Tilfalden paa Laad/ paa Skifte.

Tilgifft pete Tilgaffve.

Tingbud/): Bud at komme til Ting/ & hiuc Tinglyst ut infra.

Tingfar Baalcken): En Baag i Lowen/ som handler om Ting oc Steffne/ eller om Tingfred/ oc er den første Baag i Lowen/ ut pete titulum ejusdem, Ac hinc Tingferd Tingsted Tingstue/ Tingsticke/ vide Budsticke. Et reliqva per se intelliguntur.

Tiuglang): Herrit eller saa stoer Plads/ som saa mange Folck boer udi/ der svarer til it Ting.

Ting

Tinglyst): Til Tinge oplyst/ eller forkyndt ut supra.
Tiund vide Tieniste Tiund.
Tocke/ Skifte/ eller paa Tøcke): det som vaar ickon til en Tid.
Tocke Tijßdag/ pete Tage Tijßdag/
Tofftegold): Bøder for Gevehr der fattis hos hver Toffte paa Langskibe/ ut implicitè Ex V. B. 11. & 12. cap. v. 1. & seq.
Told pro ald slags Rettighed ferme olim der gaffvis til Konningen oc paalagdis Almuen/ aff ny/ oc icke i Lowen tilforne formeldis/ ut V. B. 1. v. 6.
Tombt idem qvod Tofft ut Husetoft/ &c. Et hinc Arffvetomt/ &c.
Tomt & Gods): Falden til Arfs.
Torffvolle vel Torffvelle kaldis de Træer som Taget tilfestis med paaet Huus/ langs efter L. L. B. 2. v. 1. Ac pete Windskeder.
Top oc Taufl/ ut paa Skibe sed aliud hoc in lege Cymbrica.
Topmaal & Strugmaal correlativa, & per se se intelliguntur.
Tønderland): saa megit Jord/ som en Tønde Sæd kand saais udi.
Treding): Tredie Parten udi en Ting/ eller Gaard & hinc Tredingsmand & Fierdingsmand.
Tredie Aars Tage er den Rettighed som Kongl. Maytt oc alle Landdrotter der ere Byaselmænd i Norge paa deris Goeds/ at deris Leilendinger maa tage deris Gaarder igien/ hver tredie Aar/ saaledis/ at di skal gifve hver tredie Aar/ en

Rickdaler i Husbondshold/ aff hvert Skippund/ Skyld aff hver Løeb Smør/ oc aff hver toe Huder ut L. L. B, 1. v. 10.

Tre gang sex Vger er Laugdage i Norge/ ut Ting. B, 6. v. 4. & seq. Ac cap. 8. v. 4. & seq.

Tre Lod Sølff steed/ Regnedis fordum moed en Koe.

Tryllen idem qvod Troldom Fortroldelse/ eller Forgiørelse/ Ac pete Galder & Gan.

Tvehermit): Den som en gang hafver bekient et oc en anden gang et andet/ tvert imod hin anden oc vorder derfor V-gild gemeenlig/ Et hujus oppositum Samhermit.

Tynit & Tyffverj idem, Ac hinc **Tyfve Baalcken):** Den Baag som serdelis handler om Tyffverj oc er den 8. oc sidste Bog i Lowen/ ut pete titulum ejusdem.

Tyldter Eed): Tolff Mænds Eed/ ut Tyff. B. 14. v. 1.

W.

WAabenting & Vaabenhold sub intelligitur, V B. 12. v. 1. & seq. Et hinc Waabenvide/ for Waaben mand icke holder til Reede/ eller tilsyldiste.

V-amaget eller V-breid/ V paatalt/ V-breidet/ pete Amagelse.

Wanderført Wehr qvasi V-vanderført eller V-ført): Det Wehr mand icke kand vandre udi/ ut Storm eller V-vehr/ Et de hoc L. L. B. 50, v. 1.

Wanefuldt Qvæg/ Qvasi wanartig Qvæg/ dog bøer at heede V-vanefuldt/ der ingen for V-vane kand holde inde aff Agger eller Eng/ ut L, L, B. 31. v. 1.

Warde vel **Wgrder** sive Wahre/ er it Baal eller opreigste Træer/ som udviser Fiender at være for Haanden/ naar de anstickis oc nedkastis/ eller fløttis (som er Steene) vid Siøkanten. Ut pete Wette.

War,

Wardehuse): Wacthuse / ut V.B. 4 Ac hinc & Wardeved.

Wardemænd): Weetere. Hildstved Wordehuse.

Wbodemaal kaldis den Forseelse / som icke med Penge eller Gods kand bødis / V.B. 16. v. 1 & seq. Ac M.B. 2. v. 1 & seq. implicitè. J den Jydske Low kaldis den Orbottemaal. Alias, Nidingsverck.

Wdfar Baalcken pete Landyerne Baalcken.

Wdfehrd & wdferd Kor): Den som gifvis Præsten fordum for Begrafvelse.

Wgild & wdhuse pete Indgield & Indhuse.

Wdmarck): Hvad der ligger uden Gierdis / pete wdrast / Et hujus oppositum Indmarck.

Wdnefnd & Vdskrifvelse idem, ut V.B. 1. in titulo, Sampt tagis / pro de wdnefnde eller udskreffne.

Wdrast): Wdmarck eller vitløftig Fædrift / eller Vdlob til Hug oc Hafn heldst uden Gierdis.

Vdsleger): Fredløs M.B. 6. in titulo, & v. 1.

Weet oc Maal pete K.B. 29. cap. v. 1 & seq.

Wedderkiende eller Wedderraabe): Igienkalde / ac pro Igienkiende.

Weddermaas Tale): Modsigelse.

Wedtect): Almindelig vedtagen Vijs.

Wedvarder): Baal som skal antendis i Feide Tid / ut V.B. 1. v. 1. Ac pete Warde & Vette.

Wejebrud): Den Sect mand udgifver for Weijes Forfaldelse L.L.B. 42. v. 8. Ac vide Bogrede.

Wejeroff): Wejeran / Ac pro den Sect som mand udgifuer for hvis Skade der skeer paa Alfar Veje / ut L.L.B. 40. v. 8.

Sicuti Sengeroff for det Røfver som i Sengen Skeer/ ut pete præcedentia in S.

Werr): En Oe som ligger langt i Hafuet/ oc got Fisterj er hoes ut Wdvehr/ Søerver Hennings Vehr/ etc.

Wet / ut Wet Meel): Sex Waager Meel/ ac pete Wogh.

Wette idem qvod Wedwahrder/ Vetter/ eller Steenrøsse/ Et hinc Wette Ild/ som oc forstaas om den Ild mand seer i Høye. Alias pete Warde & Wardehus.

Wførmelse): Ofverfaldelse aff nogen med Ord eller Hug/ ut M. B. 16. & 18. Oc synderlig udi eens eget Huus/ ut ibidem.

Wgiernings Mand): Misdeder som haffver forvircket sit Liff/ M. B. 2. v. 23.

Wijglußning): Drabs Aabenbarelse i Wijg): privatim ac debitè efter Lowen/ førend mand reyser tre Gaarde forbi M. B. 10. v. 1. & ac seq.

Widnißføer): Den der for Alders skyld vel maa vidne/ oc ey er berygtet & hinc vel cognatum vindis fast. Et Widneløs/ etc. Atq; pete Proff.

Windskeeder): De Fiele som Gafle paa Huset klædis med/ oc festis i Aasen/ ut paa Møen Aas vel Ryg-Aas/ etc.

Vinternatten): Den 14. Octob. Sicut Sommernatten den 12. April. ut vide Sommernat vel Sommermaale.

Wisøre/): En slags smaatold eller ringe Rettighed/ som Kongl. Maytt. paa somme Stæder følger i Norge/ helst Søndenfields, ut Landsleje B. 1. v. 13. Oc siunis at hafve sit Nafn aff visitando, eller aff/ ad udvise nogit/ ut hvad hver Mand skal bruge/ etc. Sicut Landvist om det som skal opvisis aldmindeligt i Landet/ ut de hoc suo loco.

Wma-

Vmage): Vmyndig eller den Verge er undergifven/ eller behofver/ sampt forstaas om bedagede oc udlefvede Folck. Ut A, B. 14 15. 16. & seq.

Vnderførlsel): Sagens Afvergelse/ formedelst Eed alias Lougvern.

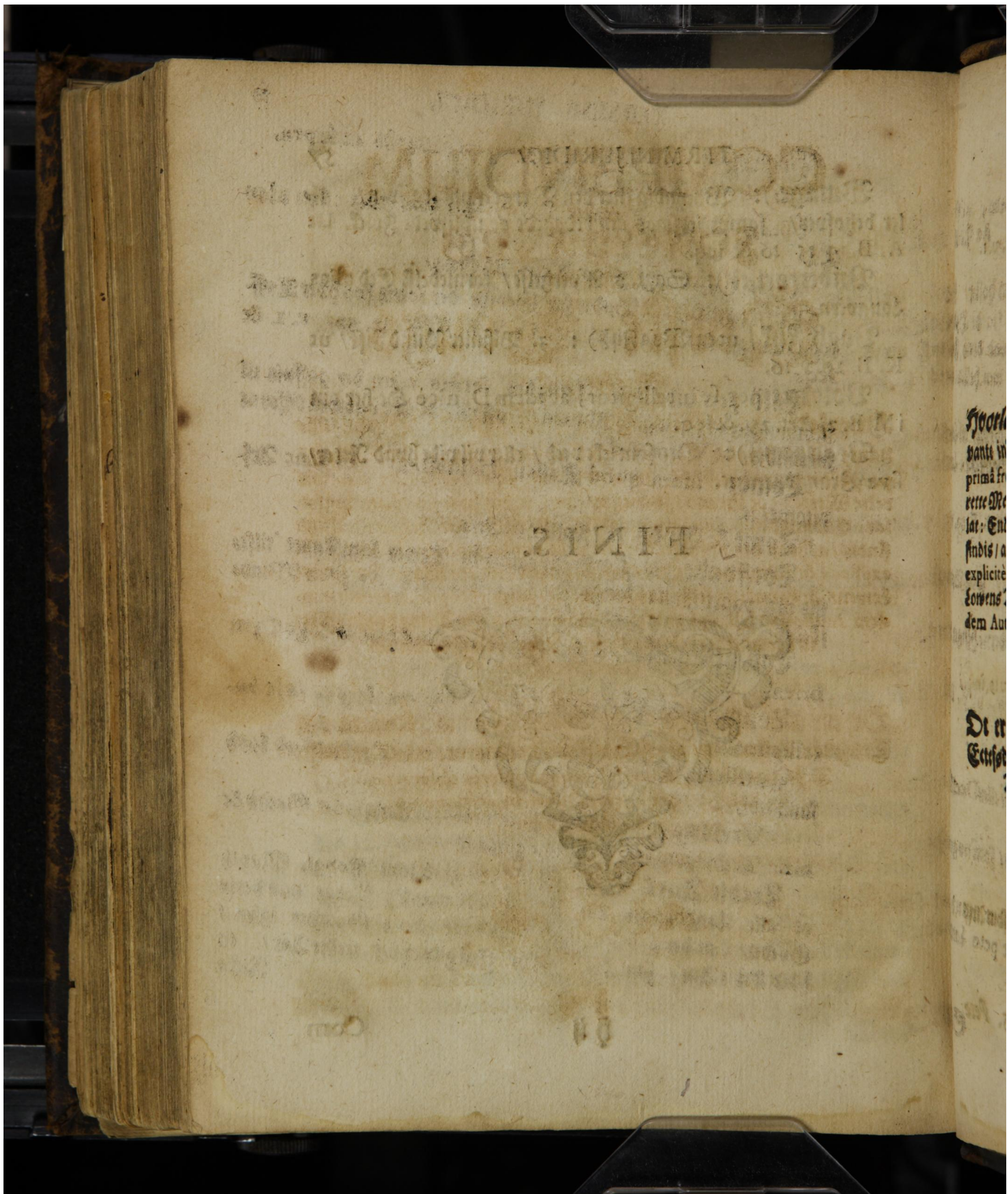
Vogh Fisk / uten Wog Fisk): 3. Bißmer Pund Fisk/ ut K, B. 29. v 16.

Voldtect per se intelligitur, ac idem Danicè Oc her om i M. B. 2. Art. 29. & seq.

Vrangvisß): Den som icke veed / eller vil vide hvad Ret er/ sive Vrangvuren/ etc.

FINIS.

COMPENDIUM
Eller
FORCLARING
Offver den
Norske Lougs
Arffvetal/

Hvorledis hver Affdødis Efterleffvende Blodsfor-
vante indtræder i Arff *ex ordine* effter hver andre/ oc hvorledis det
primâ fronte kand begribis/ hvilcken nest er/ effter det Norske Arfvetals
rette Meening oc Grund/ som jeg meener/ oc dog hver sin Menning fri-
lat: Enddog denne diversitet herudi in collatione med Arffvetallet kand
findis/ at hvad der er indført implicitè & conjunctim, det findis her udi
explicitè & distinctim. Oc at herudi nogen Leed ere tillagt/ som synis i
Lowens Arffvetal i sig selff/ at være forgiet/ Atter recognosceret per eun-
dem Authorem J. B. ope altissimi, oc emendoret. Oc Alting dog indstillet
til dennem det bedre forstaar ut supra, oc haffver derudi
at determinere oc icke jeg.

Oc ere alle efterfølgende *Successioner* at forstaa om
Ectefødde Arffvinger/ oc aff Ecte Forældre baarne/ indtil den elufste
Arffs clausulam, & considerationes plures observandas
in margine juxta qvam libet succesionem,
ut res eò sit clarior.

1.	1. Det første Leed & sic usq; de seqventibus.	Børn arfvorr Forældre / oc Børne-Børn Oldefædre tillige med dennem.	ut A. B. 7. v. 1.
2.	2. pete infra i den anden Arff diversitatem, J Lowen i sig self / om Moders Ret imod Faderens.	Fader arfver Barn / Som døer Barneløs om end hafver Sødskende / oc om end hafver arffvet sin Moder / dog at *Secundū quid*.	A. B. 7. v. 82. & 29.
3.	3.	Farfader arfver Barnebarn for Søskinde / men icke for Børn / om same Barnebarn hafver Børn efter sig.	A. B. 9. v 19. implicite.

Den anden Arff.

4.	4.	Fuldsødskinde / eller Samfedde Arffver hver andre.	J den anden Arff v. 1. & 2.

5. Moder arfver Børn/ der baade døer Barnløs oc Sødskindeløs/ oc ellers icke: Oc dog vel det Barn/ der hafver arffvet sin Fader/ men alleene dets Løßøre. v 4. ac A.B.7.v.28 5.

Pete supra Faders oc Farfaders Arffve Reti den først. Arff & confer med Moders.

6. Morfader oc Farmoder tillige arfver Børnebørn/ der døer Barneløs oc Sødskindløs. v. 6. 6.

7. Mormoder Arffver daterbarn Sødskendsløs oc Barneløs. v. 6. 7.

Den Tredie Arff.

8. Den dødis Farbroder oc Brodersøn Samfedde/ oc Broder Sammødde (*Scil.* tilsamen) arffve tillige. v. 1. 8.

N.B I denne Arff/ arfve Samfedde oc Sammødde Slecktinge til den Døde tilsammen / dog icke lige nær beslecttet til hannem.

9. Den

9. Den Dødis Farsøster oc Broderdaatter Samfedde oc Søster Sammødde (*Scil.* til den døde) arfve tillige. v.5.

Den Fierde Arff.

Er at acte at her effter fin dis altjd efter hver anden *alternatim*, først to Arffvinger eller *Succeßioner* paa Fæderne / oc siden to paa Møderne frem oc frem / *& hæc est methodus in jure Norvegico de hæreditatibus peculiaribus.*

9. 10. Den Dødis Morbroder oc Søstersøn. v. 1. Scil Samfedde til hannem / hvis efterlefvende Mor-Broder eller

11. Den Dødis Morster oc Søsterdaatter v. 2.

Morsøster hafver hafe Fader sammen / med hans Moder. & sic mutatis mutandis de seqventibus.

Den Femte Arff.

10. N. B. Her er at acte / at disse Personer kal dis i Lowgen i sig self | 12. Den Dødis Farbroder Sønner. v.1.

ubi

~~ic i~~ (udi denne Arff) Broder-Sønner oc Broder-Døttere: Sødskende-Sønner oc Sødskende-Døttere/respectu alternô. Oc at det er imod den førrige/ sampt den efterfølgende orden i Arffvetallet i det meeste/ som gemeenlig altid hafver sin respectum til den Døde / & non ad cõpetitorûs interesse. Oc det der for heyer rettet. Saa at hvad her i Arffvetallet neffnis Broder-Søñer eller Broder-Døttere/ hafver jeg kaldet i dette cõpendio, Farbroder-Sønner/ oc Farbroder-Døttere/ & sic de reliqvis; Thi oc de andre Personer findis tilforn i den 3 oc 4 Arff. Item under Sødskende Børn forstaais jo Brødre-Børn / oc Sødskende-Børn;

13.	Den Dødis Farbroder-Døttere.	v. 2.
14.	Den Dødis Farsøster-Sønner.	v. 3. 11.
15.	Den Dødis Farsøster-Døttere.	Sc. Alle Samfedde til den Døde / v. 4.
16.	Den dødis Morbroder-Sønner.	*Ibidem subintellectivè.* ~~12.~~
17.	Den dødis Morbroder-Døttere.	
18.	Den dødis Morsøster-Sønner.	*Ibidem implicite* ~~13.~~
19.	Den dødis Morsøster Døttere.	~~14.~~
20.	Den dødis Ecteleding oc icke før / om Søn er til/uden hand det samtycker.	*v. 5. A.B.8. v. 2.*
21.	Den Dødis Frilleb[illegible] Moder/ self Ectefødt / *cum reliquis.*	~~15.~~ A.B.7. i den femte Arffs v. 6.

Oc det staar først promiscuè oc siden staar Sødskend-Børn distinctè udi forne: femte Arff/ som siunis at være noget absurdum & tautologum uden synderlig Fortlaring der-paa / som jeg ingen endnu hos Laugmændene hafver kundet erfare / som pro solido kunde actis.

i N. B. Saa

N.B. Saa at en oc tiffve Leed gaar forbi før end Moder i Norge maa Arffve sit Frillebaren/ oc tilmed er her hos at acte/ at Lowen formelder udi A. B. 10. v. 15. at Møderne Frender bør at Arffve Frillebarn: Men dogicke at forstaa om de Frillebørn/ hvis Fader mand er viß paa/ hvem den haffver været/ som selff haffver kiendt sig ved Barnet offentlig/ oc icke andre/ som alleene saa hafver suspicerit/ At hand var Fader der til: Thi da gaar Fæderne Frender for Møderne/ men effter det Frillebarn/ som Faderen icke hafver selff vedkient/ (oc der det bleff døbt) eller icke er kommen i Faders Et effter Lowen (Sc. ved Liußning i Kiøn oc Kuld) tager neste Møderne Frender Arff. ut ibidem.

Den siette Arff.

22.	Den Dødis Farbroder oc Broderson.	v. 1. Sc. Sammøde til hannem.
23.	Den dødis Farsøster oc Broderdaatter	v. 2.

Den sivende Arff.

24.	Den Dødis Morbroder oc Søsterson	v. 1. Scl. Sammødde til hannem.
25.	Den Dødis Morsøster oc Søsterdaater.	v. 2.

Den

Den ottende Arff.

Vel forte den 9. *ratione ut inf.* hos den niende Arff.

Her er oc saa Personerne discerneret fra hver andre/ men perplexè i Arffvetallet i Lowbogen i sig selff indført; Oc iblant andet denominerit Sødskende-Børn/ saavelsom tilforn i den femte Arf. Oc hvad der i den niende Arff staar om dennem der ere efter Søstrungebørn er forseet (ni fallor) Thi det er et Leed forlangt ude/ om Mosterborns Børnebørn der skulle indledis til Arff: (hvilcke Søstrungsbørns unge bemercker) oc tilmed er Brodrungbørns unge/ eller der ere efter Brodrungsbørn der udelat/ som burde at staa først/ om de andre der skulle haffve nogen locum.

26. Den dødis Broders Sønnebørn. — *v.* 1. — 18
27. Den dødis Broders Daatterbørn — *Ibidem.* Sc. Samfedde til sammem — 19
28. Den dødis Søsters Sønnebørn. — v. 2. & 3. — 20
29. Den dødis Søsters Daatterbørn. — *Inclusivè ibidem* — 21

Den niende Arff.

Vel forte den ottende saa som efter Arfftallit i Lowen i sig selff.

N.B. J denne Tafle oc aphorismo ere Personerne nu adskilde dilucide, men i Lowen i sig self perplexè beblandet sammen i den ottende Arff/ saa er forgiet Mor-

30. Den Dødis Farbroders Sønnebarn. — *v.* 1. — 22
31. Den Dødis Farbroders Daatterbarn. — 23

I ij

32. Den

oders Sønnebørn oc Morbroders Døtterbørn: oc proberis denne distinction aff den femte Arff: Thider gaar Farbrøders Døttere i Arff for Farsterſønner / Morbroders Døttere for Morſøſter ſønner: Ergo etiam procul dubio den Dødis Farbroders Dotterbørn / for den Dødis Farſøſters Sønnebørn. Oc den Dødis Morbroders Døtterbørn for de Morſøſters Sønnebørn / ſom her er introducerit.

32. Den Dødis Farſøſters Sønnebarn.

33. Den Dødis Farſøſters Daatterbarn.

v. 2. Sc. Samfedde til hannem.

34. Den dødis Morbroders Sønnebarn.

v. 3.

35. Den dødis Morbroders Daatterbarn.

N. B Forgiet i Arffvetallet

36. Den dødis Morſøſters Sønnebarn.

37. Den dødis Morſøſters Daatterbarn.

N. B. Her (ni fallor) burde oc diſſe efterſkrefne Leed at indføris / efter den gamel Lows Medfør / ut vide udi den 12. Arff: Oc det ſamme ſubintelligeris aff den prentet Low / efterdi Arff gaar frem indtil ſivende Mand / ut ibidem i den 11. Arffs v. 9.

Den tiende Arff.

Her kaldis de atter (ſaa ſom i den femte Arff) Broderſønner oc Søſterſønner i Lowen (ſc. inter ſeſe)

38. Den Dødis Farbroderſøn.

v. 1.

39. Den Dødis Farbroders Daatter.

Ibidem.

som dog er at forstaais om Farbroder Sønner oc Farbroder Døttere / Morsøster Sønner oc Morsøster Døttere. Sc. til den Døde.	40. Den dødis Farsøster-Søn.	v. 3. Inclusivè.	Scil. Sammødde til den Døde.
	41. Den dødis Farsøster-Daatter.		
	42. Den dødis Morbroder-Sønner.		
	43. Den dødis Morbroders døttere.		
	44. Den dødis Morsøsters Sønner.		
	45. Den dødis Morsøsters Døttere.		

Den elluffte Arff.

Her udi denne Tafle findis oc alle Personerne distinctè som mestendelen confusè er indført i den 11. Arff / oc vanskelig til at forstaa; I synderlighed at først (v. Se. 5. & 6. (indføris de til Arff som ere komne effter Søddskendebarn oc siden v. 6. & 8. de som ere komne effter Søsterbørn / enddog de	46. Den dødis Farbroders Sønnebarn.	v. 1.	
	47. Den dødis Farbroders Daatterbaarn.	Ibidem.	
	48. Den dødis Farsøster Sønnebarn.	v. 4.	
	49. Den dødis Farsøsters Daatterbarn.	Ibidem.	Scil. Sammødde til den Døde.

~~38.~~ eene kand forstaais under det andet ut. supra.

50. Den dødis Morbroders Sønnebarn.
~~39.~~ 51. Den dødis Morbroders Daatterbarn. — Udelat. i den elluste Arf.

~~40.~~ 52. Den dødis Morsøsters Sønnebarn. — v. 7.

~~41.~~ 53. Den dødis Morsøsters Daatterbarn. — Ibidem.

~~42.~~ 54. Item dernest Broders Sønneborn
~~43.~~ 55. Den dødis Broders Dåtterborn.
~~44.~~ 56. Den dødis Søsters Søñeborn.
~~45.~~ 57. Den dødis Søsters Datterborn.
Oc hvad siden formeldis om deris *Succeßion* der ere efter. — Sammødde til den Døde eller med hannem.

Søstrung Barn/synis oc forseet/saa som i den niende Arff/med mindre det skulle være at forstaa om Fæderne Søstrungbarns Børn/ oc da burde den tolffte Arff at være indført/ som i de gamle

gamle Lowbøger findis; Oc endda Brodrungs Barns Barn/ at staa for Søstrung Barns Barn; Oc til med de som skulle arffve/ staar i denne arff i Lowbogen indført at skulle arffvis/ som siunis at være en stor Faute i Trøcken/ dog ieg inted der om judicerer, ut supra; Men aleene min Observation oc meditata proponerer.

58. Siden formeldis i Lowen om deris Succession.

59. Conjunctim der er i fierde Leed: Sc. beslectet til den døde/ som uden Tvifl skal være di samme Personer.

60. Qvi supra som v. 8. i den 11. Arff staar bem. lt at være J

61. Tredie Mands byrd effter den Døde.

62. Oc siden bemeldis v. 9. at kunde være i fierde Mands Byrdt qvod verisimilius, &c. Lace satis, ut exclusa radice, sive mortuo;

63. Oc de som ere Jeffnbaaren sammen/ Brødre vel 2. Farbrødre/ begge at regnis/ for et Leed oc skal da oc icke tilforn begyndis paa. — A. B. 7. i den 11. Arff v. 9.

64. Den Dødis Farbroders Søns Barn Sammødde med hannem/ eller aff Sammødde, & sic usq;.

65. Saa at oc (ut in reliqvis) Mandleggen skal gaa for Qvindeleggen/ oc her udi da inclusivè 8. Leed beholdis.

66. Der effter findis indført at succedere den Dødis Frillebørens Ectebørn. — A. B. 7. i den 11. Arf. v. 11. & 12.

Men i denne eene Punct er nogen ambiguitas; Om disse Børn bør icke at arffve førend saa mange Leed er forbi/ ut suprá; Effter

di

di der her først indføris / oc icke tilforn / oc velmuelig de bør at arffve før i Oldarff / men neppe i Gangarff eller Vdarff. Men Alting til dennem indstillet / som dette bedre forstaar oc haffver her om at decernere, ut supra.

Item i alle disse Arffver oc Grader / er sønderlig at mercke / at enddog Brodersønner gaar for Broderdøttere / Søstersønner for Søsterdøttere / Farbrodersønner gaar for Farbroderdøttere / Morbrodersønner for Morbroderdøttere / sampt Morsøstersønner for Morsøsterdøttere: Oc ligesaa deris Afkom efter dennem: Dog ligevel / om nogen aff disse Personer ere Sødskende samen / da arffver di tillige / hver efter sin Lod / efter den anden Arffs Medfør. Saa at Broderen da tager Søsteren med sig / juxta illud: At hun skal arffve med Broder udi ald Vdarff / ut iterum i den anden Arff v. 2: Men ellers arffver hun icke alleene udi all Vdarff / men vel i den Vdarff som er efter sine Sødskende. Der tager hun Arff alleene om Broder er icke til, ut ibidem:

A Thi her forstaar jeg ved OLDARF ald den Arff som arffvis aff Børn oc Børnebørn / etc. Effter deris Forældre oc Oldeforældre recta linea ascendendo.

B Oc ved GANGARF / forstaar jeg (enddog den her udi icke beneffnis ac ideo nihil, facit ad rem om end er anderledis) ald den Arff som arffvis aff Forældrene / effter Børn oc Børnebørn / etc. Recta linea descendendo.

C Men ved VDARF forstaar jeg ald den Arff som gaar hen til siderne / eller arffves collateraliter, enten directè, saasom imellem Sødskende / eller obliqvè saasom imellem andre.

Contraria:

Mutuum si pereat, oi modo præstatur. Institt. lib. 3, tit. 15, princ.
Comodatum exigit diligentiã exactissimam, majorem q̃ rebus ppriis, (cum ei soli q utendum accepit [illegible] utile ẽ;) præstatq & dolum, & culpam levissimam. §. 2.
Pignus, & locatum, diligẽtiã volũt suis rebq æqualẽ, pstatq tãtũ culpã, mãximã, (sive [illegible]) & levem, non levissimam. lib. 3. tit. 15. §. 4. tit. 25. §. 5.
Depositum nil tn præstat nisi dolum. tit. 15. §. 3.

Konning Christoffers udgifne Stads-Ret.

1\. Huor Jord skal skiödis.

Kiöber mand Jord i Kiöbstæder af anden, da skal Jorden skiödis hiemme paa hans egit By-ting, da bliffuer det fast uden giensigelse, om det er kiöbt.

2\. Fester mand Jord at kiöbe.

Fester mand Jord at kiöbe, oc vil ey siden holde kiöbet, da böde derfor 6 öre, eller værge sig med 6 borgere, at hand ey kiöbte: End fester mand Jord af bonde, eller af Kiöbstædmand, oc dricker lidkiöb derpaa, oc vil ey siden holde kiöbet, böde 3 mark, eller værge sig med 12 mænd.

3\. Floder mand paa anden.

Floder mand paa anden hans Naboer, enten med vand, møg eller ureenlighed, böde hannem 3 mark, eller værge sig med Lougen derfor.

4\. Tratter mand om Gaarde.

Vorder Tratte om gaarde eller huusvere, hand ved vere derpaa bære, med 12 Adelborgere, om det er Kiöbing; Er det paa Landet, da værie sig med 12 bönder.

5\. Om Byens Jorde at bortgiffve eller affhænde.

Ingen borgere eller anden Mand maa giffve byens Jord bort, oc ingenlunde affhænde: Vred nogen, at anden haffver det giort, oc hand dölle, da værge sig med Næffnd i Kiön, eller böde 40 mark med byen.

6\. Om Byfred.

Huilcken mand der bryder Byfred uden byen, saa længe byens fred rekker; Vorder mand græben ved, böde 40 mark byen, i-huad som helst hand bryder: Vorder det hannem ved, oc dölger hand, værge sig med 36 mænd: Saa er oc om nogen bryder i byen, i gaarde eller paa gaden, hugger eller saarer.

7\. Griber Borger anden.

Tager borger anden udenbyes mand, da före hannem til Tinge eller Raadhuus; oc lade dömme offver hannem effter hans gierninger; da stande hand dom, oc ingen kære derpaa med rette.

8\. Griber mand Tiuf.

Tager borger sin tiuf, da maa hand ey binde hannem, uden med Dannemænd, oc selffver vold at holde hannem til Tingdag, om hand vil, eller före hannem til Retteren, da bör Retteren at holde hannem for Fangle- oc Hule-penge: End tager borger tiuf hiem til sit egit, oc slipper hannem ud, oc ey kommer med hannem til Tinge, böde Kongingen 40 mark: End siger hand at Tiuf vere slapp ey med hans villie, værge sig med 3 mænd, eller böde 40 mark. End den som tiuf

tiuf sager, hand skal hannem til tinge bede, oc hafve vider at hand er sand tiuf, oc de koste hand hafver paa sin bag; Da stande hand Tingsdom, som de ville hannem gifve. End ganger hand af Tinget udömt, da gifve Kongen oc byen 9 mk. End vorder tiuf findstuggen, hos hannem siden herbergerer, böde 3 mk, eller fölge med 24 mænd.

9. Om Borger kiender anden Tiuf-sag.

Om Borger kiender anden, oc siger, Du est min tiuf, at saa mange Koste som jeg hafver mist; da værge sig med 36 mænds eed, eller borge 9 mk, oc löse fra Kongen huor hand kand.

10. Huor meget Tiuf forgiör.

Vorder Borger Tiuf, da forgiör hand sin bors-laad, oc ey meere: End hittis Tiufsens under Hustruens giemme, værge sig med 36 mænd, at det vaar ey med hans villie oc raad: Vorder hun kiärt for den sag, holde op fuld bod.

11. Sager Borger anden paa Tinge [eller uden.]

Sager Borger anden paa Tinge, oc kalder hannem Tiuf, böde hannem 3 mk: Döl hand, at hand ey kallede hannem Tiuf, da skal alle 4 brödre skiære hannem, at hand kallede hannem ey Tiuf: Saa er oc om Træl, oc Agnebuch: End kalder Borger anden tiuf, træl eller Agnebuch uden tinge, böde 3 mk, eller döllie med 24 mænd: Halder hand, böde 3 mk.

[NB Agnebag kaldis den som stiæl Korn i Kirrkern.]

12. Om Vidne, [naar mand kiöber noget.]

Item ingen maa kiöbe heste, Kör eller Faer, eller oc saa skaarne Klæder, uden hand hafver der vidner til: Kiöber mand vidnisløss, mister mand Kiöbet, oc værdet med, eller oc saa værge sig med 24 Mænd. Men alle andre Kiöb, som kiöbis med vidnisbyrd: vorder det kienlendt paa, verrie sig med 2 Mænds Eed: formaa hand ey at baade miste Kiöbet.

13. Om Forkiöb.

Sager mand anden, at hand giorde hannem paa Torge eller i byen forkiöb, böde derfor 20 örer, half byen oc half Kongen, eller værge sig med 4 Mænd.

14. Om Giftermaal [oc festens-guld.]

Huilcken Mand som vil Hour eller Mö feste, hand skal feste hende med Vidner: End hafver Mand oc Hour börn der de tilsammenkommer, da skal Qvinner hafve festens-guld: End döer barn, da hafver hans næste frender festens-guld. 1 bogs 34 Cap.

15. Om Borger at stefne.

Det er Rett i Danmarck, at ingen skal stefne Borger. Men skal söge hannem for sit eget byting, oc ey Landsting, uden hand sette sine

fore-

penninge ved at det vaar uret dømt; Da møde hand der Retten haffver sagt; (Forstaa om mand icke nøyis med den dom som til byetinget gangen er; besee K. Hansis Stadsrett, 9 cap.) Næfn skal ey gange i nogen Kiøbsted; for Næfn skal gange 24 Mænd.

16. Om Stefning, [oc om mand møder icke.]

Hvilcken som steffnis til rette, hand skal steffnis med bysvenne, oc de skal sige hans Naboer til paa begge sider: Kommer hand ey første gang i rette, bøde 5 Engelster, anden gang 10 Engelster, tredie gang 15 Engelster, half Kongen oc half byen, oc dertil med hans hoffved-lod i Kongens oc byens Verie.

17. Om Pant.

Om Kiøbmand vorder sett noget til pant, oc lovbinder det re-deligen, oc kommer den siden der pant satte, oc haffver tvende Mænds vidne der Lovbød, da nyde hand det: End haffver hand ey saa vidne til, da værge hand med Lov, at ey saa dyrt satte.

18. Om Giæld.

Det er rett, at hvilcken som kræffver anden giæld, oc vil ey giælde, men lader sig kalde; Kommer hand ey, da giælde hand som sagt er: Tredie tid skal fogden oc Borgemesterne lade Vorderingsmænd til at vordere bonden sin giæld ud, oc Kongen for Offverhørelse, det er 40 ß, half bonden oc half Kongen oc byen; men først skal Kongens giæld ud, om saa meget er til: fogden oc Vorderings-mændene skal ey være Høckere, Kaubmænd eller Dagsmænd, for di flire bonden Rett.

19. Om Bro-stræde.

Vil hand ey holde sin brostræde ren effter det er hannem budet, da bøde hand første dag en half Øre penge; anden dag 2 ør penge; tredie dag 3 ß for Offverhørelse: Samme Rett er oc saa om mand lader sin Møding ligge forlænge, saa hun flyder offver gaden som de-delen gange.

20. Om Hysken.

Ingen maa haffve hysken ved gaden, uden ved Stranden, saa at det giør hvult uden paa sin egen Jord, oc ey sine Naboer til nogen urenhed: Kom der Kiær paa, da bøde byen 3 ß; siden er det hannem tilsagt.

21. Om Bagerne.

Er det saa at Bagerne vil ey bage brød som sæd haffver været, oc tiden tilsiger, oc Borgemestere befaler, først hand vorder kiært, er brødet forbrudt; Anden tid miste brødet, oc 3 ß til byen; Tredie tid bøde 3 ß oc saa Kongens offverhørelse: oc vil hand icke derefter fare ved, da bøde hand 40 ß oc springe paa Kagen.

22. Om

Indsatt mal à propos, imellem andre materie,
i K.B. 3, p. 2, or i K.B. 10, p. 2, 3.